



Бил ЗАПИСКИ ОТ ЕДИН
МАЛЪК ОСТРОВ
Брайсън



БИЛ БРАЙСЪН
ЗАПИСКИ ОТ ЕДИН МАЛЪК
ОСТРОВ

Превод: Ния Рибарова

chitanka.info

„Записки от един малък остров“ е безусловно най-нашумелият бестселър на Бил Брайсън — телевизионен журналист, коментатор и писател, изключително популярен от двете страни на Атлантика.

Брайсън, роден и отраснал в САЩ, посещава за първи път Англия още като студент, влюбва се завинаги в тази странна и очарователна страна, жени се за англичанка и остава да живее там.

„Записки от един малък остров“ съдържа и пътни бележки, и документалистика, и народопсихология, и най-вече блестящия хумор на Бил Брайсън.

Двайсет години след като се е заселил на Острова, Брайсън решава да се върне със семейството си в Америка и прави своеобразно прощално пътуване от най-южната до най-северната част на Великобритания. По време на дългата обиколка той си припомня всички градове, градчета, планини и замъци такива, каквито ги е видял като напълно озадачен млад американец, озовал се в една страна, която се оказва за него пълна загадка.

Едновременно придирчив и критичен, хаплив и остроумен, Брайсън е неизчерпаем източник на информация и смях.

„Какво вълшебно място е Великобритания — абсолютно откачено, разбира се, но възхитително във всяко отношение!“

Бил Брайсън

„Тази книга не бива да се чете на публично място невъзможно е да не се смеете на глас!“

в. „Таймс“

ВЕСЕЛА КАЦАРОВА

АМЕРИКАНЕЦ ПРЕОТКРИВА ВЕЛИКА БРИТАНИЯ

Драги читатели,

Ако досега не ви се е удавал случай да посетите Великобритания, въпреки че ви се е искало, сте попаднали на подходяща книга. Защото с нея за кратко време ще обходите надлъж и нашир тази страна. Ще минете през величествената порта на Англия — белите скали на Дувър, — за да стигнете до най-северната точка на Шотландия. Като в калейдоскоп пред очите ви ще се нижат пъстри гледки. Ще посетите Лондон, Оксфорд, Манчестър, Ливърпул, Глазгоу, Единбург, както и десетки живописни градчета, където все още витае духът на Добрата Стара Англия. Ще научите множество любопитни факти и данни.

Факти ли казах? О, не мислете, че става дума за туристически справочник или сух пътеводител, изпълнен с цифри. Същност ви предлагаме компанията на един очарователен, умен, наблюдателен, духовит, забавен спътник. Той няма да излива подробна информация пред вас като скучен екскурзовод, а ще насочи вниманието ви към онези тънки, дребни, уж незабележими неща, в които се крие същността и величието на британците.

Вашият спътник, популярният телевизионен водещ и автор на десетки прочути пътеписи, американецът Бил Брайсън, обаче е извънредно придирчив и критичен, пък и езикът му е доста хаплив. Тъй че никога не ще пропусне да отбележи онези странности, нелепости, прояви на консерватизъм и традиционализъм, които съпътстват ежедневието на англичанина. Заедно с него ще усетите например и уюта на английските кръчми, и неюта в крайпътните странноприемници и пансиони, както и някои странности на храната там. Сами ще изпитате неблагоприятността на английския климат и гарантирано ще се посмеете на приключенията на младия американец,

озовал се за първи път в една страна, която се оказва за него пълна загадка. Ала същевременно и ще ахнете от изумление, когато се изправите например пред Дорсетските възвишения, които се простират вълнообразно пред погледа във всички посоки, също като „разстлан чаршаф“, а отвъд тях се стелят „безкрайни площи безупречно обработена селскостопанска земя, потънала в омара.“ И навярно в такива мигове ще се съгласите с възклицанието на автора: „Беше неописуемо красиво, един от онези редки моменти, в които животът изглежда съвършен!“ Подобни описания долавяте осезателно, защото във възприятието им авторът включва всичките си сетива.

Най-забележителното в тази книга е, че вашият спътник не е обикновен турист, а е дълбоко съпричастен с всичко, до което се докосва. Той тъгува, че обликът на Добрата Стара Англия бързо чезне в съвременния свят заедно с изчезващите живи плетове например. И в тона му се долавя едва ли не гняв, когато заявява: „Но причината живите плетове да бъдат спасени е не, че съществуват от веки веков (още от англосаксонския период), а защото явно и несъмнено подчертават красотата на пейзажа. Те са съществена част от онова, което прави Англия Англия.“

Бил Брайсън милее и за старините, които систематично се разрушават в големите градове на Великобритания, боли го, че старините във Великобритания се рушат, а на тяхно място се налага сиво потискащо еднообразие. Така че пред туриста започват да се низят селища „със същите магазини, същите телевизионни програми, същите хора, облечени със същите жилетки от Маркс енд Спенсър“.

Не по-малко потиснат се чувства авторът и от несъмнените белези на икономически упадък в големите промишлени центрове на Великобритания. Като Ливърпул например, където множеството фабрики са изчезнали, няма работни места, а градът „трогателно“ разчита на футбола, за да поддържа „илюзорна представа за предопределение“. И загледан в разбитите контейнери по ливърпулското пристанище, авторът си представя как в една друга епоха на това място „могъщи кораби... разтоварват огромни бали памук, тежки кафяви торби кафе и подправки“, а на всеки курс е имало стотици пасажери.

Тъй че, драги читателю, вие ще видите както неповторими гледки на блясък и величие, така и угнетяващи картини, загубили

прежното си великолепие.

А ако сте ходили в Англия и дори добре я познавате, тази книга ще ви е още по-интересна. Защото ще можете да сравните вашите впечатления с тези на автора. И да отсъдите дали наистина „катедралата на Солсбъри е най-великолепната сграда в цяла Англия“, а тази в Дъръм — „най-хубавата катедрала на планетата Земя.“

Разбира се, не всякога ще се съгласявате със становището на автора. Важното е обаче, че авторът влиза в жив диалог с читателя си, като с непосредствените си емоционални реакции неизменно предизвиква у него ответ.

Колкото до личността на самия Бил Брайсън, той е роден и отраснал в Съединените щати. Посещава за първи път Англия като младеж, влюбва се в тази странна и очарователна страна, жени се за англичанка и прави блестяща кариера като журналист и автор на изключително популярни пътеписи. „Записки от един малък остров“ е поредният от пътеписите му, превърнал се в бестселър — двайсет години след като се е заселил на Острова, Брайсън решава да се върне със семейството си в Америка и прави своеобразно прощално пътуване от най-южната до най-северната част на Великобритания. По време на дългата обиколка той си припомня всички градове и градчета, паркове, планини и замъци — такива, каквито ги е видял на времето като напълно озадачен млад човек, достигнал до извода:

„Интересно е да опознаеш една страна, виждайки я през очите на душевно болните. И ако мога да добавя, такова изживяване ви дава една забележително полезна основа, ако тепърва възнамерявате да живеете във Великобритания“.

Същевременно обаче авторът ясно съзнава, че Британските острови са не само „претъпкани със забележителни личности“, но са и една истинска архитектурна съкровищница. Така например той отбелязва, че в едно „малко селце в Йоркшър има повече здания от XVII век, отколкото в цяла Северна Америка.“ Или че къщата, която обитава в Йорк, има по-древна история от тази на родината му.

С изумително възхищение авторът говори за интелектуалното превъзходство на британските учени пред американските. Дори споменава, че на състезание между британски и американски научни екипи окончателният резултат бил „нещо от рода на 12 000: 2 в полза на британците“. (Хиперболата тук несъмнено подчертава огромното

превъзходство на британците.) Разкривайки обаче липсата на практицизъм у англичаните, по-долу авторът с хаплива ирония добавя:

„... ако откриете състезателите днес, за да видите какво са направили с живота си, ще откриете, че всеки от американците прави по 350 000 долара годишно от търговия с акции и управление на корпорации, докато британците изучават тоналните характеристики на хоровата музика в долна Силезия през шестнадесети век и носят пуловери с дупки.“

Въпреки че авторът докрай остава верен на обективния си тон, както и на хапливия си език, все пак той неусетно се променя под въздействие на британския климат, както географския, така и културологичния. Отначало предимно непривлекателните неща във Великобритания му правят впечатление. Постепенно обаче се научава да дешифрира знаците на британското достолепие и величие, привиква с малките размери и започва да се чувства твърде уютно на закътания, тих остров. Всичко във Великобритания започва да му харесва и в миг на прозрение той проумява: „Обичах я цялата. Обичах всяко нейно кътче, доброто и лошото в нея... Какво вълшебно място бе Великобритания — абсолютно откачено, разбира се, но възхитително във всяко отношение.“ А накрая стига до съкровеното признание: „Господи, обожавам тази страна!“

С тази книга открийте и вие Велика Британия за себе си!

На добър час!

Весела Кацарова

ПРОЛОГ

За първи път съзрях Англия през една мъглива мартенска нощ на 1973 година, пристигайки с нощния ферибот от Кале. В първите двадесет минути на терминала цареше оживена дейност. Автомобилите и камионите се трупаха на брега, митничарите изпълняваха своите задължения и всички се отправяха към пътя за Лондон. После внезапно настъпи пълна тишина, а аз се заскитах из спящите, слабо осветени и покрити с мъгла улици, точно като във филмите за Булдог Дръмънд^[1]. Чудесно беше да съм сам в един английски град.

Единственото ми притеснение бе, че всички хотели и пансиони изглеждаха вече затворени. Вървах чак до железопътната гара, с идеята да хвана влак за Лондон, но и тя беше тъмна и със спуснати кепенци. Стоях, чудейки се какво да правя, когато през един от прозорците на пансион от другата страна на улицата забелязах светлината на телевизор. „Ура — помислих си аз. — Някой е буден.“ И се забързах. Планът ми беше да се извиня смирено на любезния собственик за късната ми поява и вече си представях сърдечния разговор между нас, в който щеше да бъде включена репликата: „Оо-о, не, не бих могъл да ви помоля да ме нахраните в този късен час. Е, щом сте абсолютно сигурен, че не ви притеснявам, може би само един сандвич с печено говеждо и голяма порция туршия с копър, по възможност и малко картофена салата и бутилка бира.“ На алеята към входа бе тъмно като в рог и поради нетърпението ми и моята неопитност по отношение на английските входи се препънах в едно от стъпалата, размазвайки физиономията си във вратата и разхвърляйки дузина празни бутилки за мляко. Един от прозорците на горния етаж се отвори почти моментално.

— Кой е? — чу се рязък глас.

Отстъпих, потърках носа си и погледнах нагоре към очертаващия се силует с ролки на главата.

— Здравейте, търся стая — казах аз.

— Затворено е.

— О!

Но какво щеше да стане с моята вечеря?

— Опитайте в хотел „Чърчил“. Отпред.

— Пред какво? — запитах аз, но прозорецът беше вече затворен.

Хотел „Чърчил“ беше луксозен, добре осветен и в готовност да посрещне посетители. През прозореца на един бар видях хора в костюми, елегантни и приветливи, сякаш излезли от пиеса на Ноел Кауърд^[2]. Поколебах се под прикритието на сенките, чувствайки се като уличен гамен. Като обществено положение и облекло не пасвах на такова заведение, а и във всеки случай то надхвърляше оскъдния ми бюджет. Едва вчера бях връчил изключително дебела пачка шарени франкове на хотелиера от „Пикардй“ с малки лъскави очички, за да му заплатя за нощта изкарана в неравно легло и за чиния тайнствен „chasseur“^[3], съдържащ кокалите на известен брой подбрани животни, голяма част от които трябваше да бъдат потулени в голяма ленена салфетка, за да не изглеждам нелюбезен. Оттогава бях твърдо решен да бъда по-предпазлив с разходите си. И така, с нежелание обърнах гръб на примамливата топлина на „Чърчил“ и неохотно пристъпих в тъмнината.

По-надолу по „Марийн Парейд“ се издигаше заслон, изложен на стихии, но поне с покрив и аз реших, че това бе най-доброто, на което можех да се надявам. Използвайки раницата си за възглавница, легнах и плътно се загърнах с якето си. Пейката беше направена от летви, твърда и покрита с големи заоблени болтове, което правеше опитите ми да полегна удобно невъзможни, а това несъмнено бе и целта на занятието. Дълго лежах, вслушвайки се във вълните, плискащи се в чакъления кей някъде под мен и накрая, в тази дълга и студена нощ, се унесох в прекъсвани от бълнуване сънища, в които се оказах преследван из плаващата ледена маса на Северния полюс от французин с малки и лъскави очички, прашка, торба болтове и обезпокоително точен мерник, който нееднократно ме сръгваше по краката и задните части за това, че бях откраднал ленена салфетка, подгизнала от храна, и я бях оставил на дъното на едно от чекмеджетата в хотелската ми стая. Събудих се задъхан някъде около три, схванат и треперещ от студ. Мъглата се беше разнесла. Времето бе спокойно и ясно, а небето обсипано със звезди. Светлината на маяка в най-отдалечената част на вълнолома неспирно кръстосваше

повърхността на морето. Гледката бе наистина прелестна, но аз бях твърде премръзнал, за да мога да я оценя. Пребърках раницата си с треперещи ръце, в търсене на всеки предмет, който потенциално би могъл да послужи за затопляне — една фланелена риза, два пуловера, допълнителен чифт дънки. Използвах някакви вълнени чорапи вместо ръкавици и чифт памучни боксерки, които поставих на главата си с отчаяната надежда да я постопя, а след това тежко се отпуснах върху пейката в търпеливо очакване на нежната целувка на смъртта. Вместо това заспах.

Събуди ме резкият вой на сирената за мъгливо време, който почти ме повали от тясното местенце, на което се бях курдисал. Изправих се, чувствайки се окаян, но ми бе малко по-топло, отколкото преди. Светът бе облян от онази млечнобяла, предизгревна светлина, която сякаш извира отникъде. Над водата кръжаха и пищяха чайки. В далечината зад тях, отвъд каменния вълнолом, огромен, добре осветен ферибот се впусна царствено в морето. Останах седнал за известно време — млад мъж с повече грижи, отколкото ум в главата си. Над водата се разнесе още едно гръмотевично стенание на сирената, което отново разбуди досадните чайки. Свалих чорапените ръкавици и погледнах часовника си. Беше 5:55. Вгледах се в отдалечаващия се ферибот и се зачудих накъде би тръгнал някой по това време. Накъде бих тръгнал аз по това време? Вдигнах раницата си и се спуснах по крайбрежния булевард, за да се раздвижи.

Близо до вече мирно заспалия хотел „Чърчил“ срещнах старец, който разхождаше малко кученце. Кучето неистово се опитваше да се изпикае върху всяка видяна вертикална повърхност, в резултат на което старецът не толкова го разхождаше, колкото го влачеше след себе си на три крака.

В момента, в който се изравнихме, човекът кимна за добро утро.

— Времето може да се окаже хубаво — заяви той, взирайки се с надежда в небето, което приличаше на купчина мокри кърпи.

Попитах го дали наблизо има ресторант, който би могъл да бъде отворен по това време. Знаеше за някакво място недалеч от нас и ме упъти натам.

— Най-добрата транспортна закувалня в Кент — каза той.

— Транспортна наковалня? — неуверено повторих аз и отстъпих на няколко крачки, когато видях, че кучето му отчаяно се напъва да

навлажни крака ми.

— Постоянно посещавано от тираджии. Те винаги знаят най-добрите места, нали? — Той се усмихна приветливо, след което понижи глас и се наклони към мен, сякаш за да сподели някаква тайна. — Вероятно ще е по-добре да свалиш тези гащи от главата си, преди да влезеш там.

Хванах се за главата.

— Ох! — и свалих забравените боксерки, изчервявайки се. Опитах се, да измисля някакво кратко и ясно обяснение, но погледът на стареца отново кръстосваше небето.

— Определено се прояснява — заключи той и отново повлече кучето си в търсене на нови вертикално изправени повърхности. Изпратих ги с поглед, след което се обърнах и продължих да се спускам по крайбрежния булевард. В същото време заръмя.

Закусвалнята беше отлична — оживена, със запотени прозорци и приятно затоплена. Поръчах си плато яйца, боб, пържени филийки, бекон и наденички, с отделна чиния хляб и маргарин, две чаши чай, всичко на всичко за двацет и два пенса. След това излязох от заведението като нов човек, с клечка за зъби в уста, оригнах се и започнах щастливо да се шляя из улиците, наблюдавайки как Дувър оживява. Трябва да отбележа, че дневната светлина не промени облика на Дувър към по-добро, но на мен градът ми хареса. Приятни ми бяха скромните му размери и усещането за уют, начинът, по който всички си казваха „добро утро“, „здравейте“, „ужасно време, но може и да се проясни“, както и чувството, че това е просто един от много дългата поредица радостни, добре уредени, приятно безметежни дни. Никой в цял Дувър не би имал конкретна причина да си спомня за 21 март 1973 освен мен, няколкото деца, родени на тази дата и вероятно един старец с куче, който бе засякъл младеж с гащи на главата.

Не знаех колко рано бе прието в Англия да се търси стая под наем, затова реших да изчакам до преди обед. Имайки достатъчно време, започнах щателно да търся пансион, който да изглежда привлекателен и тих, но в същото време приятен и не твърде скъп. И така, точно в десет се явих пред входа на пансиона, който бях избрал внимателно, като се стараех да не обезпокоя бутилките за мляко. Това

беше малък хотел, по-скоро странноприемница, а в действителност пансион.

Не помня как се казваше, но много ясно си спомням съдържателната му, страховито същество в залеза на средната възраст, наречена мисис Смегма, която ми показа стаята, след което ме разведе из наличните удобства и обясни множеството сложни правила, съгласно които можех да живея тук — кога се сервираше закуската, как да включа отоплението за банята, в кои часове от деня трябваше да освободя помещението, както и през кой кратък период ми бе позволено да се изкъпя (последните две странно съвпадаха), колко отрано трябва да предупредя, ако очаквам телефонно обаждане или възнамерявам да остана в града след десет вечерта, как да пускам водата в тоалетната и да използвам четката за нея, кои предмети ми бе позволено да изхвърлям в кошчето за боклук в спалнята и кои трябваше да бъдат внимателно придвижени до външната кофа за боклук, къде и как да си изтривам краката пред всеки пункт за влизане, как да задействам камината с три резета в моята спалня и кога ми бе позволено това (на практика само по време на ледников период). Всичко това ми звучеше по непонятно нов начин. Там, откъдето идвах аз, човек наемаше стая в мотел и изкарваше следващите десет часа, довеждайки я до състояние на всеотдайна и по възможност спасяема бъркотия, след което си тръгваше рано на следващата сутрин. А това приличаше на влизане в казармата.

— Минималният престой — продължи мисис Смегма — е пет ноци, по една лира на вечер, включително пълна английска закуска.

— Пет ноци? — ахнах аз. Възнамерявах да остана само една вечер. Какво по дяволите щях да правя в Дувър цели пет дни?

Мисис Смегма ме изгледа въпросително.

— По-дълго ли се надявахте да останете?

— Не — казах аз. — Не. Всъщност...

— Добре, защото очакваме група шотландски пенсионери за уикенда и щеше да бъде неудобно. Всъщност направо невъзможно.

Тя ме изучи с критичен поглед, така както би погледнала петно на килима и се замисли дали има още нещо, с което да вгорчи живота ми. Имаше.

— След малко излизам, така че бих ли могла да ви помоля да освободите стаята до четвърт час?

Отново се обърках.

— Моля? Искате да изляза? Но аз едва сега пристигнах.

— Що се отнася до правилата в пансиона, можете да се върнете в четири. — Тя тръгна да си върви, но след това отново се обърна. — О, да, и бъдете така добър да махате каунтърпейна всяка вечер. Имахме няколко злочести произшествия с петна по него. Ако го повредите, ще трябва да ви взема пари. Разбирате, нали?

Тъпо кимнах. И тя си тръгна. Стоях, чувствайки се изгубен, изморен и далеч от дома. Бях прекарал убийствено неудобна нощ на открито. Мускулите ме боляха, целият бях наръбен от спане върху болтове, а кожата ми беше омазана от мръсотията и пясъка на две нации. До този момент ме бе поддържала мисълта, че скоро ще се отпусна в гореща, успокояваща вана, последвана от четиринайсетчасово дълбоко, спокойно въргалене върху пухени възглавници под пухкава завивка.

— Докато стоях, осъзнавайки, че кошмарът ми, вместо да наближи своя край, тепърва започва, вратата се отвори и мисис Смегма прекоси стаята с широки крачки в посока на лампата над умивалника, която се включваше с помощта на шнур отстрани. Тя ми беше показала правилния начин на включване:

— Няма нужда да се дърпа рязко, достатъчно е едно внимателно подръпване — и вероятно се беше сетила, че я е оставила запалена. Сега я изключи с жест, който в моите очи изглеждаше като рязко дръпване, след което хвърли последен подозрителен поглед на мен и стаята и се оттегли отново.

Когато се убедих, че наистина си е тръгнала, тихо заключих вратата, дръпнах пердетата и се изпиках в умивалника. Изрових една книга от раницата си и застанах за един дълъг момент край вратата, оглеждайки подредения, непознат интериор на самотната си стая.

— И какво точно, по дяволите, е каунтърпейн? — запитах се аз с неуверен и нещастен глас и тихо се отдалечих.

Колко различна беше Англия през пролетта на 1973! Лирата струваше 2.46 щатски долара. Средната седмична надница беше 30.11 лири. Пакетче чипс струваше 5 пенса, безалкохолна напитка 8 пенса, червило 45 пенса, шоколадови бисквити 12 пенса, ютия 4.50 лири, електрически чайник 7 лири, черно-бял телевизор 60 лири, цветен телевизор 300 лири, радио 16 лири, хранене извън дома 1 лира. Запазен

билет от Ню Йорк до Лондон струваше 87.45 лири през зимата и 124.95 лири през лятото. С туристическата агенция „Кукс Голдън Уингс“ човек можеше да изкара 8 дни в Тенерифе за 65 лири или 15 дни за 93 лири. Знам това, тъй като преди пътуването бях прегледал броя на „Таймс“ от 20 март 1973 — денят, в който пристигнах в Дувър, и в него на цяла страница беше поместено правителствено известие, което излагаше цените на тези неща и начина, по който ще им се отрази един енергичен нов данък, наречен ДДС, който трябваше да бъде въведен през близките седмици. Същността на изложението бе, че макар и цените на някои стоки да се вдигнат вследствие на ДДС, цените на други ще паднат. (Ха!) Благодарение на собствените си, бързо изчерпващи се ресурси на главния мозък също така си спомням, че изпращането на картичка до САЩ по въздушна поща струваше 4 пенса, един пинт^[4] бира — 13, а първата книга на издателство „Пенгуинс“, която си купих („Били Лъжецът“) — 30 пенса. От въвеждането на десетичната система бяха изминали две години, но хората все още пресмятаха наум — „Господи, та това е почти шест шилинга“ — и бе наложително човек да знае, че шест пенса са всъщност еквивалент на два и половина пенса, а една гвинея на 1.05 лири.

Учудващ брой от заглавията на първа страница през тази седмица биха могли да се появят и днес: „Френските авиодиспечери стачкуват“, „Информационен бюлетин на английското правителство призовава към поделяне на властта в Ълстър“, „Ще бъде затворена лаборатория за ядрени изследвания“, „Буря прекъсва железопътни връзки“, както и най-старото помагало на списващите крикет бюлетините — „Англия претърпява крах“ (този път срещу Пакистан). Но най-поразителното нещо от заглавията през тази седмица на 1973, която си спомнях смътно, беше какъв смут е настъпил в промишлеността. „Заплахи за стачка в Бритиш Газ Корпорейшън“, „2000 държавни служители стачкуват“, „В Лондон не излезе Дейли Мирър“, „10 000 съкратени, след като хората от «Крайслер» се оттеглят“, „Профсъюзите планират парализиращи действия за 1 май“, „12 000 ученици освободени от училище за един ден заради стачка на учителите“ — и всичко това само в разстояние на една седмица. Това щеше да бъде годината на кризата, предизвикана от ОПЕК, и действителното сваляне от власт на правителството на Хийт (макар че

общии парламентарни избори щяха да бъдат проведени чак през идващия февруари). Още преди края на годината щеше да бъде въведен дажбен режим на бензина и пред бензиностанциите из цялата страна щяха да се появят опашки дълги цели мили^[5]. Инфлацията щеше да скочи до 28%. Освен на много други неща щеше да има остър недостиг и на тоалетна хартия, захар, електричество и въглища. Половината от народа щеше да стачкува, а другата половина да работи три дни седмично. Хората щяха да купуват подаръци за Коледа в магазини, осветени със свещи и да гледат слисано как телевизионните им екрани изгасват след „Новините в десет“ по заповед на правителството. Това щеше да бъде годината на споразумението Сънингдейл^[6], катастрофата в Съмърленд на остров Ман^[7], споровете относно сикхите^[8] и каските за мотори, дебюта на Мартина Навратилова на Уимбълдън. Годината, в която Великобритания се присъедини към Общия пазар и — сега това изглежда почти невероятно — влезе във война с Исландия заради добива на риба треска (макар че това бе извършено по един милостиво мекушав начин: „пуснете тази бяла риба или може и да ви гръмнем от другата страна на залива“).

Накратко, това щеше да бъде една от най-необикновените години в съвременната британска история. Разбира се, това не ми беше известно през онази дъждовна мартенска утрин в Дувър. Аз всъщност не знаех абсолютно нищо, а това само по себе си е чудесно, макар и по особен начин. Всичко, което ми предстоеше, бе така ново, изпълнено с тайнственост и вълнуващо, че е невъзможно човек да си го представи. В Англия бе пълно с изрази, които не бях чувал никога преди: шарена сланина, късо отгоре и отстрани^[9], маякът на Белиша^[10], салфетки, вечеря с чай, вафла със сладолед. Не знаех как се произнасят думи като „scone“ (скоун — кифла), „patsy“ (патси — балама), „Towcester“ (Тоустър), „Slough“ (слау — блато). Никога не бях чувал за Теск^[11], Пъртшър или Денбишър^[12], съвещателни къщи^[13], Моркам и Уайз^[14], железопътни стружки^[15], Коледни трошачки^[16], банкови ваканции^[17], крайбрежна скала^[18], млечни салове^[19], магистрални обаждания^[20], шотландски яйца^[21], Морис Майнърс^[22], Денят на маковете^[23]. Доколкото на мен ми бе известно, когато на регистрационния номер на нечия кола фигурираше L, това означаваше, че я кара прокажен (от

leper — прокажен). Нямах никаква идея какво означават GPO^[24], LBW^[25], GLC^[26], или OAP^[27]. От мен се излъчваше пълно невежество. Най-обикновените сделки ми изглеждаха забулени в тайна. Видях как един човек помоли в будка за вестници за двацет от „Номер шест“ и получи цигари и доста дълго време след това предполагах, че в такива будки всичко се поръчва в цифри, като храна за вкъщи в китайски ресторант. Седях половин час в една английска кръчма, докато разбере, че човек трябва да се обслужи сам, след което изпробвах същия подход в една чайна, но ми бе казано да си седна.

Жената от чайната ме нарече „скъпи“. Всички продавачки ме наричаха „скъпи“, а повече от мъжете ми викаха „приятелю“. Не бях изкарал и дванайсет часа на това място и вече всички ме обичаха. А и всички се хранеха като мен. Това бе наистина вълнуващо. Години наред майка ми бе изпадала в отчаяние, защото като левичар аз любезно отказвах да се храня по американски — да сграбча вилицата в лявата си ръка, за да задържа храната докато я нарязвам, а след това да преместя вилицата в дясната си ръка, за да я вдигна към устата си. Изглеждаше ми нелепо и непохватно и ето че изведнъж се появи цяла държава, която се хранеше като мен. А и те караха от лявата страна на пътя! Това беше райт. Преди да бе минал и половината ден, аз знаех, че това е мястото, където искам да бъда.

Прекарах един дълъг ден, шляейки се безцелно и щастливо из улиците на жилищните квартали и магазините, подслушвайки разговори по автобусните спирки и уличните ъгли, разглеждайки с интерес витрините на зарзаватчиите, месарите и продавачите на риба, четейки афиши и планови заявления, като тихомълком попивах всичко. Качих се до замъка, за да се насладя на гледката и да погледам шетащите нагоре-надолу фериботи, почтително разгледах белите скали под мен и затвора в стария град, а привечер импулсивно отидох на кино, примамен от вероятността в киното да е топло, както и от един афиш, изобразяващ внушителен брой оскъдно облечени млади дами в настроение за съблазън.

— Кръг или обор? (Балкон или партер?)

— Не, „Размяна на съпруги в предградията“ — отвърнах аз с объркан и плах тон.

В киното пред мен се откри един нов свят. За първи път видях реклами на кино, сцени от предстоящи филми, представени с

британски акцент, удостоверението на Британския съвет за филмова цензура („Този филм е одобрен като подходящ за възрастни от лорд Харлек, на когото той много хареса“) и установих за мое удоволствие, че пушенето в британските кина е разрешено и по дяволите опасността от пожар. Самият филм се оказа богат източник на социална и словесна информация, освен че ми даде възможност да отморя запарените си крака и да видя множество привлекателни млади жени, които се забавляваха голи. Сред многото нови понятия, които научих, бяха: „мръсен уикенд“, „кенеф“, „пълен глупак“, „au pair — срещу услуги“, „къща близнак“, „педераст“, „бързо чукане на кухненската печка“, всичките до различна степен полезни и до днес. През антракта преживях още едно ново нещо — купих първата си ледена близалка от отегчена млада дама, която притежаваше забележителната способност да измъква обозначени предмети от осветения си поднос и да разваля пари без и за секунда да отклони погледа си от една въображаема точка някъде пред нея. След филма вечерях в малък италиански ресторант, препоръчан в моя пътеводител „Пърл енд Дийн“, и се завърнах доволен в пансиона, докато нощта се спускаше над Дувър. Като цяло денят се беше оказал напълно задоволителен и ценен в образователно отношение.

Възнамерявах да си легна рано, но по пътя към стаята забелязах врата с надпис „Салон за гости“ и надникнах. Беше голяма приемна с кресла и канапе, покрити с колосани покривчици, шкаф за книги със скромно подбор от пъзели и евтини романи, някоя и друга маса с многократно прелиствани списания и голям цветен телевизор. Включих телевизора и разгледах списанията, докато го чаках да загрее. Всичките бяха написани за жени, но нямаха нищо общо със списанията, които четяха майка ми и сестра ми. Статиите в списанията на майка ми и сестра ми неизменно засягаха теми като секса и самозадоволяването. Заглавията им бяха от рода на: „Достигнете многократен оргазъм чрез ядене“, „Как да осъществим секс на работното място“ „Гаити — горещото ново място за секс“, „Подходящи ли са за секс изчезващите гори на Амазония?“. Британските списания имаха по-скромни претенции. Заглавията им звучаха приблизително така: „Изплетете сами дамски комплект от блуза и жилетка“, „Оферта за копчета, която ще ви спести пари“, „Изплетете сами този икономичен калъф за сапун“ и „Лятото дойде — време е за майонеза!“

Програмата, която течеше по телевизията, се казваше „Крал Язон“. Тези от вас, които са били на определена възраст и лишени от светски занимания в петък вечер в началото на седемдесетте, може би ще си спомнят, че сценарият се въртеше около смешен женкар, облечен с педерастки кафтан, когото множество жени по неизвестни причини намираха за привлекателен. Не можех да преценя дали сценката трябваше да ме обнадежди или да ме депресира. Най-забележителното нещо на тази програма бе, че макар и да я гледах само веднъж и то преди повече от двайсет години, никога не загубих желанието да смажа въпросното лице с бейзболна бухалка, покрита с пирони.

Към края на програмата в салона влезе още един гост, който носеше съд с вряла вода и кърпа.

— О! — ахна той от изненада, когато ме видя и седна до прозореца. Беше слаб и червендалест и с влизането си изпълни стаята с мирис на мехлем за разтриване. Приличаше на човек с нездравословни сексуални амбиции, някой, на когото вашият учител по физическо възпитание ви е казвал, че ще заприличате, ако мастурбирате препалено често (накратко, някой като вашия учител по физическо възпитание). Не бях напълно убеден, но можех почти да се закълна, че го бях видял да купува пакетче плодови дъвки в киното този следобед за „Размяна на съпруги в предградията“. Той ме погледна крадешком, вероятно мислейки си нещо подобно, след което покри главата си с кърпата и наведе лице към съда с вода, оставайки в тази поза през по-голямата част от вечерта.

Няколко минути по-късно влезе плешив мъж на средна възраст, предполагам продавач на обувки, който се обърна със „здравейте“ към мен и „добър вечер, Ричард“ към покритата с кърпа глава, и седна до мен. Малко след това към нас се присъедини по-възрастен човек в раздразнително настроение с нестабилен крак и бастун. Огледа всички ни мрачно, кимна възможно най-незабележимо в знак на поздрав и се срути на стола, където прекара следващите двайсет минути в маневриране на крака си от една позиция в друга, сякаш наместваше някаква тежка мебел. Заклучих, че всички те са постоянно пребиваващи тук.

Последва комедия, наречена „Съседът ми е черньо“. Предполагам, че това не беше истинското заглавие, но отговаряше на смисъла — явно бе изключително комично да имаш за съсед

чернокожи. Беше изпълнена с реплики от рода на: „О, Боже, бабо, в шкафа ти има цветен“ и „Нямаше как да го видя на тъмно, нали?“. Комедията беше безнадежно идиотска. Плешивецът до мен се смя до сълзи, а изпод кърпата се разнасяха кратки развеселени похърквалия, но полковникът, както забелязах, не се засмя нито веднъж. Той просто се бе вторачил в мен и се опитваше да си спомни с коя тъмна част от неговото минало съм свързан. Всеки път, когато се обърнех към него, погледът му бе прикован върху мен. Направо ме разстройваше.

Екранът избухна за кратко в звезди, обозначаващи времето за реклама. Плешивецът използва момента да ме разпита по един приятелски, но объркващо несвързан начин за това кой съм и как се бях натресъл в живота им. Изпълнен бе със задоволство, че съм американец.

— Винаги съм искал да видя Америка — каза той. — Кажете, имате ли там „Уулуърт’... с^[28]“?

— Ами всъщност „Уулуърт’... с“ е американска верига.

— Не думай! — възкликна той. — Чухте ли това, полковник? „Уулуърт’... с“ била американска верига. — Полковникът изглежда не бе впечатлен от тази информация. — Ами корнфлейкс?

— Моля?

— Имате ли корнфлейкс в Америка?

— Ами всъщност и те са американски.

— Не може да бъде!

— Усмихнах се нерешително, като умолявах краката си да ме вдигнат и изведат оттук, но по необясними причини долната част на тялото ми не помръдваше.

— Гледай ти! Тогава какво ви води в Англия, ако вече си имате корнфлейкс?

Погледнах го, за да се уверя, че въпросът е сериозен, след което неохотно и със запъване се впуснах в кратко изложение на живота си до този момент, но скоро осъзнах, че програмата е започнала отново и че той дори не се преструва, че ме слуша. Привърших и вместо това прекарах цялата втора част, попивайки вторачения взор на полковника.

Когато програмата свърши, се наках да се изправя на крака и да изрека сърдечно „адиос“ на щастливото трио, но в този момент влезе мисис Смегма с поднос за чай и чиния с бисквити, които, доколкото ми е известно, са познати под името „чаено асорт“ и

всички подскочиха пъргаво, като енергично потриваха ръце и казаха: „Чудесно“. И до ден-днешен съм впечатлен от способността на британците на всякаква възраст и независимо от произхода си искрено да се възрадваат от перспективата да пийнат нещо горещо.

— И как беше „Светът на птиците“ днес, полковник? — попита тя, подавайки му чаша чай и бисквитка.

— Не мога да знам — дяволито отвърна полковникът. — Телевизорът — изрече той, стрелкайки ме с многозначителен поглед — беше включен на друга програма.

Мисис Смегма също ме изгледа напрегнато в знак на съчувствие към полковника. Предположих, че двамата са любовници.

— „Светът на птиците“ е любимата програма на полковника — процеди тя с тон, разкриващ чувство по-силно и от омраза, и ми подаде чаша чай и твърда безцветна бисквита.

Изхленчих някакво жалко извинение.

— Днес давах за кайрите^[29] — изтърси червендалестият, изпълнен със самодоволство.

Мисис Смегма се взря в него за секунда, изненадана от факта, че той може да говори.

— Кайри! — каза тя и ме изгледа с още по-унищожителен поглед, сякаш питайки как може да съществува някой дотолкова лишен от най-елементарно човешко благоприличие. — Полковникът обожава кайрите. Нали, Артър?

Тя определено спеше с него.

— Всъщност, да — каза полковникът, като умърлушено захапа шоколадовата си бисквита.

Засрамено пиех чая си и гризях бисквитата. Никога преди не бях консумирал чай с мляко или пък бисквита, приготвена от толкова безрадостно, твърдо като камък тесто. Имаше вкус на нещо, с което бихте нахранили папагалче, за да заздравите клюна му. След около минута плешивецът се наклони към мен и прошепна доверчиво:

— Не се връзвайте на полковника. Не е на себе си, откак загуби крака си.

— Заради самия него се надявам скоро да го намери — отвърнах аз, престаствайки се да употребя известна доза сарказъм.

Плешивецът се изкикоти и за един ужасяващ миг си помислих, че ще сподели кратката ми остроумна забележка с полковника и мисис

Смегма, но вместо това той протегна към мен месестата си ръка и се представи. Вече не си спомням името му; знам само, че бе едно от онези названия, които се срещат само в Англия — Колин Лъжефлаконов, Бъртрам Гащощитов или нещо подобно. Усмихнах се накриво, мислейки, че се майтапи.

— Шегувате се.

— Съвсем не — хладно отвърна той. — Защо? Какво ви е толкова забавно?

— Просто е малко... странно.

— Е, на вас може и да ви се струва така — рече той и насочи вниманието си към полковника и мисис Смегма, а аз осъзнах, че в този момент и несъмнено завинаги ще остана без приятели в Дувър.

През следващите два дни мисис Смегма ме преследваше безмилостно, а останалите, както подозирах, събираха доказателства, които да представят пред нея. Порица ме за това, че не гася лампата в стаята, когато излизам; че не свалям седалката на тоалетната, след като съм приключил; че съм отнел топлата вода на полковника, а аз дори не разбрах, че е негова, докато той не започна да тропа по вратата и да скимти огорчено в коридора; че два пъти подред съм си поръчал пълната английска закуска, но и двата пъти съм оставил пържения домати.

— Виждам, че отново сте оставили пържения домати — каза тя при втория случай.

Не знаех как да отвърна, тъй като това бе самата истина, затова просто сбръчках чело и заедно с нея се вгледах в обидния предмет. Всъщност от два дни се чудех какво е това.

— Бих ли могла да ви отправя една молба? — изрече тя с глас, изпълнен с болка и затаено раздражение. — Ако за в бъдеще не желаете пържен домати към закуската, бъдете така добър да ме уведомите.

Седях сконфузен, докато тя се отдалечи.

„Мислех, че е кръвен съсирек“ — идваше ми да извикам след нея, но, разбира се, не казах нищо, а просто се измъкнах от стаята, изпратен от тържествуващите усмивки на моите съквартиранти.

След този инцидент прекарвах колкото може повече време извън пансиона. Отидох в библиотеката и проверих в един речник какво означава каунтърпейн^[30], за да избегна критиката поне в това отношение. (Смаян бях от значението на думата. Та аз от три дни се борех с прозореца!) В пансиона се опитвах да остана мълчалив и незабелязван от никого. Едвам смеех да се обръщам в собственото си скърцащо легло. Но колкото и да се стараех, явно ми бе писано да дразня тези около себе си. На третия следобед мисис Смегма се изправи срещу мен в антрето с празна кутия от цигари в ръка като настояваше да узнае дали аз съм я набутал в живия плет от лигуструм. Започнах да разбирам защо невинни хора подписват ексцентрични самопризнания в полицейските участъци. Същата вечер, след като тайно си бях взел бърз душ, забравих да изключа бойлера и утежних престъплението си, оставяйки кичури коса в канала на ваната. На следващата сутрин преживях последното унижение. Мисис Смегма безмълвно ме подкара към тоалетната, където ми показа едно лайно, останало на повърхността. Съгласихме се, че е желателно да напусна след закуската.

Хванах експреса за Лондон и оттогава кракът ми не е стъпил в Дувър.

[1] Хю Дръмънд, с прякор Булдога, е герой на Хърман Сирил Макнийл от популярна поредица романи, писани през 30-те години на ХХ век, повечето от които са филмирани. Булдог Дръмънд е демобилизиран офицер от британската армия, който се занимава с разрешаването на криминални загадки — Б.р. ↑

[2] Ноел Кауърд (1899–1973) — британски драматург, автор на култови пиеси и филмови сценарии, отличаващи се с изискано остроумие и елегантност — Б.р. ↑

[3] (фр.) яхния по ловджийски — Б.р. ↑

[4] 0,567 л. — Б.р. ↑

[5] 1 миля = 1,609 км — Б.р. ↑

[6] Споразумението Сънингдейл е сключено през 1973 между премиер-министъра на Великобритания Едуард Хийт и ирландския премиер-министър Косгрейв. Съгласно това споразумение, взаимоотношенията между Великобритания и Северна Ирландия не могат да бъдат променяни без съгласието на мнозинството от

населението на Северна Ирландия. Споразумението бива отменено още на следващата година — Б.р. ↑

[7] На 2.08.1973 г. изгаря почти изцяло курортният комплекс „Съмърленд“ на о. Ман. В пожара загиват 51 души; считан за едно от най-тежките мирновременни бедствия във Великобритания през ХХ век — Б.р. ↑

[8] Става дума за дебатите дали да бъде разрешено на сикхите да карат мотор с чалми, вместо със задължителните каски — Б.р. ↑

[9] short back and sides (англ.) — къса подстрижка — Б.р. ↑

[10] Belisha beacon (англ.) — мигащ оранжев светофар, маркиращ пешеходна пътека — Б.пр. ↑

[11] Tesco (англ.) — верига супермаркети — Б.пр. ↑

[12] Perthshire (англ.) — графство в Шотландия; Denbighshire — графство в Уелс — Б.пр. ↑

[13] council houses (англ.) — общински жилища — Б.пр. ↑

[14] Morecambe and Wise (англ.) — двойка комици от шейсетте години на ХХ в. — Б.пр. ↑

[15] railway cutting (англ.) — непокрита земни пасажи, прокарани за железопътни линии — Б.пр. ↑

[16] Christmas crackers (англ.) — Миниатюрни Коледни бомбички със скрити в тях подаръци — Б.пр. ↑

[17] bank holidays (англ.) — неприсъствени дни — Б.пр. ↑

[18] seaside rock (англ.) — вид твърди бонбони — Б.пр. ↑

[19] milk floats (англ.) — коли за разнасяне на мляко — Б.пр. ↑

[20] trunk calls (англ.) — междуградски телефонни разговори — Б.пр. ↑

[21] scotch eggs (англ.) — панирани, твърдо сварени яйца, увити в кайма — Б.пр. ↑

[22] Morris Minors (англ.) — марка британски автомобили — Б.пр. ↑

[23] Poppy Day (англ.) — ден в памет на загиналите в Първата и Втората световни войни, познат още като Възпоминателна неделя. На този ден жителите на Великобритания традиционно се закичват с изкуствени макове — Б.пр. ↑

[24] GPO: General Post Office (англ.) — Централна поща — Б.пр. ↑

[25] LBW: leg before wicket (англ.) — термин в крикета — Б.пр. ↑

[26] GLC: Greater London Council (англ.) Община Лондон — Б.пр. ↑

[27] OAP: old-age pensioner (англ.) — пенсионер — Б.пр. ↑

[28] Woolworth's — верига евтини универсални магазини — Б.пр. ↑

[29] вид рядка морска птица, обитаваща северното крайбрежие на Великобритания — Б.пр. ↑

[30] counterpane (англ.) — покривка за легло; букв. „насрежно стъкло“ — Б.пр. ↑

ПЪРВА ГЛАВА

Когато човек е живял дълго време в Англия, той несъзнателно възприема за верни някои присъщи за англичаните представи. Една от тях е, че навремето британските лета са били по-дълги и по-топли. Също така, че норвежките футболисти не би трябвало да представляват никакъв проблем за английския национален отбор. Друга подобна идея е, че Великобритания е голяма държава. Именно тази представа е особено неподатлива на промяна.

Ако споменете в местната кръчма, че възнамерявате да шофирате от Съри до Корнуол, разстояние, което по-голямата част от американците биха изминали с лекота, само за да си купят едно тако^[1], присъстващите ще издуят бузи, споглеждайки се многозначително и ще издишат, сякаш за да кажат: „Е, това си е трудна работа“, след което ще се впуснат в оживен и продължителен спор дали е по-добре да се тръгне по магистралата А 30 за Стокбридж и след това по А 303 за Илчестър или по А 361 за Гластънбъри, като междувременно минете през Шептън Малет. Само след минута разговорът ще премине в такива детайли, че вие като чужденец ще можете единствено да поклащате смаяно глава.

— Нали знаете разширението на шосето край Уорминстър, онова със счупения лост на скоростната кутия — ще каже някой от тях. — Нали го знаете, точно след отбивката за Малко Драйфане, но преди мини околоръстното Б 6029. Край изсъхналия явор.

— Именно в този момент осъзнавате, че вие сте единственият в цялата компания, който не кима енергично в знак на съгласие.

— Е, на около четвърт миля оттам, но не на първия ляв завой, а на втория, има път между две стени от жив плет — предимно от глог, но и с примеси на леска. Е, ако карате по този път покрай водохранилището и под железопътния мост, а след това завиете рязко надясно, когато стигнете до кръчмата „Обратният орач“...

— Приятна кръчма — ще се намеси някой. Обикновено този някой ще е облечен с неудобна за носене вълнена жилетка. — Продават

хубава наливна „Олд Тоуджам“.

— ... и оттам продължете по черния път, който минава през военния полигон и зад завода за цимент, а после се съединява с Б 3689 — околен път „Овнешки изпращания“. Ще си спестите три-четири минути и ще се озовете на прелеза „Голямото чукане“.

— Освен ако, разбира се, не дойдете откъм Селяндурска Шайка — ще добави някой нетърпеливо. — Виж, ако идвате от Селяндурска Шайка...

Споменете пред двама или повече мъже в една кръчма няколко географски имена и те с удоволствие ще запълнят следващите няколко часа с разговори. По общо съгласие, накъдето и да сте тръгнали, е вероятно да стигнете, стига съвестно да избягвате Оукхамптън, кръговото движение при „Алеята на обесените“, центъра на Оксфорд и моста на Севърн по посока запад, между три в петък следобед и десет сутринта в понеделник, с изключение на почивните дни, когато не би трябвало да ходите никъде.

— Та аз дори и до магазина на ъгъла не слизам в почивни дни — гордо ще изчурулика някакъв невзрачен тип, като че ли оставайки си у дома в Стейнс, години наред е избягвал всеизвестното задръстване на Скоч Корнър.

В края на краищата, след като са ви надули главата с подробности за лабиринта от Б шосета, опасните места с обратно движение, където стават най-много катастрофи, и заведенията, където можете да си купите хубав сандвич с бекон, някой от компанията ще се обърне към вас и небрежно ще ви запита, отпивайки от бирата си, кога възнамерявате да тръгнете. Когато това се случи, никога не отговаряйте искрено, а кажете по типичния за вас глуповат начин:

— Ами, не знам, предполагам някъде около десет — тъй като те, така или иначе вече ще са се вживели отново.

— Десет? — ще изрече някой от тях, отмятайки глава назад така, сякаш ще я свали от раменете си. — Имате предвид десет сутринта? — Лицето му ще придобие израз на човек ударен в слабините с топка за крикет, който обаче не иска да изглежда мекушав, тъй като гаджето му го гледа. — Е, всичко, разбира се, зависи от вас, но лично аз, ако възнамерявах да бъда в Корнуол в три утре следобед, щях да съм тръгнал още вчера.

— Вчера? — ще се намеси някой друг, подсмиввайки се ехидно на неуместен оптимизъм от този род. — Според мен, Колин, забравяш, че в северен Уилтшър и западен Съмърсет са в семестриална ваканция. Движението между Суиндън и Уорминстър ще е убийствено. Не, трябвало е да тръгнете още миналия вторник.

— А и в Малко Лигаво този уикенд ще се проведе голямото западно параходно състезание — ще добави някой от другия край на помещението, присъединявайки се нехайно към вас, просто защото винаги е приятно да съобщиш лоши новини относно движението по пътищата. — На околоръстното „Малкият готвач“ до Горе-Долу ще има 375 000 коли. Веднъж изкарахме цели единайсет дни на опашката и то само за да излезем от паркинга. Не, трябвало е да тръгнете, още когато сте били в утробата на майка си, а за предпочитане дори и по-рано, когато сте били все още сперматозоид, но дори и в този случай е нямало да намерите къде да паркирате след Бодмин.

Някога, когато бях по-млад, взимах тези обезпокоителни предупреждения насериозно. Прибирах се вкъщи, нагласях наново будилника, вдигах цялото семейство в четири сутринта и въпреки техните протести и ужас към пет вече ги бях вкарал набързо в колата и тръгнал на път. В резултат на това пристигахме в Нюкий навреме за закуска и трябваше да чакаме няколко часа докато ваканционният парк отвори врати и ни даде под наем едно от мизерните си бунгала. Най-лошото в случая бе, че единственият повод да отида беше убеждението ми, че градът се казва Нуки^[2] и аз исках да се заредя с пощенски картички.

Истината е, че представата на англичаните за разстояние е единствена по рода си. Това личи най-ясно от широко разпространената измама, че Англия е самотен остров сред необятния зелен океан. О, да, известно ми е, че осъзнавате, по доста абстрактен начин, наличието в близост на съществен по размери континент, наречен Европа, и че се налага от време на време да отскачате дотам, за да напердашите някой и друг Джери^[3] или да изкарате кратка почивка на средиземноморското крайбрежие; но той всъщност въобще не е близко до вас, поне не по лесния за възприятие начин, по който е Дисниленд. Ако познанията ви по география на света са били придобити от това, което четете във вестниците и гледате по телевизията, не бихте имали друг избор, освен да заключите, че

Америка се намира на мястото на Ирландия, Франция и Германия някъде около Азорските острови, Австралия — в горещите зони на Близкия изток и че почти всички суверенни държави са или въображаеми, (например Бурунди, Ел Салвадор, Монголия и Бутан) или до тях може да се стигне само с космически кораб. Помислете само колко много място се отделя в британските новини на незначителни американски личности от рода на Оливър Норт, Порена Бабит, О. Джей Симпсън — човек занимавал се със спорт, непонятен за жителите на британските острови, а след това участвал в няколко реклами за коли под наем и толкова — и след това го сравнете с цялото количество информация, което се излъчва годишно относно Скандинавия, Австрия, Швейцария, Гърция, Португалия и Испания. Та това наистина е лудост. Ако в Италия настъпи политическа криза или пък в Карлсруе стане авария на ядрения реактор и се завиши радиационният фон, новината би могла и да бъде поместена в осеминчово^[4] пространство на последните страници на вестника. Но ако някоя жена в Ритнилайно, Западна Вирджиния, отреже оная работа на мъжа си и я изхвърли през прозореца от засегнато честолюбие, това моментално ще е втората водеща новина по „Новините в девет“, а вестник „Сънди Таймс“ ще впрегне специалния си екип за разследване. Проумейте го, ако можете.

Спомням си как, след като бях живял в Борнмът около година и бях купил първата си кола, си играех с радиото в колата и за огромно мое учудване осъзнах, че голяма част от станциите са на френски език. Погледнах картата и бях поразен от факта, че съм по-близо до Шербур, отколкото до Лондон. Споменах това на следващия ден пред колегите в работата, но повечето от тях отказаха да ми повярват. Дори и когато им показах картата, те подозрително свъсиха вежди и измърмориха нещо от рода на: „Е, да, може и да е по-близо, погледнато физически“, като че ли цепех косъма на две и сякаш човек трябваше да придобие съвсем различна представа за разстоянието между две точки още с навлизането си в Ламанша. За последното, разбира се, бяха прави. И до ден-днешен ме слисва мисълта, че ако се кача на самолет в Лондон, ще ми отнеме по-малко време да стигна до Париж или Брюксел, където всички приличат на Ив Монтан и Жана Моро, отколкото да отворя малката опаковка с подложено на термична обработка мляко и да разсипя съдържанието му върху себе си и седящия до мен (не е ли

поразително колко голямо количество мляко се съдържа в тези миниатюрни кофички?).

Споменавам всичко това, защото изпитах същото удивление, когато стоях на мръсния плаж на Кале през един необичайно ведър и ясен следобед, взирайки се в оголените канари на хоризонта, които очевидно, без никаква сянка от съмнение бяха белите скали на Дувър. На теория знаех, че Англия е само на малко повече от двайсет мили разстояние, но не можех напълно да повярвам, че мога да застана на чужд бряг и действително да я видя. Всъщност бях дотолкова слисан, че потърсих потвърждение от един замислен човек, преминаващ покрай мен.

— Извинете, господине, това там е Англия, нали? — запитах го аз на възможно най-добрия си френски.

Той се отклони от мислите си и отправи поглед в посоката, в която сочех, кимна мрачно с глава, сякаш за да каже „уви, да“ и продължи упорито напред.

„Виж ти“ — промърморих аз и отидох да разгледам града.

Кале е интересно място, което съществува единствено, за да могат англичаните, облечени с шушлякови анцузи, да има къде да отидат за един ден. Тъй като е тежко бомбардиран през войната, Кале попада в ръцете на следвоенните архитекти и вследствие на това прилича на изоставен експонат от Циментовата експозиция през 1957. Тревожно голям брой сгради, особено около мрачния Армейски площад, като че ли са моделирани по подобие на опаковките за големите вериги супермаркети и в частност тези на солените бисквитки „Джейкъбс“. Някои от сградите са дори построени направо на улиците — сигурен знак, че архитектите от петдесетте години са били напълно обладани от мисълта за необятните възможности, предоставени им от появата на бетона. От само себе си се разбира, че една от главните сгради в центъра е хотел „Холидей Ин“, с формата на опаковка корнфлейкс.

Но аз нямах нищо против. Слънцето грееше с меките лъчи на сиромашкото лято; това бе Франция, а аз бях в онова щастливо настроение, в което човек изпада пред зашеметяващата перспектива да прекара седмици наред, без да прави почти нищо и да нарича това работа. Съпругата ми и аз наскоро бяхме взели решение да се преместим обратно в САЩ, за да дадем на децата възможност да

поживеят в различна държава, а на жена ми шанса да пазарува до десет вечерта седем дни в седмицата. Наскоро бях прочел, че съгласно едно изследване на Галъп три милиона и седемстотин хиляди американци вярват, че поне веднъж в живота си са били отвлечени от извънземни. Бе очевидно, че моите сънародници се нуждаят от мен. Но аз настоях да разгледам Великобритания още веднъж — една прощална обиколка на зеления и приятен остров, който толкова дълго бе мой дом. Пристигнах в Кале, защото исках да стъпя отново в Англия така, както когато я видях за първи път — откъм морето. На сутринта щях да хвана ранния ферибот и да се заема със сериозната задача да проуча Великобритания, изучавайки външния ѝ вид, а както се оказа впоследствие, и срамните ѝ части. Днес обаче бях в безгрижно настроение и необременен със задължения. Нямахме какво друго да правя, освен да си угаждам.

Разочарован бях, че никой по улиците на Кале не приличаше на Ив Монтан или на Жана Моро, а дори не и на очарователния Филип Ноаре. Сигурно, защото всички бяха британци в спортни дрехи. Изглеждаха така, сякаш би трябвало да носят свирки около врата и футболни топки под ръка. Вместо това влачеха пътнически чанти, в които подрънкваха бутилки и тракаха кутии със сирене, и се чудеха какво да правят, докато стане време да хванат ферибота за вкъщи в четири. Можеха да бъдат чути тихо и безсмислено да се препират: „Шестдесет франка за опаковка тъпо козе сирене? Е, виж за това няма да ти благодари.“ Като че ли всички те имаха нужда от чаша хубав чай и малко питателна храна. Хрумна ми, че човек би могъл да спечели цяло състояние, ако отвори тук будка за хамбургери. Можеше да я кръсти „Бургери от Кале“.

Трябва да отбележа, че човек, освен да напазарува и да се скара шепнешком, няма кой знае какво да върши в Кале. Пред сградата на общината се намира известната статуя на Роден^[5]. Има един-единствен музей — *Musee des Beaux-Arts et de la Dentelle* („Музей на изящните изкуства и на зъбите“^[6], ако все още владее френски). Музеят беше затворен, а до общината трябваше да бърхтя доста път, пък и статуята на Роден я има на всички картички. Най-накрая започнах, както и всички останали, да навирам нос в магазините за сувенири, които тук бяха в изобилие.

По неразбираеми за мен причини французите притежават особен талант в продажбата на натруфени религиозни сувенири. В един мрачен магазин на ъгъла на Армейския площад видях един такъв предмет, който ми хареса — пластмасова фигурка на Дева Мария, протегнала ръце, поставена в малка изкуствена пещера, изработена от черупки от миди, миниатюрни морски звезди, дантелени пружинки от изсъхнали водорасли и лакирана щипка от омар. На главата на Мадоната беше залепен ореол, изработен от пластмасова халка за окачване на пердета, а на щипката на омара талантливият създател на модела бе изписал с необичайно празничен шрифт „Кале“. Поколебах се, тъй като струваше доста пари, но когато продавачката ми показа, че може да се включи и да засияе като виенско колело в лунапарк, единственият въпрос, който си зададох, бе, дали една Мадона ще е достатъчна.

— *C'... est tres jolie*^[7] — каза тя, а гласът ѝ слисано заглъхна, когато разбра, че съм готов да платя с истински пари. Тя забързано се отдалечи, за да я опакова и да прибере парите, преди да съм се осъзнал и да съм извикал — „Къде съм? И, за Бога, какво е това натруфено френско *merde*^[8] пред мен“?

— *C'... est tres jolie* — повтаряше тя с успокояващ тон сякаш, за да не наруши кроткия ми унес. Помислих си, че вероятно е минало доста време, откак е успяла да продаде на някого просветваща Дева Мария от мидени черупки. Така или иначе, когато вратата на магазина се затръшна зад мен, отчетливо чух радостен възглас зад гърба си.

За да отпразнувам покупката, се отбих да пия кафе в едно от най-посещаваните кафенета на улица „*Gaston Papin et Autres Dignitaires Obscure*“^[9]. Галският характер проличаваше много по-ясно в заведенията, отколкото навън. Хората се поздравяваха с целувки по двете бузи и се забулваха в облаци цигарен дим от „Житан“ и „Голоаз“. Елегантна жена в черно, седнала в отсрещния ъгъл на помещението, приличаше необикновено на Жана Моро, влязла набързо за една цигара и чаша перно, преди да изиграе погребалната сцена в „Животът е ужасен“. Написах една пощенска картичка на домочадието и се насладих на кафето, след което прекарах останалите няколко часа, помахвайки приятелски, но без особен успех, на суетящия се сервитьор, с надеждата да го примамя обратно към моята маса и да уредя скромната си сметка.

За вечеря се нахраних учудващо добре, при това евтино, в едно малко заведение от другата страна на улицата. Трябва да им се признае на французите, че умеят да правят пържени картофи. Изпих две бутилки „Степа Артоа“ в едно кафене, където бях обслужен от сервитьор, копие на Филип Ноаре, с престилка, като че взета от някоя кланица и се оттеглих в скромната си хотелска стая. Поиграх си малко с Мадоната от мидени черупки и прекарах нощта, вслушвайки се в шума на катастрофиращите долу коли.

На сутринта закусих рано, уредих сметката с копие на Жерар Депардийо — каква изненада! — и се отправих към поредния многообещаващ ден. Стискайки в ръка отчайващо малката карта, която ми връчиха заедно с билета за ферибота, започнах да търся терминала за фериботи. На картата изглеждаше близко, направо в центъра на града, но всъщност се намираше на повече от две мили в най-далечния край на пустеещи земи, осеяни с рафинерии за нефт, изоставени фабрики и безкрайни буница, застлани със стари греди и купчини изкривен бетон. Провирах се през дупките на подредените във верига огради и си проправях път през ръждявали железопътни вагони със счупени прозорци. Не знаех как хората стигат до ферибота в Кале, но имах усещането, че никой не го бе правил като мен. През цялото време докато вървах, изпълнен с безпокойство — или по-скоро в пристъп на паника и готов да се разхленча, — осъзнавах, че времето за отплаване приближава, а терминалът, макар не се виждаше през цялото време, изглеждаше все така далеч.

Най-накрая, след като се шмугнах под една магистрала и се покатерих на четири крака през някаква дига, пристигнах със закъснение, останал без дъх и приличащ на човек, оцелял при минно бедствие. Към редовния рейс ме тласна досадна жена, която явно страдаше тежко от последствията на менопаузата си. По пътя направих преглед на принадлежностите си и за свой ужас открих, че Мадоната е загубила своя ореол и сменя мидените си черупки.

Качих се на кораба, потейки се обилно, и донякъде притеснен. Смело признавам, че не съм добър моряк. Става ми лошо дори и на водно колело. Не ми помогна и това, че фериботът бе от серията RO-RO^[10] (съкратено от „качи се и се обърни“) или че поверявах живота си в ръцете на компания, чиято репутация бе далеч от безупречна, що се отнася до затварянето на люковете откъм носа — морският еквивалент

на това да забравиш да си свалиш обувките, преди да влезеш във ваната.

Корабът беше претъпкан, при това с англичани. Прекарах първия половин час, шляейки се и чудейки се как са успели да стигнат дотук, без да се изцапат, вмъкнах се за кратко в препълненото с шушлякови анцузи хаотично пространство, наречено безмитен магазин, и още по-бързо се измъкнах оттам, разходих се из ресторанта на самообслужване с табла в ръце, разглеждайки храната, след което оставих таблата (имаше опашка дори и за това), потърсих място да седна сред ордите ненормално енергични деца и най-накрая се озовах на ветровитата палуба, където двеста седемдесет и четири души, с посинели устни и разрошени от вятъра коси, се опитваха да си внушат, че понеже слънцето грее, просто не може да им е студено. Анораците ни плющяха като камшици на вятъра, който влачеше по-малките деца по протежение на палубата и за огромно удоволствие на всички ни преобърна чаша от стиропор, пълна с чай, в скута на една дебелана.

Не след дълго от морето се извисиха белите скали на Дувър и започнаха да се плъзгат към нас. За нула време, или поне така изглеждаше, навлязохме в пристанището на Дувър и тежко се притиснахме към дока. Следвайки указанията на безплътния глас, инструктиращ пътниците без превозни средства да се съберат край изхода на десния борд на палуба ZX-2 до салон „Слънчева светлина“ — като че ли това говореше нещо на някой от нас — всички ние се впуснахме в дълго, объркано, строго индивидуално проучване на кораба: нагоре и надолу по стълбищата, през ресторанта на самообслужване и салона за пътниците от първа класа, през складовете и кухнята, пълна с трудещи се моряци-индуси, обратно през ресторанта на самообслужване, но този път от друг ъгъл и най-накрая, без и сами да знаем как, се озовахме под радушното, предвещаващо дъжд английско небе.

С нетърпение очаквах да видя Дувър след всички тези години. Спуснах се към центъра по „Марийн Парейд“ и възкликнах от радост, когато съзрях малкия заслон, в който бях спал на времето. Беше пребоядисан с още около единайсет пласта жлъчно-зелена боя, но иначе си беше същият. Изгледът към морето също не се беше променил, въпреки че водата изглеждаше по-синя и проблясваше по-ярко, отколкото преди. Но всичко друго изглеждаше съвсем различно.

На мястото на редицата от елегантни еднотипни къщи в джорджиански стил^[11], които си спомнях ясно, сега се издигаха огромни, несъответстващи на цялостната атмосфера тухлени блокове. Улица „Таунуол“ — основният пряк път на запад, беше по-широка, а движението по нея много по-натоварено и опасно, отколкото си спомнях. До центъра на града, който също се бе променил до неузнаваемост, беше построено метро.

Главната търговска улица беше превърната в пешеходна зона, а Пазарният площад — нещо от рода на пиаца с парадни павета и обичайното внушително количество чугунени украшения. Цялата централна част на града изглеждаше притисната от оживени улици за подпомагане на движението, които не си спомнях от преди, а в центъра се издигаше нова туристическа атракция, наречена „Изживейте белите зъбери“, където, ако се вярва на името, човек можеше да открие какво е да си варовик на осемстотин милиона години. Не разпознах абсолютно нищо. Проблемът на английските градове е, че те толкова много си приличат. Навсякъде има „Буутс“^[12], „У. Х. Смит“^[13], „Маркс енд Спенсър“^[14]. Всъщност човек можеше да се намира в който и да било английски град.

Движех се мудро и разсеяно по улиците, нещастен поради факта, че градът, заемащ толкова важно място в моите спомени, ми бе така непознат. И изведнъж, на третата изпълнена с недоволство обиколка на центъра, на една алея, на която бих могъл да се закълна, че не бях стъпвал преди, се натъкнах на киното. Все още можех да разпозная дома на „Размяна на съпруги в предградията“, независимо от дебелия слой патина от многократните претенциозни опити за обновление. Внезапно всичко се изясни. Сега, когато разполагах с установена отправна точка, знаех точно къде се намирам. Целенасочено изминах 500 ярда^[15] на север и после на запад, в този момент можех да вървя дори и със затворени очи и се оказах точно пред пансиона на мисис Смегма. Все още беше хотел и доколкото си го спомнях, не изглеждаше особено променен, с изключение на покритата с бетон площ в градината и пластмасовия знак с надпис: „Цветни телевизори и апартаменти“. Замислих се дали да не почукам, но като че ли нямаше особен смисъл да го правя. Ламята Смегма навярно отдавна си бе отишла — беше се пенсионирала или починала, а може би обитаваше един от множеството старчески домове на южния бряг. Едва ли би

могла да се справи със съвременните британски пансиони — та нали в тях имаше апартаменти със собствени бани и кафемашини, а гостите си поръчваха пица за вкъщи.

Ако все пак се намираше в старчески дом, което честно казано бих предпочел, искрено се надявам обслужващият персонал да прояви съчувствие и здрав разум и да я нахоква често за това, че е намокрила седалката на тоалетната, не е довършила закуската си или просто, защото е безпомощна и досадна. Така ще ѝ помогнат да се чувства като у дома си.

Развеселен от тази мисъл, се изкачих бавно по улица „Фолкстън“ до железопътната гара и си купих билет за следващия влак за Лондон.

[1] мексиканско ястие — палачинка, сервирана с пълнеж — Б.р. ↑

[2] Недоразумението се дължи на неправилното произношение на името на града Нюкий (Newquay). Авторът чува името произнесено като Нуки (Nookie — умалително от nuclear — ядрен) — Б.р. ↑

[3] Old Jerry — нарицателно за германски войник — Б.пр. ↑

[4] 1 инч = 2,54 см — Б.р. ↑

[5] Статуята „Гражданите на Кале“, копие, от която се намира до Британския парламент — Б.р. ↑

[6] Очевидно авторът е позабравил френския, защото бърка dentelle (фр.) „дантела“ с dents (фр.) „зъби“ — Б.р. ↑

[7] (фр.) — Много е красиво — Б.пр. ↑

[8] (фр.) — Лайно — Б.пр. ↑

[9] (фр.) Гастон Папен и други неизвестни знаменитости — Б.пр.

↑

[10] Roll on, roll over — преобръщащ се още при тръгване — Б.пр. ↑

[11] Архитектурен стил от епохата на крал Джордж III (1760–1820) и крал Джордж IV (1820–1830) — Б.р. ↑

[12] Верига магазини първоначално за медикаменти и козметика, понастоящем веригата предлага и други стоки — Б.р. ↑

[13] Верига книжарници — Б.р. ↑

[14] Верига универсални магазини — Б.р. ↑

[15] 1 ярд = 0.914 м. — Б.р. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Боже мой, не е ли огромен Лондон? Началото му е на около двацет минути разстояние от Дувър, а оттам се шири до безкрай, миля след миля безкрайни сиви квартали с лъкатушещи редове от еднотипни къщи и измазани с хоросан къщи близнаци. От влака всички те изглеждат еднакви, сякаш са излети по калъп от една от онези машини, в които се правят наденички, само че много по-голяма. Винаги съм се питал как милионите им обитатели успяват всяка вечер да открият пътя към собствената си кутийка в такъв сложен лабиринт без никакви отличителни знаци.

Аз със сигурност не бих се справил. За мен Лондон си остава изпълнен с необятна и въодушевяваща тайнственост. Живях и работих тук в продължение на осем години, гледах лондонските новини по телевизията, скитах се с часове из улиците на града, за да отида на поредица от сватби и празненства по случай пенсионирането на колеги или пък, за да се впусна в лекомислено търсене на изгодни сделки из най-отдалечените складове за автомобилни части. Но и до днес откривам, че съществуват огромни зони, в които не само не съм бил, но за които дори не съм и чувал. Постоянно ме изумява фактът, че докато чета „Ивнинг Стандард“ или разговарям с някой познат, мога да попадна на забележка относно район, който е убягвал от моето внимание в продължение на двацет и една години.

— Съвсем скоро си купихме едно местенце в „Квартал педерастки“, близо до „Волфрамовата пустош“ — ще отбележи някой, а аз ще си помисля: „Та аз дори не съм чувал за това място. Нима е възможно?“

В раницата си бях напъхал пътеводител „Лондон от А до Я“ и го открих докато неуспешно търсех половин шоколадче „Марс“, което със сигурност трябваше да е там. Измъкнах го и лениво разгърнах гъсто изписаните страници, както винаги смаян и въодушевен от множеството имена на райони, селца, а понякога и малки градчета, погълнати от Лондон, с които беше осеян: имена, които бих могъл да

се закълна, че не бяха там, когато го разглеждах за последен път — Хълм Калпав, село Мочурливо, Омаен поток, Кладенчов кръст, Трънливи възвишения, Хълм Превъзходен, Пустош празна, Маякова степ, Хубава зелена, Долина на здравето. Но важното е, че следващия път, когато го прегледам, ще е пълен с нови, различни имена. За мен това е толкова неразбираемо, колкото тайната на строежа на египетските пирамиди или неувяхващия за някои чар на Ноел Едмъндс^[1].

Възхитен съм от пътеводителя „От А до Я“ и от начина, по който съвместно определя и установява местонахождението на всички полета за крикет, канализационни повреди, отдавна забравени гробища и лъкатушещи алеи в предградията, но най-вече от това как създателите му са успели да наблъскат най-гъсто обозначените райони на възможно най-малките и незабележими места. Прелистих до индекса и поради липса на друга работа се зачетох. Изчислих, че в Лондон има 45 687 имена на улици, включително 21 улици Глостър (както и измамна плитчина от полукръгли алеи, площади, булеварди и пасажи Глостър), 32 улици Мейфийлд, 35 Кевъндиш, 66 Орчард, 74 Виктория, 111 Стейшън Роуд или тям Подобни, 159 Чърч, 25 улици Авеню, 35 булеварда Авеню и други, многократно срещащи се имена без номера. За мое учудване се оказа, че има твърде малко места, които наистина звучат интересно. Има няколко улици, чиито имена звучат като медицински оплаквания (булевард Глицейна^[2], алея Шингълс^[3], булевард Бърнфут^[4]), други, които приличат на лечебна схема (улица Терапия и улица Пендула), а също така и няколко с имена, които незнайно защо предизвикват неприятни усещания (алея Студен повей, улица Униние, алея Мизерия, булевард Опасен). Има и други места, чиито названия са направо смешни (площад Студен душ, Лъчиста поляна, Шунков пасаж, Кактусова разходка, алея Смахната, Задниците), но едва ли има нещо, което наистина би приковало вниманието ви. Някога четох, че по времето на Елизабет I някъде в Ситито е имало улица Пипнипутка, но явно тя вече не съществува. Прекарах половин час, развличайки се по този начин, доволен, че навлизам в една заслепяваща със своята непознаваемост и обърканост столица, а като допълнителна награда, когато прибрах пътеводителя в раницата, открих половинката „Марс“, горният край, на която беше

покрит с мухъл. Кой знае защо това не подобри значително вкуса ѝ, но поне изглеждаше по-обемиста.

Тълпата на железопътна гара „Виктория“ беше в обичайния си пълен състав — изгубени туристи, спотайващи се агенти за конни състезания и припаднали пияници. Не си спомням последния път, когато видях на гарата някой, който да изглежда така, сякаш наистина възнамерява да хване влака. На излизане точно трима души ме попитаха дали имам излишни пари. Отговорът ми бе: „Не, но благодаря, че попитахте“. Такова нещо не би се случило преди двайсет години. Тогава просяците бяха не само нещо ново, но и винаги споделяха по някоя сърцераздирателна история от сорта на това, че спешно се нуждаят от две лири, за да стигнат до Мейдстоун и да дарят костен мозък на малката си сестричка или нещо подобно. Сега направо молят за пари, което е по-бързо, но далеч не толкова интересно.

Взех такси до хотел „Хазлит’... с“ на улица „Фрит“. Допада ми, тъй като умишлено е забутан в по-неизвестни улички и дори няма надпис отпред, което ви поставя в позиция на надмощие по отношение на таксиметраджиите. Нека споделя още отсега, че шофьорите на таксите в Лондон несъмнено са най-добрите в света. Те заслужават вашето доверие, сигурни са, като цяло приятелски настроени и винаги любезни. Поддържат колите си в безупречен вид и отвън, и отвътре, и ще си създадат всякакви главоболия само и само, за да ви закарат директно пред входа на мястото, където желаете да отидете. Те притежават само две странни черти. Едната е, че не могат да карат в права линия повече от двеста фута^[5]. Никога не съм бил в състояние да ги разбера, но на всеки двеста фута, независимо от това къде се намирате и какви са условията на пътя, в главата им издрънква малка камбанка и те рязко свиват в някоя странична уличка. А когато стигнете до хотела, гарата или накъдето и да сте тръгнали, винаги обикалят цялото място поне веднъж, сякаш за да можете да го разгледате от всички страни, преди да слезете.

Другата им отличителна черта, а също и причината, поради която обичам да отсядам в „Хазлит’... с“, е, че те за нищо на света не биха си признали, че не знаят къде се намира нещо, което би трябвало да им е известно — като хотел например. По-скоро ще поверят младите си дъщери на Алън Кларк^[6] за един уикенд, отколкото да признаят дори и частично невежество в Познанието, което аз намирам за доста мило.

Вместо това те подпитват. Карат известно време, след това поглеждат към вас в задното огледало и изричат почти небрежно:

— „Хазлит’... с“ — онзи на Кързън Срийт, нали, пич? Срещу „Синият лъв“? — Но в мига, в който забележат, че по лицето ви заиграва престорено скромна усмивка, набързо добавят: — Не, чакайте за секунда, аз си мисля за „Хейзълбъри“. Да, „Хейзълбъри“, а вие търсите „Хазлит’... с“, нали? — След което известно време карат безцелно. — От тази страна на Шепърдс Буш, нали? — и започват да изказват случайни предположения.

Когато му кажете, че хотелът е на улица „Фрит“, той отговаря:

— Да, точно така. Разбира се, че е там. Знам го — модерна, остъклена сграда.

— Всъщност е тухлена сграда от осемнайсети век.

— Разбира се. Знам я. — И моментално прави обратен завой, принуждавайки някой преминаващ колоездач да се забие в уличния стълб (това обаче е в реда на нещата, тъй като колоездачът носи наколенки и една от онези готини обтекаеми каски, които просто ви предизвикват да го бутнете). — Да, объркахте ме с „Хейзълбъри“ — добавя водачът, подсмиввайки се така, сякаш сте извадили страхотен късмет, че е поправил грешката ви, след което рязко се спуска по тясна странична уличка, наречена алея Гноясала рана или пасаж Сфинктер, която, както толкова много неща в Лондон, не сте забелязали преди.

„Хазлит’... с“ е приятен хотел, но това, което ми харесва най-много, е, че не прилича на хотел. Съществува от години, персоналът е приветлив (необичайно за хотел в голям град), но все пак успява до известна степен да създаде впечатлението, че не работи там от дълго време. Кажете им, че имате резервация и искате да се регистрирате — на лицата им ще се изпише паника и те смутено ще започнат да търсят из чекмеджетата регистрационните карти и ключовете от стаята. Наистина е очарователно. А чудесните момичета, които почистват стаите (нека да отбележа, че те са винаги безупречно чисти и извънредно удобни) рядко владеят английски до съвършенство, тъй че когато ги помолите за калъп сапун или нещо друго, забелязвате, че те внимателно следят движението на устните ви, след което, както става обикновено, се завръщат с поглед, изпълнен с надежда, влачейки

саксия, скрин или нещо друго, което очевидно не е сапун. Мястото е чудесно. Не бих отседнал никъде другаде.

Нарича се „Хазлит’... с“, защото е бил домът на есеиста^[7] и всички спални са кръстени на негови приятели или на жените, които е чукал в тях, или нещо подобно. Признавам, че информацията за него, която се съдържа в банките на паметта ми, е малко схематична. Тя гласи:

Хазлит (правопис?), Уилям (?). Английски (може би шотландски?) писател. Живял: преди 1900. Най-известна творба: не знам. Духовити забележки, епиграми, афоризми: не знам. Друга полезна информация: къщата му в момента е хотел.

Както винаги взех твърдото решение да запълня тази празнина в познанията си и както винаги моментално забравих за него. Вместо това оставих раницата си на леглото, извадих малък бележник и химикалка и се впуснах из улиците, изпълнен с изследователски дух и младежки ентузиазъм.

За мен Лондон е наистина завладяващ град. Колкото и да не желая да се съглася с досадния стар глупак Самюъл Джонсън^[8] и независимо от глупостта на неговата забележка, че когато човек се измори от Лондон, той се е изморил от живота (наблюдение, чиято нелепост е надмината само от едно друго прочуто изказване: „Нека усмивката ви служи за чадър“), в случая не мога да споря. След седем години в провинцията, на място, където трупът на една крава би привлякъл цяла тълпа, Лондон може да бъде ослепителен.

Така и не мога да проумея защо лондончани не разбират, че живеят в най-прекрасния град на света. Ако питате мен, Лондон е далеч по-красив и интересен от Париж и по-оживен от почти всеки друг град, с изключение на Ню Йорк, но дори и Ню Йорк не може да се сравни с него в някои важни отношения. Лондон притежава повече исторически традиции, по-хубави паркове, по-оживена и разнообразна преса, по-добри театри, по-многобройни оркестри и музеи, по-зелени площади, по-безопасни улици и по-учтивии жители от всеки друг голям град по света.

Освен това Лондон се отличава с много повече приятни детайли — бихте могли да ги наречете второстепенни любезности, —

отколкото всеки друг град, който познавам: приятни за гледане червени пощенски кутии, шофьори, които наистина спират на пешеходните пътеки, прелестни уединени църкви с очарователни имена като „Свети Андрю край гардероба“ и „Свети Джайлс на градската врата за осакатени“, закътани и изпълнени с покой местенца като Линкълнс Ин и Ред Лайън Скуеър, интересни статуи, изобразяващи неизвестни викторианци в тоги, кръчми, типичните черни таксита, автобуси на два етажа, отзивчиви полицаи, табелки с вежливи надписи, хора, които се спират, за да ви помогнат, когато паднете или изпуснете покупките си и пейки навсякъде. В кой друг град в света биха поставили табелки в синьо по домовете, за да ви обърнат внимание на това коя известна личност е живяла някога там или пък биха ви предупредили да се огледате вляво или вдясно, когато пресичате улицата? Ще ви отговоря: в никой.

Ако премахнете летище „Хийтроу“, времето и всички сгради, до които са се докоснали костеливите пръсти на Ричард Зайферт^[9], градът би бил почти идеален. А да, докато говорим за това, може също така да забраните на персонала в Бритиш Мюзийм да вдига шум с колите си в предния двор и вместо това да го превърнете в градина, също така да махнете ужасните бариери срещу тълпите пред Бъкингамския дворец, защото изглеждат толкова несръчно разхвърляни и евтини, че въобще не подхождат на достойнството на Нейно клето Величество, която е обсадена вътре. И, разбира се, върнете Музея по естествена история в първоначалното му състояние — такъв, какъвто беше преди да започнат да си играят с него (в частност, трябва да бъде възстановена експозицията от насекоми, открити в продукти за домашно ползване през петдесетте години), премахнете незабавно входната такса за всички музеи и накарайте лорд Палъмбо^[10] да издигне отново сградата на старата бижутерска фирма „Мапин и Уеб“, възобновете веригата „Лайънс Корнър Хауз“, но нека този път там се сервира храна, която се харесва на клиентите, а може да върнете и някой друг Кардомах^[11] заради добрите стари времена, но най-вече накарайте членовете на управителния съвет на Бритиш Телеком лично да издирят абсолютно всички червени телефонни будки, които са разпродали, за да бъдат използвани като кабинки за душеве и градински беседки из далечни краища на земното кълбо, принудете ги да ги поставят на предишните

им места и след това ги уволнете — не, убийте ги. Само тогава Лондон ще бъде отново възхитителен.

За първи път от години ми се случваше да съм в Лондон, без да имам някаква особена работа и изпитах леко вълнение при мисълта, че съм зад граница и свободен сред този огромен, пулсиращ организъм. Шлях се из Сохо и Лестър Скуеър, прекарах известно време в книжарниците на Чаринг Крос Роуд, преподавайки книгите по мой вкус, разходих се безцелно през Блумсбъри и най-накрая минах по Грей Инс Роуд, докато стигнах до старата сграда на вестник „Таймс“, която сега беше заета от компания, за която даже не бях чувал. Обзе ме носталгия, която може да бъде разбрана само от тези, които си спомнят годините на горещ метал и шумни наборни цехове, както и радостта от една много висока заплата за двайсет и петчасова работна седмица.

Когато започнах в „Таймс“ през 1981, точно след прочутото едногодишно закриване на вестника, наемането на излишна работна ръка и слабите резултати бяха, меко казано, удивителни. В редакцията за фирмени новини, където работех като заместник-редактор, екипът се събираше към два и половина, прекарвайки по-голяма част от следобедна в четене на вечерните вестници и пиене на чай, докато чакахме репортерите да преодолеят ежедневно предизвикателство да намерят бюрата си след тричасов обяд, включващ солидно количество бутилки от доброто старо „Шатоньоф дю Папе“, да пресметнат разходите си, да приключат шепнешком телефонните разговори с брокерите си относно сведенията за конните надбягвания, дочути по време на десерта, и накрая да извадят ръкописи от по една страница, преди да се оттеглят, изгарящи от жажда, в „Синият лъв“ отсреща. В пет и половина се отдавахме на кратки и леки редакции за около час, след което намятахме палтата и си отивахме вкъщи. По един много приятен начин това съвсем не ни приличаше на работа. В края на първия месец един от колегите ми показва как да впиша въображаеми разходи в графа разноси на счетоводния баланс и след това да се кача на третия етаж, където пред едно малко прозорче те ми бяха осребрени на стойност около сто лири — буквално повече пари, отколкото някога бях държал в ръка. Имахме шест седмици платен отпуск, три седмици отпуск по бащинство и бяхме свободни за цял месец веднъж на всеки четири години. Какъв чудесен свят представляваше навремето „Флийт Стрийт“^[12] и колко се вълнувах да съм част от него.

Уви, нищо хубаво не трае вечно. Няколко месеца по-късно Рупърт Мърдок купи „Таймс“ и само за няколко дни сградата се изпълни с тайнствени, почернели от слънцето австралийци с бели ризи с къси ръкави, които се спотайваха със закламерени бележници, сякаш премерваха хората за ковчег. Пусна се слух, който подозирам, може да се окаже верен, че един от тези служители влязъл в някаква стая на четвъртия етаж, пълна с хора, които от години не били вършили нищо и когато не могли да обяснят убедително с какво се занимават, той ги уволнил на място, с изключение на един късметлия, който междувременно бил отскочил до игралния дом. Когато се върнал, се оказал в празна стая, където и прекарал следващите две години, чудейки се от време на време какво е станало с неговите колеги.

В нашия отдел кампанията за постигане на по-висока ефективност не премина така травматично. Редакцията, в която работех, бе отнесена към по-голямата „Бизнес новини“, което означаваше, че трябва да работя нощем и в часове, които повече от преди наподобяваха нормален осемчасов работен ден, а и разходите ни бяха строго орязани. Но най-лошото бе, че бях принуден да контактувам редовно с Винс от телеграфното помещение.

Винс бе пословичен. Съвсем лесно би могъл да спечели отличието „Най-ужасяващ човек на земята“, ако въобще беше човек. Не знаех какво точно е Винс; знаех само, че пред мен се извисяваше същество с височина пет фута и шест инча, което беше жилаво олицетворение на злобата, облечено с мърлява тениска. Надеждни източници твърдяха, че не се е родил, а е излязъл от корема на майка си, напълно оформен, и директно е препуснал към клоаката. Една от неговите малобройни, прости и общо казано пренебрегвани задачи, бе да ни носи вечер репортажа от Уол Стрийт. Всяка вечер ми се налагаше да ходя и да се опитвам да го измъкна от него. Обикновено можеше да бъде открит в жужащата телеграфна стая, в която цареше необезпокояван от никого хаос, полегнал на кожено кресло, освободено от задълженията си в офиса на ръководен кадър на горния етаж. Кървавочервените му Док Мартен^[13] бяха захвърлени на бюрото пред него до — а понякога и в — голяма отворена кутия пица.

Всяка вечер почуквах колебливо на отворената врата и любезно запитвах дали е виждал репортажа от Уол Стрийт, отбелязвайки, че часът е единайсет и петнайсет, а би трябвало да го получим в десет и

половина. Дали би могъл да го потърси из купищата ненаблюдавана от никога хартия, излизаща от толкова много машини?

— Не знам дали си забелязал — отбелязваше Винс, — ама аз ям пица.

Всички имаха различен подход към Винс. Някои се опитваха да го заплашат. Други пробваха да го подкупят. Трети да му станат приятели. Аз молех.

— Моля те, Винс, не можеш ли просто да го намериш, моля те. Няма да ти отнеме и секунда, а така ще улесни живота ми.

— Разкарай се.

— Моля те, Винс, имам жена и семейство, а ме заплашват, че ще ме уволнят, защото репортажът от Уол Стрийт винаги закъснява.

— Разкарай се.

— Е, добре, защо тогава само не ми кажеш къде е и аз сам ще го взема.

— Не може да пипаш нищо тук, знаеш го.

Телеграфното помещение беше във властта на профсъюз с тайнственото наименование НАТСОПА. Един от начините, по който НАТСОПА държеше в желязна хватка долните ешелони от работещите във вестникарската индустрия, бе като строго пазеше всички технологични тайни, като например как се къса хартия от машините. Спомних си, че Винс бе изкарал шестседмичен курс в Ийстбърн и това го бе изтощило. На журналистите вече не бе позволено дори да прекрачат прага.

В края на краищата, когато настойчивите ми молби се сведяха до безпомощно блеене, Винс въздъхваше тежко, набутваше дебел резен пица в устата си и идваше до вратата. Завираше лицето си в моето за цяла половин минута. Това винаги бе най-обезкуражаващият момент. Дъхът му беше първобитен. Очите му, подобни на очите на плъх, проблясваха.

— Ти наистина ме нервираш — изръмжаваше той, опръсквайки лицето ми с парченца пица, след което или ми даваше репортажа от Уол Стрийт, или се оттегляше на бюрото си в мрачно настроение. Никога не знаех кое от двете ще последва.

Веднъж след една особено тежка вечер, докладвах за неподчинението на Винс на Дейвид Хопкинсън, нощният редактор, който също можеше да изглежда застрашително, когато пожелаеше.

Редакторът отиде да уреди нещата и действително влезе в телеграфната стая, показвайки впечатляващо пренебрежение към демаркационните правила. Когато се появи отново след няколко минути, с пламнало лице и изтривайки парченца пица от брадичката си, изглеждаше като напълно различен човек. Тихо ме уведоми, че Винс ще донесе репортажа от Уол Стрийт след малко, но че вероятно ще е по-добре да не го безпокоим отново, поне не в скоро време. В края на краищата открих, че е най-лесно да взема котировките, на които е затворила борсата, от първото издание на „Файненшъл Таймс“.

Да се каже, че „Флийт Стрийт“ в началото на осемдесетте години бе извън контрол, само би загатнало за истинското състояние на нещата. Националната полиграфическа асоциация — профсъюзът на печатарите — определяше от колко хора се нуждае всеки вестник (стотици) и колко други трябва да бъдат съкратени (нула) и пращаше съответните сметки на ръководния екип. Ръководството нямаше право да наема и да уволнява собствените си печатари, а в по-голяма част от случаите дори не знаеше колко души работят за него. Пред мен е едно водещо заглавие на вестник от декември 1985, което гласи: Финансови ревизори откриват триста работници в повече в „Телеграф“. Тоест, вестник „Телеграф“ е плащал на триста души, които всъщност не са работели там. На печатарите се плащаше на парче по толкова сложна система, че във всеки наборен цех на „Флийт Стрийт“ имаше ценови справочник с размерите на телефонен указател. Освен солидни заплати, печатарите получаваха специални премии, понякога изчислени до осмия десетичен знак от пенито — за работа с различен шрифт, за набиране на редактирани броеве, за набиране на думи на чужд език, за белите полета в края на редовете. Ако работата се извършваше на друго място, примерно ако някоя рекламна притурка се печаташе извън сградата, на тях им се плащаше за това, че не я вършат те. В края на седмицата висш служител от Националната полиграфическа асоциация изчисляваше всички тези екстри, добавяше нещо в лесната за манипулиране категория „допълнително причинени затруднения“ и предаваше сметката на ръководството. Като резултат доходите на много старши печатари, чиито способности не надминаваха тези на някой чирак от печатниците в крайните квартали, попадаха в категорията на най-високите като приходи два процента от британското общество. Това беше лудост.

Е, не е необходимо да ви разказвам как приключи всичко. На 24 януари 1986 „Таймс“ внезапно уволни пет хиляди двеста и петдесет от членовете на най-непреклонните профсъюзи или счете, че те сами са се освободили от работа. Същата вечер редакционният екип бе привикан в залата за съвещания на горния етаж и Чарли Уилсън, редактор на вестника, се покачи на едно бюро и обяви настъпилите промени. Уилсън беше страховит шотландец и изцяло човек на Мърдок. Каза ни:

— Пращаме ви в Уопинг, мекушави английски женки, и ако работите много, ама много сериозно и не ми се качвате по циците може и да не ви отрежа кюлотите и да ги сложа в Коледния си пудинг. Имате ли някакъв проблем с това? — или нещо от този род.

Докато четиристотин журналисти излизаха един през друг от стаята, бръцолевейки несвързано и се опитваха да осъзнаят, че им предстои най-голямата драма в техния професионален живот, аз останах сам, радвайки се на една-единствена щастлива мисъл: никога повече няма да ми се наложи да работя с Винс.

[1] Ноел Едмъндс — до 1999 г. водещ на различни развлекателни телевизионни предавания по Би Би Си — Б.р. ↑

[2] Glyceina — вид захарна болест — Б.пр. ↑

[3] Shingles — херпес — Б.пр. ↑

[4] Burnfoot — изгаряне на крака — Б.пр. ↑

[5] фут = 0,3048 м. — Б.р. ↑

[6] Алън Кларк — член на английския парламент, консерватор, известен със скандалните си дневници, изпълнени с противоречиви коментари на характерите на съвременни британски политици и откровени описания на любовните му афери — Б.р. ↑

[7] Уилям Хазлит (1778–1830) — английски писател, прочут най-вече с хуманистичните си есета — Б.р. ↑

[8] д-р Самюъл Джонсън (1709–1784) — английски поет, критик, есеист, моралисти лексикограф. Неговият „Речник“ представлява първото систематично изследване на английския език — Б.р. ↑

[9] Ричард Зайферт (1910–2001) — известен английски архитект, проектирал през 60-те и 70-те години на ХХ век модерни офис комплекси и небостъргачи. Негово дело е Натюест Тауър, която продължава да е най-високата сграда в центъра на Лондон — Б.р. ↑

[10] лорд Питър Палъмбо — член на Консервативната партия, депутат в Камарата на лордовете. От 1989 до 1994 г. е председател на Съвета по изкуствата на Великобритания. Лорд Палъмбо купува, поддържа и съхранява сгради, които представляват архитектурни забележителности, предимно образци на модерната архитектура — Б.р. ↑

[11] Верига кафенета — Б.пр. ↑

[12] Улица в Лондон, център на английската преса — Б.р. ↑

[13] Марка обувки — Б.р. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Не бях ходил в Уопинг, откак го напуснах през лятото на 1986 и с нетърпение очаквах да го видя отново. Бях си уредил среща с един стар приятел и колега, затова отидох до „Чансъри Лейн“ и взех метрото. Да се спуснеш в недрата на земята и да хванеш влак е сюрреалистично изживяване. Метрото ми харесва. Само по себе си то представлява малък свят със собствен въздушен поток и атмосферни влияния, изпълнен със зловещи шумове и миризма на нефт. Дори и когато сте проникнали съвсем надълбоко в земята и дотолкова сте изгубили представа къде сте, че не бихте се изненадали да срещнете бригада, изпоцапани със сажди миньори, приключили смяната си, винаги ще се чува грохота на някой влак, минаващ по неизвестна линия още по-долу от вас. И всичко това протича при пълен ред и тишина: всички тези хиляди хора, минаващи по стълбищата и ескалаторите, качвайки се и слизайки от претъпкани влакове, отдалечавайки се в тъмнината с поклащащи се глави, без да изрекат и дума, като герои от „Нощта на живите мъртъвци“. Докато стоях на платформата под едно от онези типични за Лондон нововъведения за улеснение на гражданите — електронно табло, което показваше, че следващият влак ще пристигне след четири минути, — насочих вниманието си към най-голямото улеснение, предоставено на хората в Лондон — картата на лондонското метро. Това е съвършен образец, създаден през 1931 година от вече забравен герой на име Хари Бек, безработен чертожник, който чисто и просто осъзнал, че когато сте под земята, няма значение къде точно се намирате. Бек забелязал (какво интуитивно попадение!), че стига спирките да са показани в правилната последователност, а станциите, където става прехвърлянето от един влак на друг, ясно обозначени, може съвсем спокойно да пренебрегне истинския мащаб и дори да забрави за него. Придал е на картата си прецизността на електрическа свързочна система и по този начин е създал един чисто нов, въображаем Лондон, който няма нищо общо с хаотичния град над метрото.

Ето един номер, който бихте могли да изиграете на някой от Нюфаундленд или Линкълншър. Заведете ги до „Банк Стейшън“ и им кажете да стигнат до „Меншън Хаус“. Използвайки картата на Бек, която може да бъде разчетена за секунди дори и от жителите на Нюфаундленд, те смело ще се качат на влак по линия „Сентръл“ до „Ливърпул Стрийт“, ще се прехвърлят на влак по линията „Съркъл“, движейќ се на изток, и ще пътуват още пет спирки. Когато най-накрая стигнат до „Меншън Хаус“, ще се изкачат на повърхността само, за да разберат, че са пропътували двеста фута по-надолу по същата улица и че вие сте закусили обилно и дори сте напазарували, докато ги чакате. След това ги заведете до „Грейт Портланд Стрийт“ и им кажете, че ще се срещнете на „Риджънтс Парк“ (точно така, отново същият номер!), а след това ги закарайте до „Темпъл Стейшън“ с инструкции да се видите на „Олдуич“. Как само може да се забавлявате! И когато ви писне от тях, им кажете, че ще се срещнете на „Бромптън Роуд Стейшън“. Тя е затворена от 1947, тъй че няма да ви се наложи да ги срещнете отново.

Най-хубавото на пътуването с метро е, че всъщност никога не виждате какво има над вас. Трябва да използвате въображението си. В други градове по света имената на спирките са прозаични и лишени от въображение: „Лексингтън Авеню“, „Потсдамерплац“, „Търд Стрийт Саут“. Но в Лондон названията им звучат примамливо, сякаш са част от живата природа: „Стамфорд Брук“^[1], „Търнам Грийн“^[2], „Брумбли бай Боу“^[3], „Мейда Вейл“^[4], „Дрейтън Парк“^[5]. Над вас не се простира никакъв град; над вас е поставена истинска пиеса на Джейн Остин. Лесно е да си представите, че се движите под полумитичен град от златната епоха преди развитието на промишлеността. „Суис Котидж“^[6] престава да бъде натоварено кръстовище и се превръща в разкошно имение сред огромен дъбов лес, познат като Гората на свети Джон. „Чок Парк“^[7] е открито поле, където радостни селяни в кафяви набрани ризи прибират реколтата от варовик. В „Блекфрайърс“^[8] е пълно с покрити с качулки монаси, пеещи псалми, „Оксфорд Съркъл“^[9] е с голям купол, „Баркинг“^[10] е опасно място, гъмжащо от сюриси диви кучета, „Тейдън Боа“^[11] е общност на работливи тъкачи хугеноти, „Уайт Сити“^[12] е „Елизиум“^[13], обграден с високи

крепостни стени с оръдейни кули, построени от ослепително бяла слонова кост, а „Холанд Парк“ е осеян с вятърни мелници.

Проблемът, когато се замечтаете така, е, че щом се окажете на повърхността, ще бъдете горчиво разочаровани. Излязох на „Тауър Хил“^[14] и нямаше нито кула, нито хълм. Няма го дори и Кралският монетен двор (който аз винаги обичах да си представям като огромен шоколад, покрит със зелен станиол)^[15]; преместен е някъде другаде, а мястото му е заето от сграда с оцветени стъкла. Голяма част от историческото наследство в този оживен край на Лондон е пометено, а на негово място са издигнати високи сгради с оцветени стъкла. Не бях идвал едва от осем години, но ако Лондонският мост и Лондонската кула не ми служеха като отправни точки, едва ли щях да разпозная квартала.

Вървах по болезнено шумна улица, наречена „Магистралата“, превъзбуден от новите подобрения. Сякаш присъствах на конкурс за най-грозна сграда. В разстояние на почти цяло десетилетие в района са пристигали архитекти и са казвали:

— Мислите, че това е грозно? Изчакайте да видите какво мога да сторя аз.

Тук, извисявайки се гордо над заобикалящите я нови, еднотипни офиси, се намира най-грозната грамада в Лондон — комплексът на „Нюз Интернешънъл“, който прилича на централна климатична единица за цялата планета.

Когато го видях за последен път през 1986, той стоеше изоставен сред празни складове и кални бунища. „Магистралата“, както си я спомнях аз, беше сравнително спокоен директен път. Сега по нея се тресяха тежки камиони, от които тротоарите потрепераха и които придаваха на въздуха нездравословен син оттенък. Комплексът на „Нюз Интернешънъл“ все още бе обграден със застрашително изглеждащи заграждения и врати с електронно управление, но имаше и нов, строго охраняван приемен център, такъв, какъвто бихте очаквали да видите край депото за плутоний в Селафийлд. Само Господ знае за какви непредвидени случайности и терористични нападения се бяха подготвили, но явно бяха работили със замах. Не съм виждал комплекс, чиято охрана да изглежда по-непробиваема.

Представих се на охраната и изчаках да повикат моя колега. Най-зловещото нещо в цялата картина бе колко мирно изглеждаше всичко.

Споменът, който изникна в съзнанието ми, бе за тълпа демонстранти, конна полиция и стачни кордони от разярени мъже, които в един момент се зъбеха и крещяха с обезумял поглед, а в следващия се обръщаха към вас и казваха: „А, ти ли си, Бил? Не те познах“, след което си разменяхте по цигара и си казвахте колко гадна е цялата тая работа. И наистина беше гадна, защото сред петте хиляди уволнени имаше стотици почтени, добре възпитани библиотекари, чиновници, секретарки и куриери, чийто единствен грях бе, че са станали членове на профсъюза. Главната им заслуга бе, че не се разсърдиха на тези от нас, които останаха на работа, въпреки че, признавам, мисълта Винс да излезе от тълпата с мачете в ръка винаги ме караше да ускорявам стъпка към входа.

В северния край на комплекса в разстояние на около петстотин ярда се простира тухлена сграда без прозорци, граничеща с „Пенингтън Стрийт“. Това е стар склад от времето, когато Ййст Енд е бил оживено пристанище и разпределителен пункт на Ситито. Изкормена и наново запълнена със съвременно технологическо оборудване, тази не съвсем подходяща сграда е новият офис на „Таймс“ и „Сънди Таймс“. Там, през дългата зима на 1986, докато неумело се опитвахме да проникнем в новата компютърна технология, чувахме шума и монотонните песни отвън, заглушения тропот на преминаващата конна полиция, тътена и писъците при полицейските атаки с палки, но тъй като сградата беше без прозорци, не можехме да видим нищо. Беше много странно. Гледахме събитията по „Новините в девет“, а след това излизахме навън и виждахме всичко в три измерения — най-ожесточеният и изпълнен с насилие конфликт в промишлеността, на който Лондон бе ставал свидетел. И той се разгаряше пред входа на сградата, в която се намирахме. Изживяването бе много особено.

За да поддържа духа, фирмата всяка вечер ни осигуряваше кутии със сандвичи и бира, което изглеждаше като сърдечен жест, докато човек не осъзнаеше, че тази щедрост е строго пресметната, така че да осигури на всеки точно по един влажен сандвич и кутийка топла бира „Хайнекен“. Раздадоха ни и лъскави брошури, в които се описваха плановете на компанията относно обекта, след като конфликтът приключеше. Всички си спомнят различни неща от тези брошури. Аз например ясно помня плановете на архитекта за покрит плувен басейн,

заобиколен от журналисти, които изглеждаха необичайно снажни и в добро здраве и скачаха от нисък трамплин или си почиваха, клатейки крака във водата. Други си спомнят кортове за скуош и фитнес зали. Един познат си спомня цял боулинг, а почти всички помнят голям модерен бар, какъвто бихте намерили в салон за пътници първа класа или на едно добре уредено летище.

Дори и от тази страна на охранителната граница можех да съзря редица нови сгради и нямах търпение да разбера с какви удобства е бил благословен новият персонал. Това бе и първият въпрос, който зададох на своя колега (чието име не смея да споделя с вас, в случай че той се окаже внезапно преместен в отдела за лични обяви по телевизията), когато той дойде да ме вземе от входа.

— О, да. Спомням си за басейна — каза той. — Не чухме нищо повече по този въпрос, след като приключи конфликтът. Но трябва да им се признаят заслугите. Увеличили са работното време. Сега ни позволяват да работим по един ден в повече всяка втора седмица, без да ни се плаща допълнително.

— Предполагам, че това е начинът, по който искат да покажат колко много ви ценят?

— Не биха ни помолили да вършим повече работа, ако не им харесваше как я вършим, нали?

— Точно така.

Разходихме се по главната алея на обекта между стария тухлен склад и огромните печатници. Хората минаваха покрай нас като статисти в холивудски филм — работник с дълга греда на рамо, две жени с елегантни костюми, мъж с каска и закламерен бележник, доставчик с голяма саксия в ръце. През някаква врата влязохме в редакцията на „Таймс“ и аз ахнах. Човек винаги изживява лек шок, когато се завърне на място, където е работил с години, и види същите лица, работещи на същите бюра. Дължи се на комбинацията от внезапното чувство, че всичко ви е познато, сякаш никога не сте напускали това място и прочувствената благодарност, която изпитвате заради това, че всъщност сте го напуснали. Видях моя стар приятел Мики, който в момента е медийна звезда, открих Греъм Сарджънт в малката му пещера от вестници и бюлетини, някои от които датират от времето, когато мистър Морис още произвеждаше автомобили, и се срещнах с още много други приятели и бивши колеги. Направихме

това, което се прави обикновено в такива случаи — сравнихме размерите на шкембетата и плешивите участъци на главите си и изготвихме списък на отсъстващите и починалите. Беше наистина великолепно. След това ме заведоха на обяд в стола. В старата сграда на „Таймс“ на „Грей Инс Роуд“ столът се намираше в подземие, което притежаваше чара и приятната атмосфера на подводница, а храната с вкус на помия се разсипваше от безрадостни търтеи, които винаги изглеждаха като къртици с кухненски престилки. Това помещение обаче беше просторно и слънчево, с богат избор от съблазнителни ястия, сервирани от жизнерадостни коренячки лондончанки в светли, чисти униформи. Самото помещение не бе променено, с изключение на изгледа. Там, където преди се ширеше кално тресавище, пресечено на зигзаг от изоставени канали, пълни с кревати без пружини и колички за пазаруване, сега се издигаха проектантски къщи и наперени блокчета от типа, който винаги присъства в преустроените крайбрежни райони — типът сгради, чиито балкони и външни первази са направени от цилиндрични метални парчета, боядисани в червено.

Дойде ми на ум, че макар и да бях работил в Уопинг седем месеца, никога не бях разглеждал града и естествено ми се искаше да му хвърля един поглед. След като свърших с пудинга и мило се сбогувах с колегите, се измъкнах бързо през изхода, като нарочно не предадох пропуската си на охраната с надеждата, че ще засвирят сирени за ядрена атака и мъже в облекло за химическа война ще започнат да претърсват комплекса тичешком. Но после, поглеждайки нервно назад, ускорих крачка към „Пенингтън Огрийт“, осъзнавайки, че в комплекса на „Нюз Интернешънъл“ това не е извън границите на възможното.

Никога не се бях разхождал из Уопинг, защото по време на конфликта там не беше безопасно. Кръчмите и кафенетата гъмжаха от недоволни печатари и гостуващи делегации от техни симпатизанти (незнайно защо хората се страхуваха особено много от шотландските миньори), които с удоволствие биха изтръгнали крайниците на някой хленчещ журналист, за да ги превърнат във факли за вечерното шествие. Бяха разбили чаша в лицето на журналист, засякъл свои бивши колеги печатари в някаква кръчма недалеч от Уопинг и доколкото си спомням, той едва не умря. Най-малкото не се е забавлявал през остатъка от вечерта.

Беше толкова опасно, особено по тъмно, че полицията често не ни пускаше да си тръгнем до малките часове, а най-вече, когато се очакваха големи вечерни демонстрации. Понеже никога не знаехме кога ще ни освободят, подреждахме колите си в опашка и така изкарвахме с часове на студа. Някъде между 11:00 и 1:30 вечерта, когато голяма част от ревящата заплашително тълпа вече бе обърната в отстъпление, вкарана по затворите или просто се беше разпръснала по домовете, вратите се отваряха и многобройният автомобилен парк на „Нюз Интернешънъл“ се спускаше с тътен по наклона и оттам по „Магистралата“, където ги посрещаше бараж от тухли и заграждения против тълпи, разбутани от остатъка от сбирщината. Останалите бяхме инструктирани да се оттеглим набързо в конвой към задните улици на Уопинг и да се разпръснем, когато сме на безопасно разстояние от обекта, Така се справяхме няколко вечери поред, но една нощ ни изпратиха по домовете, точно когато затваряха кръчмите. Докато се движехме по някаква тъмна, тясна уличка, внезапно от сенките изникнаха хора, които започнаха да ритат вратите на автомобилите и да хвърлят към нас каквото им попадне под ръка. Пред мен се чуваха експлозии от счупено стъкло и невъздържани крясъци. За мое дълбоко и трайно удивление някой на шест коли пред мен — суетящ се дребен човек от редакция „Международни новини“, когото и до днес с удоволствие бих влачил по черен път, завързан за задницата на някой ленд роувър — излезе, за да разгледа щетите по колата си, като че ли беше прегазил пирон, принуждавайки всички зад него да спрат. Помня как гледах втрещено, докато той се опитваше да намести някакво увиснало парче, след което обърнах глава към прозореца и видях разяреното лице на белокож с танцуващи къдрици и войнишко яке и оттам нататък всичко протече като насън. „Колко странно — помислих си аз. — Някакъв напълно непознат ще ме измъкне от колата, ще ме смаже от бой в името на печатари, които никога не е срещал и които биха се отнесли към него с презрение, мислейки го за размъкнато хипи; печатари, които никога не биха го допуснали в собствения си профсъюз и които години наред са се радвали на неприлично раздути заплати; печатари, отказващи да окажат подкрепа на другите профсъюзи, включително от време на време и на провинциалните клонове на Националната полиграфическа асоциация — техния собствен профсъюз.“ В същото време ми дойде на ум, че щях да

похабя незначителния си живот за човек, който, без каквото и да е видимо колебание, се бе отказал от собствената си националност в преследване на материални интереси, който не знаеше кой съм аз и който би ме изхвърлил, без каквито и да било угризения, ако имаше машина, която да може да върши моята работа и чиято представа за максимално великодушие се състоеше в това да раздаде по една малка бира и някой и друг изсъхнал сандвич. Вече си представях писмото на компанията до съпругата ми: „Уважаема г-жо Брайсън, в знак на признателност за скорошната трагична кончина на съпруга ви в ръцете на разярената тълпа, бихме искали да ви дадем този сандвич и една бира. P.S. Бихте ли могли да върнете пропуска му за паркинга?“

И през цялото време, докато този огромен подивял мъж се опитваше да изкърти вратата на колата ми с намерението да ме отнесе в тъмнината, докато аз се гърча в ръцете му, някакъв малоумен от редакция „Външни новини“ на петдесет ярда от мен обикаляше пежото си, преценявайки замислено като някой, който възнамерява да купи кола на старо, и от време на време спираше, за да погледне озадачено към тухлите и ударите, които се сипеха върху колите зад него, сякаш това беше някакво чудновато природно явление. Най-накрая той влезе обратно в колата си, погледна в задното огледало, убеди се, че вестникът му е още на седалката до него, включи мигача, погледна още веднъж в задното огледало и потегли: животът ми бе спасен.

Четири дни по-късно компанията спря да раздава безплатни сандвичи и бира.

И така, подеждва ми ободряващо да се разходя из задрямалите улички на Уопинг, без да се страхувам за живота си. Никога не съм се поддавал на онова странно чувство за снизхождение към Лондон, което изпитват онези, които го смятат за купчина от селца — къде на друго място ще видите селца с естакади, газометри, олюляващи се изоставени сгради и изглед към кулата на Централна поща. Но за мое учудване и наслада, Уопинг наистина създаваше такова усещане. Магазините бяха малки и разнообразни, улиците с приятни имена: улица „Канела“, „Път на лодкаря“, улица „Оцет“. „Млечен двор“. Общинските жилищни комплекси бяха уютни и приветливи на вид, а почти всички извисяващи се стари складове бяха преобразени в елегантни апартаменти. Инстинктивно потръпнах при вида на все още

лъскавите червени первази и мисълта, че тези някога забележителни работни помещения сега може да са пълни с издаващи неприятни звуци идиоти с имена от рода на Селена и Джаспър, но не можех да отрека, че те очевидно бяха донесли благоденствие на квартала и несъмнено бяха спасили старите складове от далеч по-нещастна съдба.

Близо до „Уопинг Олд Стеърс“ погледах реката и се опитах да си представя, без да постигна дори и минимален успех, как са изглеждали тези стари квартали през осемнайсети и деветнайсети век, когато са гъмжали от работници, а кейовете са били отрупани с бали подправки, дали имената на заобикалящите ги улици. Съвсем доскоро (1960 г.) над 100 000 души са работели на доковете или са си изкарвали прехраната благодарение на тях, а районът около тях все още е бил едно от най-оживените пристанища на света. Но до 1981 всички лондонски докове биват закрити. Гледката към реката бе тиха и спокойна като пейзаж от Констабъл^[16]. Гледах реката в продължение на около тридесет минути и видях да минава само една лодка. После се обърнах и започнах дългия поход обратно към „Хазлит’... с“.

[1] Stamford Brook (англ.) — Стамфордско поточе — Б.пр. ↑

[2] Tumham Green (англ.) — поляна Търнам — Б.пр. ↑

[3] Broomley-by-Bow (англ.) — Брумли под дъгата Б.пр. ↑

[4] Maida Vale (англ.) — долина Майда — Б.пр. ↑

[5] Drayton Park (англ.) — парк Дрейтън — Б.пр. ↑

[6] Swiss Cottage (англ.) — швейцарска къщичка — Б.пр. ↑

[7] Chalk Park (англ.) — тебеширеният парк — Б.пр. ↑

[8] Blackfriars (англ.) — букв. „черни монаси“ — Б.р. ↑

[9] circus (англ.) — 1. Цирк 2. Кръгъл площад — Б.р. ↑

[10] Barking (англ.) — букв. „лаещ“ — Б.р. ↑

[11] bois (фр.) — гора; Theydon Bois — Гората Тейдън.

Преследваните от католическата църква хугеноти във Франция са се преселвали в протестантска Англия. Вероятно авторът има предвид този факт, тъй като възникналите преселнически поселища са носели френски имена — Б.р. ↑

[12] White City (англ.) — Белият град — Б.р. ↑

[13] elysium (лат. от гр. elysion) — друго име на Елисейските полета; в гръцката митология — раят, в който се възнасят героите, дарени с безсмъртие — Б.р. ↑

[14] tower (англ.) — кула; hill (англ.) — хълм. — Б.р. ↑

[15] mint (англ.) — а.) монетен двор б.) мента, ментов пълнеж —
Б.пр. ↑

[16] Джон Констабъл (1777–1837) — английски художник, който
заедно с Дж. М. У. Търнър е водеща фигура в английската пейзажна
живопис през XIX век — Б.р. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Прекарах още два дни в Лондон, без да свърша нищо особено. Проучих някои неща в библиотеката на един вестник, прекарах по-голяма част от деня, опитвайки се да се ориентирам в сложната система от пешеходни подлези на „Марбъл Арч“, напазарувах и се срещнах с някои приятели.

Всички, които видях, отбелязваха: „Какъв смелчага“, когато им кажех, че възнамерявам да обиколя Великобритания с обществен транспорт, но на мен хич и не ми минаваше през ум да пътувам по друг начин. Такива късметлии сте в тази страна — разполагате със сравнително добра обществена транспортна система (сравнително, имайки предвид на какво ще прилича, когато консерваторите я довършат) и мисля, че всички ние трябва да се възползваме от нея, колкото се може по-често, поне докато е налице. А и да се шофира във Великобритания е така отегчително в наши дни. Пътищата са задръстени с коли, броят им почти се е удвоил от времето, когато дойдох тук за първи път, а освен това тогава хората просто не ги караха. Паркираха ги пред къщите си и ги излъскваха веднъж седмично. Два пъти годишно те „извеждаха“ колата — това е фразата, която използваша, — все едно, само по себе си това бе много сложна операция и отиваха да посетят роднините си в Ийст Гринстед или пътуваха до Хейлинг Айлънд или Ийстбърн и това бе всичко, с изключение на излъскването.

Днес всички използват колите си навсякъде и за всичко — нещо, което не мога да разбера, тъй като да шофираш във Великобритания не е никакво удоволствие. Само си помислете за среднестатистическия паркинг на няколко етажа. Обикаляте го с часове, а след това прекарвате цяла вечност в опити да паркирате на място, което е точно два инча по-широко от автомобила ви. След това, тъй като сте паркирали до стълба, трябва да прескочите седалките и накрая да излезете със задника напред през вратата от страната на пътуващия като междуременно обърсвате цялата мръсотия от вашата страна на

колата с новото си елегантно сако от „Маркс енд Спенсър“. После се впускате да търсите монетен автомат, който обаче не връща ресто и не приема монети, пуснати в обращение след 1976, а междуременно трябва да изчакате някакъв старец, който е от онези хора, които обичат да прочетат изцяло инструкциите, преди да се обвържат с такава сложна трансакция, а след това се опитват да пуснат монетите в процепа за талони или в ключалката за отваряне на автомата.

Най-накрая се сдобивате с талон за паркиране и се връщате при колата, където съпругата ви посреща с репликата: „Къде се губиш?“ Без да ѝ обръщате внимание, вие се промъквате покрай стълба, като покривате предната част на самото си със същото количество мръсотия, след което откривате, че тъй като вратата се отваря само три инча, не може да стигнете до предното стъкло и затова просто подхвърляте талона върху таблото (той естествено пада на пода, но жена ви не го забелязва, поради което вие изричате: „Ебал съм го“ и заключвате вратата). Измъквате се обратно навън, където жена ви вижда как сте се омърляли, след като е отделила толкова много време, за да ви облече, отърсва ви от прахта, почти напердашвайки ви, и казва:

— Наистина никъде не мога да те взема.

И това е само началото. Карайки се тихо, вие се опитвате да се измъкнете от този ад през врата без никакъв надпис, а тя ви отвежда в чудновата стая, която прилича на смесица от писоар и тъмница. Алтернативата е да прекарате още два часа в очакване на най-зле използвания и невдъхващ доверие асансьор на света, който побира само двама души и тези двама са вече в него — мъж, чиято съпруга отупва самото му от „Маркс енд Спенсър“ и го гълчи като квачка пилето си.

Най-забележителното в случая е, че всичко това е направено нарочно, забележете — нарочно, за да ви вгорчи живота: като се започне от миниатюрните места за паркиране, в които може да се влезе само под ъгъл от 46 градуса (защо, по дяволите, не са преценили ъгъла?), мине се през внимателното разпределяне на стълбовете, така че да причинят максимум затруднения и се стигне до самите рампи, които са толкова тъмни, тесни и йод такъв лош ъгъл, че винаги удряте бордюра. Не забравяйте отдалечените, упорито неотзивчиви монетни автомати (не сте в състояние да ме убедите, че автомат, който може да разпознае всяка чуждестранна монета и да не я приеме, не може да

върне рестото) — всичко това е направено, с цел да превърне паркирането в най-обезсърчаващото преживяване в живота ви. Знаехте ли малко известния, но абсолютно верен факт, че когато осветяват някои нов паркинг на няколко етажа, кметът на Лондон и съпругата му церемониално се напикават на стълбите? Истина е.

И това е само една малка част от преживяванията ви като шофьор. Винаги има и ред други неприятности, свързани с шофирането, като например: водачите на автобуси „Нешънъл Експрес“, които ви изпреварват по магистралите; участъци от пътя дълги по осем мили, в които движението е позволено само в едното платно, единствено за да може някакъв мъж, качил се на кран, да смени една крушка; светофари на оживени околоръстни шосета, които не ви позволяват да се придвижите повече от два̀сет фута при всяко сменяне на светлините; търговски центрове по пътя, в които плащате по четири лири и два̀сет пенса за малка чаша кафе и пълнен картоф с щипка сирене чедър и в чиито магазини няма смисъл да влизате, тъй като всички порно списания са в найлонови опаковки, а и без това не са ни нужни касетки с кънтри хитовете за из път на Уейлн Дженингс; идиоти с каравани, които изникват от някой страничен път точно в момента, в който се приближите; някакъв пич в автомобил марка „Морис Майнър“, който се движи с едина̀сет мили в час, принуждавайки всички да го следват в опашка, тъй като явно винаги е искал да води парада, и множество други предизвикателства към вашето търпение и здрав разум, които са почти нетърпими. Моторизираните превозни средства са грозни, замърсяват околната среда и разкриват хората в най-лошата им светлина. Струпани са край всеки бордю̀р; заради тях старинните търговски площи приличат на купчини метал в пълен безпорядък; причина са за размножаването на бензиностанциите, парковете за коли втора ръка, сервизите за бърз ремонт и ред други пагубни явления.

По тази причина, в един сив съботен следобед, се оказах в изключително дълъг и празен влак на път за Уиндзор. Изправих се на седалката в празния вагон и се взирах в сумрака, докато влакът подмина бизнес сградите и навлезе в зоната, заета от общински жилища и криволичещите алеи с еднотипни къщи на предградията Воксхол и Клапъм. На гара Туикънхам открих защо влакът с толкова дълъг и така празен. Перонът беше претъпкан с мъже и млади момчета

в топли дрехи и шалове с лъскави брошури в ръце и малки чанти, от които се показваха термоси с чай — явно ръгби фенове от Туикънхам. Качваха се търпеливо, без да се блъскат, и се извиняваха, когато по случайност се бутнеха в някой или навлезеха в личното пространство на някого. Възхищавах се на инстинктивното внимание към другите и бях поразен колко нормално е това във Великобритания и колко рядко го забелязват хората. Почти всички продължиха чак до Уиндзор, (предполагам, че там имаха някаква уговорка да паркират; в самия Уиндзор едва ли има толкова много ръгби фенове) където търпеливо застанаха на опашка, за да излязат от перона. Мъж от азиатски произход прибираще бързо билетите и благодареше на всеки, преминал покрай него. Нямаше време да ги разглежда — спокойно бихте могли да му подадете и горната част от картонена кутия корнфлейкс, но успяваше да поздрави енергично всеки, а те от своя страна му благодаряха, че ги е освободил от билетите им и ги е пуснал да преминат. Такъв порядък и добра воля бяха истинско чудо. На всяко друго място по света би имало гише, от което някой крещи на хората да се наредят на опашката и да не се блъскат.

Улиците на Уиндзор блестяха от дъжда и бяха необичайно тъмни и мразовити за това време на годината. Въпреки това ги изпълваха гълпи туристи. Взех си стая в хотел „Касъл“ на „Хай Стрийт“ — един от хотелите с хаотичен интериор, в които се налага да се впуснете в епическа обиколка на поредица от лъкатушещи коридори и пожарни изходи. Трябваше да се кача един етаж и да повървя малко, след което да сляза един етаж надолу, за да стигна до отдалеченото крило, в което моята стая се оказа последна. Но стаята беше хубава и предполагам, подходяща, ако решах да отида в Рединг^[1], минавайки през прозореца.

Хвърлих раницата и бързо се върнах по същия път, за да разгледам поне част от Уиндзор, преди да затворят магазините. Познавах Уиндзор добре, защото докато живеехме във Вирджиния Уотър, недалеч от него, пазарувахме тук. Разхождах се с вида на собственик, отбелязвайки наум кои от магазините са се променили или сменили притежателя си през годините, тоест почти всички. В близост до представителния Градски съвет се издигаше „Маркет Крос Хаус“ сграда, наклонила се така силно, че човек не можеше да не се запита

дали не е построена по този начин, за да привлече японските туристи с фотоапарати. В момента в нея имаше заведение за сандвичи, но както и повечето от магазините из приятните, макар и объркани калдъръмени улички, които я заобикаляха, тя бе помещавала най-различни неща, обикновено свързани с туризма. Последния път, когато бях тук, в тях се продаваха чаши с формата на яйце и с крачета; днес като че ли са се ориентирали към продажбата на сладки малки къщички и замъчета. Единствено „Уудс ъв Уиндзор“ — компания, която навърта по-голям търговски километраж от продажбата на лавандула, отколкото смятах за възможно, все още съществува и продава сапун и тоалетна вода. На „Пийскод Стрийт“ се намира разширеният магазин на „Маркс енд Спенсър“. „Хамик’... с“^[2] и „Лора Ашли“^[3] са сменили местонахождението си, а „Голдън Ег“^[4] и „Уимпи“^[5] са изчезнали отдавна, както се и очакваше. (Въпреки че, трябва да си призная, имам слабост към старомодните „Уимпи“ и странната им представа за това от какво се състои американската храна, сякаш са извадили рецептите си от някой смачкан и нечетлив телекс.) Но с удоволствие забелязах, че „Даниъл’... с“ — най-интересният универсален магазин във Великобритания — все още е на старото си място.

„Даниъл’... с“ е едно наистина необикновено място. Притежава всички черти на провинциален универсален магазин — ниски тавани, малки незабележими щандове, изтъркани килими, залепени за пода със скок, и създава усещането, че тук някога са се помещавали поне единайсет различни магазина и стаи, построени на различна височина. Магазинът обаче предлага най-разнообразен асортимент от странни предмети: ластик за гащи и закопчалки за яки, копчета и назъбени ножици, сервизи от портмейриънски порцелан^[6], щандове с дрехи за много, много стари хора, скромен брой навити на руло килими, чиито шарки наподобяват цветовете, които се появяват пред очите ви, когато ги потъркате силно, скрин без дръжка на някое от чекмеджетата, гардероб, чиято врата се отваря петнайсет секунди след като пробно сте я затворили. „Даниъл’... с“ ми напомня за това какво би представлявала Великобритания, ако беше комунистическа държава.

От доста време си мисля, че е твърде жалко (а такава е всеобщото мнение), че такъв важен експеримент в областта на общественото устройство е бил оставен на руснаците, при положение че британците биха се справили много по-добре. В края на краищата,

всичко, което е необходимо за успешното въвеждане на строга социалистическа система, е втора природа на британците. Като начало, британците обичат да живеят в лишения. Много солидарни са, що се отнася до общото благо и то особено в трудни моменти. Търпеливо се редят на опашка за неопределен период от време и посрещат с рядко срещана твърдост въвеждането на дажбен режим, приемането на безвкусна храна и внезапния недостиг на стоки от първа необходимост, както знае всеки, който е търсил хляб в супермаркетите в събота следобед. Безличните бюрократи не ги притесняват, а както доказва мисис Тачър, търпят и диктаторско управление. С години чакат, без да се оплакват, да им бъде направена операция или да им бъде доставен някакъв домашен уред. Притежават естествена дарба да съчиняват отлични шеги по адрес на управляващите, без да предизвикват сериозно властите и изпитват огромно задоволство, когато богатите и силните на деня биват повалени. По-голяма част от хората над двайсет и пет години вече се обличат като източни германци. Условието е една дума са подходящи.

Моля да бъда разбран правилно. Не твърдя, че хората във Великобритания биха живели по-щастливо и по-добре, ако тя беше комунистическа държава, а просто, че британците биха направили нещата, както трябва. Биха приели всичко спокойно, без да падат духом и без да мамят прекалено. Всъщност някъде до около 1970 година животът на по-голяма част от хората не би бил съществено различен и това поне би ни спестило Робърт Максуел.

На следващия ден станах рано и се погрижих за тоалета си в състояние на лека възбуда, тъй като ми предстоеше един голям ден. Щях да прекося Уиндзор Грейт Парк. Това е най-великолепният парк, който съм виждал някога. Разпростира се върху 40 квадратни мили с пленителен пейзаж и комбинира всички елементи на истинския горски чар: гъсти девствени гори, обрасли с храсти долчинки, лъкатушещи алеи и конски пътеки, естествени и поддържани градини и голямо прелестно езеро. Из него има живописно разпръснати ферми, горски къщурки, отдавна забравени статуи, цяло едно селце за работниците в имението и предмети, донесени от кралицата от пътуванията ѝ зад граница. Явно не знаейки какво да ги прави, тя ги е оставила тук —

обелиски, стълбове — тотеми и други чудновати предмети, подарени в знак на благодарност от най-отдалечените краища на Британската общност.

Още не се бе разчуло, че под парка има залежи на нефт и че той може скоро да заприлича на нов Сулъм Воу^[7] (не се тревожете, местните власти ще ги принудят да скрият сондите под камуфлаж от храсти), тъй че не знаех, че трябва да попия всичко с поглед, в случай че следващия път, когато се завърна, паркът прилича на нефтено находище в Оклахома. Тогава паркът Уиндзор все още се радваше на благоприятна неизвестност, което аз намирам за странно, имайки предвид какво великолепно място е той и колко близо до Лондон се намира. Спомням си само едно споменаване на парка във вестниците, когато принц Филип^[8] по неизвестни причини спря да харесва една алея с вековни дървета и нареди на кралските секачи да ги премахнат от пейзажа.

Предполагам, клоните им са попречили на преходите през парка, на конете и на кожените му бричове, или както там се наричат скърцащите измишльотини, с които толкова му харесва да обикаля. Често може да срещнете него и други членове на кралското семейство, преминаващи бързо покрай вас в най-разнообразни превозни средства, на път за срещи по поло или богослужения в личния комплекс на кралицата-майка, познат под името „Кралските покои“. В действителност, тъй като на гражданите не е позволено да карат коли по пътищата на парка, по-голяма част от моторизираното движение се дължи на кралските особи. Веднъж, на втория ден след Коледа, се шляех безцелно по бащински, придружен от шестгодишното си отроче на нова лъскава тротинетка, когато някакво шесто чувство ми подсказа, че сме препречили пътя на някого. Обърнах се и видях зад себе си кола, шофирана от принцеса Даяна. Докато бързах да изместя себе си и детето от пътя, тя ми се усмихна така, че напълно се размекнах и оттогава не съм казал и дума срещу това мило и приятно момиче, независимо колко ме притискат онези, които смятат, че малко ѝ хлопа дъската, след като харчи по 28 000 лири годишно за трика и защото от време на време провежда ексцентрични телефонни разговори с плещести военни („А кой от нас не е вършил същото?“ — е моята неизменна реплика, която не може да бъде контролирана по никакъв начин).

Вървах по алея, която бе уместно кръстена „Дългата разходка“. От подножието на замъка Уиндзор стигнах до статуята на крал Джордж III на кон, позната на местните жители под името Медния кон, издигаща се на върха на Сноу Хил. Там си починах и се насладих на една от най-приятните гледки в Англия: величественият замък Уиндзор, разположен на три мили от края на „Дългата разходка“, градът в подножието му, а зад него Итън^[9], скритата от мъгла долина на Темза и ниските хълмове Чилтърн. Живописни стада елени пасяха в сечището долу, а пътеката, измината от мен, бе вече осеяна с малките като точици фигури на хора, разхождащи се рано сутринта. Гледах как излитат самолетите от летище „Хийтроу“, а в далечината различих очертанията на електрическата централа „Батърсий“ и кулата на Централна поща. Спомням си как се развълнувах от факта, че мога да видя Лондон чак оттук. Мисля, че това е най-далечната точка, от която може да бъде видян. До този хълм е яздил Хенри VIII, за да чуе топовните залпове, оповестяващи екзекуцията на Ан Болейн^[10], въпреки че единственото, което аз можех да чуя в този момент, бе приземяването на делтапланери и стряскащото джавкане на някакво куче, което се появи внезапно зад мен, следвано от собствениците си, които се изкачваха по съседен хълм. То ми предложи голяма доза слянка, която аз любезно отказах.

Прекоших направо през парка, покрай „Кралската вила“, розовата къща в джорджиански стил, в която кралицата и принцеса Маргарет са прекарвали детството си и през заобикалящите я гори и поляни до любимия ми кът от парка — Смитс Лоун. Това със сигурност е най-хубавата морава във Великобритания — равна, безупречно зелена и с грандиозни размери. Там почти винаги няма никой, с изключение на дните, когато се провеждат срещи по поло. Отне ми почти час да я прекося, макар че се отбих от пътя, за да разгледам една изоставена статуя в крайната ѝ част, която се оказа изображение на принц Алберт^[11] и още час докато се ориентирам във Вели Гардънс и стигна до езерото Вирджиния, над което в тази хладна сутрин се издигаше лека пара. Езерото е истински шедьовър. Създадено е от херцога на Къмбърланд в памет на шотландците, които изоставил да лежат неподвижни или да потреперват леко на бойното поле край Кулоден^[12] — донякъде странен начин да им отдаде чест. Вирджиния Лейк е изключително живописно и романтично място — така могат да

изглеждат единствено изкуствено създадените пейзажи с техните великолепно изгледи, идеално оброчени с дървета и дългият каменен мост построен за украса. В далечината, срещу Форт Белведере, се простират и копия на римски руини. Форт Белведере е имението, от което Едуард VIII^[13] прочита по радиото прочутата реч, с която обявява абдикацията си, за да може да ходи на риболов с Гъобелс и да се ожени за онази Симпсън с киселата физиономия, която и при най-добра воля и в пълно съзнание за дълга, който имам към американските си сънародници, все още ми се струва малко вероятен избор, когато става въпрос за чукане.

Споменавам всичко това, само защото ми се струва, че нацията изпада в подобна монархическа криза днес. Трябва да си призная, че не мога да разбера отношението на британците към кралското семейство. От години мислех (нали мога да бъда откровен?), че членовете му са непоносимо скучни и само отчасти по-привлекателни от същата тази Уолис Симпсън, но всички в Англия ги обожаваха. И именно когато те като по чудо започнаха да вършат поразителни и безотговорни неща и да се появяват в световните новини по собствена заслуга, когато, казано накратко, най-накрая станаха интересни, цялата нация започна да приказва: „Шокиращо. Трябва да се отървем от тях.“ Същата тази седмица бях гледал с отворена уста предаването „Време за въпроси“, в което група експерти сериозно обсъждаха дали да не прескочат принц Чарлс и да признаят за законен престолонаследник принц Уилям. Забравяйки за момент въпроса дали е разумно да се влага толкова много доверие в незрелия генетичен продукт на Чарлс и Даяна, който аз великодушно бих определил, като трогателен, телевизионният диспут пропусна същността на нещата. След като съществува узаконена система на наследствени привилегии, хората определено трябва да приемат този, който с наред, независимо колко скучен е той и колко странен е вкусът му при избора на любовници.

Личните ми възгледи по въпроса са изложени накратко в композирана от мен самия песен, наречена: „Аз съм най-големият син на най-големия син на най-големия син на мъжа, който изуча Нел Гуин“^[14]. С удоволствие ще ви я изпратя срещу разписка за 3,50 лири плюс 50 пенса за пощенски разходи.

Междувременно си ме представете, тананикащ си тази шеговита мелодийка, докато ловко преминавам през тътнещия трафик по А30 и

се запътвам надолу по „Крайстчърч Роуд“ към задрямалото и зелено селце Вирджиния Уотър.

[1] Град в графство Бъркшър на 38 мили западно от Лондон — Б.р. ↑

[2] „Хамик’... с“ — Верига книжарници. — Б.р. ↑

[3] „Лора Ашли“ — английска Верига бутици за облекло и обзавеждане на дома. — Б.р. ↑

[4] „Голдън Ег“ — Верига магазини за деликатесни храни. — Б.р. ↑

[5] „Уимпи“ — Верига ресторанти за бързо хранене — Б.р. ↑

[6] Портмейриън — живописно градче в северен Уелс, известно с производството на фини порцеланови изделия — Б.р. ↑

[7] Пристанище на Шетлъндските острови, петролен терминал, обслужващ 75% от петролните доставки за Великобритания — Б.р. ↑

[8] Херцогът на Единбург, съпруг на кралица Елизабет II Б.р. ↑

[9] Едно от най-големите и престижни частни училища в Англия, основано от крал Хенри VI през 1440 г. Малка част от учениците в Итън постъпват с конкурс, останалите, чието образование е платено, произхождат от заможни аристократични семейства — Б.р. ↑

[10] Втората съпруга на крал Хенри VIII, обвинена в изневяра и обезглавена през 1536 г. — Б.р. ↑

[11] Алберт, принц Саксбургготски (1819–1861), впоследствие принц-консорт на Великобритания и Ирландия, съпруг на кралица Виктория — Б.р. ↑

[12] Битката при Кулоден — последното сражение на якобитското въстание, избухнало през 1745 г., когато якобитите, водени от Чарлз Едуард Стюарт, „Хубавият принц Чарли“, биват разбити от британските войски под командването на херцог Къмбърланд — Б.р. ↑

[13] Едуард VIII (1894–1972) — крал на Великобритания до 1936 г., когато абдикира доброволно, за да се ожени за разведената американка Уолис Уорфийлд Симпсън и приема титлата херцог на Уиндзор — Б.р. ↑

[14] Елиънор Гуин (1650–1687) — английска актриса, последната любовница на крал Чарлз II — Б.р. ↑

ПЕТА ГЛАВА

За първи път видях Вирджиния Уотър в един необичайно зноен следобед в края на август 1973-а, около пет месеца след като бях пристигнал в Дувър. Бях прекарал лятото в компанията на Стивън Кац, който се присъедини към мен в Париж през април и когото бях изпратил с признателност от Истанбул десетина дни преди това. Бях изтощен от пътуване, но се радвах много, че съм се завърнал в Англия. Слязох от влака от Лондон и веднага бях запленил от селцето. Изглеждаше малко и примамливо. Изпълнено беше с ленивите сенки на късния следобед и невероятно пищна зеленина, която може да бъде истински оценена само от някой, който току-що пристига от място със сух климат. Зад гарата се извисяваше старата готическа кула на санаториума „Холоуей“ — грандиозна купчина от тухли и фронтони, разположена в подобната на парк местност точно зад гарата.

Две момичета, които познавах от родния си град, работеха като сестри в санаториума и предложиха да ме подслонят на техния етаж, давайки ми възможността да оставя по ваната им следи от мръсотията, насъбирана през последните пет месеца. Възнамерявах на следващия ден да хвана самолет за вкъщи от „Хийтроу“; време бе да се захвана отново със следването си в университета, към което бях напълно равнодушен. Но след доста бири в една весела кръчма на име „Розата и короната“ ми бе намекнато, че в санаториума винаги се търсят хора, които да вършат черната работа и тъй като английският ми е майчин език, биха ме взели веднага. На следващия ден, зашеметен и без да съм помислил допълнително по въпроса, попълних някакви формуляри и ми бе казано да се представя на главната сестра в отделението „Тюк“ в седем на следващата сутрин. Повикаха един любезен старец, чието умствено развитие бе като на няколкогодишно дете, за да ми покаже откъде да взема тежка връзка с ключове и полюшваща се купчина болнично облекло — два сиви костюма, ризи, вратовръзка, няколко бели престилки (какво ли ми бяха подготвили?) и да ме заведе до крило Б на мъжкия пансион от другата страна на улицата. Там една

беловласа стара вещица ми показа спартанската ми стая и по начин, наподобяващ поведението на старата ми приятелка мисис Смегма, изсипа поток от инструкции относно това кога се извършва седмичната смяна на мръсните чаршафи, часовете, в които има топла вода, как да работя с радиатора и ред други неща, прекалено многобройни и бързо казани, за да могат да бъдат запомнени, въпреки че се почувствах горд, когато дочух някаква забележка относно каунтърпейна. „Случвало ми се е и преди“ — помислих си аз.

Съчиних дълго писмо до родителите си, казвайки им да не ме чакат за вечеря, прекарах няколко приятни часа в пробване на новите си дрехи и позиране пред огледалото, подредих скромния си подбор от евтини романи на перваза на прозореца, отскочих до пощата и разгледах селцето, вечерях в едно малко заведение на име „Тюдор Хаус“, след което посетих кръчмата „Тротсуърт“, където атмосферата бе приятна, а наличието на алтернативни форми на забавление сведено до нулата, тъй че изпих прекадено голямо количество бира и се завърнах в новата си квартира, попадайки пътъом на няколко храста и на един забележително неотстъпчив уличен стълб.

На следващата сутрин се събудих с петнайсет минути закъснение и намерих пътя до болницата, движейки се като в мъгла. Разпитах сред мелето от застъпващия на смяна персонал и пристигнах в отделението „Тюк“ с десет минути закъснение, с разчорлена коса и полюшвайки се леко. Главната сестра — приятен мъж на средна възраст — ме посрещна сърдечно, каза ми къде мога да намеря чай и бисквити и офейка. Почти не го видях след това. Отделението „Тюк“ беше запълнено с пациенти от мъжки пол на дълго лечение и в средна фаза на лудост, които, слава Богу, можеха да се грижат сами за себе си. Сами си взеха закуска от количката, избръснаха се, успяха да си оправят горе-долу леглата и докато отида до тоалетната на персонала за момент, за да потърся лекарства против киселини, безшумно изчезнаха. Завърнах се и за мое объркване и безпокойство открих, че съм единственият човек в отделението. Разходих се озадачен през дневната, кухнята и спалните и дори отворих вратата на отделението, зад която се простираше празен коридор, а на другия му край се виждаше изходът към света навън. Вратата беше отворена. В този момент звънна телефонът.

— Кой е? — излая някой отсреща.

Събрах достатъчно сила да проговоря и да разкрия самоличността си, взирайки се през прозореца на офиса, като очаквах да видя тридесет и тримата пациенти от отделение „Тюк“ да се прикриват тичешком между дърветата в отчаян опит да избягат.

— Обажда се Смитсън — произнесе гласът. Смитсън беше шефът на сестрите, всяващ страх човек с бакенбарди и огромен гръден кош. Бяха ми го показали предния ден. — Ти си новият, нали?

— Да, сър.

— Весел?

Премигнах учудено и си помислих, че в английския език има някои доста странни изрази.

— Всъщност тук е доста спокойно.

— Не, Весел — главната сестра дали е там?

— А, той ли? Не.

— Каза ли кога ще се върне?

— Не, сър.

— Всичко наред ли е?

— Ами всъщност — покашлях се аз, — изглежда пациентите са избягали, сър.

— Какво са направили?

— Избягали са, сър. Аз само отскочих до банята и когато се върнах...

— Трябва да са извън отделението, синко. Или са на уроци по градинарство, или на терапия. Занимават се с това всяка сутрин.

— Слава на Христа!

— Моля?

— Слава Богу, сър.

— Да, точно — каза той и затвори.

Прекарах остатъка от сутринта, шляейки се из отделението, разглеждайки чекмеджетата и гардеробите, под леглата и шкафовете за провизии; опитах се да открия как мога да си направя чай без торбички и с помощта на сито, а когато организъмът ми най-сетне преодоля киселините, си организирах частен шампионат по плъзгане по добре лъснатия коридор, който свързваше стаите на пациентите, без да пропусна да коментирам тихо и почтително. В един и половина, след като не дойде никой, който да ми каже, че мога да отида да обядвам, сам се пуснах в почивка и отидох в стола. Седнах сам с чиния боб,

пържени картофи и някакъв мистериозен обект, който, както ми бе казано по-късно, бил пържена в тесто месна консерва.

Забелязах господин Смитсън и някои от неговите колеги седнали на маса и другия край на помещението. Обсъждаха нещо със смях и незнайно защо хвърляха весели погледи към мен.

Когато се върнах в отделението открих, че повечето от пациентите се бяха върнали в мое отсъствие. Повечето бяха изпопадали по столовете в дневната, почивайки си след изморителната сутрин, която бяха прекарвали подпрени на някое гребло или подреждайки тапи в кутии, с изключение на един спретнат и учтив мъж в спортен костюм от туид, който гледаше крикет по телевизията. Покани ме да му правя компания и когато разбра, че съм американец, ентузиазирано ми обясни правилата на този напълно объркващ спорт. Помислих го за някой от персонала, вероятно следобед заместваше тайнствения господин Весел, а може и да беше гостуващ психиатър. Изведнъж, точно докато ми обясняваше триковете при подаването на топката със завъртане, той се обърна към мен и внезапно сподели:

— Знаеш ли, аз имам атомни топки.

— Моля? — отговорих аз, все още мислейки за топките в крикета.

— Портън Даун, 1947. Опити на правителството. Всичко е много тайно. Не трябва да казваш на абсолютно никого.

— Мммда. Разбира се, че не.

— Руснаците ме търсят.

— Ооо... ясно.

— Затова съм тук. Инкогнито. — Докосна носа си многозначително и огледа изпитателно заобикалящите ни. — Тук не е толкова зле. Пълно е с ненормални, разбира се. Действително гъмжи от лунатици. Бедните! Но рулото с мармалад всяка сряда е наистина чудесно. А ето, наред е Джоф Бойкот. Великолепен е. Няма да има никакъв проблем с хвърлянето на Бенсън. Сега ще видиш.

Повечето от пациентите в отделение „Тюк“ бяха точно такива, докато ги опознаеш по-добре — на вид с бистър ум, но всъщност луди за връзване. Интересно е да опознаеш една страна, виждайки я през очите на душевно болните. И ако мога да добавя, такова изживяване ви дава една забележително полезна основа, ако тепърва възнамерявате да живеете във Великобритания.

Така преминаха първите дни от моето постоянно пребиваване във Великобритания. Всяка вечер отивах в кръчмата, а през деня ръководех едно почти празно отделение. Всеки следобед в четири пристигаше една испанка с розов работен комбинезон, бутайки количка с чай. Пациентите се оживяваха, вземаха по чаша чай и парче жълта торта, а от време на време се появяваше неуловимият господин Весел, който раздаваше лекарствата и поръчваше още бисквити, но иначе всичко течеше съвсем спокойно. Започнах горе-долу да разбирам от крикет и показах забележителен напредък в плъзгането по пода.

Постепенно разбрах, че болницата представлява една малка вселена, напълно затворена в себе си. Имаше си магазин за дърводелски изделия, електротехници, водопроводчици и бояджии, собствен превоз и шофьор. Разполагаше със зала за снукър^[1], корт за федербал и плувен басейн, сладкарница и параклис, крикетно поле и клуб, педикюрисит и фризьор, кухни, шивалня и перално отделение. Веднъж седмично прожектираха филми в нещо като зала за бални танци. Имаше си дори и гробище. Пациентите сами вършеха всички градинарски дейности, за които не бяха нужни остри предмети и поддържаха градините в безупречно състояние. Приличаше на извънградски клуб, само че за луди. Много ми харесваше.

Един ден, при едно от периодичните посещения на господин Весел — така и не разбрах с какво се занимаваше, докато отсъстваше, — ме пратиха да взема шишенце „Торазин“ назаем от отделението „Флорънс Найтингейл“, за да държим пациентите кротки. „Фло“, както му викаше персоналът, беше странно и мрачно място, пълно с много по-сериозно болни хора, които се мотаеха наоколо или се клатеха безспирно на столове с високи облегалки. Докато сестрата се отдалечи с връзка подрънкващи ключове в ръка, за да ми донесе „Торазин“, аз огледах хората около мен, които бръщолевеха неясно и благодарих на Бога, че съм спрял твърдите наркотици. В другия край на стаята се движеше хубава млада сестра, от която се излъчваше истинска доброта. Тя се грижеше за безпомощните и съсипани хора около себе си с неизчерпаема енергия и състрадание — водеше ги до столовете, развеселяваше ги с приказки, избърсваше слюнката от брадичките им. Помислих си: „Точно такъв човек ми трябва“. Оженихме се в местната църква шестнайсет месеца по-късно.

Точно в този момент минавах покрай нея, спускайки се по „Крайстчърч Роуд“. Стъпвах по шумата под могъщите клони, които образуваха покрив над главата ми и си тананиках последните стихове от „Нел Гуин“. Големите къщи по пътя бяха същите, с изключение на новите алармени системи и прожектори — от онези, които светват посред нощ, без каквато и да било причина.

Вирджиния Уотър е интересно място. Строено е предимно през двайсетте и тридесетте години на двайсети век. Има две малки улици с магазини, а около тях е разположена гъста мрежа от частни пътища, лъкатушещи през и около игрището за голф „Уентуърт“. Сред дърветата са безразборно разхвърляни къщи, в много от които живеят знаменитости. Построени са в стил, който би могъл да бъде определен като „Привидно простонароден английски“ или „По следите на Лутъенс“^[2]. Покривите им са гъсто осеяни с фронтони и натруфени похлупаци на комини, многобройни просторни веранди и прозорци със странна форма; има поне една издадена коминна стена и цели акри пълзящи рози, засадени в малки спретнати лехи. Когато ги видях за първи път, имах чувството, че съм влязъл в страниците на списанието „Дом и градина“ от 1937-а.

Но това, което придаваше на Вирджиния Уотър особен чар в онези дни, казвам това напълно сериозно, бе, че селцето беше пълно с безцелно разхождащи се луди. Тъй като по-голяма част от пациентите бяха живели в санаториума в продължение на години, а понякога дори и на десетилетия, беше без значение доколко объркани са мислите им и колеблива походката им, колко мънкаха и мърмореха, как внезапно заставаха мирно или проявяваха ред други признаци, че не са просто хора, излезли да обядват спокойно някъде — на тях можеше да се разчита да намерят пътя към селцето и после да се върнат в санаториума. Всеки ден можехте да видите свежа групичка луди, които си купуваха цигари и сладки, пиеха чай или кротко се съвещаваха шепнешком. Като резултат Вирджиния Уотър бе една от най-необикновените общности в Англия. Тук богатшите и душевно болните общуваха на равна нога. Собствениците на магазините и местните жители бяха чудесни в това отношение и сякаш не намираха нищо странно в това, че някой с разчорлена коса и по пижама се е изправил в ъгъла на хлебарницата и декламира на някаква точка на стената или пък че друг, седнал на масата в ъгъла на „Тюдор Роуз“,

върти очи и прави опити да се усмихне, а в същото време пуска бучки захар в бульона си. Напълно съм сериозен, при тази гледка на човек му ставаше наистина драго.

Сред повечето от петстотинте пациента имаше и един забележително учен идиот на име Хари. Съзнанието му беше като на малко разсеяно дете, но ако му посочите някаква дата, минала или предстояща, той може да ви каже моментално в кой ден от седмицата се пада. Изпитахме го с вечен календар и той не сбърка нито веднъж. Можете да го попитате на коя дата е била третата събота на декември 1935-а или кога ще се падне втората сряда на юли 2017-а и той отговаряше по-бързо от всеки компютър. По-странният, макар и понякога досаден факт, обаче беше, че той по няколко пъти на ден отиваше при някой от персонала и питаше с особен, несигурен глас дали болницата ще бъде закрыта през 1980-а. Съгласно подробните лекарски бележки в картоната му, този въпрос го вълнувал още от пристигането му като младеж през 1950-а. Същественото в случая беше, че „Холоуей“ бе солидно и важно учреждение и не съществуваха никакви планове то да бъде закрыто. Никой нямаше такива намерения до една бурна вечер в началото на 1980-а, когато Хари си легна в състояние на необичайна възбуда. През последните няколко месеца бе задавал редовния си въпрос все по-настойтелно. Същата нощ светкавица удари един от фронтоните и предизвика опустошителен пожар, който унищожи таваните и голяма част от отделенията на болницата, превръщайки я в негодно за обитаване място.

Разказът щеше да звучи още по-добре, ако бяха завързали Хари за леглото и той бе загинал в пламъците. За нещастие на всички, очакващи по-вълнуващо развитие на историята, пациентите бяха евакуирани и отведени на безопасно разстояние, но винаги ми е било приятно да си представям как Хари стои на моравата, наметнат с одеяло, с устни изкривени в блажена усмивка и лице, осветено от танцуващите пламъци и гледа големия пожар, който така търпеливо бе очаквал в продължение на тридесет години.

Болните бяха преместени недалеч, в специално крило на главната болница в Чъртси, където скоро след това бяха лишени от предишната си свобода поради склонността им да предизвикват хаос в другите отделения и да тревожат нормалните. Междувременно санаториумът бавно западна, прозорците му бяха заковани или счупени, а главният

вход откъм „Струд Роуд“ бе преграден с тежка метална врата, покрита с бодлива тел. Живях във Вирджиния Уотър пет години, докато работех в Лондон, и от време на време спирах, за да надникна над стената и да видя запустелите градини и настъпилата разруха. Редица строителни фирми бяха поемали санаториума с амбицията да го превърнат в офиссгради, център за конференции или жилищен комплекс за ръководни кадри. Бяха издигнали охранителни будки и поставили надписи, че обектът се охранява от кучета, които, ако се вярва на илюстрациите, бяха извън всякакъв контрол, но не бе сторено нищо по-конструктивно. В разстояние на повече от десетилетие тази прекрасна викторианска болница, вероятно една от най-прелестните викториански сгради, които още съществуват, стоеше, без да бъде използвана за нищо, изоставена и разпадаща се с времето. Очаквах да я намеря в същото състояние, даже репетирах наум раболепната молба, която щях да отправя към пазача, за да ме пусне да хвърля един поглед, тъй като самата сграда не се виждаше от пътя.

Така че представете си моето учудване, когато, след като изкачих лекото възвишение, видях пред себе си превъзходен нов портал, изграден в обиколната стена, с голям надпис „Вирджиния Парк“. А когато го обходих по една несъществуваща преди алея, пред мен се изправи голям комплекс от елегантни жилища за ръководни кадри. Изкачих се, зяпнал от почуда, по прясно асфалтирания път, отстрани, на който се нижеха къщи, толкова нови, че по прозорците им имаше лепенки, а градините им приличаха на кални локви. Една от къщите явно бе подготвена за демонстрация и тъй като беше неделя, около нея се въртяха доста хора, дошли да разгледат. Вътре намерих лъскава брошура, пълна със скици на архитекта, изобразяващи щастливи, стройни хора, които се разхождаха между елегантните къщи, слушаха салонна музика в стаята, в която преди бях гледал филми в компанията на лунатици с тикове или плуваха в големия покрит басейн, издълбан в пода на голямата зала в готически стил, където някога бях играл федербал и неуверено бях поканил младата сестра от „Флорънс Найтингейл“ да излезе на среща с мен с далечната перспектива, ако някога има малко свободно време, да се омъжи за мен. Съгласно разточителните хвалебствия, поместени в брошурата, живущите във „Вирджиния Парк“ можеха да избират между множество самостоятелни къщи, група градски къщи и блокове и двайсет и трите

огромни апартамент, изсечени във възстановения санаториум, сега неизвестно защо кръстен „Кросланд Хаус“. Картата бе осеяна със странни имена, които нямаха нищо общо е миналото на обекта — улица „Коноли“, площад „Параклис“, „Пиацата“. Колко по-уместно би било, помислих си аз, ако ги кръстят площад „Лоботомия“ или уличка „Електроконвулсивен шок“. Най-ниската цена беше 350 000 лири.

Излязох обратно навън, за да видя какво мога да получа срещу своите 350 000 лири. Отговорът е неголяма, но богато украсена къща със скромна по размери градина и интересен изглед към пансиона за душевно болни, построен през деветнайсети век. Не бих казал, че цял живот си бях мечтал точно за това. Всички къщи бяха построени от червени тухли със старомодни капаци на комините, претруфени первази и други малки детайли, заимствани в знак на преклонение пред викторианската епоха. Един от моделите, носещ невпечатляващото наименование „Къща тип Г“ имаше дори и декоративна кула. Резултатът беше, че къщите изглеждаха като отрочета на санаториума. Човек можеше да си представи как, ако им бъде предоставено достатъчно време, те самите ще прераснат в санаториуми. Но ако приемем, че проект като този може въобще да бъде осъществен, то заключението ми е, че архитектите се бяха справили добре. Новите къщи не контрастираха рязко със стария санаториум, а грандиозната стара сграда, в която се криеха толкова скъпи за мен и поколения интересни лунатици спомени, беше спасена — нещо, което не би се осъществило преди дванайсет години. Свалих шапката си в знак на поздрав към проектантите и си тръгнах.

Възнамерявах да се изкача до къщата, в която бях живял, но тя беше на още около миля, а мен вече ме боляха краката. Вместо това тръгнах по „Струд Роуд“, минавайки покрай клуба на старата болница, сега заменен от грозни жилища и групата сгради, които някога бяха служили като пансиони за сестрите и обслужващия персонал. Обзаложих се наум, че следващия път, когато мина оттук, тях няма да ги има, а на мястото им ще са издигнати големи къщи с двойни гаражи.

Изминах двете мили до Егхам и минах да посетя една приятна стара дама на име мисис Билен, която наред с множеството други безкористни добри дела, които беше извършила, се бе съгласила да ми стане тъща. Докато шеташе из кухнята по очарователния и развълнуван начин, по който всички английски дами на определена

възраст посрещат нечакани гости, аз затоплих краката си пред камината и се замислих по въпроса (такова бе душевното ми състояние в момента), че това е първият английски дом, в който бях отседнал, без да си плащам. Съпругата ми ме беше довела тук в един неделен следобед преди много години, представяйки ме като неин обожател. Бяхме седнали нагъсто: тя, аз и семейството ѝ и разположени в този уютен и добре затоплен салон бяхме гледали „В десетката“, „Игра на поколенията“ и други телевизионни програми, които ми изглеждаха странно лишени от каквато и да била развлекателна стойност. За мен това беше нещо ново. Не бях виждал семейството си в светска среда от около 1958-а, с изключение на няколко неловки часа по Коледа, така че усещането, че бях ограден с толкова много роднинско внимание, макар и ново, ми беше приятно. Това е черта на британците, на която и до ден-днешен много се възхищавам, въпреки че, признавам си, изпитах мимолетно чувство на задоволство, когато разбрах, че свалят „В десетката“ от екрана.

Тъща ми — мама — се появи с поднос, отрупан с толкова неща за ядене, че за секунда се зачудих дали не ме е сбъркала с бригада дървари. Докато нагъвах вкусната, топла купчина храна, която ми напомняше Кеърнгормс^[3], само че пресъздадена в свестен вид и после, когато се отпуснах тежко на стола с чаша кафе в ръка и приятно разтеглен стомах, си бърборехме за това-онова — децата, предстоящото ни преместване в САЩ, работата ми, наскорошното ѝ овдовяване. Късно вечерта, имам предвид късно за двама старчоци като нас, тя отново се разшета и след като вдигна доста шум из всички краища на къщата, доказващ усърдието ѝ, обяви, че спалнята за гости е готова. Леглото беше спретнато и застлано с нови чаршафи, дори заредено с грейка. Измих се възможно най-повърхностно и с признателност се вмъкнах под юргана, чудейки се защо леглата в домовете на бабите, дядовците и сватове са винаги така приятни и удобни. Заспах на секундата.

[1] Вариант на билиярда; играе се с 15 червени и 6 разноцветни топки — Б.р. ↑

[2] сър Едуин Лутъенс (1869–1944) — английски архитект, чието дело се отличава с гъвкавост и изобретателност, особено прочути са

градоустройственият му проект за Ню Делхи и проектът за двореца на вицекраля на Индия — Б.р. ↑

[\[3\]](#) Планина в Шотландия — Б.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

И така, напред към Борнмът. Пристигнах в пет и половина вечерта; валеше като из ведро. Нощта се беше спуснала, по улиците свистяха коли, а фаровете им просветваха през лъскавите пелени от дъжд. Бях живял в Борнмът две години и мислех, че познавам града достатъчно добре, но районът около гарата беше напълно престроен; имаше нови пътища и офис-блокове, както и една от онези объркващи мрежи от подземни подлези, които ви карат да се показвате на повърхността като ровещ американски гризач на всеки няколко минути, за да видите къде сте.

Докато стигна до „Ийст Клиф“ — квартал със средни по големина хотели, издигнати високо над черната морска повърхност, бях прогизнал целият и мърморех под носа си. Хубавото на Борнмът е, че определено ви предлага богат избор от хотели. Измежду множеството комфортни дворци, издигнати по протежение на всички улици в радиус от няколко мили, си избрах хотел на една странична уличка. Нямах основателна причина за избора си, просто ми хареса знакът — четливи големи букви от розов неон, които светеха примамливо в проливния дъжд. Влязох подгизнал и от пръв поглед разбрах, че съм направил добър избор — чист, приятно старомоден и съгласно надписа на стената, приемливо евтин — 26 лири за нощувка и закуска. Освен това излъчваше онази всепроникваща топлина, от която очилата ви се замъгляват и започвате да кихате. Изсипах няколко унции^[1] вода от ръкава си и помолих за единична стая за две вечери.

— Вали ли? — попита весело момичето на рецепцията, докато аз попълвах регистрационната карта в паузите между кихането и изтриването на мокрото си чело с опакото на ръкава.

— Не, корабът ми потъна и трябваше да преплувам последните седем мили.

— Нима? — продължи тя по начин, който ме накара да си помисля, че може би не ме слуша особено внимателно. — А ще

вечеряте ли с нас, господин... Брайлкрийм? — изрече тя, гледайки размазаното от водата мастило.

Прецених алтернативата — да блъскам път в плющящия дъжд и реших, че съм склонен да остана в хотела. Освен това, благодарение на комбинацията от нейния мозък с размер на грахово зърно и моя размазан от водата нечетлив почерк, можеше и да запишат сметката на някоя друга стая. Казах ѝ, че ще вечерям в хотела, взех ключа и капейки, се оттеглих към стаята си.

От стотиците неща във Великобритания, които са се подобрили значително от 1973-а година насам (ако дори и за секунда помислите точно за това, ще се убедите, че списъкът е впечатляващо дълъг), малко могат да се похвалят с по-голям успех от хотелския бизнес. В наши дни в стаята ви има цветен телевизор, табла с продукти за кафе и дори малко пакетче сравнително вкусни бисквитки, лична баня с пухкави кърпи, малка кошничка с топченца от памук с цветовете на дъгата и редица опаковки или малки пластмасови шишенца с шампоан, гел за баня и овлажняващ лосион. В моята стая имаше дори и нормално действаща нощна лампа и две меки възглавници. Бях много щастлив. Напълних ваната, изсипах в нея всички гелове и лосиони (не се притеснявайте, проучил съм въпроса внимателно и ви уверявам, че течността във всички шишенца е еднаква) и докато фиестата от цветни сапунени мехурчета започна бавно да се изкачва към желаната позиция от три фута над ръба на ваната, се завърнах в стаята и с лекота се отдадох на навиците на самотния пътешественик, поглъщащи цялото му внимание. Разопаковах раницата си, унесен в дълбок размисъл, прострях мокрите дрехи на радиатора, разположих новото, чисто облекло на леглото така придиричиво, сякаш се готвех за абитуриентския си бал, с възискателна прецизност поставих будилника и материалите за четене на нощното шкафче, намалих светлината на ниво, което да създава внимателно преценено чувство за уют и накрая се оттеглих в банята в дяволито настроение и с хубава книга в ръка, за да се изтегна във ваната, покрита с такова луксозно количество пяна, че рядко може да бъде видяно в действителност извън кадри от филмите на Джоан Колинс.

След ваната, облечен в нови дрехи и ухаещ омайващо на розово масло, се представих в просторния и празен салон за вечеря, където ме настаниха на масата. Снаряжението, разположено върху нея — чаша за

вино, в която имаше хартиена розова салфетка, свита във формата на цвете, солници от неръждаема стомана, поставени в малка лодчица от същия материал, чинийка с кръгчета масло, внимателно оформени като зъбни колелца, ваза с тясно гърло, в която имаше вейка изкуствени лилии — моментално ми подсказа, че храната ще е посредствена, но поднесена с известна доза дисциплинирана елегантност. Затворих очи и преброих до четири, а после протегнах дясната си ръка, знаейки, че тя ще попадне в панерчето с кифлички, предложени от навъртащия се наоколо сервитьор. Тайнственият начин, по който улучих момента, го впечатли особено и ако ми позволите да добавя, не остави у него никакво съмнение, че си има работа с пътешественик, който е основно запознат със зелените крем супи, зеленчуците, сервирани със забодена в тях лъжица и твърдата необработена кожа, която се перчи под името свински медальони.

Пристигнаха още трима души — закръглени родители с още попълнен син тийнейджър, които сервитьорът тактично настани на маса, където можех да ги наблюдавам, без да си извивам врата или да си местя стола. Винаги е интересно да наблюдаваш как се хранят хората, но нищо не може да ви заинтригува повече от вида на маса, заета от дебелици, които нагъват манджа. Любопитното е, че дори и най-лакомите и ненаситни хора, а тези срещу мен направо отнасяха приза за лакомия, никога не изглеждат така, сякаш им е приятно, че се хранят. Държат се, като че ли изпълняват някакво отдавна поето задължение да поддържат огромните си размери. Когато поставите храна пред тях, те навеждат глава и я изсмукват като с прахосмукачка, а във времето между ястията седят със скръстени ръце, с втренчен в пода поглед и се държат така, като че не познават останалите хора на масата. Но докарайте количката със сладкишите и всичко се променя отведнъж. Започват да гукат блажено и внезапно техният ъгъл от помещението се изпълва с приятен разговор. Така беше и тази вечер. Партньорите ми по вечеря погълнаха храната пред тях с такава скорост, че ме биха с половин ястие и за мой искрен ужас си разделиха последните еклери и парчета торта с боровинки от количката със сладкиши. Момчето, както забелязах, си взе двойна порция и от двете — лакома дебела свиня.

Остана ми да избирам между воднистия, лигав сладкиш с плодове и сметана, целувки, които знаех, че ще експлодират при

първото докосване и дузина скромни по размер купички с карамелен пудинг, покрити с безразборно разхвърляни бучки жълт крем. В мрачно настроение избрах карамеления пудинг и когато дундестото трио премина покрай мен, клатушкайки се като ято патки и с омазани с шоколад брадички, отвърнах на любезните им, добре нахранени усмивки с твърд като кремък поглед, с който им казвах никога да не се пробват да ми скроят отново такъв номер. Мисля, че схванаха мисълта ми. На следващата сутрин седнаха на маса извън моето полезрение и се държаха на разстояние от количката със сокове.

Борнмът е прекрасно място в много отношения. Първо, е разположен край морето, което може да се окаже полезно, в случай че глобалното затопляне достигне пълния си потенциал, въпреки че в момента не виждам особена полза от това. Налице са и криволиचेщите паркове, познати под общото наименование „Градини на удоволствието“, които разделят градския център на две почти равни половини, давайки на изморените от пазаруване хора възможността да си починат от дългото бъртане от единия край на центъра до другия сред спокойните зелени площи — въпреки че ако ги нямаше парковете, никой нямаше да се бърти. Такъв е животът.

Преди парковете бяха изобразени на картите на града под имената „Горни градини на удоволствието“ и „Долни градини на удоволствието“, но общинският съветник (или някоя друга авторитетна личност), осъзнавайки сериозните и нездравословни последици от поставянето на думите „долен“ и „удоволствие“ в такава непосредствена близост, успешно лобира „долни“ да бъде премахнато от названието, така че сега съществуват „Горни градини на удоволствието“ и обикновени „Градини на удоволствието“, а лексикографските перверзници са пратени в изгнание на плажа, където трябва да се задоволяват, доколкото могат, потърквайки се във вълнолома. Както и да е, ето какъв град е Борнмът — благовъзпитан до крайност и горд от този факт.

Вече бях дочул за внимателно изградената репутация на града за благовъзпитаност и затова през 1977 се преместих там с идеята, че това е английският еквивалент на курортите Бад Емс и Баден-Баден — поддържани паркове, върбови градини, в които свиреха оркестри,

елегантни хотели, където мъже с бели ръкавици поддържат блясъка на месинга, възрастни дами с големи бюстове, облечени в палта от норки и разхождащи онези малки кученца, които умирате от желание да ритнете (не от жестокост, разбира се, а просто от елементарно и искрено желание да видите колко далеч могат да литнат). С прискърбие трябва да ви съобщя, че там не ме очакваше нищо подобно. Парковете бяха прелестни, но вместо пищни казина, те предлагаха малка музикална сцена, на която от време на време свиреха духови оркестри с неопределен талант и с костюми на автобусни контрольори. Около сцената бяха еректирани — простете ми, че използвам този термин в контекста на „Долни градини на удоволствието“ — малки дървени постройки, украсени с цветни стъклени свещници, които, както ме увериха, запалвали през спокойните летни вечери, превръщайки ги в греещи изображения на пеперуди, феи и други възшебни видения и така гарантирали полезно за здравето нощно развлечение, траещо с часове. Не бих могъл да кажа дали бяха прави, тъй като никога не видях свещниците запалени, а освен това недостигът на средства и безотговорната склонност на младежите да ги изтръгват и за развлечение да ги разбиват в краката си означаваше, че постройките скоро бяха разглобени и премахнати.

Разходих се из (Долните) Градини на удоволствието и отидох до центъра за туристическа информация, за да видя какви други развлечения се предлагаха. Не можах да разбера поради факта, че в наши дни трябва да си платите за напечатаната информация, сложена на таблото за обяви. Разбира се, аз им се изсмях.

На пръв поглед центърът на града изглеждаше непроменен, но в действителност техническият прогрес и общинският съвет си бяха свършили работата навсякъде. „Крайстчърч Роуд“ — главният директен път през центъра на града, беше превърнат в пешеходна зона и украсен с някаква странна цилиндрична сграда от стъкло и стомана, която приличаше на автобусно депо за гиганти. Бяха издокарали две от търговските галерии и вече имаше „Макдоналд’... с“, „Уотърстоун’... с“ и „Дилън’... с“^[2], както и две други учреждения, с които личните ми нужди не бяха директно свързани. Но като цяло центърът се беше смалил. Универсалният магазин „Бийлс“ беше закрил отличната си книжарница, в „Дингъл’... с“ неразумно бяха премахнали местата за бърза закуска, а целият универсален магазин „Бийлисън“ беше

изчезнал. Нямаше го „Интернешънъл Стор“; липсваше и една чудесна малка хлебарница, която, уви, бе отнесла със себе си най-хубавите захарни понички на света. В графата със знак „плюс“ можем да отбележим, че нямаше никакъв боклук, докато по мое време „Крайстчърч Роуд“ представляваше бунище на открито.

Зад ъгъла на изчезналата хлебарница на „Ричмънд Хил“ беше великолепият офис на вестник „Борнмът Ивнинг Еко“ в модернистичен стил, където работих като заместник-редактор в продължение на две години. Стаята ми приличаше на декор, заимстван от романите на Чарлз Дикенс — разхвърляни купчини хартия, лошо осветление, две редици бюра, зад които се бяха снишили прегърбените ми колеги, с натезжала от прокобно, изтощително мълчание атмосфера. Единствените звуци, които нарушаваха тишината бяха дразнещото скрибуцане на моливите и мекият, но ехтящ звук „тън“ всеки път, когато стрелката на стенния часовник, отбелязваща минутите, се придвижваше напред. Погледнах към прозорците на стария си офис от отсрещния тротоар и леко потреперих.

След сватбата жена ми и аз се бяхме върнали в САЩ за две години, за да завърша колеж, така че работата в „Еко“ бе не само първата ми работа във Великобритания, но и първата ми работа като възрастен. През двете години, прекарани там, не бях спрял да се чувствам като четиринайсетгодишен хлапак, който се опитва да мине за по-голям, несъмнено поради факта, че всички мои колеги заместник-редактори бяха достатъчно възрастни да ми бъдат бащи, с изключение на две мъртвешки фигури в дъното на стаята, които бяха достатъчно възрастни, за да бъдат техни бащи. Седях до двама добри и начетени мъже на име Джак Стрейт и Остин Брукс, които изкараха две години, търпеливо обяснявайки ми значението на „sub judge“^[3] и значителната разлика, която съществува в английския език между това да вземеш кола и да откраднеш кола. С цел осигуряване на личната ми безопасност ми бе поверено редактирането на репортажите за мероприятията на организации от рода на „Женската гилдия“ и „Женският институт“. Получавахме купища от тях всеки ден; всички бяха изписани със същия цветист почерк и документираха едни и същи сковаващи от скука събития: Мистър Артър Смоут от Поксдаун изнесе очарователна лекция на тема „Искусството да правиш сенки на животни“, „Мисис Евелин Стъбс почете гостите с пленителен и

забавен разказ относно скорошното изваждане на матката ѝ“, „Мисис Труп не бе в състояние да изнесе лекцията си на тема как да тренираме кучетата си, тъй като наскоро е била изподрана от голямото си куче Принц, но мисис Сметуик любезно се намеси и спаси положението с ужасно смешен разказ за преживяванията си като цветарка на свободна практика при организирането на погребални церемонии“. Описанията бяха безкрайни, изпълнени с изкази на признателност, апели за набиране на средства, многословни разкази за успешни продажби на разни джунджурии и матинета, подробни списъци кой е осигурил нещата за ядене и пиене и колко вкусно е било всичко. Дните никога не ми бяха изглеждали по-дълги.

Спомням си, че прозорците можеха да бъдат отворени само с помощта на дълъг прът. Около десет минути след като пристигдохме на работа един от заместник-редакторите, който беше толкова стар, че едва държеше молива, започваше да стърже със стола си по пода, опитвайки се да се отмести от бюрото. Отнемаше му около час да стане от стола, още един час да завлече крак до прозореца, да го отвори с пръта и още един да подпре пръта на стената и да се дотътри обратно до бюрото си. В секундата, в която бе успял да седне отново, човекът срещу него подскачаше, преминаваше стаята с широки крачки, затваряше прозореца с пръта и се връщаше на мястото си с предизвикателен поглед, а старецът мълчаливо и със стоически израз започваше отново да стърже пода със стола. Това се случваше всеки ден в продължение на две години.

Не ги видях да вършат каквато и да било работа. Старецът естествено не можеше, защото прекарваше по-голяма част от деня в пътуване до прозореца и обратно. Другият предимно дърпаше от незапалена лула и се взираше в мен със самодоволна усмивка. Всеки път, когато погледите ни се засичаха, той ми задаваше някакъв озадачаващ въпрос относно Щатите. „Каж ми — изричаше той — вярно ли е, че Мики Руни никога не е консумирал брака си с Ава Гарднър, както съм чел?“ или „Често съм се питал и може би ти би могъл да ми отговориш защо хавайската птица нуа-нуа се храни единствено с мекотели с розови черупки, когато мекотелите с бели черупки са по-многобройни и, както съм чел, имат същата хранителна стойност?“

Поглеждах го със замъглено от репортажите на „Женската гилдия“ и „Женският институт“ съзнание и запитвах:

— Какво?

— Да разбирам ли, че не си чувал за птицата нуа-нуа?

— Всъщност... не съм.

Той ме поглеждаше под око.

— Нима? Колко странно — и дръпваше от лулата.

Мястото беше доста необикновено. Главният редактор беше отшелник, който излизаше рядко, а храната му носеше неговата секретарка. За цялото време, което изкарах там го видях само два пъти. Веднъж, когато бях на интервю при него — среща, която трая три минути и според мен му причини дълбоко чувство на неудобство, и веднъж, когато отвори вратата, свързваща неговия офис с нашия, събитие дотам необикновено, че всички ние вдигнахме глави. Дори и старецът спря безкрайното си тътрене към прозореца. Редакторът ни изгледа втрещен от удивление, очевидно потресен от откритието, че от другата страна на вратата към офиса му има стая, пълна със заместник-редактори. За секунда изглеждаше сякаш ще проговори, след което безмълвно се оттегли, затваряйки вратата след себе си. Повече не го видях. Шест седмици по-късно започнах работа в Лондон.

Другото, което се беше променило в Борнмът, бе, че бяха изчезнали всички малки кафенета. Преди на всяка пряка имаше по едно кафене със задъхани машини за еспreso и лепкави маси. Не знам къде ходят туристите за кафе в наши дни — всъщност знам — на Коста дел Сол^[4], но на мен ми се наложи да вървя чак до „Триъгълникът“, отдалечена точка на града, където автобусите почиват между курсовете, за да мога да изпия малка освежаваща чаша кафе.

След това, тъй като бях в настроение за разходка, се качих на автобус за „Крайстчърч“ с намерението да се върна обратно пеша. Да се возиш на горния етаж на двуетажен автобус е страшно ободряващо. Човек може да надникне в прозорците на горните етажи и да види теметата на хората по автобусните спирки (а когато се качат при вас, можете да ги изгледате с многозначителен поглед, сякаш за да им кажете: „Току-що ти видях темето“), а я има и вълнуващата тръпка от

бясното вземане на завоите, когато сте изправени на ръба на катастрофа. Започват да гледате на света от съвсем друг ъгъл. Градовете като цяло изглеждат по-приятно от горния етаж на автобуса, но това важи с особена сила за Борнмът. На улично ниво той прилича на всички останали английски градове — пълен е с офиси на строителни кооперации и вериги магазини с прозорци от фасадно стъкло — но отгоре осъзнавате, че се намирате в една от най-знаменитите викториански общности във Великобритания. Борнмът дори не е съществувал преди 1850-а, мястото е било заето от няколко стопанства между Крайстчърч и Пуул, след което обаче настъпва курортен бум, издигат се кейове и крайбрежни булеварди, цели мили с богато украсени тухлени офиси и тежки, грандиозни къщи с ъглови кули и други орнаменти, които в момента могат да бъдат забелязани предимно от шофьорите на автобуси и чистачите на прозорци.

Колко е жалко, че само малка част от това викторианско величие достига до уличното ниво. Но естествено, ако махнете фасадното стъкло и преобразите долните етажи на сградите по подобие на горните, не бихме могли да разглеждаме вътрешността на „Скечлис“, „Буутс“ и строителната кооперация „Лийдс Пърманент“, а това би било такава загуба. Представете си какво ще е усещането, ако преминете покрай „Скечлис“, и не сте в състояние да видите рафтовете с дрехи в найлонови торби, асортимента от сплескани шишета с препарати за почистване на килими и жената зад щанда, която лениво почиства зъбите си с кламер — та животът би бил ужасен. Не, това е немислимо.

Останах в автобуса до последната спирка — паркингът на голям нов магазин „Сейнсбърис“ в квартала „Ню Форест“ на Крайстчърч и се насочих към пътя за Хайклиф, прекосявайки мрежата от пешеходни надлези. На около четвърт миля в края на една странична уличка се издигаше замъкът Хайклиф, домът на търговския магнат Гордън Селфридж, който сега лежеше в руини.

Селфридж е бил интересен човек, от чийто живот бихме могли да извлечем ценна морална поука. Американец по произход, той отдава творческите години от живота си на изграждането на веригата от универсални магазини „Селфридж“, която става най-внушителният търговски център в Европа и спомага за превръщането на „Оксфорд Стрийт“ в главна търговска улица на Лондон. Личният му живот се

отличавал с висока нравственост; лягал си рано и работел неуморно. Пиел много мляко и никога не забърсвал случайни момичета. Но когато през 1918 умряла съпругата му, внезапното освобождение от брачните окови му завъртяло главата. Почнал да се влачи с двойка хубавици от унгаро-американски произход, познати под названието сестрите Доли, и се отдал на разврат. Започнал да обикаля казината на Европа, под ръка с по една Доли от всяка страна, да залага и да губи огромни суми. Вечерял в скъпи ресторанти всяка вечер, инвестирал главозамайващи суми в състезателни коне и автомобили, купил замъка „Хайклиф“ и планирал да построи имение с двеста и петдесет стаи в Хенгистбъри Хед недалеч оттук. За десет години пръснал осем милиона долара, загубил контрол върху веригата „Селфридж“, замъка си и дома си в Лондон, състезателните коне и автомобилите си Ролс-Ройс. В края на краищата останал сам в малък апартамент в Пътни и пътувал с автобус. Умрял без пукната пара и забравен от всички на осми май 1947. Но разбира се, имал неограниченото удоволствие да чука две сестри близначки, което е главното в случая.

Днес величествената готическа черупка на „Хайклиф“ се извисява сред множество бунгала — една наистина неподходяща в стилово отношение смесица, с изключение на задния двор, където парковете се разпростират чак до морето, преминавайки през един обществен паркинг. Исках да науча как къщата е могла да бъде така изумително изоставена, но в сенките на нейното всеобемащо величие не се разхождаше никой, а на паркинга нямаше коли. Слязох до плажа по разнебитени дървени стълби. Дъждът беше спрял през нощта, но небето все още предвещаваше валежи и духаше пронизващ вятър, от който дрехите ми плющяха, а морето се пенеше на талази. Не можех да чуя нищо, освен грохота на вълните. Наклонявайки се от вятъра, с мъка се изкачих по хълма и минах покрай дълъг полумесец от плажни бунгала с идентичен дизайн, но боядисани в различни ярки цветове. Повечето бяха затворени за зимата, но на около три-четвърти от разстоянието имаше едно отворено. Приличаше на предмет, изваден от магическата кутия на някой илюзионист — с малка веранда, където на плетени столове седяха мъж и жена с полярно облекло, блъскани от вятъра, който заплашваше да ги преобърне всеки момент. Мъжът се опитваше да чете вестник, но вятърът постоянно го увиваше около главата му.

И двамата изглеждаха много щастливи, ако не щастливи, то поне напълно задоволени, все едно се намираха на Сейшелските острови и пиеха джин фис под сянката на полюшващи се палми, а не седяха полумъртви, изложени на силния английски вятър. Бяха доволни, тъй като притежаваха ценен участък плажна ивица, за която без съмнение имаше дълъг списък от чакащи, а сто и истинската тайна на тяхното щастие — във всеки един момент можеха да влязат обратно в бунгалото и да не им бъде толкова студено. Можеха да си направят по чаша чай и ако наистина са разпуснали, да хапнат по една шоколадова бисквита. След което можеха да прекарат приятно следващия половин час в прибиране на нещата отвън и в спускане на кепенците. Това беше всичко, от което се нуждаеха, за да изпаднат в състояние на блаженство.

Част от обаянието на британците се дължи на факта, че те самите нямат представа за собствените си добродетели. Това твърдение е особено вярно, що се отнася до тяхното щастие. Ще ми се изсмеете, когато ви кажа, че те са най-щастливите хора на тази земя. Честно! Наблюдавайте двама британци, докато си говорят, и вижте колко време ще изтече, преди да се усмихнат или да се засмеят на някоя шега или закачка. Няма да отнеме повече от няколко секунди. Веднъж пътувах в един вагон между Дюнкерк и Брюксел с двама френско говорещи бизнесмени, които явно бяха стари приятели или колеги. Говориха си сърдечно през цялото пътуване, но за два часа не видях и следа от усмивка да пробегне по лицата им. Може да си представите същата ситуация с германци, швейцарци, испанци и дори италианци, но никога с британци.

А и на британците е толкова лесно да се угоди. Това е наистина необикновено. Те действително се радват на малки удоволствия. Предполагам, че именно това е причината, поради която всички техни сладкиши — препечени пити с масло, неподсладени кифли, кифли за препичане, твърди курабии със стафиди, плодови кексчета — са така внимателно овкусени. Те са единствените хора на света, които смятат, че мармаладът и стафидите са вълнуваща плънка за пудинги и кейкове. Предложете им нещо наистина съблазнително — парче шоколадова торта или шоколадови бонбони асорт и те почти винаги ще се поколебаят и ще почнат да се тревожат, че това е неоправдано и

прекалено, сякаш всяко удоволствие извън определени, много тесни граници е някак си неприлично.

— Наистина не би трябвало — ще кажат те.

— О, моля ви се, вземете си — ще ги окуражите вие.

— Е, добре, но само малко — ще отвърнат те и ще стрелнат ръка към най-малкия бонбон, а след това на лицето им ще се изпише такова изражение, сякаш току-що са извършили нещо ужасно подло.

Това усещане е напълно чуждо на американците. За тях единственият смисъл на живота, постоянното потвърждение, че продължават да съществуват, е да натъпкват в устата си възможно най-голямо количество храна, доставяща удоволствие на сетивата, по възможност, без да спират. Задоволяването, моментално и разточително, е тяхно право по рождение. Все едно да заявите: „Наистина не би трябвало“, ако някой ви каже да си поемете дълбоко въздух.

В началото ме учудваше странното отношение на британците към удоволствието и техният неуморен, упорит оптимизъм, които им позволяват да погледнат от добрата страна и на най-очевидните несполуки: „е, поне е по-различно“, „не бива да се оплакваме“, „можеше да бъде и по-зле“, „не е много, но е евтино и ще те развесели“, „всъщност беше доста приятно, наистина“, но постепенно започнах да мисля като тях и животът ми никога не е бил по-щастлив. Помня как веднъж седях с влажни дрехи в едно студено кафене на ужасния крайбрежен булевард и ми донесоха чаша чай и препечена пита с масло, а аз казах: „Оо-о. Великолепно“ и разбрах, че процесът е започнал. Не след дълго започнах да гледам на най-различни действия, като това да помоля за още препечен хляб в хотела, да си купя обогатени с вълна чорапи в „Маркс енд Спенсър“ или два чифта панталони, когато всъщност се нуждаех само от един, като на неща наистина дръзки и почти непозволени. Животът ми се обогати безкрайно.

Разменихме си усмивки с щастливата двойка пред бунгалото и продължих да се бъхтам по плажа до Мюдфорд — селце, разположено на тясна ивица пясък между морето и тръстикова площ, върху която се простираше нашироко пристанището на Крайстчърч. Изгледът към абатството беше прелестен. Мюдфорд някога е бил убежище на контрабандисти, а днес се състои единствено от крайбрежната улица с

претруфени магазини и сервиза на Волво, ограден от къщи с весели морски имена: „Старият моряк“. „Бушприт“, „Повръщащ през борда“.

Минах през него и се запътих към Крайстчърч по една дълга, мръсна улица, по продължение, на която се нижеха автосервизи, безинтересни магазини и полупразни кръчми, а оттам към Борнмът през Тъктън, Саутборн и Боскомб. Времето не се беше отразило добре на повечето от тези места. Търговските квартали на Крайстчърч и Саутборн бяха попаднали в порочния кръг на бавен, безреден упадък, а на Тъктън Бридж една някога чудесна кръчма на бреговете на река Стоур беше пожертвала моравите си, за да стори място за голям нов паркинг. Сега там се намираше заведение на име „Брюърс Феър“, издънка на организацията „Уитбред“. Беше ужасно, но явно популярно място, което ми подежда потискащо. Единствено Боскомб като че ли се бе посъзвел. Някога главният директен път, минаващ през него, бе толкова грозен, че можеше да ви накара да сирете да дишате. Беше покрит с боклуци, кичозни бутици и мъчително безлични универсални магазини и супермаркети, наблъскани из улици с фасади във викториански стил. Сега част от улицата бе превърната в елегантна зона за пешеходци. Кралската Аркада беше в процес на внимателен и стилиен ремонт, а навсякъде бе осеяно с антикварни магазини, които бяха много по-интересни за разглеждане от предишната поредица от солариуми и магазини за завивки и чаршафи. На другия край на улицата имаше магазин на име „Боскомб Антик Маркет“ с голям надпис на витрината, който гласеше: „Купуваме всичко!“, което ми се стори невероятно щедро предложение, тъй че влязох, изхраних се на щанда и излях: „Колко давате за това, а?“ Не го направих наистина — разбира се, беше затворено. Въпреки че ми се искаше.

Бъхтих доста път от Хайклиф до Борнмът — общо около десет мили и когато стигнах до „Ийт Овърклиф Драйв“ и последната отсечка до града, моят „час на щастието“^[5] отдавна беше започнал. Спрях за малко, за да се облегна на един бял парапет и да обхвана гледката с поглед. Вятърът беше стихнал и Пуул Бей, така се нарича морето край Борнмът, изглеждаше омайващо в бледия сумрак: дълга, величествена извивка от ронещи се канари и широки златисти плажове, простиращи се от подножието на остров Уайт до пурпурните

хълмове Пърбек. Пред мен в сгъстяващия се мрак гостоприемно мъждукаха светлините на Борнмът и Пуул. Някъде долу бяха двата кея на града, които изглеждаха весели и оживени, а далеч в морето примигваха светлините на минаващите кораби. Светът, или поне тази част от него, изглеждаше хубав и изпълнен с покой. Изпитах огромна радост, че съм тук.

През цялото ми пътуване внезапно настъпваха моменти, в които изпадах в тиха паника при мисълта някога да напусна този закътан и уютен остров. Това пътуване наистина ме изпълни с меланхолия: сякаш се скитах из многообичан дом за последен път. Истината бе, че тук ми харесваше. Много ми харесваше. Стигаше ми някой съдържател на магазин да направи малък, но приветлив жест, или да поседя край огъня в кръчма из провинцията, или просто гледка като тази, за да се замисля, че правя сериозна, дълбока грешка в преценката си.

Ето защо, ако сте били един от катерачите в Борнмът през онази мека вечер, може и да сте видели американец на средна възраст да преминава покрай вас, потънал в размисъл и мърморещ на глас, сякаш произнася мантра: „Помисли за косата на Сесил Паркинсън^[6]. Помисли за ДДС от 17.5%. Помисли как в събота натоварваш колата си с боклук, докато направо клекне, караш до буницето и откриваш, че е затворено. Помисли за забраната да се използват маркучи, след като е валяло десет месеца. Помисли за непоклатимата привързаност на Би Би Си към сериала «Кагни и Лейси». Помисли...“

[1] 1 унция = 28,349 гр. — Б.р. ↑

[2] „Уотърстоун’... с“ и „Дилън’... с“ — Вериги книжарници. — Б.р. ↑

[3] (лат.) — в процес на разглеждане — Б.пр. ↑

[4] (исп.) слънчев бряг — курортната част на южното крайбрежие на Испания — Б.р. ↑

[5] happy hour (англ.) — определен период от време в късния следобед, когато напитките в заведенията се сервират на половин цена — Б.пр. ↑

[6] Депутат в английския парламент, консерватор, член на кабинета на Маргарет Тачър, считан за един от най-близките ѝ сътрудници — Б.р. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Отидох в Солсбъри с голям червен автобус на два етажа, който се поклащаше по криволичетните провинциални пътища и удряше надвисналите клони така, че ме караше да се вълнувам. Много харесвам Солсбъри. Размерите му са точно такива, каквито трябва да бъдат — достатъчно голям, за да има кина и книжарници, и достатъчно малък, за да се чувствате заобиколен от приветлива и поносима за живот атмосфера.

Проправих си път през оживения пазар и се опитах да си представя какво толкова намират британците в тези неща. Винаги ме потискат с крещящата си безвкусица, изправените щайги, настъпваните листа целина и оцапаните найлонови навеси, закрепени с кламери. На френските пазари човек избира измежду внимателно подредените плетени кошници с лъскави маслини и череша и малки пити козе сирене. Във Великобритания купувате салфетки за чай и покривки за дъски за гладене от празни каси за бира. Британските пазари винаги успяват да помрачат настроението ми и да ме накарат да ме избие на критика.

Докато вървах из оживените търговски улици, открих, че именно непривлекателните неща ми правят впечатление — поредицата от „Бъргър Кинг“, „Пронтапρινт“ и „Супердръгс“ и всички други врагове на Главната Улица. Витрините им бяха отрупани с обяви за специални намаления, а самите те изглеждаха като подкови на сградите, в които се помещаваха; изградени бяха, без да бъде проявено никакво зачитане към епохата, в която са били построени техните „домакини“ и господстващият по онова време стил. В центъра на града, на един ъгъл, който при нормални обстоятелства би представлявал радост за окото, се издигаше малка сграда, в която се помещаваше пътна агенция „Лън Поли“. По-горните етажи на сградата бяха облицовани с дърво и изглеждаха великолепно. На долните етажи, между нестандартните пластове от фасадно стъкло, покрити с обяви за евтини полети до Тенерифе и Малага, фасадата беше облицована с мозайка от плочки —

плочки! — малки квадратчета с най-разнообразни цветове, които изглеждаха така, като че ли са били задигнати от тоалетната на спирка „Кинг’... с Крос“. Беше просто ужасно. Стоях пред нея и се опитвах да си представя какъв екип от архитекти, фирмени дизайнери и общински проектант е допуснал да бъде сторено това на чудесна, облицована с дърво сграда от седемнайсети век и не можах. Същественото в случая беше, че тя наистина не бе много по-лоша от по-голяма част от фасадите, които я заобикаляха.

Понякога ми идва на ум, че британците разполагат с повече историческо наследство, отколкото е полезно за самите тях. В страна, където има смайващо голямо количество от всичко, е лесно да се гледа на това като на неизтощим ресурс. Замислете се над цифрите: 445 000 сгради под защитата на закона, 12 000 средновековни църкви. 1 500 000 акра общинска земя, 120 000 мили пътеки и отворени за гражданите пътища, 600 000 известни обекта с археологическа стойност (98% от тях без никаква защита от закона). Знаете ли, че само в моето селце в Йоркшър има повече здания от седемнайсети век, отколкото в цяла Северна Америка? А това е само едно никому неизвестно селце с население доста под сто души. Умножете това по броя на всички останали по-големи и по-малки села във Великобритания и ще получите такъв огромен резерв от старинни жилища, обори, църкви, открити кошари, стени, мостове и други постройки, че е почти невъзможно всички те да бъдат преброени. Всичко е в такова изобилие и то навсякъде, че е лесно човек да си помисли, че е допустимо да се отхапват малки парченца — облицована с дърво фасада тук, няколко прозореца в джорджиански стил там, няколкостотин ярда от старинен жив плет или стена, зидана без хоросан — и пак ще остане предостатъчно. Но в действителност, страната е изгризана до смърт.

Поразен съм от факта, че плановете наредби, регулиращи една така чувствителна към промени среда, са съставени с пълно нехайство. Знаехте ли, че дори и в зоните защитени от закона, собственикът на някоя сграда може да сваля всички оригинални прозорци и врати, да покрие покрива с плочки подобно на испанска хасиенда и да облицова фасадата с изкуствени камъни, да срути стената около градината, да

покрие моравата с павеа, да добави талашит и все още да изглежда в очите на закона като гражданин, който е опазил внимателно поддържания дух на квартала. Почти единственото нещо, което не може да направи, е да срути къщата, но и това е само хипотетична юридическа подробност. През 1992 една проектантска фирма в Рединг срути пет регистрирани сгради в зона, защитена от закона, бе дадена под съд и глобена с цели 675 лири.

Независимо от факта, че през последните години се наблюдава известно повишаване на общественото съзнание относно важността на този проблем, собствениците все още могат да правят почти всичко, което искат с къщите си, фермерите могат да строят огромни заслони от ламарина и да изкореняват живите плетове, „Бритиш Телеком“ може да грабва червените телефонни кабинки и да ги замества с кабинки за душеве, нефтените компании могат да издигат грамадни, безвкусни, клатеци се фигури във всеки преден двор, а търговците на дребно да налагат пластмасовия си корпоративен стил дори и на най-чувствителните в архитектурно отношение структури, а вие не можете да направите нищо по въпроса. Всъщност има нещо малко, което бихте могли да сторите: откажете да им бъдете клиент. Гордея се, че не съм влизал в „Буутс“ с години и няма и да вляза, докато не възстановят фасадите на основните си филиали в Кембридж. Челтънхам, Йорк и други места, с които ще допълвам списъка си с течение на времето. Освен това съм готов да се измокря до кости, стига да мога да намеря бензиностанция на радиус от двайсет мили от дома си, пред която да няма клатеца се от вятъра гумена фигура.

Ако трябва да бъде откровен, гражданите на Солсбъри са постигнали по-голям успех в опитите си да запазят старинната атмосфера, отколкото жителите на повечето други градове във Великобритания. Всъщност, именно изключителната красота на града прави подобни архитектурни светотатства така неприемливи. Освен това, макар и бавно, настъпват подобрения. Местните власти наскоро настояха собственикът на едно кино да запази облицованата фасада на сграда от шестнайсети век в центъра на града, а забелязах и две места, на които проектантите като че ли разрушаваха сгради, построени през епохата на мракобесието от шестдесетте и седемдесетте години и възстановяваха старите фасади с усърдие и внимание! На едно от

таблата на проектантската фирма се четеше, че те вършат такива добри дела през цялото време. Да са живи и здрави.

Вероятно бих простил на жителите на Солсбъри всичко, стига никога да не променят двора на Катедралата. За мен няма и капка съмнение, че Катедралата на Солсбъри е най-великолепната сграда в цяла Англия, а дворът около нея не ѝ отстъпва по красота. Всеки камък, всяка стена, всеки храст е точно на мястото си. Сякаш всички, които са се докосвали до тази страда в продължение на последните седемстотин години са го правили само, за да ѝ придадат още повече чар. Вих могъл да живея на някоя пейка в двора Седнах на една такава пейка и половин час съзерцавах изящната композиция от катедрала, морави и достолепни къщи. Щях да остана и по-дълго, ако не беше започнало да ръми. Станах, за да разгледам наоколо. Отидох първо до музея на Солсбъри е надеждата да намеря някой любезен човек зад гишетото, който да ми позволи да оставя раницата си, докато разглеждам музея и катедралата. (Така и стана). Музеят на Солсбъри е изключителен и настойчиво ви моля да го посетите незабавно. Нямах намерение да се бавя, но той беше пълен с най-различни, отвличащи вниманието предмети от римската епоха, старинни картини, макети на Олд Саръм^[1] и други подобни, които винаги съм харесвал.

Особено ме заинтригува галерията „Стоунхендж“. На следващия ден щях да се разходя до там, така че внимателно прочетох всички обяснителни бележки. Зная, че това се подразбира от само себе си, но Стоунхендж е наистина едно невероятно постижение. Нужни са били петстотин души, за да бъде издърпан всеки от големите каменни блокове от сив варовик и още сто, които да се суетят наоколо, нагласяйки движещите ролки. Замислете се за минута. Може ли да си представите как убеждавате шестстотин души да ви помогнат да влачите през полето петдесеторен каменен блок, в разстояние на осемнайсет мили, след което да го изправите и да кажете: „Така, момчета! Още двайсет такива блока, няколко трегера и около две дузини хубав пясъчник от Уелс и можем да почнем купона!“. Казвам ви, че който и да е бил човекът, организирането на Стоунхендж, той със сигурност е притежавал дяволска способност да мотивира последователите си.

От музея отидох до катедралата, минавайки през широката моравя пред нея. Ако по някакво трагично стечение на обстоятелствата

никога не сте ходили там, бих искал да ви предупредя отсега, че Катедралата в Солсбъри отдавна е станала известна с алчността си. Навремето не изпитвах особена симпатия към църковните здания, в които тормозят посетителите с молби за финансова подкрепа, но после се запознах с пастора от Университетската църква „Света Дева Мария“ в Оксфорд — най-посещаваната енорийска черква в Англия и научих, че тристата хиляди посетители годишно оставят в предназначенията за тази цел кутии само около осем хиляди лири. Оттогава отношението ми се е смекчило значително. Това, което имам предвид, е, че това са наистина величествени здания, които имат нужда от нашата признателна подкрепа. Но в Солсбъри определено се стига по-далеч от отправяне то на дискретни молби за набиране на средства.

Първо, трябва да преминете покрай гише за билети, все едно се намирате в някое кино, където сте поощрени да заплатите „доброволен“ вход на стойност 2.50 лири, а когато влезете, джобовете ви биват подложени на неспирни атаки. Молят ви да платите, за да чуете някакво съобщение на запис, да окажете подкрепа на Девическия хор на Катедралата и на организацията „Приатели на Катедралата в Солсбъри“, да помогнете за реставрацията на нещо, наречено „знамето на Айзенхауер“ — избеляло и съдрано американско знаме, което някога е висяло в командния пост на Айзенхауер в Уилтън Хаус^[2] недалеч оттук. (Оставих им десет пенса и бележка, на която пишеше: „А защо въобще сте допуснали знамето да е в такова състояние?“) Преброих общо девет различни кутии за помощи между гишето и магазина за сувенири — десет ако броите и тази с църковните свещи. Освен всичко това, бе почти невъзможно човек да се придвижи през нефа, без да се блъсне във вертикално изправеното табло, на което се мъдреха снимките на усмихнатия персонал на Катедралата — все едно се намирахме в „Бъргър Кинг“ — или бе поместено описание на благотворителната дейност на църквата зад граница. Невъзможно бе да бъдат избегнати и стъклените витрини със срязани напречно модели, които показваха как е построена Катедралата. Бяха наистина занимателни, но подхождаха повече на музея от другата страна на двора. Цареше пълна бъркотия. Чудех се колко време ще им отнеме да организират туристическа обиколка с електрически колички под надслов „Изживяването в Катедралата на Солсбъри“, в която да бъдат

включени придружители, преоблечени като зидари и калугери от типа на отец Тък. Давам им пет години.

После си взех раницата от любезния човек в музея и се отправих към централния туристически офис, където представих на младия мъж зад гишето сложния маршрут на предстоящото ми пътуване през Уилтшър и Дорсет, от Стоунхендж до Ейвбъри и оттам по посока Лакон, Стоурхед Гардънс и вероятно Шерборн, и го попитах на кои автобуси трябва да се кача ако възнамерявам да разгледам всички тези места за три дни. Той ме изгледа, сякаш бях някакъв страшен особняк и каза:

— Пътували ли сте някога с автобус из Великобритания?

Уверих го, че съм — през 1973.

Е, в такъв случай ще откриете, че всичко доста се е променило оттогава.

Донесе ми тънка брошура с разписанието на автобусите между Солсбъри и различни точки в западна посока и ми помогна да открия кратката част с разписанието от и до Стоунхендж. До този момент бях възнамерявал да хвана ранен автобус до Стоунхендж, за да мога следобед да продължа към Ейвбъри. Но моментално разбрах, че това е невъзможно. Първият автобус за Стоунхендж тръгваше чак в единайсет сутринта. Изсумтах недоверчиво.

— Мисля, че повечето таксиметрови шофьори могат да ви закарат до Стоунхендж, да ви изчакат и да ви върнат обратно за около двайсет лири. Повечето американски туристи го намират за напълно задоволително.

Обясних му, че макар и технически погледнато да съм действително американец, съм живял достатъчно дълго във Великобритания, за да се науча да не разхищавам парите си, и въпреки че все още не съм стигнал до момента, в който започвам да вадя монетите си една по една от малка найлонова кесийка с тесен отвор, в никакъв случай не бих се разделил охотно с двайсет лири, за да платя каквато и да било стока или услуга, която да не мога после да взема със себе си и която да ми служи вярно през следващите няколко години. Оттеглих се в едно близко кафене със сноп разписания в ръка, измъкнах от раницата си тежкото „Разписание за пътуващите с железопътните линии на Великобритания“, купено специално за това

пътуване и започнах дълго сравнение между различните видове обществен транспорт в Уесекс.

Бях леко учуден, когато открих, че много от значителните по размери градове като Марлборо, Дивайзис и Еймсбъри, а това са само някои от тях, не разполагат с железопътен транспорт. Нито едно от разписанията не се връзваше с другите по смислен начин. Автобусите за места като Лакон за жалост бяха твърде нарядко и като цяло тръгваха на обратно почти веднага, поставяйки пътуващия пред дилемата да остане четиринайсет минути или седем часа. Беше твърде обезсърчително.

Отправих се начумерено към офиса, където се помещаваше местният вестник, за да открия редакцията на Питър Блаклок, стар приятел от „Таймс“, който сега работеше в Солсбъри и който навремето беше подметнал небрежно, че той и съпругата му Джоан ще ме приютят с удоволствие, ако някога минех през Солсбъри. Бях му писал преди няколко дни, уведомявайки го, че ще намина покрай офиса някой ден към 4.30, но явно писмото ми не беше стигнало, защото когато пристигнах там в 4.29, той тъкмо се измъкваше през задния прозорец. Шегувам се, разбира се! Чакаше ме със светнали очи и създаде впечатлението, че той и светицата Джоан нямат търпение да изям храната им, да изпия спиртните им напитки, да разхвърлям стаята за гости и да им помогна да изкарат нощта със солидна седемчасова версия на моята известна „Носова симфония“. Двата бяха олицетворение на любезността.

На сутринта отидох в града с Питър и той ми показва някои от забележителностите — мястото, където е поставена за първи път „Както ви се харесва“, и един мост, описан от Тролъп^[3] в „Барчестърски хроники“. Разделихме се пред входа на офиса. Имах да убия два часа и се мотам безцелно, надниквайки в магазините и спирайки за по кафе, докато най-накрая стигнах до гарата, където вече се беше насъбрала тълпа от хора в очакване на автобуса за Стоунхендж в 10.55. Автобусът дойде след единайсет, а после трябваше да чакаме двайсет минути, докато шофьорът на автобуса ни раздаде билети, тъй като имаше много чуждестранни туристи, а те бедните, явно не можеха да схванат факта, че трябва да подадат парите на шофьора и да получат малка хартийка, преди да могат да седнат. Платих 3.95 за билет в двете посоки и още 2.80 за вход в Стоунхендж. „Мога ли да ви предлага

пътеводител за 2.65?“ — ме попита продавачката на билети, на което аз се глухо се изсмях.

Стоунхендж се бе променил от последния път, когато бях ходил там в началото на седемдесетте години. Построили са елегантен сувенирен магазин и кафе-бар, въпреки че все още няма преводачески център, което е напълно разбираемо. В края на краищата това е само най-важният праисторически паметник в цяла Европа и една от дузината най-посещавани туристически атракции в Англия, така че очевидно не е необходимо да се харчат излишни пари, за да бъде превърнат в интересно и поучително място. Най-съществената промяна обаче е, че вече не можете да стигнете до самите камъни и да изстъргете върху тях „Обичам Дениз“ или какъвто и да било друг надпис, което преди беше напълно възможно. В наши дни сте възпрян от небиещо на очи въже, разположено на значително разстояние от могъщия Стоунхендж. По тази причина бе настъпило значително подобрене. Днес всеобемащите с присъствието си каменни блокове не се губят сред тълпите от туристи за един ден, а се издигат необезпокоявано в самотното си величие.

Независимо колко впечатляващ е Стоунхендж, настъпва един момент, около единайсет минути след като сте пристигнали, когато осъзнавате, че сте видели достатъчно и прекарвате следващите четиридесет минути, обикаляйки около ограничителното въже и вирайки се в него с онази комбинация от любезност, неудобство от това, че ще сте първият тръгнал си от вашия автобус и силното желание да извлечете от преживяването своите 2.80 лири. Най-накрая се разходих до сувенирния магазин, разгледах книгите и сувенирите, пих едно кафе в стиропорна чаша и после се върнах на автобусната спирка да чакам автобусът за Солсбъри в 13.10. Разделих оставащото ми време между две мисли: защо не бяха поставили пейки и къде, за Бога, бих могъл да отида сега.

[1] Останки от укрепено селище от желязната епоха, впоследствие римско укрепление, близо до град Солсбъри — Б.р. ↑

[2] Имение в Уилтшър, чиято история датира преди 1470 г., части от него са проектирани от великия архитект и сценограф Иниго Джоунс, работил през XVI в. — Б.р. ↑

[3] Антъни Тролъп (1815–1882) — извънредно продуктивен английски писател, чиито романи анализират обществените структури на викторианска Англия и се отличават с дълбоко психологическо прозрение — Б.р. ↑

ОСМА ГЛАВА

Измежду многото неща, които никога не съм могъл да разбера, един въпрос изпъква с особена сила. Той е: кой е бил първият човек, който е застанал до купчина пясък и е казал: „Знаете ли, хващам се на бас, че ако вземем малко пясък, смесим го с поташ и след това го загреем, ще получим твърд, но прозрачен материал. Бихме могли да го наречем стъкло.“ Наречете ме недосетлив, но можете да ме държите на плажа до края на света и никога няма да ми хрумне да се опитам да го превърна в прозорци.

Колкото и да се възхищавам на чудотворната способност на пясъка да бъде превръщан в полезни обекти от рода на стъкло и бетон, не съм негов голям фен, когато се намира в естественото си състояние. За мен той е предимно враждебна бариера, препречваща пътя между паркинга и водата. Вятърът ви го навява в лицето, той влиза в сандвичите ви, поглъща жизненоважни предмети от рода на ключовете за колата и монетите ви. В горещите държави изгаря краката ви и ви кара да извиквате „О-ох! Ах!“ и да подскачате до водата по начин, който хората с по-хубави тела намират за забавен. Когато се навлажни, се лепва за вас като гипсова мазилка и не може да бъде премахнат дори и с помощта на пожарникарски маркуч. Но, и именно това е най-странното, в секундата, в която стъпите на плажната си кърпа, влезете в колата или преминете по наскоро почистен с прахосмукачка килим, моментално почва да пада.

С дни след това изхвърляте поразителни, незнайно защо ненамаляващи купчинки пясък всеки път, когато си събуете обувките и поръсвате върху околната повърхност дори и по-големи количества, когато си махнете чорапите. Пясъкът ви държи по-дълго от много заразни болести. А кучетата го използват като тоалетна. Не, ако питате мен, можете да си задържите пясъка.

Но съм готов да направя едно изключение по отношение на плажа „Стъдланд“, където се намирах сега, след като предния ден на автобуса за Солсбъри ми бе хрумнала страхотна идея. Гребнал бях в

банките на паметта си и се бях сетил за едно обещание, което си бях направил преди много години: че някой ден ще мина по крайбрежния път в Дорсет и ето че бях тук в това слънчево есенно утро, току-що слязъл от ферибота от Сънбанкс, стискайки елегантен бастун, който си бях купил в Пуул за собствено удоволствие в пристъп на безразсъдство, и вървах по този царствено разпростиращ се, очарователен плаж.

Беше великолепен ден да си на почивка в чужбина. Морето беше синьо и покрито с танцуващи светлинки, небето изпълнено с разпилени облаци, бели като чаршафи, а зад мен къщите и хотелите на Сънбанкс изглеждаха почти по средиземноморски лъчезарни в този ясен ден. Обърнах се в приповдигнато настроение и продължих по влажния набит пясък на плажа към селцето Стъдланд и примамливите зелени хълмове зад него.

Полуостровът Стъдланд е прочут с това, че тук е единственото място, където може да видите и седемте вида британски влечуги — водната змия, гладката змия, пепелянката, обикновения гуцер, пясъчния гуцер и Майкъл Портийо^[1]. В по-голямата си част плажът е запазен за нудисти, което винаги прави разходките по него по-интересни, въпреки че днес всъщност нямаше жив човек по продължение на трите прелестни мили; пред мен се ширеше само девствен пясък, а зад мен лежах единствено моите стъпки.

Селцето Стъдланд беше приятно малко място, заобиколено от дървета, с норманска църква и няколко красиви изгледа към залива. Следвах пътеката, която го заобикаляше и се изкачих по хълма в посока Хандфаст Пойнт. Някъде по средата на пътя засякох мъж и жена, които разхождаха две големи черни кучета с неустановен генетичен произход. Кучетата игриво лудуваха сред високата трева, но както се случва винаги, в момента, в който ме забелязаха, мускулите им се опнаха, очите им кървяха, резците им пораснаха с около инч и те се превърнаха в хищници. Мигновено се оказаха до мен, лаейки свирепо, оголвайки челюсти и опитвайки се да захаят танцуващите ми глезени с чудовищните си жълти зъби.

— Ако обичате, бихте ли махнали шибаните си животни от мен!
— изпищях аз с глас, който обезпокояващо приличаше на този на Мини Маус.

Собственикът се приближи на скокове и започна да им слага каишките. Носеше някаква глупава веселяшка шапка, каквато Абът и Костело^[2] биха си сложили в някоя от техните кратки комедии.

— Всичко е от бастуна — изрече той с обвинителен тон. — Те не обичат бастуни.

— Така ли? Нима нападат само инвалиди?

— Просто не обичат бастуни.

— Е, в такъв случай глупавата ви съпруга може би трябва да върви пред вас с надпис: „Внимание! Приближават се кучета, които побесняват при вида на бастун.“

Както може би сте разбрали, бях леко разстроен.

— Слушай, слънчице, не е нужно да ни обиждаш.

— Кучетата ви ме нападнаха без причина. Не би трябвало да имате кучета, ако не можете да ги контролирате. И не ме наричай слънчице, палячо.

Стояхме, гледайки се кръвнишки. За момент изглеждаше, че ще се вкопчим един в друг и ще се озовем на земята, търкалящи се в калта по непристоен начин. Обуздах дивия импулс да се пресегна и да запратя шапката му на земята. Но в този момент едно от кучетата се хвърли отново към глезените ми и аз отстъпих няколко крачки назад. Стоях на хълма, размахвайки бастуна си към тях като някакъв разчорлен лунатик.

— А и шапката ти е глупава! — извиках аз, докато те намусено се спускаха по хълма.

Когато приключих и с това, загладих сакото си с ръка, възвърнах самообладанието си и продължих по пътя. Хайде де!

Хандфаст Пойнт е обрасла с трева канара, която свършва внезапно на височина от около 200 фута над бясно разпененото море. Необходима е особена смесица от кураж и безразсъдство, за да изпълизиш до ръба и да погледнеш надолу. Точно пред нея се извисяват два остри планински върха от варовик, известни като Стария Хари и Жената на стария Хари. Това е всичко, което е останало от земния мост, свързвал някога Дорсет с остров Уайт. Островът е разположен на осемнайсет мили отгук, от другата страна на залива и едва се мержелееше през пелената от солена мъгла.

Отвъд междата пътят се изкачваше стръмно до Балард Даун, изморително бързо за такъв стар дебеланко като мен, но си струваше заради гледката, която беше грандиозна — сякаш се намирах на върха на света. Дорсетските хълмове се простираха вълнообразно във всички посоки в разстояние на мили, като разстлан чаршаф, който сляга на леглото. Селски пътеки криволичеха между плътни редици от живи плетове, склоновете на хълмовете бяха живописно осеяни с гористи местности, стопански постройки и кремави петънца, които представляваха стада овце. Необозримото, сиво-синьо море се простираше в далечината, достигайки до планина от въртящи се купести облаци. В краката ми далеч под мен се бяха сгушили селцето Стъдланд, мочурливите низини на Пуул Харбър и остров Браунсий, а отвъд тях се стелеха безкрайни площи безупречно обработена селскостопанска земя, потънала в омара. Беше неописуемо красиво, един от онези редки моменти, в които животът изглежда съвършен. Докато стоях там, омаян от гледката и съвсем сам, куп облаци бавно се преместиха и закриха слънцето, а през тях проблясваха великолепни лъчи от колеблива светлина като истински ескалатори към рай. Един от тях достигна до мен и за момент бях в състояние да се закълна, че чувам божествена музика, звън на арфи и глас, който ми казва: „Току-що пратих онези кучета в гнездо на усойници. Приятен ден.“

Отидох до една каменна пейка, която беше грижливо поставена на този величествен връх, за да бъде ползвана от изморени хора като мен — наистина е необикновено колко често се сблъскват с такива малки добросърдечни жестове, когато сте във Великобритания. Извадих военнотопографската си карта на Пърбек в мащаб 1:25 000. По начало не умея да се справям добре с каквито и да било карти, на които няма стрелка, отбелязваща: „В момента сте тук“, но военнотопографските карти са изключение. Идвайки от страна, в която картографите не обозначават черти от релефа по-малки от да кажем, Пайк'... с Пийк^[3], винаги съм впечатлен от богатството на детайли в серията от военнотопографски карти с мащаб 1:25 000. На тях са обозначени всяка гънка и чим в релефа, всички обори, километрични камъни, въздушни помпи и гробни могили. Те разграничават ямите, от които се копае чакъл, от тези, от които се копае пясък; електрически жици, прокарани през пилони, и такива, прокарани през стълбове. На картата, която разглеждах в момента, беше отбелязана дори и пейката,

на която седях. Смях се от факта, че мога да погледна една карта и да знам с точност до един квадратен метър къде се намира моят задник сега.

Докато мързеливо преглеждах картата, забелязах, че на около миля на запад е издигнат исторически обелиск. Чудейки се защо някой би построил паметник на такова отдалечено и трудно за достигане място, кривнах по билото на хълма, за да разгледам въпросния паметник. Това е най-дългата миля, която си спомням да съм изминавал някога. Преминах през обрасли с трева полета, през стада плашливи овце, над прелези и през огради, без целта ми да изглежда по-близко, но упорито продължавах напред, защото — ами защото ако сте достатъчно глупави, правите такива неща. В края на краищата стигнах до скромен на вид, напълно незабележителен обелиск от гранит. Изтърканият от времето надпис гласеше, че тук през 1887 година Комисията по водата на Дорсет е прокарала водопровод. „Ей, ура“ — помислих си аз. Свих устни, погледнах още веднъж картата и забелязах, че недалеч оттук се намираще място наречено „Гробът на гиганта“. Помислих си: „Звучи интересно“.

Запътих се мудро натам. Ето в това е проблемът. Винаги съществува някоя забележителност, която е отвъд линията на хоризонта. Можете да изкарате живота си в придвижване от каменни кръгове към римски селища (или техните останки), а оттам към разрушени абатства и понякога дори да не видите и малка част от тях, особено ако, подобно на мен, рядко успявате да ги откриете. Така и не намерих „Гробът на гиганта“. Мисля, че бях близо, но не съм сигурен. Един от значителните недостатъци на топографските карти е, че понякога ви дават прекалено подробни описания. При наличието на толкова много характерни особености на терена, от които да избира, за човек е лесно да убеди сам себе си, че се намира почти там, където иска да бъде. Виждате малка горичка, потърквате брадичка с ръка и казвате: Ммм. Това трябва да е гората „Висящи сополи“, което означава, че онова странно на вид хълмче със сигурност е надгробната могила „Скачащо джудже“, а в такъв случай постройката на онзи далечен хълм е „Ферма на отчаянието“. След което уверено завивате и вървите, докато се натъкнете на някоя неочаквана подробност от пейзажа, като например град Портсмут, и разберете, че малко сте се отклонили от пътя.

Така прекарах един спокоен следобед, изпотен и объркан, крачейки тежко из една обширна, забравена, но много зелена и прелестна част от Дорсет, в търсене на отдалечен от крайбрежието път към Суонъдж. Колкото по-навътре навлизах, толкова по-неясно очертани ставаха пътеките. Към средата на следобед открих, че все по-често пълзя под бодлива тел, прегазвам потоци с раница на глава, измъквам краката си от капани за мечки, падам и копнея да съм някъде другаде. От време на време спирах, за да си почина и да открива съответствието между някоя част от заобикалящия ме пейзаж и картата. Най-накрая се изправях отново, изтривах някое краве говно от задника си, свивах устни и завивах в съвсем различна посока. Така за мое учудване късно следобед се оказах в замъка Корф. Пристигнах с наранени крака, изцапан от пътуването и с крайници, украсени със струйки засъхнала кръв.

За да отпразнувам късмета си, че въобще съм стигнал донякъде, отидох в най-добрия хотел в града — „Мортънс Хаус“, имение в стил от времето на Елизабет I, намиращо се на главната улица. Изглеждаше напълно приемливо и настроението ми се повиши. Освен това имаха свободни места.

— Отдалеч ли идвате? — попита момичето на рецепцията, след като бях свършил да попълвам регистрационната карта. Първото правило, когато сте на поход, е да лъжете със стиснати зъби.

— Брокънхърст — казах аз, кимайки сериозно с глава.

— О, Боже! Това наистина е дълъг път.

Аз подсмръкнах по мъжки.

— Е, да, но имам хубава карта.

— А къде отивате утре?

— Кардиф.

— Господи! Пеша?

— Никога не пътувам по друг начин.

Вдигнах раницата си, взех ключа и й намигнах отракано, което предполагам, би я зашеметило, ако бях с двацет години по-млад, доста по-привлекателен и на носа ми нямаше парченце кравешко говно.

Прекарах известно време, превръщайки една кърпа от бяла в черна, и после излязох забързано, за да разгледам селцето, преди да затворят всичко. Корф е посещавано и приятно място, купчина от

каменни къщурки, над които се извисяват величествените, назъбени стени на прочутия и често фотографиран замък — любимата развалина на всички след принцеса Маргарет. Позволих си каничка чай и парче торта в малката, но оживена и весела чайна на Националния тръст^[4] и след това се придвижих бързо към замъка. Входът беше 2.90 лири, което ми се стори малко скъпо за купчина срутени камъни, а освен това затваряха след десет минути, но все пак си купих билета, тъй като не знаех кога отново ще мина оттук. Замъкът е бил почти напълно разрушен от анти роялисти по време на гражданската война^[5], а след това местните жители разнасят повечето от това, което е останало, така че нямаше какво толкова да се види, освен няколко участъка назъбена стена, но гледката към заобикалящата долина беше чудесна, особено когато залязващото слънце започна да хвърля дълги сенки по хълмовете, а над долината започна да се издига лека вечерна мъгла.

В хотела си взех дълга, гореща вана и след това, чувствайки се приятно изморен, реших да се задоволя с удоволствията, които можеше да ми предложи „Мортънс Хаус“. Изпих две напитки на бара, след което ме настаниха на маса в салона за вечеря. Там имаше още осем души, всички бяха с побелели коси, елегантно облечени и почти не говореха. Защо англичаните са така мълчаливи в хотелските ресторанти? В салона не се чуваше и звук, освен тихото потракване на прибори и две-секундни разговори от типа:

— Утре се очаква да бъде отново хубав ден.

— О? Чудесно.

— Тъхъ.

Или:

— Супата е вкусна.

— Да.

И след това настъпваше мълчание.

Имайки предвид в какъв хотел се намирах, очаквах менюто да предлага ястия от рода на кафява уиндзорска супа, печено говеждо и йоркшърски пудинг, но разбира се, хотелиерството във Великобритания бе напреднало. Менюто беше обогатено с думи, които не бихте срещнали в него до преди десет години — „noisettes“, „duxelle“, „coulis“, „tartare“, „timbale“, написани с чудат шрифт и ексцентрични главни букви. Поръчах си, цитирам: „Ветрилообразен галски пъпеш и къмбрийска пушена шунка, сервирани със салата от

смесица от листа“, последвано от „Пържола от филе, сервирана със сос от натрошен черен пипер, фламбирана в коняк и довършена със сметана“. Бяха толкова приятни за ядене, колкото и лесни за четене.

Много ме впечатли този нов начин на говорене и изпитах доста голямо удоволствие от това да го използвам пред сервитьора. Поисках малко количество вода, прясно наточена от мивката и поднесена „натюр“ в цилиндрична чаша, а когато ми предложи хлебните кифлички, го помолих настойчиво за поднесено с щипки „рондо“ от лишена от светлина при отглеждането пшеница, приготвено на фурна и покрито с маково семе. Започнах да свиквам с това и тъкмо възнамерявах да си поръчам изсушена на вентилатор салфетка за коленете, току-що изпрана и деликатно ароматизирана с лек нюанс на „Омо“, за да сменя моята, която се беше плъзнала от скута ми и в момента лежеше бездействено на хоризонталната повърхност за ходене, в позиция, предшестваща моите крака, когато той ми поднесе менюто и каза: „Десерт?“ А аз разбрах, че сме се завърнали в нетърпящия подигравки свят на английския език.

Странно нещо са това англичаните. Ще ви позволят да ги смяте с пикливи дюксели от това и малки натруфени ноазети от онова, но не се ебавайте с техния пудинг. И аз мисля така. От сантименталност всички десерти в менюто бяха с добри стари английски имена. Взех си пудинг от твърд карамел, който се оказа великолепен. Когато привърших, сервитьорът ме покани да се оттегля в другия салон, където ме очакваше кана с прясно сварено кафе, към което бяха сервирани вафли асорт с ментов пълнеж, лично подбрани от главния готвач. Покрих горната повърхност на масата с малко пръстенче от медни звонкови пари, изработени в Кралския монетен двор, потиснах леко изригване от стомашно-чревен въздух и осъществих излизането си.

Тъй като се бях отклонил от крайбрежната пътека, първото нещо, с което се заех на следващата сутрин, бе да я откроя отново. Напуснах Корф и се забъхтах по един ужасно стръмен хълм към близкото градче Кингстън. Денят беше великолепен, а гледката от Кингстън към Корф и замъка, които изглеждаха учудващо далечни и миниатюрни, бе незабравима.

Избрах лека и равна пътека и вървах по нея през гори и поляни в продължение на две мили, следвайки хребета на една отсечена долина, за да стигна до самотно и впечатляващо възвишение, наречено „Хаунстаут Клиф“, където се срещаха моята и крайбрежната пътеки. Изгледът и оттук бе превъзходен: хълмове, които приличаха на лодки със заоблени палуби, блестящи бели зъбери, осеяни с малки пещери и скрити плажове, заливани от безкрайното, синьо море. Погледът ми стигаше чак до Лълуърт, мястото, към което се бях запътил днес, разположено на около десет мили през множество всяващи страх заоблени хълмове.

Следвах пътеката нагоре и надолу по стръмните хълмове. Бе едва десет сутринта, но вече беше необичайно горещо за това време на годината. Повече от крайбрежните хълмове на Дорсет не са по-високи от няколкостотин фута, но са стръмни и многобройни и аз скоро се почувствах запотен, изморен и жаден. Свалих раницата и простенах, когато видях, че съм забравил в хотела новата си хубава бутилка за вода, купена в Пуул и старателно напълнена същата сутрин. Нищо не може да ви накара да ожаднеете така безумно, както липсата на каквато и да било течност. Продължих тежко напред с беглата надежда, че ще намеря кафене или кръчма в Кимъридж, но когато го приближих откъм високата пътека с изглед към прекрасен залив, видях, че е твърде малко селище и едва ли в него имаше някакви заведения. Извадих бинокъла и оглеждайки селцето отдалеч, открих, че има нещо като каравана в близост до паркинга. Може би беше малка чайна на колела. Забързах надолу по пътеката, минах покрай една за жалост изоставена, скъпа, но безполезна сграда на име „Клейвъл Тауър“ и се спуснах до плажа. Разстоянието се оказа толкова голямо, че ми отне почти час. Стискайки палци, се придвижих по плажа и отидох до караваната. Оказа се наборен пункт на Националния тръст, който беше затворен.

На лицето ми се изписа страдание. Гърлото ми беше като изстъргано с шкурка. Бях на мили от най-близкото населено място, а наоколо нямаше никой. В този момент като по чудо надолу по хълма се търколи количка за сладолед, от която звучеше весела мелодийка и се спря на ръба на паркинга. Нетърпеливо изчаках десет минути, докато младежът разтвори навеса и разположи нещата си, без да бърза. В секундата, в която прозорчето се откряна, го попитах какво има за пиене. Той порови наоколо и заяви, че има шест бутилки кола „Панда“.

Купих всичките и се оттеглих в сенчестия край на караваната, където трескаво магнах пластмасовата капачка на една от бутилките и изсипах животоспасяващото ѝ съдържание в гърлото си.

Не искам да си мислите, че колата „Панда“ е по-лоша от Кока-Кола, Пепси, Д-р Пепър, Севън ъп, Спрайт или която и да било от другите напитки с есенции, които необяснимо защо се радват на такава голяма клиентела или че поднасянето на напитката топла ми се струва ексцентрично, но не изпитах никакво задоволство от изпиването на бутилките. Поглъщах ги една след друга, докато стомахът ми се наду и течността почна да се плиска из него, но не бих казал, че се почувствах освежен. Въздишайки, сложих двете оставащи бутилки в раницата, в случай че по-късно изпаднеш в критична нужда от сироп и продължих.

На няколко мили от Кимъридж, от другата страна на един изумително стръмен хълм, се намира малкото изгубено селце Тайнъм или по-скоро това, което е останало от него. През 1943 година армията помолва жителите да напуснат за известно време, за да могат войниците да тренират изстрелването на снаряди към околните хълмове. Обещано им е, че веднага щом приключат с Хитлер, всички те ще могат да се върнат. Простете ми, че казвам това с непочтителен тон, но ми се струва, че това е една позорна постъпка, не само заради неудобствата, причинени на жителите на града (особено на онези, които са забравили да отменят поръчките си за бутилки мляко), но и заради бедни нещастници като мен, които могат само да се надяват, че е разрешено да се минава по пътеката в нейния участък от огневата линия. Това е така, но само понякога. Всъщност днес беше позволено: разумно бях проверил, преди да тръгна, така че можах да изкача стръмния хълм, да оставя Кемъридж зад себе си и да разгледам купчината къщи без покрив, тоест всичко, което бе останало от Тайнъм. Когато бях тук за последен път в края на седемдесетте години, Тайнъм беше изоставен, обрасъл с трева, и почти неизвестен. В наши дни се е превърнал в туристическа атракция. Общинският съвет е построил голям паркинг, а училището и църквата са възстановени като малки музеи със снимки, показващи как е изглеждал Тайнъм в добрите стари дни, което е жалко. Харесваше ми много повече, докато си беше наистина град на призраци.

Известно ми е, че армията се нуждае от зона, където да тренира за обстрел, но са можели да изберат някое друго място, от което да

обстрелват, по-ново и не толкова биещо на очи — например Кейли. Странното е, че не видях никакви следи от разрушение по хълмовете наоколо. Те бяха осеяни с големи, червени, стратегически разположени знаци, но всичките бяха в безупречно състояние, както и заобикалящият ги пейзаж. Може би армията е стреляла с невидими снаряди или нещо подобно. Кой знае? Със сигурност не и аз, тъй като намаляващите ми физически ресурси бяха напълно изчерпани от предизвикателството да изкача още един убийствено стръмен хълм, който ме отведе до върха на Рингс Хил, високо над Уорбароу Бей. Гледката беше грандиозна — чак до пристанището на Пуул, но това, което прикова вниманието ми, бе жестокото откритие, че пътеката се спускаше веднага надолу и достигаше до морското равнище, а след това се изкачваше обратно нагоре по друг още по-ужасяващо стръмен хълм. Подсилих се с кола „Панда“ и тежко продължих.

Близкото възвишение на име Биндън Хил бе нещо огромно. Не само се извисяваше право нагоре, достигайки долните слоеве на тропосферата, но представляваше и величествен вододел, чиито гънки се простираха отвъд хоризонта. До момента, в който съзрях в далечината безредно разхвърляните къщи на селцето Уест Лълуърт и започнах дългото, несигурно слизане, краката ми като че ли вече се огъваха в множество нови за мен посоки и можех да усетя как нарастват мазолите между пръстите ми. Пристигнах в Лълуърт, олюлявайки се и не на себе си подобно на герой от приключенски филм, който току-що е успял да се измъкне от пустинята — бях плувнал в пот, говорех несвързано, а от носа ми излизаха малки мехурчета кола „Панда“.

Но поне бях превъзмогнал най-трудната част от пътя, бях се върнал в цивилизацията, и то в един от най-прелестните крайбрежни курорти на Англия. Бъдещето можеше да донесе само още по-хубави неща.

[1] Майкъл Портийо — депутат от консервативната партия, бивш министър на отбраната, противник на Европейския съюз и евроинтеграцията, считан за продължител на делото на Маргарет Тачър — Б.р. ↑

[2] Бъд Абът (1897–1974) и Лу Костело (1906–1959) — двойка прочути американски филмови комици — Б.р. ↑

[3] Връх в Колорадо, в Скалистите планини (4301 м.) — Б.р. ↑

[4] Национален тръст за съхранение на историческото наследство и природните забележителности, основан през 1895 г. с цел съхраняване на сгради с историческа и архитектурна стойност и естествени природни забележителности, както и осигуряване на публичен достъп до тях — Б.р. ↑

[5] Става дума за гражданската Война в Англия през 1642–1651 г. между роялистите и парламентаристите, водени от Оливър Кромвел, завършила с пленяването и обезглавяването на крал Чарлз I Стюарт — Б.р. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Веднъж, преди много години, в очакване на децата, които ще имаме някой ден, една роднина на съпругата ми ни подари серия детски книжки от петдесетте и шестдесетте години. Всички заглавия бяха от типа „На слънце“ и „Слънчеви дни край морето“. Книжките бяха изпълнени с безупречно скицирани, богато оцветени илюстрации на една благоденстваща, задоволена и чиста Великобритания, в която слънцето винаги грееше, съдържателите на магазини винаги се усмихваха, а децата, облечени с току-що изгладени дрехи, се забавляваха по един напълно невинен начин — возеха се на автобус до магазина, пускаха малки лодки в езерото в парка, разговаряха с някой любезен полицаи.

Любимата ми книга се казваше „Приключение на острова“. В нея всъщност имаше съвсем малко приключения; поантата, доколкото си спомням, беше намирането на морска звезда, станала жертва на една скала, но книгата ми хареса заради илюстрациите, на които беше нарисован остров със скални пещери и великолепни гледки. Беше лесно да се види, че островът е английски, но със средиземноморски климат и без паркинги с автомати, зали за бинго и претруфени лунапаркове. В книгата търговската дейност се ограничаваше до някоя сладкарница или случайна чайна. Тази книга ми повлия по един особен начин и аз години наред се съгласявах да изкарваме почивките си на британското крайбрежие, предполагайки, че един ден ще намерим това вълшебно място, където летните дни бяха винаги слънчеви, юдата беше топла като във вана, а пагубното влияние на търговията бе непознато.

Когато най-накрая почнахме да насъбираме деца, се оказа, че тези книги въобще не им харесват, тъй като героите в тях не вършеха нищо по-вълнуващо от това да отидат до някой магазин за домашни любимци или да гледат как някой моряк боядисва лодката си. Опитах се да им обясня, че това е една солидна подготовка за техния бъдещ живот във Великобритания, но те не възприеха моето мнение и вместо

това за мой ужас отдадоха привързаността си на двойка досадни малки глупаци на име Топси и Тим^[1].

Споменавам това сега, тъй като от всички малки крайбрежни места, които посетихме през тези години, Лълуърт бе най-близо до идеализираната представа, която бях създам в главата си. Беше малък, весел и с приятна, старовремска атмосфера. В магазинчетата му се продаваха плажни вещи от друга, по-невинна епоха — дървени лодки, риболовни мрежи-играчки, цветни плажни топки в големи пазарски мрежи, а малкото на брой ресторанти бяха винаги пълни с щастливи хора на почивка, наслаждаващи се на чаша чай със сметана. Прелестната, почти кръгла пещера, разположена в ниското, беше обсипана със скали и големи камъни, по които децата можеха да се катерят и осеяна с малки вирове, в които да търсят миниатюрни раци. Като цяло мястото беше прекрасно.

Така че представете си изненадата ми, когато излязох току-що изкъпан от хотела в търсене на нещо за пиене и заслужена вечеря и открих, че Лълуърт въобще не прилича на мястото, което си спомнях. Основната му черта беше огромен, грозен паркинг, който бях забравил, а магазините, кръчмите и пансионите по улиците към пещерата бяха безинтересни и изглеждаха така, сякаш преживяват тежки времена. Влязох в една голяма кръчма и почти моментално съжалих. Беше изпълнена с гадната, кисната миризма на разлята бира и множество святкащи игрални автомати. Почти нямаше други клиенти, освен мен, но всички маси бяха покрити с празни халби и пепелници, препълнени с фасове, опаковки от чипс и други разхвърляни боклуци. Чашата ми лепнеше, а бирата беше топла. Изпих я и пробвах друга кръчма наблизо, не толкова мърлява, но също така неприятна. Интериорът беше съсипан, а музиката силна, наблягаща на песните на Кайли Миноуг като „Креци силно“ и музикално-развлекателна школа от типа „Разклати тези малки цицки“. Нищо чудно (казвам това с ентузиазъм), че кръчмите от този тип губят клиентелата си.

Обезкуражен, се преместих в един ресторант наблизо, където заедно със съпругата ми навремето хапвахме салата от раци и се мислехме за буржоа. Ресторантът също се бе променил. Изборът от менюто бе ограничен до скариди, пържени картофи и грах, а храната беше съвсем посредствена. Но незабравимото в случая бе обслужването. В никой ресторант не съм виждал подобна блестяща

липса на сервитьорски умения. Ресторантът беше препълнен и скоро стана ясно, че не само някои от клиентите бяха недоволни. Почти всяко ястие, поднесено от кухнята съдържаше нещо, което не бе поръчано или му липсваше нещо, за което клиентите бяха помолили. На някои от хората не се поднасяше нищо с часове, докато на останалите, седнали на същата маса, се сервираше всичко почти наведнъж. Поръчах си коктейл от скариди, чаках около тридесет минути, след което открих, че голяма част от скаридите бяха още замразени. Върнах го и повече не го видях. Четиридесет минути покъсно се появи сервитьорка с чиния писия, пържени картофи и грах и не можа да открие за кого е, така че я взех аз, въпреки че си бях поръчал треска. Когато приключих, пресметнах сметката от цените в менюто, оставих точно пари без известна сума за замразените скариди и си тръгнах. Върнах се в хотела — дълбоко потискащо и безрадостно място, с найлонови чаршафи и студени радиатори. Легнах си, почетох на светлината на седемватова крушка и си дадох скромен, но искрен обет никога вече да не се завърна в Лълуърт.

На сутринта се пробудих и видях, че над хълмовете вали като из ведро. Закусих, уредих сметката и прекарах известно време във фойето, опитвайки се да навлека непромокаемо облекло. Странно е. Почти всеки ден се обличам без никакъв проблем, но ако ми дадете чифт непромокаеми панталони, ще изглеждам така, сякаш никога през живота си не съм стоял изправен, без някой да ме подкрепя. Цели двайсет минути се блъсках в стените и мебелите, падах в саксиите, а в един особено забележителен момент подскачах на един крак в разстояние на 15 фута, преди да се усуча около централната колона на витата стълба.

Когато най-сетне нахлузих пълната екипировка, съзрях отражението си в едно голямо огледало на стената и осъзнах, че необичайно много приличам на голям син презерватив. Облечен така и придружен на всяка стъпка от дразнещото шумолене на найлон, вдигнах раницата си и бастуна и се запътих към хълмовете. Изкачих се по Хамбъри Таут, покрай Дърдъл Дор и долина, оградена от стръмни хълмове с пленителното название „Бодлив задник“, а оттам нагоре по стръмната, кална, лъкатушеща пътека, водеща до самотното, закрито в

мъгла възвишение, наречено „Суайър Хед“. Времето беше отвратително, а дъждът ме подлудяваше.

Моля да ме изслушате за момент. Започнете да барабаните по темето си с пръстите на двете ръце и вижте колко време ще ви отнеме да се ядосате сериозно или всички наоколо да започнат да ви гледат втренчено. И в двата случая ще ви бъде приятно да спрете. А сега си представете, че тези барабанящи пръсти са дъждовни капки, безспирно падащи върху качулката ви, а вие не можете да направите абсолютно нищо. Представете си също така, че очилата ви са две запотени, безполезни окръжности, че се хлъзгате по разкаляна от дъжда пътека, където една погрешна стъпка би завършила с полет отвисоко и приземяване на скалистия плаж долу — полет, след който от вас ще остане само петно върху скалите, като мармалад на филия хляб. Представих си водещото заглавие във вестника: „Американски писател пада и загива — и без това напускал страната“ и продължих мудно напред, присвивайки очи и изпълнен с мрачни предчувствия.

Разстоянието от Лълуърт до Уеймът е дванайсет мили. В „Кралство край морето“ Пол Теру^[2] създава впечатлението, че може да го вземете в галоп и дори да ви остане време да изпиете чаша чай със сметана и да вземете акъла на местните жители, но той явно се е придвижвал при по-добри атмосферни условия. На мен ми отне почти цял ден. Походът от Суайър Хед нататък беше в по-голямата си част по леки, равни, макар и величествени скали, високо над мъртвешко сивото море, но при стъпването трябваше да се внимава и затова вървах бавно. Край Рингстед Бей хълмовете внезапно свършваха, образувайки стръмно нанадолнище към плажа. Спуснах се по поток от разтечена кал, като спирах само, за да се блъсна в някой голям камък и да подложка на изпитание издръжливостта на няколко дървета, за които се опитах да се хвана. В подножието извадих картата си и превръщайки пръстите си в пергел, пресметнах, че съм изминал само около пет мили. Преминаването на това разстояние ми беше отнело почти цяла сутрин. Намръщен заради липсата на напредък, набутах картата обратно в джоба си и продължих да бъхтя по пътя.

Прекарах остатъка от деня, крачейки мрачно по ниските хълмове над тътнещия прибой. Дъждът намаля и започна да ръми коварно, по онзи типично английски, неопределен начин, който изстиска силите ви. Около един часа Уеймът се показа сред мъглата, далеч отвъд

дългата извивка на залива и аз радостно възкликнах. Но привидната му близост беше жестока измама. Отне ми близо два часа да стигна до покрайнините на града и още един час да стигна до центъра по брега. Бях вече изморен и накуцвах. Взех си стая в един малък хотел и прекарах дълго време на леглото, с обувки и все още приличащ на презерватив, преди да събера достатъчно сили да се преоблека с нещо, което да предизвиква по-малко веселие у околните, да се измия набързо и да изляза из града.

Уеймът ми хареса много повече, отколкото очаквах. Градът е прочут по две причини. Това е мястото, откъдето през 1348 година Черната смърт^[3] започва да се разпространява из Англия, а през 1789 година се превръща в първия в света морски курорт, когато досадният лунатик Джордж III^[4] поставя начало на модата на слънчевите бани. В наши дни градът се опитва да поддържа атмосферата на джорджианско изящество и като цяло се справя добре, въпреки че, като по-голяма част от крайбрежните курорти, в него се усеща полъхът на фатален упадък, поне що се отнася до туризма. Хотел „Глостър“, където са отседнали Джордж и неговата свита (тогава хотелът е бил частен дом), беше затворил врати наскоро, така че сега в Уеймът нямаше нито един свестен голям хотел, което е наистина тъжен пропуск в един старинен крайбрежен град.

Но с удоволствие мога да ви докладвам, че има множество хубави кръчми и един блестящ ресторант — „Пери’... с“. Всички се намираха в района край пристанището, натруфен квартал с малки крайбрежни рибарски лодки, покращащи се на повърхността на водата и наперена морска атмосфера, която ви кара да помислите, че Попай и Блуто^[5] всеки момент ще изскочат иззад ъгъла. „Пери’... с“ беше пълен с хора, весел — и повиши настроението ми след изживяванията в Лълуърт. Хапнах местни миди от Пуул десет мили от Лайм Реджис, а на пътя се възправяше 626-футовия „Голдън Кал“, най-високият хълм на южното крайбрежие. Мазолите ми пулсираха, краката ме боляха, стомахът ми беше абсурдно разтегнат, а започваше и да ръми.

Докато седях, спря някакъв автобус. Станах и надникнах през отворената врата.

— На запад ли отивате? — попитах шофьора.

Той кимна. Взех импулсивно решение, тежко се покачих на автобуса, купих си билет и седнах отзад. Винаги съм казвал, че тайната

на добрите походи е да знаеш кога да спреш.

[1] Герои от илюстровани детски книги на Джийн и Гарет Адамсън — Б.р. ↑

[2] Американски писател и автор на пътеписи — Б.р. ↑

[3] Black Death (англ.) — чума — Б.пр. ↑

[4] През последните години на живота си крал Джордж III (1738–1820) получава периодични пристъпи на лудост и синът му, бъдещият крал Джордж IV, управлява като регент — Б.р. ↑

[5] Герои от популярния анимационен филм „Попай моряка“ — Б.р. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Прекарах нощта в Лайм Реджис, а следващата сутрин се шлях из града, преди да се кача на автобуса за Аксминстър, а после на влака за Екзетър. Отне ми доста повече време, отколкото очаквах. Смрачаваше се, когато слязох на гарата „Сейнт Дейвис“ в Екзетър; навън валеше лек дъжд, което ме подразни.

Разходих се из града, разглеждайки хотелите по улицата, но всичките ми изглеждаха прекадено грандиозни и в края на краищата се озовах в централния туристически офис, чувствайки се леко изгубен и далеч от дома. Не бях напълно сигурен какво правя там. Прегледах купчина брошури за центрове, предлагащи едри впрегатни коне, зоопаркове за домашни любимци, центрове за дресиране на соколи, за трениране на понита, модели на железопътни линии, стопанства за развъждане на пеперуди и нещо на име — не се шегувам — „Фермата на Туиги Уинкъл и болница за таралежи“. Нито едно от гореизброените неща не беше подходящо за запълване на свободното ми време. Почти всички брошури бяха написани неграмотно, особено що се отнася до пунктуацията — понякога си мисля, че ако още веднъж видя „*Englands Best*“ или „*Britains Largest*“^[1] ще вляза и ще подпаля мястото, където съм прочел тези надписи — а и развлеченията, които предлагаша бяха оскъдно жалки. В повечето брошури списъкът на предложените атракции беше допълнен с неща от типа на „безплатен паркинг“, „сувенирен магазин и чайна“, и неизбежният „приключенски лунапарк“ (а на всичкото отгоре са толкова глупави, че ви показват снимки, на които личи, че паркът се състои от една катерушка и няколко пластмасови животни на пружини). Кой ли ходи по тези места? Сигурен съм, че не мога да отговоря на този въпрос.

На гишето имаше бележка, че в офиса мога да си наема стая, така че запитах отзивчивата жена зад него дали би могла да ми осигури място за вечерта. Тя ме разпита прямо относно това колко бях съгласен да платя, нещо, което винаги ме поставя в неудобно положение и ми се

струва нетипично за англичаните. В процеса на взаимно изтощаване установихме, че попадам в категория, която би могла да бъде наречена „без пари, но взискателен“. Случи се така, че хотел „Роял Кларънс“ предлагаше специални намаления — 25 лири на вечер, ако обещаехте да не крадете кърпите и аз веднага се съгласих, тъй като на идване бях минал оттам и хотелът изглеждаше ужасно приятно — голямо, бяло здание в джорджиански стил, разположено на площада пред катедралата. Така се и оказа. Стаята беше обзаведена с нови мебели и достатъчно голяма да участва в олимпиадата за хотелски стаи: баскетбол с кошчетата за боклук, бягане с препятствия с помощта на мебелите, дълъг скок върху леглото чрез завъртане на вратата на банята и добре преценен скок, както и други постоянно предпочитани от самотния пътешественик забавления. Направих една кратка, но усилена тренировка, изкъпах се, преоблякох се и излязох по улиците, умиращ от глад.

Трудно е човек да обикне място като Екзетър. Градът е бил тежко бомбардиран през войната, което дава на градските съветници чудесната възможност да построят града наново, като използват бетон, от която те се възползват възторжено. Беше едва шест и нещо вечерта, но центърът беше напълно замрял. Скитах се в мрачната светлина на уличните лампи, разглеждах витрините и четях странните плакати (познати във вестникарската индустрия под названието „чаршафи“), които може да намерите навсякъде, рекламиращи провинциални вестници. Изпитвам особен интерес към тях, защото те винаги са или напълно неразбираеми за някой, който не е местен („Изнасилвачът на пощенски кутии нанася нов удар“, „Бюла отлита към дома“), или толкова отегчителни, че не може да си представите как някой въобще е могъл да помисли, че по този начин продажбите ще нараснат („Скандал в градския съвет заради кошчетата за отпадъци“, „Разрушителите на телефонни кабинки нанасят нов удар“). Любимото ми заглавие от този род е истинско — видях го преди много години в Хемъл Хемпстед: „Жена на 81 години умира“.

Може и да съм минал по погрешен път, но в Екзетър като че ли нямаше ресторанти. Търсех скромно заведение; стигаше ми в името му да не присъстват претенциозни старинни думи или словосъчетания. Но това, което ми се случи, бе, че продължих да вървя по улици без ресторанти, да излизам на чудовищни пътища за облекчаване на

движението с огромни площи с кръгово движение и объркани пешеходни прелези, които със сигурност не бяха построени, за да бъдат преминавани пеша, поне не и от хора, които разполагаха с по-малко от шест часа свободно време. Най-накрая попаднах на една стръмна уличка с няколко скромни закусвални и се втурнах наслуки в някакъв китайски ресторант. Не бих могъл да кажа защо, но китайските ресторанти ме карат да се чувствам малко неловко, особено когато вечерям сам. Винаги имам усещането, че сервитьорката току-що е казала: „Едно говеждо сате и пържен ориз за кучето-империалист на маса номер пет“. А пръчиците за ядене направо ме наскърбяват. Единствено аз ли си мисля, че един народ, който е имал находчивостта да открие хартията, барута, хвърчилата и огромен брой други полезни предмети, народ с три хилядагодишна история, с която може да се гордее, все още не е осъзнал, че използването на куки за плетене не е най-подходящият начин да поглъща храната си. Смутено изкарах около час в опити да набуча ориза, окапвайки покривката със сос и пробвайки да вдигна към устата си внимателно закрепени парченца месо, само за да открива, че те са изчезнали загадъчно и не могат да бъдат открити никъде. Когато приключих, масата изглеждаше така, сякаш около нея се бе разиграл грандиозен скандал. Засрамено платих сметката и се измъкнах през вратата, върнах се в хотела, където погледах малко телевизия и си замезих с множеството остатъци от вечерята, които открих в гънките на пуловера си и в подгъвите на панталона.

На сутринта станах рано и отидох да разгледам града. Екзетър беше обвит в мрачна мъгла, която обаче не подобри особено външния му вид, въпреки че площадът пред катедралата бе много красив, а и бях впечатлен от факта, че самата катедрала беше отворена в осем сутринта. Седях в дъното известно време и слушах сутрешната репетиция на хора, която беше наистина чудесна. След това се спуснах към района на старите кейове, за да видя какво бих могъл да открива там. Кварталът беше престоен с претенции за художественост, имаше нови магазини и музеи, но всичко беше затворено по това време на деня — или може би по това време на годината — и наоколо нямаше жив човек.

Докато се върна на главната улица, магазините бяха започнали да отварят. Не бях закусвал, тъй като цената на закуската не беше

включена в специалното намаление за нощта, така че се чувствах прекадено гладен и тръгнах на лов за кафенета, но в Екзетър като че ли отново нямаше нищо подобно. Накрая влязох в „Маркс енд Спенсър“, за да си купя сандвич.

Въпреки че магазинът беше отворил току-що, мястото за бързи закуски беше вече пълно с хора и на касите имаше дълги опашки. Заставах на опашка след още осем клиенти. И осемте бяха жени и всички те направиха едно и също загадъчно нещо: престориха се на изненадани, когато дойде време да платят. Това ме озадачава от години. Стоят и гледат как пресмятат покупките им, но когато жената на касата им каже: „Общо 4.20, скъпа“ или нещо от сорта, на лицата им изведнъж се изписва такова изражение, като че ли никога не са очаквали нещо подобно. Казват „Ах!“ и започват припряно да ровят в чантата си в търсене на портфейла или чековата си книжка, все едно никой не ги е предупредил, че нещо такова може да им се случи.

Мъжете, независимо от всичките им недостатъци, като например измиването на части, изцапани с машинно масло в кухненския умивалник и това, че забравят, че една току-що боядисана врата не изсъхва за тридесет секунди, се справят общо казано добре, когато стане въпрос за заплащане. Докато са на опашката, те съставят инвентар на портфейла си и подреждат монетите. Когато човекът на касата им каже сметката, те моментално подават почти точната сума, остават с протегната ръка, докато им бъде върнато рестото, без значение колко време ще отнеме това и независимо от факта, че могат да започнат да изглеждат глупаво, ако има проблем със самата каса например, а след това — отбележете — прибират рестото, *докато се отдалечават* от касата, вместо да решат, че именно сега е моментът да потърсят ключовете за колата или да подредят рецептите на доктора от последните шест месеца.

И тъй като, така или иначе, сме преминали в дръзко, сексистко отклонение: защо жените никога не изстискват пастата за зъби отдолу и винаги търсят някой друг, който да смени крушката? Как успяват да чуят и помиришат толкова неща — това явно надхвърля нормалната човешка прозорливост и как знаят, след като се намират в другата стая, че точно в този момент се каните да бръкнете в глазурата на току-що направената торта? И най-вече, защо толкова се разстройват, ако прекарате повече от четири минути в тоалетната? Последното е

загадка, която се опитвам да разгадая от доста време. С една моя близка позната често водим сюрреалистични разговори от рода на:

— Какво правиш вътре? — (Казано с раздразнителен глас).

— Почиствам котления камък на чайника. Какво мислиш, че правя?!

— Вътре си от половин час. Четеш ли?

— Не.

— Четеш, нали? Мога да чуя как прелистваш страниците.

— Честно, не чета. Тоест четях допреди около минута, но сега разговарям с теб, скъпа.

— Да не би да си покрил ключалката? Нищо не мога да видя.

— Моля те, кажи ми, че не си застанала на четири крака, опитвайки се да видиш през ключалката съпруга си, който се изхожда в собствената си тоалетна. Моля ти се кажи ми, че не е така. Моля ти се.

— Веднага излизай оттам. Вътре си от четиридесет и пет минути и само четеш.

А когато тя се оттегли, вие продължавате да седите в тоалетната и си мислите: „Наистина ли се случи всичко това или съм попаднал на изложба на дадаисти^[2]?“ И поклащайки глава, продължавате да четете списанието си.

Все пак, трябва да отбележим, че жените се справят много добре с деца, повръщано и боядисани врати. Три месеца след като една врата е била боядисана, те все още продължават да я пипат така, сякаш може да се изцапат, което компенсира много от недостатъците им. Така че се усмихвах благосклонно на шествието от припрени жени пред мен, докато дойде и моят ред да демонстрирам на тези зад мен как точно се правят нещата, но честно казано, не мисля, че схванаха.

Изядох сандвича на улицата, върнах се в хотела, събрах си багажа, платих сметката, излязох отново навън и си помислих: „И сега какво?“. Върнах се обратно на гарата и разгледах премигващите табла. Зачудих се дали да не хвана влак за Плимут или Пензънс, но следващият влак беше чак след два часа. Влакът за Барнстейпъл обаче тръгнаше след няколко минути. Хрумна ми, че мога да отида там и после мога да продължа с автобус по северното крайбрежие на Девън до Тонтън или Майнхед. По пътя можех да спра в Линтън и Линмът, а може би и в Порлок и Дънстър. Идеята беше страхотна.

Помолих човека зад гишето за билет в една посока до Барнстейпъл. Той ми каза, че билет в една посока е 8.80 лири, но може да ми даде билет в двете посоки, който ще ми струва 4.40 лири.

— Не бихте ми обяснили логиката в това, нали?

— Бих ви обяснил, ако можех, сър — отвърна той с похвална искреност.

Взех раницата си и билета и отидох на обозначения перон, седнах на една пейка и прекарах остатъка от времето в гледане на гълъбите на гарата. Те са едни наистина паникьосани и умърлушени създания. Не можех да си представя по-изпразнен от смисъл и задоволство живот. Следват инструкциите „Как да бъдем гълъби“: 1. Шляйте се безцелно известно време, кълвейки цигарени фасове и други неподходящи обекти. 2. Изплашете се от някой, който идва на перона и отлетете на някоя греда. 3. Изсерете се. 4. Повторете всичко това.

Таблата на перона не работеха, а не можех и да разбера съобщенията по високоговорителите — отне ми доста време докато схвана, че „Екзема“ всъщност означава „Ексмът“ — така че трябваше да ставам и да разпитвам при пристигането на всеки влак. По причини, които нямат никакво рационално обяснение, „Бритиш Рейл“ винаги поставя имената на местоназначенията на предната част на влаковете, което би било ужасно удобно, ако пътниците чакаха на самите релси, но може би не дотам удачно за онези, които се качват отстрани. Повечето пътници явно също не можеха да чуят съобщенията, защото когато влакът за Барнстейпъл най-сетне пристигна, половин дузина пътници се подредиха търпеливо на опашка пред един от служителите на „Бритиш Рейл“, за да попитат дали това е влакът за Барнстейпъл.

Заради чуждестранните читатели се налага да обясня, че всичко това представлява един особен ритуал. Въпреки че сте чули как кондукторът казва на човека пред вас, че това наистина е влакът за Барнстейпъл, все пак трябва и вие да попитате: „Простете, това ли е влакът за Барнстейпъл?“ Когато той потвърди, че дългият, продълговат обект на три фута вдясно от вас е наистина влакът за Барнстейпъл, вие трябва да го посочите и да кажете: „Този ли?“. А когато се качите на влака, трябва допълнително да попитате хората във вагона: „Простете, това ли е влакът за Барнстейпъл?“ Повечето ще ви отговорят, че мислят

така, освен някой с много пакети, на чието лице ще се изпише паника, набързо ще събере багажа си и ще слезе.

Винаги сядайте на неговото място, тъй като почти във всички случаи той ще е оставил сгънат вестник, неизяден шоколад, а понякога и чифт хубави ръкавици от овча кожа.

И така, потеглих от гара „Сейнт Дейвис“ в Екзетър, докато един мъж, натоварен с пакети, подтичваше покрай моя прозорец, произнасяйки благопожелания, които не можах да разшифровам заради дебелото стъкло на вагона и направих преглед на новите си придобивки — вестник „Дейли Мирър“ и вафла „Кит-Кат“, но за съжаление нямаше ръкавици. Тракайки по релсите, влакът премина през покрайнините на Екзетър и навлезе в тучните ливади на Девън. Бях тръгнал за една местност на име Тарка Лайн, в чиято околност явно е написана онази история за видрата^[3]. Заобикалящата ни природа беше великолепна и пищно зелена. Простено ви е, ако мислите, че основната промишленост във Великобритания е производството на хлорофил. Поклацахме се между гористи хълмове, разпръснати ферми и църкви с квадратни кули, които ги караха да изглеждат като огромни изоставени шахматни фигури. Скоро се унесох в онзи приятен делириум, в който изпадам винаги, когато се возя на влак и само отчасти забелязах имената на селцата, през които преминахме — Пинхед^[4], Уест Стътъринг^[5], Бейклайт^[6], Хам Хокс^[7], Шийпшанкс^[8].

Отне повече от час и половина докато преминем тридесет и осемте мили до Барнстейпъл, където слязох и се насочих към града през един дълъг мост над прииждащата река Тоу. Скитах се около половин час из тесните търговски улици и големия безрадостен покрит пазар, с разположени наредко занаятчийски работилници и се почувствах доволен, че няма нужда да се помайвам там. Навремето Барнстейпъл беше основен транзитен пункт с три гари, но сега бе останала само една, от която тръгваха редките влакове за Екзетър; имаше и една автобусна гара с изглед към реката. Отидох до автобусната гара и намерих две жени, които седяха в един офис на отворена врата и си говореха на онзи чудат местен диалект: „Бли сме се нпили“.

Попитах ги за автобусите за Майнхед, разположен на около 30 мили на изток по крайбрежието. Изгледаха ме така, сякаш бях попитал

за връзка към Огнена земя.

— Е, нема да стигнеш до Моинхед по това време на годината. Нема начин.

— Нема овтобуси до Моинхед до ппърввиии октомвриии.

— А за Линдън и Линмът?

Те изсумтяха, смаяни от моята наивност. Това беше Англия, а годината 1994.

— За Порлок?

Изсумтяване.

— Дънстър?

Изсумтяване.

Най-доброто, което можеха да ми предложат, бе да се кача на автобус за Байдфорд и да проверя дали мога да хвана друг автобус от там.

— Мож и да фърви курса за Скарррлет Лоин, мож би, мож би. Но ний не сме сигурни.

„А дали ще има такива като вас?“ — исках да ги попитам, но не го направих. Единственият друг вариант, който можеха да ми предложат, беше да хвана автобус за Уестуърд^[9] (Да бе!), но като че ли това нямаше никакъв смисъл, защото оттам не можех да тръгна закъдето и да било, а не можех и да си представя да изкарам нощта в молитви. Благодарих им и си тръгнах.

Стоях отвън, обзет от несигурност и се опитвах да измисля какво бих могъл да сторя. Всичките ми внимателно изградени планове се разпадаха. Оттеглих се в хотел с любопитното наименование „Хотел на Краля и Фортескю“, където поръчах сандвич риба тон и чаша кафе на една глухоняма и непривлекателна сервитьорка и започнах да ровя из раницата си за разписанието. Открих, че имам на разположение двайсет и три минути да изям сандвича си, да изпия кафето и да премина едната миля до железопътната гара, за да хвана обратния влак за Екзетър, където можех да започна наново.

Когато ми сервираха сандвича го погълнах почти цял, изпих две глътки кафе, хвърлих някакви пари на масата и се затичах към гарата, ужасен от мисълта, че бих могъл да изпусна влака и да се наложи да прекарам нощта в Барнстейпъл. Успях на косъм. Когато стигнах в Екзетър, отидох директно пред премигващите табла, твърдо решен да хвана първия влак, в която и да било посока.

Така се оказах в ръцете на съдбата и на път за Уестън супер меър.

[1] В примерите са пропуснати нужните апострофи — „England’... s Best“, „Britain’... s Largest“ — Б.пр. ↑

[2] Дадаизмът възниква като течение в изкуството в Швейцария към края на Първата световна война, с основната цел да експериментира с нови изразни форми и да възроди творческото начало в изкуството — Б.р. ↑

[3] „Гарка видрата“, роман на английския писател Хенри Уилямсън (1895–1977), известен с талантливата си, но не сантиментална интерпретация на анималистични теми — Б.р. ↑

[4] Pinhead (англ.) — Глава на топлийка — Б.пр. ↑

[5] West Stuttering (англ.) — Западно Заекване — Б.пр. ↑

[6] Bakelite (англ.) — Бакелит — Б.пр. ↑

[7] Ham Hocks (англ.) — Свински Джолан — Б.пр. ↑

[8] Sheepshanks (англ.) — Овча Подколенница — Б.пр. ↑

[9] Westward (англ.) — букв. „на запад“ — Б.р. ↑

ЕДИНАЙСЕТА ГЛАВА

Според мен има три причини, поради които не можете да бъдете, истински нещастни.

Първо, вие сте се родили. Това само по себе си е едно изключително постижение. Знаете ли, че всеки път, когато баща ви е еякулирал (а той го е правел доста често), е отделил около двайсет и пет милиона сперматозоида — достатъчно количество, за да може да засели Великобритания наново на всеки два дни. За да се родите вие, е трябвало не само да принадлежите към една от малкото партиди сперматозоиди, които са имали поне теоретичния шанс да оцелеят, а той е бил минимален, но е и трябвало след това да се състезавате с още около 24 999 999 гърчещи се съперници, които са се опитвали да преплуват влагалищния Ламанш на майка ви, за да дебаркират първи на зрялата яйцеклетка в Булон. Да се родите, е безспорно най-изключителното постижение в целия ви живот. И не забравяйте, че точно толкова лесно бихте могли да се появите на този свят под формата на плосък червей.

Второ, вие сте жив. За един съвсем кратък момент в хода на вечността вие имате чудотворната привилегия да съществувате, докато в продължение на цели ери не сте имали тази възможност. И скоро отново ще престанете да съществувате. Това, че може да седите точно тук в този уникален, неповторим момент, да четете тази книга, да дъвчете бонбони, да си мечтаете за страхотен секс с онази великолепно персона от счетоводния отдел, несигурно да се помирисвате под мишниците или да правите каквото и да било, просто да съществувате, е само по себе си цяло чудо.

Трето, вие имате на разположение предостатъчно храна, живеете в мирно време, а и „Завържи жълта панделка на стария дъб“^[1] никога вече няма да бъде номер един в музикалните класации.

Ако постоянно си припомняте всичко това, никога няма да бъдете наистина нещастни — въпреки че, ако си говорим честно, може

да се почувствате почти нещастни, ако се озовете сам в Уестън супер меър във вторник вечерта и навън вали.

Беше едва шест и нещо, когато слязох от влака от Екзетър и се осмелих да навляза в града, но като че ли всички в Уестън се бяха прибрали вкъщи и дръпнали пердетата. Улиците бяха празни, тъмни и наводнени заради поройния дъжд. От гарата преминах през някакъв търговски участък, построен от бетон и стигнах до крайбрежието, където се чуваше неспирният грохот на невидимото, черно море. Повечето от хотелите по крайбрежието бяха тъмни и празни, а малкото, които бяха отворени, не изглеждаха особено примамливо. Продължих около миля до група от три ярко осветени здания на края на крайбрежния булевард и наслуки избрах хотел на име „Брезова гора“. Не беше нещо особено, но поне беше чист и на разумни цени. Има и по-лоши места; аз поне съм бил на такива.

Набързо се издокарах и се върнах в града, в търсене на нещо за вечеря и някое и друго развлечение. Имах странното усещане, че съм идвал и преди, въпреки че очевидно никога не бях стъпвал тук. Единственото, което знаех за Уестън, го бях чул навремето от Джон Клийз^[2] (не се фукам с познатите си, просто го интервюирах веднъж, а той е един наистина приятен човек), който ми каза, че е живял в апартамент в Уестън с родителите си, а когато са се преместили, там се нанесло семейството на Джефри Арчър. На мен това ми се стори забележително — мисълта за тези две момчета по къси панталони, които са си казвали „Здравей“, а след това единият от тях се е прочул. Причината, поради която Уестън ми изглеждаше така познат, бе, че той приличаше на всички други места, през които бях минал. Имаше „Буутс“, „Маркс енд Спенсър“, „Диксънс“, „У. Х. Смит“ и всичко останало. Изпитвайки тъпа болка, осъзнах, че тук няма нищо, което вече да не съм видял един милион пъти.

Влязох в някаква кръчма на име „Британия Ин“, където атмосферата, макар и не открито враждебна, със сигурност не бе приятелска. Изпих две бири сам и след това вечерях в един китайски ресторант. Не че особено жадувах за китайска храна, просто това беше единственият отворен ресторант. Бях единственият клиент. Докато безшумно разсипвах ориз и сладко-кисел сос по покривката, секунди по-късно небесата се разтвориха, наистина завая като из ведро. Рядко съм виждал такъв силен валеж в Англия. Дъждовните капки пръскаха

по улицата подобно на дъжд от сачми и само за няколко секунди прозорецът на ресторанта беше напълно закрит от водната пелена, все едно някой го миеше с маркуч. Тъй като се намирах на голямо разстояние от хотела, вечерях бавно, надявайки се, че времето ще се оправи малко, но това не стана и в края на краищата нямах друг избор, освен да изляза на дъжда.

Стоях под навеса на един магазин наблизо и се чудех какво да правя. Дъждът биеше бясно по навеса и се стичаше в канавките на потоци. По продължение на целия път водата се изливаше извън препълнените канавки, а дъждовните капки тропаха безспирно по тротоарите. Ако затворех очи, можех да си представя, че се намирам на някакво лудешко състезание по степ. Покривайки главата си с якето, нагазих в пороя, притичах през улицата и импулсивно намерих убежище в първото осветено отворено заведение, което съзрях — галерия с електронни игри. Изтрих очилата си с носната кърпа и се озърнах. Галерията беше пълна с ярко просветващи машини, някои от които свиреха електронни мелодийки, а други издаваха неочаквани бумтящи звуци. С изключение на надзирателя, седящ зад щанда със списание в ръце и фас, от който падаше пепел, в заведението нямаше никой и имах зловещото усещане, че машините играеха сами.

Не разбирам от електронни игри, с изключение на ротативките и машините с щипки, които ви дават три микросекунди да грабнете някакво плюшено животинче и в които движенията на контролния лост всъщност не съответстват на вашите. По принцип даже не мога да открия къде трябва да се вкарат монетите, а ако успея да направя това, не мога да разбера как започва самата игра. Ако по чудо успея да преодоля тези две препятствия, всеки път пропускам момента, в който играта всъщност е започнала и губя ценни секунди в търсене на отвора за връщане на монети или на копчето със знак „Старт“. В следващите тридесет секунди настъпва безумна гюрултия, а аз нямам и представа какво всъщност става, докато децата ми крещат: „Току-що взриви принцеса Лейла, говно такова!“, след което се появява надписът „Играта свърши“.

Това ми се случи и сега. По причини, които не мога да обясня рационално, сложих 50 пенса в някаква игра на име „Убиецът Кикбоксър“ или „Избий му шибания мозък“ или нещо от този род и изкарах около минута, блъскайки по някакво червено копче и клатейки

контролния лост, докато моят герой — мускулест блондин — риташе някакви завеси и хвърляше вълшебни дискове във въздуха, а група също така мускулести, но безскрупулни ориенталци го нападаха с пържолки и го просваха на килима.

Прекарах един необичаен час, в който се движех като в транс, пускайки монети в разни машини и играх на игри, които не можех да разбера; Разбих няколко състезателни коли в купи сено, унищожих съюзническите войски с лазер и без да искам, помогнах на група зомбита мутанти да сторят неопикуеми неща на едно дете. В края на краищата парите ми свършиха и аз излязох навън. Имах около секунда, в която да забележа, че дъждът е намалал и че улицата е наводнена, явно заради запушена канавка, когато един червен Форд Фиеста прелетя с висока скорост през една локва необичайно близо до бордюра, прехвърляйки цялата вода от локвата върху мен.

Изразът „прогизнал“ би ви създад само повърхностно впечатление за истинското състояние, в което се намирах. Бях така измокрен, сякаш бях паднал в морето. Докато стоях, пелтечех и се опитвах да си поема дъх, колата намали, от прозорците се показаха три късо подстригани глави, изкрещяха някакъв весел поздрав от рода на: „Ня-ня-ня-ня!“ и изчезнаха. Мрачно се запътих обратно по крайбрежния булевард, джвакайки при всяка стъпка и треперещ от студ. Не бих искал да сведа тази забавна хроника до жалки описания, но съвсем наскоро се бях свързел от сериозен пристъп на пневмония. Не бих казал, че едва не умрях, но бях достатъчно болен, за да мога да гледам „Тази сутрин с Ричард и Джуди“^[3] и със сигурност не исках да изпадна в същото състояние. Сякаш, за да засили унижението ми, Фиестата се върна на победна обиколка, а копнеещите ѝ за удоволствия обитатели намалиха, за да ми поднесат още едно триумфално „Ня-ня-ня-ня“, преди да потеглят със свирещи гуми и колата да се подхлъзне за един кратък неконтролируем момент, който за съжаление не ги отнесе в близкия уличен стълб.

Докато измина дългото разстояние до хотела, вече се чувствах напълно премръзнал и окаян. Така че представете си вцепенението ми, когато открих, че рецепцията беше полутъмна, а вратата заключена. Погледнах часовника си. За Бога, беше едва девет часа. Какъв беше този град? Имаше два звънеца, пробвах и на двата, но нямаше отговор. Пробвах с ключа от стаята, а той, разбира се, не влезе в ключалката.

Звъннах отново и държах звънците натиснати в продължение на почти двайсет минути, ядосвайки се все повече. Когато не получих задоволителен отговор и на това, започнах да удрям по стъклената врата с дланта си, после с юмрук, а накрая да я ритам с крак в пристъп на лека ярост. Може и да съм огласил тихите улици с виковете си.

Най-накрая съдържателят се показва на върха на стълбите откъм мазето, изглеждайки учуден.

— Толкова съжалявам, сър — каза той меко, отключи вратата и ме пусна вътре. — Отдавна ли чакате?

Изчервявам се при мисълта каква високопарна реч произнесох пред бедния човек. Изобщо не си мерих приказките. Звучах като Греъм Тейлър^[4] преди да го отведат и да му вземат екипа за разгриване. Обвиних него и съгражданите му в потресаваща липса на интелигентност и обаяние. Казах му, че току-що съм изкарал най-ужасяващата вечер в живота си в тази забравена от Бога, адска дупка, наречена курорт, след което съм бил измокрен до мозъка на костите си от група млади мъже, които общо притежават коефициент на интелигентност с около десет точки по-нисък от този на някой идиот, че съм изминал цяла миля в мокрите си дрехи, след което съм изкарал половин час, треперещ от студ, защото съм бил заключен навън от шибания си хотел в девет часа вечерта.

— Мога ли да ви напомня — продължих аз с пронизителен глас, — че преди два часа ми казахте довиждане, видяхте ме как излизам през вратата и изчезвам надолу по улицата. Нима мислехте, че няма да се върна? Че ще спя в парка и ще се върна на сутринта, за да си събера багажа? Или просто сте пълен идиот? Кажете ми, моля ви се, защото наистина бих искал да знам.

Съдържателят уплашено попиваше обидите ми и отговаряше с размахване на ръце и порой от извинения. Предложи да ми донесе поднос с чай и сандвичи, да изсуши и изглади дрехите ми, да ме изпрати до стаята ми и лично да включи радиатора. Направи всичко друго, освен да падне в краката ми и да ми позволи да го прегазя като кавалерист. Със сигурност ме умоляваше да му позволя да ми донесе поднос с нещо топло.

— Не искам нищо друго, освен да отида в стаята си и да броя минутите, докато успея да се измъкна от тази шибана дупка — извиках аз по един може би театрален начин, но фразата ми оказа своето

въздействие и аз горделиво се изкачих по стълбите до първия етаж, където крачих разгорещено в продължение на няколко минути, докато разбера, че нямам никаква представа коя е стаята ми. На ключа нямаше номер.

Върнах се на рецепцията, която отново беше полутъмна и надникнах през вратата към мазето.

— Извинете — казах аз тихо бихте ли ми казали в коя стая съм?

— Номер 27, сър — отговори някакъв глас от тъмнината.

Останах неподвижно за момент.

— Благодаря — изрекох най-накрая.

— Всичко е наред, сър — произнесе гласът. — Лека нощ.

Намръщих се и се покашлях.

— Благодаря — повторих аз и се оттеглих в стаята си, където изкарах остатъка от нощта без повече произшествия.

На сутринта се появих в слънчевия салон за хранене и, както се и опасявах, съдържателят ме чакаше, за да ме настани. Сега, след като бях изсъхнал, беше ми топло и си бях отпочинал добре, се чувствах ужасно заради изблика си от предната вечер.

— Добро утро, сър! — каза той приветливо, сякаш нищо не се беше случило и ме заведе до една маса край прозореца с хубав изглед към морето. — Добре спяхте, нали?

Бях изненадан от това приятелско отношение.

— Хм, да. Да, наистина спях добре.

— Добре! Чудесно! Сокът и овесените ядки са на количката. Моля заповядайте. Мога ли да ви поднеса пълната английска закуска?

Тази незаслужена сърдечност ми се стори непоносима. Сведох брадичка и едва чуто измърморих:

— Вижте, много съжалявам за всичко, което казах вчера вечерта. Бях малко ядосан.

— Всичко е наред, сър.

— Не, наистина, хм, много съжалявам. Всъщност малко ме е срам.

— Считайте го за забравено, сър. Та — пълна английска закуска?

— Да, моля.

— Много добре, сър.

Никога не съм бил обслужван така добре и с такава любезност и никога не съм се чувствал толкова жалък, като червей. Съдържателят

поднесе храната ми веднага, поговорихме си за времето и за това какъв великолепен ден се очертаваше. Не можех да разбера защо не беше злопамятен. Постепенно ми дойде на ум каква странна гледка съм представлявал — мъж на средна възраст, с раница, на посещение в Уестън извън сезона и без някаква явна причина да бъде там, настанил се в техния хотел, развикал се високо и тропал с крака заради незначителното неудобство, което са му причинили. Навярно си е помислил, че съм луд, може би някой избягал лунатик и че това е най-безопасният начин да подходи към мен. Или беше така, или той бе един изключително мил човек. И в двата случая, сега го поздравявам.

Уестън бе учудващо прелестен на ранната слънчева светлина. Далеч навътре в залива, в светлината на този ясен, ведър ден лежеше, огрян от слънцето, остров Флат Холм. Зад него се издигаха зелените хълмове на Уелс, на около дванайсет мили отвъд морето. Дори и хотелите, към които предната вечер се бях отнесъл е такова презрение, днес не изглеждаха никак зле.

Вървах до гарата и взех влак за Чепстоу, а после автобус до Монмът. Долината на река Уай бе така красива, както преди години, с тъмни гори, лъкатушеща река и самотни ферми, издигнати по стръмните склонове, но селцата по пътя бяха учудващо лишени от обаяние и като че ли се състояха предимно от бензиностанции, кръчми с големи паркинги и сувенирни магазини. Търсех с поглед абатството Тинтърн, прочуло се заради известната поема на Уърдсуърт: „Мога да бъда отегчителен и извън Езерната област^[5]“ и се разочаровах от откритието, че то не се намираше в открита местност, както си спомнях, а в покрайнините на едно с нищо незапомнящо се селце.

Монмът обаче беше елегантен, обаятелен град с леко стръмна главна улица и внушителен градски съвет. Пред него се изправяше статуя на Чарлз Стюарт Ролс, син на лорд и лейди Лангаток, „пионер в областта на летенето с балон и авиацията, който загива при катастрофа край Борнмът през юли 1910 година“, съгласно надписа на статуята. Беше изобразен, държейки ранен модел на биплана и приличаше на Кинг Конг, смазващ като мухи самолетите на противника. Нямаше никакво пояснение каква беше връзката му с града. В книжарницата „Монмът“ се продаваше една моя книга и затова е задължително да я споменем.

Възнамерявах да се разходя още малко, докато времето беше хубаво, тъй че не се помайвах. Купих си закуска от хлебарницата и я изядох, докато вървах към Уай. Избрах пътека покрай реката, минаваща край красивия каменен мост на града и вървах по нея на север, от страната на Уелс. В първите четиридесет минути ме следваше неспирният тътен на движението по шосе А40, но край Голдсмитс Ууд реката завиваше рязко, отклоняваше се от пътя и аз внезапно попаднах в един неизмеримо по-спокоен свят. Птички шумоляха и чуруликаха в короните на дърветата, а малки невидими създания скачаха във водата, когато ме чуеха да се приближавам. Реката, искряща на светлината, мудна и оградена от хълмове, покрити с дървета в есенни тонове, беше много красива, а аз я съзерцавах насаме. Една или две мили по-нататък, спрях, за да изуча картата и забележах някакво местенце на един близък хълм, което се казваше „Пещерата на крал Артур“. Не можех да подмина такава забележителност, така че се покачих по хълма с усилие и се разтършувах из вероятните места. След около един час изкачване по големи скали и паднали дървета, за мое леко смайване успях да я намеря. Не беше нищо особено — просто неголяма дупка, издълбана от природата във варовиковата повърхност на канарата, но изпитах приятното усещане, че аз съм нейният пръв посетител от години насам. Във всеки случай липсваха обичайните следи от присъствието на други посетители — надписи по стените и изоставени кутийки от бира, което я превръщаше в уникално място за Великобритания, ако не и за света.

Тъй като времето напредваше, реших да мина направо през гористите хълмове, но пропуснах да отбележа, че се намирам в най-горната част на контурните линии от картата. Като резултат, само секунда по-късно се оказах въввлечен в едно съвсем недоброволно спускане по перпендикулярен скат, прекосявайки горите на големи скокове и с широко разперени ръце. Необичайно много приличах на Джордж Шакирис в „Уестсайдска история“, като изключим, разбира се, факта, че това беше Уелс и че Джордж Шакирис не се назира от страх. Най-накрая застигнах опулено на ръба на главозамайваща пропаст с изглед към блестящата река Уай точно под мен, след като бях изпълнил няколко прелитащи салтоморталета и епично осемдесетфутово хлъзгане по корем. Хвърлих поглед назад към внезапно неподвижното си тяло и открих, че за мой късмет левият ми

крак се беше заплел в някаква фиданка. Ако фиданката не беше там, аз нямаше да съм тук.

Промърморвайки: „Благодаря ти, Господи. Задължен съм ти“, се изправих на крака, отърсих вейките и гнилите листа от дрехите си и се изкачих тежко обратно по хълма до пътеката, която така неблагоприятно бях изоставил. Докато успея да стигна обратно до брега на реката, беше минал още един час. Отне ми още толкова да се изкача на Симъндс Ят, просторна, обрасла с дървета канара на върха на огромен хълм с изгледи към хоризонта във всички посоки. Беше изключително очарователно — панорамна гледка като от делтаплан към лъкатушещата река и идиличния пейзаж от поляни и гори, простиращ се чак до далечните Черни планини^[6].

— Не е зле — казах си аз, — никак не е зле. — И се зачудих и бях близо до някое място, където бих могъл да изпия чаша чай и по възможност да си сменя гащите.

[1] Песен на Тони Орландо и „Доун“, сингъл годината за 1973 г. — Б.р. ↑

[2] Джон Клийз — британски комедиен актьор и сценарист, известен с участието си в сериала „Фолти Тауърс“, „Риба, наречена Уанда“, комедийното шоу „Монти Пайтън“ — Б.р. ↑

[3] Ричард Мадли и Джуди Финиган, семейство водещи на популярно сутрешно телевизионно шоу, излъчвано в продължение на тринайсет години — Б.р. ↑

[4] Тъй като по време на неговия мандат като селекционер на националния отбор по футбол на Англия, отборът се проваля на европейското първенство през 1992 г. и не се класира за световното през 1994 г. Грeъм Тейлър е считан за най-слабия треньор в съвременния английски футбол — Б.р. ↑

[5] Lake District (англ.) — област в северозападна Англия, известна с прочутата си поетическа школа. Там е живял и работил поетът лауреат от епохата на романтизма Уилям Уърдсуърт. Произведението му, за което става дума, се нарича всъщност „Стихове, съчинени на няколко мили над абатството Тинтърн“ — Б.р. ↑

[6] Планинска верига в южен Уелс, национален парк — Б.р. ↑

ДВАНАЙСЕТА ГЛАВА

Човек трябва да бъде британец или поне по-възрастен от мен, а за предпочитане и двете, за да оцени по достойнство някои неща: мечето Суути; комедийният актьор от 50-те години Тони Хенкок; куклените герои от детската телевизионна поредица „Бил и Бен: мъжете в саксии“; изкуственият бульонов екстракт; музиката на самодейни групи; откъсът от шоуто на Моркам и Уайз, в която Анджела Рипон разкрива краката си, като танцува; Грсйси Фийлдс, когато пее „Сали“; популярният актьор Джордж Формби, каквото и да прави той; сериалът „Диксън от Док Грийн“; сосът „НР“; солници с една голяма дупка по средата; пътуващите панаири; правенето на сандвичи от хляб, който сте си нарязали сами; чай с много мляко; парцелите общинска земя, раздавана за обработване; идеята, че домашните електрически инсталации са интересна тема за разговор; парните влакове; препечените филийки, приготвени на газов грил; мисълта, че да отидете да търсите тапети с някой приятел е един добър план за деня; вино, направено не от грозде, а от нещо друго; незатоплените спални и бани; твърдите като камък бонбони; издигането на прегради срещу вятъра по плажовете (защо въобще сте на плажа, ако ви се налага да използвате преграда срещу вятъра) и интересът към допълнителните избори. Може да има и едно-две други неща, за които не се сецам в момента.

Не казвам, че тези неща са лоши, скучни или зле преценени, а просто, че цялостната им стойност и притегателна сила все още ми убягват.

Изпитвам огромно уважение към университетските институции и осемстотинте години неуморен интелектуален труд, но трябва да си призная, че не съм наясно защо продължават да съществуват, при положение че Великобритания вече не се нуждае от колониални администратори, които да правят духовити забележки на латински. Това, което имам предвид, е, че виждате всички тези професори и учени, които се разхождат наоколо с широки крачки, погълнати от

дискусии относно противоречието между Лайбниц и Кларк или естетиката след Кант и си мислите: Изключително впечатляващо, но може би прекалено много си угаждат, при положение че в страната има три милиона безработни, а последното голямо откритие са били „котешките очи“^[1]. Едва предната вечер по „Новините в десет“ водещият, светнал от радост, обяви, че „Самсунг“ строят нова фабрика в Тайнсайд, която ще осигури работа на осемстотин души, стига те да са съгласни да носят оранжеви комбинезони и да тренират тай-чи по половин час всяка сутрин. Ако искате, ме наречете непоправим простак, но ми се струва (изказвам това наблюдение в напълно приятелски дух), че когато икономическата мощ на една страна е намаляла дотолкова, че разчита на корейски фирми, за да осигури икономическата си сигурност, може би е време да е направи преоценка на приоритетите в образованието и да се помисли какво би осигурило прехраната на хората през 2010 година.

Помня, че веднъж преди години гледах специално международно издание на „Университетски предизвикателства“ между екипи от британски и американски учени. Британците спечелиха с такава убедителна преднина, че самите те, водещият и публиката в студиото бяха дълбоко сконфузени. Наистина беше една заслепителна проява на интелектуално превъзходство. Окончателният резултат беше нещо от рода на 12 000: 2 в полза на британците. Но именно в това е въпросът. Абсолютно съм убеден, в мен няма и капка съмнение, че ако откриете състезателите днес, за да видите какво са направили с живота си, ще откриете, че всеки от американците нрави по 350 000 долара годишно от търговия с акции и управление на корпорации, докато британците изучават тоналните характеристики на хоровата музика на долна Силезия през шестнайсети век и носят пуловери с дупки.

Но не се тревожете. Оксфорд е водещ университет още от Средновековието и съм убеден, че ще остане такъв, дълго след като е бил преименуван в Оксфордски Университет (филиал на „Сони“. Великобритания) ООД. Трябва да се отбележи, че университетът днес повече от всякога се ръководи от комерсиални мотиви. По време на моето посещение точно приключваше успешната петгодишна кампания за набиране на средства, в която бяха събрани 340 милиона лири, което бе наистина впечатляващо, а също така бяха осъзнали колко ценно е спонсорството на големите корпорации. Ако прегледате

проспекта, ще видите, че е осеян с бележки от типа „Чистоновата-надробена-пшенична-(без добавена захар и сол) Катедра по източна философия“ и „Килимите-на-Хари-защо-да-плащате-хиляди-долари-под формата-на-акции-в-повече-при-ниски-ежедневни-цени Школа по бизнес мениджмънт“.

Тая работа с корпоративното спонсорство изглежда е навлязла незабелязано в британския живот през последните няколко години без някой да ѝ обърне особено внимание. Днес съществуват „Лигата на Канон“, „Купата на Кока-Кола“, „Дерби Евър-Реди“, „Шампионат по снукър Ембаси Уърлд“. Едва ли е далеч денят, в който ще се появят събития от типа: „Конкурс на Келогс за най-добра поп Кралица-майка“, „Корпорацията Мицубиши е горда да ви представи Риджънтс Парк“, „Самсунг Сити (познат преди под името Нюкасъл)“.

Но аз се отклонявам от темата. Счепкването ми с жителите на Оксфорд няма нищо общо с набирането на средства или начина, по който обучават учените си. Пререканията ми с тях се дължат на факта, че в по-голямата си част градът е толкова грозен. Спуснете се с мен по „Мертън Стрийт“ и ще ви покажа какво имам предвид. Отбележете, докато се разхождаме покрай задната стена на колежа „Крайст Чърч“, изисканото спокойствие на „Корпус Кристи“, мекото златисто сияние на „Мертън“, че сме попаднали в една архитектурна съкровищница, в една от най-гъстите групи от исторически здания в света и че „Мертън Стрийт“ ни представя една несъмнено хармонична панорама от островърхи сгради, изкусно изработени порти от ковано желязо и елегантни градски къщи от седемнайсети и осемнайсети век. Някои от сградите са били леко загрозени от небрежното прокарване на електрически жици по фасадите им (нещо, което други нации, не дотам заети с интелектуални занимания, биха поставили отвътре на сградите), но това е без значение. Лесно е те да бъдат пренебрегнати. Но каква е онази натрапваща се притурка към долния етаж на зданието пред нас? Дали е електрическа подцентрала? Междуселски хан, построен от затворници? Не, това е квартирата, в която се помещава управителят на колежа „Мертън“, една малка щриха от безумието на шестдесетте години; петно, лепнато на една иначе безупречна улица.

Сега нека се върнем заедно до „Кибалд Стрийт“, една забравена улица, изгубена сред множеството живописни уединени улички между „Мертън Стрийт“ и главната улица. В източния си край „Кибалд

Стрийт“ завършва с миниатюрен площад, който определено се нуждае от малък фонтан и няколко пейки. Вместо това откриваме неразбория от паркирани в две, даже в три редици автомобили. Оттам продължаваме към „Ориел Скуеър“: посреща ни дори по-хаотична безредица от изоставени превозни средства. После се изкачваме към „Корнмаркет“ (отвърнете поглед, тук е наистина ужасно), покрай „Брод Стрийт“ и „Сейнт Джайлс“ (още автомобилен хаос) и нека накрая спрем, изтощени и обезкуражени пред безотговорно изградената бетонна грозотия, която представлява самият Университет, намиращ се на площад с абсурдното название „Уелингтън“. Не, нека да не спираме. Нека се спуснем обратно надолу покрай „Корнмаркет“, през чудовищната, зле осветена, нискосводеста сивота на търговския център „Кларендън“, а оттам по „Куийн Стрийт“, покрай също толкова грозния търговски център „Уестгейт“ и централната библиотека с нейните студени, крещящи прозорци и се спрем пред несъразмерния израстък, който представлява главният офис на Общинския съвет на графство Оксфордшър. Можем да продължим през „Сейнт Ебе“, покрай грубия комплекс от мирови съдилища, по отблъскващото протежение на „Окспенс Роуд“, със сервизите си за ауспуси и гуми и покъртително оголената изкуствена ледена пързалка и паркингите около нея, а оттам се впуснем в натрапчивата мизерия на „Парк Енд Стрийт“, но мисля, че можем да спрем и дотук, край Общинския съвет на Оксфорд и да дадем почивка на изморените си крака.

Това не би ме притеснявало особено, ако абсолютно всички, с които разговарях, не мислеха, че Оксфорд е един от най-красивите градове на света, като освен красота в случая се подразбира и внимателното запазване на града, както и една като цяло приятна за живот атмосфера. Известно ми е, че в Оксфорд има неописуемо красиви места. Крайст Чърч Медоу, Радклиф Скуер, четириъгълните вътрешни дворове на коледжите, Катий Стрийт и Търл Стрийт, Куинс Лейн и голяма част от главната улица, ботаническата градина, Порт Медоу, Юнивърсити Парк, Кларендън Хаус, целият северен Оксфорд — всички те са прелестни. Оксфорд може да се похвали с най-добрите книжарници в света, някои от най-чудесните кръчми и великолепни музеи за град с неговите размери. Има страхотен покрит пазар. Тук се намират Бодлианската библиотека^[2] и Шелдонианският театър^[3]. В Оксфорд има гледки, от които сърцето ви се разтапя.

Но има и толкова много неща, които не са наред. Как се е случило всичко? Това е един сериозен въпрос. Какъв е този пристъп на лудост, обзел градските проектантите, архитекти и ръководствата на колежа през шестдесетте и седемдесетте години на нашия век? Знаехте ли, че навремето е имало съвсем сериозно предложение да разрушат „Джерико“ — квартал с елегантни занаятчийски къщи — и да прекарат околоръстен канал през Крайст Чърч Медоу? Тези идеи са не само зле преценени, те са плод на нечий престъпно разстроено ум. И въпреки всичко, именно това е подходът, възприет в по-малък мащаб из целия град. Само погледнете квартирата на управителя на колежа „Мертън“, а това дори не е най-грозната сграда в града. Какъв забележителен брой от невероятни съвпадения е бил нужен, за да бъде изградена тя. Първо е трябвало да бъде проектирана от някой архитект, който се е скитал из улиците на един град с осемстотингодишна архитектурна традиция и след много усърдие в главата му се е родила идеята за здание, което прилича на тостер с прозорци. След което, някакъв комитет от високообразовани личности в „Мертън“ е трябвало да пренебрегне с възможно най-голямо безразличие отговорността си пред бъдещите поколения и да каже: „Знаете ли, строим красиви сгради от 1264 година, хайде за разнообразие да построим една грозна.“ А после се е наложило проектантските власти да отговорят: „Защо пък не? В Базилдън има много по-грозни здания от това.“ След което е трябвало целият град — студентите, служителите, членовете на „Попечителския фонд за опазване на Оксфорд“ да се съгласят и да не вдигат много шум. Умножете това по 200, 300 и дори 400 пъти и ще получите Оксфорд в настоящото му състояние. И все още смееете да твърдите, че това е един от най-красивите и най-запазени градове в света? Страхувам се, че не е така. Оксфорд е един красив град, който прекадено дълго е бил третиран с престъпно безразличие и достойна за съжаление некомпетентност и всеки жител на града би трябвало да се срамува от това.

Боже мой! Какъв изблик! Нека да разведрим атмосферата и да разгледаме някои от красотите на града. Например музеят „Ашмолеън“. Каква прекрасна институция, най-старият национален музей на планетата Земя и със сигурност един от най-елегантните. Защо ли е винаги така празен? Изкарах там една дълга сутрин, разглеждайки антиките и през цялото време бях сам, с изключение на

група ученици, които зървах от време на време докато те препускаха от зала в зала, преследвани от изтормозената си учителка, след което се разходих до музея „Пит-Ривърс“ и „Университетския музей“, които са също много приятни по един чудат „добре дошли в седемдесетте години на деветнайсети век“ начин. Пуснах корени в „Блекуел’... с“^[4] и „Дилън’... с“, надникнах в „Балиол“ и „Крайст Чърч“, шлях се из „Юнивърсити Парк“ и „Крайст Чърч Медоу“, бродих из „Джерико“ и солидните, представителни жилищни кооперации в северен Оксфорд.

Може би съдя бедния стар Оксфорд прекалено строго. В края на краищата той е наистина един прекрасен град, със задимените си кръчми, книжарниците и академичната си атмосфера, стига да задържите погледа си само върху приятните за окото неща и да стоите настрана от „Корнмаркет“ и „Джордж Стрийт“. Особено ми харесва вечер, когато движението по улиците намалее дотолкова, че вече нямате нужда от кислородна маска, а главната улица се изпълва с онези, неизвестно защо, толкова популярни каравани за дюнер кебап, които не могат да ме изкушат (как може някой да яде нещо, което толкова обезпокоително прилича на парче месо, отрязано от крака на труп?), но наистина излъчват съблазнителния отблясък на идващата отдолу светлина. Приятна ми е тъмнината на уединените улици, които криволичат между високите стени, където човек почти очаква да бъде набучен на шиш и нарязан на парчета от Джак Изкормвача или от някой продавач на дюнери. Харесва ми да се изкачвам до „Сейнт Джайлс“, за да се потопя в оживената и сърдечна атмосфера на ресторанта „Браунс“ — прекрасно, приветливо място, което може би е единственото във Великобритания, където ще ви поднесат отлична салата „Цезар“ и бургер с бекон и сирене, без да е необходимо да седите и да слушате оглушително силна музика и да гледате множество фалшиви пътни знаци „Руут 66“^[5]. Най-вече обичам да пийвам в кръчмите, където може да седнете с някоя книга, без да гледат на вас като на някакъв долен човек, да сте в компанията на развеселени, оживени млади хора и да потънете в спомени за това как сте се чувствали, когато и вие сте имали подобна енергия, плосък корем и сте гледали на секса като на нещо повече от добре дошла възможност да полегнете.

Бях направил необмисленото изказване, че ще остана три нощи, когато резервирах стая в хотела и на сутринта на третия ден вече не

можех да си намеря място, така че реших да се разходя до Сътън Кортни без някаква особена причина, освен че Джордж Оруел^[6] е погребан там, а и мястото се намираше на подходящото разстояние. Излязох от града през една поляна, простираща се до северен Хинкси, а оттам продължих към Борс Хил през местност, кръстена с необичайна нерешителност „Долината студен кладенец или долината на щастието“. През нощта беше валило и тежката глинена почва залепваше по обувките ми, карайки ме да се придвижвам с усилие. Скоро насъбрах такова количество кал, че размерът на ходилата ми се удвои. Малко по-нататък пътеката беше покрита със стърготини, които по принцип трябваше да улеснят прехода ми, но вместо това залепнаха по обувките ми и започнах да изглеждам така, сякаш вървя с две големи стафидени кифли на краката си. Спрях на върха на Борс Хил, за да се насладя на гледката; именно тази гледка е накарала Матю Арнолдс^[7] да издекламира онази претрупана с детайли безсмислица за „мечтателните островърхи кули“, а самият пейзаж е разсипан от редуващите се като на парад електрически стълбове, които, доколкото ми е известно, са повече на брой в Оксфордшър, отколкото, в което и да било друго графство. Другата причина да спра бе, за да почистя обувките си от калта с помощта на една пръчка.

В Борс Хил имаше няколко приятни големи къщи, но не мисля, че бих могъл да се установя там. Забелязах три улици, на които имаше знаци „Не обръщай!“. Кажете ми, колко дребнав трябва да е човек, какво абсурдно чувство за собственост трябва да притежава върху малкото си парченце торф, за да постави такъв знак? Каква е вредата от това някой човек, който се е изгубил или е получил погрешни упътвания, да обърне колата си в крайчеца на вашата улица? Винаги обръщам демонстративно в такива улици, независимо дали ми се налага или не, и настойчиво ви моля да правите като мен. Винаги е добре да натиснете клаксона два-три пъти, за да сте сигурни, че собственикът ви е видял. Също така, докато сме на тази вълна, бих ли могъл да ви помоля да скъсвате излишната поща, особено, когато в нея ви подканват да вземете още заеми и да я връщате на подателя в приложения плик с платени марки. Би имало далеч по-голямо въздействие, ако го правеха много повече хора.

Стигнах до Абингдън по един обходен път през Сънингуел. В Абингдън се намират едни от най-запазените общински жилища, които

съм виждал някога — огромни пространства с морави и спретнати къщи и красивата сграда на Общинския съвет, построена върху отвесни греди, сякаш в очакване на четиридесетдневно наводнение, но това е всичко, което съм готов да споделя с вас относно Абингдън. В него се намира и най-отвратителната търговска зона, която, както открих впоследствие, е била изградена след срутването на незначително количество средновековни къщи, а покрайнините на града бяха построени с упоритото намерение да бъдат възможно най-грозни.

Сътън Кортни се оказа доста по-далеч, отколкото изглеждаше на картата, но разходката из него беше приятна — с множество изгледи към река Темза. Мястото е очарователно; има няколко елегантни къщи, три приятни на вид кръчми и малка зелена площ с паметник от войната, край който се намира дворът на църквата, където е погребан не само Джордж Оруел, но също и Х. Х. Аскуит^[8]. Може и да ме сметнете за селянин от Айова, чийто манталитет не подлежи на промяна, но винаги съм бил впечатлен от това колко претъпкан със знаменити личности е този малък остров. Не е ли забележително, че само в църковния двор на едно малко селце, можете да откриете гробовете на двама мъже от световна величина. В Айова бихме се гордели с когото и да било от тях двамата; всъщност, бихме се гордели дори и с Коня чудо Тригър или с човека, измислил пътните сигнални конуси, или с почти всеки, стига да е направил нещо в живота си.

Влязох в гробището и намерих гроба на Оруел. На него растяха три пълзящи розови храста; имаше и някакви изкуствени цветя, сложени в стъклен съд. Надгробният камък беше семпъл с необичайно кратък текст:

*Тук лежи Ерик Артър Блеър
Роден на 25 юни 1903
Починал на 21 януари 1950*

Никаква особена проява на чувства, нали? Наблизо бе гробът на Х. Х. Аскуит. Беше една от онези гробници, наподобяващи изящни кутии за чай и пропадеше в земята с обезпокоителна бързина. И неговият надгробен надпис бе загадъчно кратък. На него се четеше само:

Граф на Оксфорд и Аскуит
Премиер на Англия
От април 1908 до декември 1916
Роден на 12 септември 1852
Починал на 15 февруари 1928

Забелязахте ли нещо странно? Обзалагам се, че сте, ако сте от Шотландия или Уелс. Мястото е малко странно. Това, което имам предвид, е, че стоях пред гроба на известен автор, дотолкова анонимен, сякаш в него бе погребан някой просяк и пред паметната плоча на друг човек, чиито потомци явно бяха забравили на какво точно е бил премиер и която изглеждаше сериозно застрашена от това да бъде погълната от земята. До Аскуит лежеше някой си Рубен Лавридж, който „заспал на 29 април 1950“, а в близост до него се намираще гроб, поделен от двама души: „Самюел Люис 1881-1930“ и „Алън Слейтър 1924-1993“. Каква странна малка общност, където погребваха хората по двама или ако заспят.

Като се позамисля, ми се струва, че ние в Айова с удоволствие бихме ви оставили Оруел и Аскуит, стига да можехме да се похвалим с онзи, който е бил погребан жив.

[1] cat'... s eyes (англ.) — рефлектори по пътя, които ръководят движението нощем. — Б.р. ↑

[2] Централната университетска библиотека в Оксфорд, основана в началото на XV в., която носи името на сър Томас Бодли, който я възстановява и открива повторно през 1602 г. — Б.р. ↑

[3] Шелдонианският театър е дарен на Оксфордския университет от епископ Шелдон. Сградата е проектирана от сър Кристофър Рен през 1662 г. в нея се провеждат университетските церемонии — Б.р. ↑

[4] Първата книжарница „Блекуел'... с“ е основана от Бенджамин Блекуел през 1879 г. Веригата книжарници, носеща същото име, е специализирана в продажбата на академична и професионална литература — Б.р. ↑

[5] Магистралата, която свързва източния и западния бряг на САЩ. Превърнала се в култов символ — Б.р. ↑

[6] Джордж Оруел (1903–1950) — псевдоним на Ерик Артър Блеър, английски писател и критик, роден в Индия, чиито най-прочути произведения са „Животинска ферма“ и „1984“ — Б.р. ↑

[7] Матю Арнолдс (1822–1888) — английски поет и литературен критик от викторианската епоха. Става дума за много популярен цитат от негово стихотворение за Оксфорд — Б.р. ↑

[8] Хърбърт Хенри Аскуит (1852–1928) — премиер-министър на Великобритания от 1908 до 1916 г. По негово време е приет закон, с който се ограничават правомощията на Камарата на лордовете — Б.р. ↑

ТРИНАЙСЕТА ГЛАВА

Отстъпих от принципите си и наех кола за три дни. Е, налагаше ми се. Исках да видя Котсуолдс^[1], а не е нужно много време, за да прецени човек, че за тази цел се нуждае от собствен превоз. Още през 1933 година Джон Б. Пристли^[2] отбелязва в „Английска разходка“, че дори и тогава, в онези златни години преди да започне залесяването с букове, през Котсуолдс е преминавала само една железопътна линия. В наши дни няма дори и това, с изключение на линията, която го опасва и е напълно безполезна.

Така че наех кола в Оксфорд и потеглих, изпълнен с онова шеметно чувство, че пред мен стоят неограничени възможности, което ме обзема винаги, когато ми бъдат поверени два тона непознат метал. Опитът ме учи, че като цяло колите под наем няма да ви позволят да напуснете града, преди да са се сбогували с по-голямата част от него. Моят автомобил ме преведе през Ботли и Хинкли, зави носталгично покрай завода на „Ровър“ в Каули и излезе през Блекбърд Лийс, преди да ме прекара на два пъти през околоръстното и след това да ме изхвърли като космически кораб в планетарна орбита обратно към града. Не бях в състояние да сторя каквото и да било по въпроса, предимно поради факта, че вниманието ми бе заето с опити да изключа чистачката на задното стъкло, която като че ли оживяваше сама и от мисли как да премахна непрогледния облак от пенлив препарат за почистване на предното стъкло, който бликаше на големи замъгляващи струи, независимо кое копче натисках или кой лост завъртах.

Това поне ми даде възможност да видя малко известната, но интересна сграда на Комисията по картофен маркетинг в Каули, на чийто паркинг се отбих, за да обърна, когато разбрах, че съм се изгубил напълно. Зданието представляваше внушителна конструкция, построена през шестдесетте години, на четири етажа и според мен достатъчно голяма, за да може да побере 400 или 500 служители. Успях да изтрия предното стъкло със страници, откъснати от ръководството за ползване, което намерих в жабката, но скоро

отклоних поглед към внушителното великолепие на главната квартира на Комисията по маркетинг на картофи. Размерите на сградата бяха поразителни. За Бога, колко души са необходими, за да се пласират картофи на пазара? Вътре сигурно имаше врати с надписи: Ведомство на сорт „крал Едуард“ и „Отдел по необичайни заливки“, хора облечени с бели ризи, седнали около дълги маси и някакъв човек с диаграма в ръце, който им разказва за вълнуващите планове за есенната кампания на ирландските фермери. Колко ли ограничен е светът, в който живеят. Представете си да отдадете целия си живот на годни за храна грудки, да страдате от безсъние заради това, че някой друг е бил повишен като заместник на отдел „Чипс и пюрета на прах“ или защото съгласно графиката на Марис Пайпър предстои спадане на печалбите. Представете си коктейлните им тържества. Мисълта за това е направо непоносима.

Обърнах се отново към колата и изкарах известно време, пробвайки контролните лостове, като си мислех колко мразя такива неща. Някои хора са създадени за автомобили, а други не. Мразя да карам коли, да мисля за коли и да говоря за коли. Най-вече ненавиждам момента, в който си купувам нова кола и отивам в местната кръчма, защото някой винаги започва да ме разпитва за нея, от което се ужасявам, тъй като дори не мога да разбера въпросите.

— Значи, имаш нова кола, а? — ще каже някой. — Как вози?

Знаете ли, в този момент аз съм вече объркан.

— Ами, като кола. Защо, не сте ли се качвали на кола?

След това започват да ви обсипват с въпроси.

— Колко навърташ? Колко харчи? Какъв е усукващият момент? С два ролера или двуцилиндров генератор-карбуратор с пълна бариера и двойна сглобка?

Да ме убиеш, не мога да разбера защо хората се интересуват от толкова много неща в една машина. Те не проявяват подобен интерес към нищо друго. Винаги ми се иска да им кажа:

— Ей, чух, че си си купил нов хладилник. Колко галона^[3] фреон съдържа това бебче? Колко е по скалата на Британската термална единица? Как изстудява?

Моята кола притежаваше обичайната поредица от ключове и щифтове, като всеки от тях беше изобразен с помощта на символи, чиято единствена цел бе да ме объркат. Наистина, какво би трябвало да

си помисли човек за символа (0)? Как може да очаквате някой да се досети, че правоъгълникът, който прилича на телевизор, на който се вижда лошо, представлява радиаторът на задния прозорец. В средата на моето табло имаше два кръгли циферблата с еднакви размери. Единият от тях със сигурност отчиташе скоростта, но другият остана за мен пълна загадка. Имаше две стрелки — едната, от които се движеше много бавно, а другата сякаш въобще не мърдаше. Гледах ги с часове, докато накрая загреях — и това е истина, — че вторият циферблат е часовник.

Когато най-накрая стигнах до Уудсток на десет мили от Оксфорд, бях вече изтощен и се почувствах щастлив, когато най-сетне успях да застопоря в бордюра и да зарежа щайгата за няколко часа. Трябва да кажа, че Уудсток много ми харесва. Чувал съм, че през лятото тук е истински кошмар, но аз съм идвал само извън сезона и винаги съм прекарвал отлично. Къщите в джорджиански стил излъчват самоувереност, дори царственост; кръчмите са уютни и многобройни, магазините интересни и разнообразни, а фасадите на всички са недокоснати. В целия град няма нито един месингов елемент, който да не е лъснат до блясък. На пощата може да се види старомодният надпис в черно и сребристо, който е далеч по-елегантен и стилизиран от новото лого в червено и жълто, което използват в наши дни. Дори и филиалът на банка „Барклис“ беше устоял на изкушението да покрие фасадата си с пластмаса в морскосиньо.

Главната улица беше пълна с маневриращи автомобили „Волво“ и купувачи, облечени в дрехи от туид и с праметнати през ръка кошници от лико. Шлях се между магазините, спирайки от време на време, за да разгледам витрините и покрай грандиозните къщи, докато изведнъж се оказах пред входа на двореца с парк „Бленхайм“. Под внушителната, богато украсена арка имаше гише за билети и надпис, който гласеше, че входът за възрастни е 6.90 лири, въпреки че когато се вгледах по-отблизо, забелязах, че това включваше и посещения на самия дворец, пеперудената къща, миниатюрния влак, приключенския лунапарк и изобилие от други културни занимания. Малко по-надолу в надписа се казваше, че входът само за парка е 90 пенса. Лесно е да бъда заблуден, но никой не може да вземе от мен 90 пенса, без да ми представи основателна причина за това. Имах надеждна топографска карта и можех да видя, че гражданите имат право на преминаване, така

че прекрачих входа с подигравателна усмивка и ръка на портфейла си, а човекът зад гишето разумно реши да не се закача с мен.

Когато преминете през портала, заобикалящата ви обстановка се преобразява моментално и поразително. От едната страна се намирате в оживено градче, а от другата внезапно попадате сред идиличен, пасторален пейзаж, който би изглеждал непълен, ако наоколо не се разхождат няколко души, излезли като че ли от картина на Гейнсбъро^[4]. Пред мен се простираха 2 000 акра внимателно композиран пейзаж — здрави лески и грациозни явори, морави, подобни на маси за билиард, декоративно езеро, разсечено от внушителен мост, а в центъра се намира внушителният бароков дворец „Бленхайм“. Беше великолепно.

Продължих по криволичещата през парка алея, покрай двореца и оживения паркинг за посетители и продължих към периферията на „Градините на удоволствието“. Щях да се върна да ги разгледам, но в този момент се насочих през парка към изхода откъм „Блейдън Роуд“. Блейдън е незабележително място, потреперващо под тежестта на транспортния трафик, но в центъра му се намира църковният двор, в който е погребан Уинстън Чърчил. Беше започнало да вали и тъй като ми предстоеше леко изкачване, се зачудих дали си струва усилието, но когато стигнах дотам, се зарадвах, че съм го направил. Църковният двор беше прелестен и уединен, а гробът на Чърчил толкова скромнен, че ми отне известно време да го открия сред прекатурените надгробни камъни. Бях единственият посетител. Чърчил и Клеми^[5] си поделиха обикновен и на пръв поглед забравен парцел, което ми се стори едновременно трогателно и впечатляващо. Идвайки от страна, където се строят мемориални библиотеки в памет на дори и най-неизвестните и некадърни президенти, когато те ритнат камбаната (има такова място в памет дори и на Хърбърт Хувър^[6]; намира се някъде в Айова и прилича на дирекция на Световната търговска организация), бе забележително, че за възпоминание на най-големия държавник на Великобритания през двайсети век служат единствено скромната статуя на „Парламент Скуеър“ и този обикновен гроб. Бях впечатлен от подобна похвална демонстрация на умереност.

Върнах се по стъпките си в „Бленхайм“ и се разходих наслуки из „Градините на удоволствието“ и други атракции на открито. „Градини на удоволствието“ изглежда бе съкращение на „За нас е удоволствие да

вземем парите ви“, тъй като явно съществуваха с единствената цел да помогнат на посетителите да се разделят с още известна сума в сувенирния магазин и чайната или като купят градински врати, пейки и други подобни предмети, произведени в дъскорезницата на имението „Бленхайм“. Наоколо щастливо се размотаваха множество хора, които на външен вид не изглеждаха притеснени от факта, че са платили 6.90 лири за привилегията да разгледат предмети, които биха могли да видят напълно безплатно във всеки център за продажба на градински мебели. След като напуснах градините и се върнах към двореца, използвах възможността да разгледам миниатюрния влак. Той се движеше по един определено къс релсов участък през единия край на парка. Видът на петдесетте англичани, които се бяха свили в миниатюрния влак в този студен и сив ден, докато навън ръмеше и очакваха да се повозят 200 ярда, мислейки си, че това е забавно, бе гледка, която едва ли ще се изличи от паметта ми в близко бъдеще.

Продължих по една павирана алея към предната част на двореца и преминах през величествения мост на Ванбруг^[7], за да стигна до могъщата, абсурдно егоцентрична колона, която първият херцог на Марлборо^[8] издигнал на хълма, който се извисява над замъка и езерото. Това е един наистина забележителен паметник, не само защото е грандиозен и внушителен, но и поради факта, че заема по-голямата част от изгледа на двореца. Зачудих се какъв човек би изградил стофутова колона в своя собствена чест в собствения си парк. Колко рязък бе контрастът със скромния гроб на добрия стар Уини.

Може и да съм малко прост, но винаги ми се е струвало, че мащабът на двореца „Бленхайм“ не съответства напълно на постиженията; на Марлборо. Бих могъл да разбера как в пристъп на умопомрачено ликуване благодарната нация го награждава, да кажем, с двуседмична ежегодна почивка на Канарските острови до края на живота му и може би със сервиз прибори за маса или елегантен, скъп сервиз за чай, но, честна дума, не мога да разбера как нищожното количество триумфални победи на неизвестни места като Уденард и Мачплаке са били сметени за достатъчно основание да възнаградят стария подъл пръдльо с едно от най-грандиозните имения в Европа и титлата херцог. Това, което намирам за още по-необикновено, е, че триста години по-късно на наследниците на херцога е позволено да замърсяват парка с миниатюрни влакове и надуваеми замъци, да искат

пари за вход и да се радват на незаслужени сан и привилегии, просто защото един техен далечен праотец случайно е притежавал преходния талант да печели битки. Подобно споразумение ми се вижда изключително странно.

Помня, че веднъж прочетох някъде, че десетият херцог на Марлборо, по време на посещение в къщата на една от дъщерите си вцепенен от ужас обявил от върха на стълбището, че четката му за зъби не се пени както трябва. Оказало се, че личният му прислужник винаги слагал паста за зъби на четката вместо него и като резултат херцогът не бил наясно, че зъбните уреди не се пенят от само себе си. Приключвам пледоарията си.

Докато стоях там, наслаждавайки се на гледката и размишлявайки каква любопитна практика е наследяването на титли и имоти само от първородния син, една наконтена млада жена на червеникавокафяв кон премина много близо до мен. Нямах представа коя е, но изглеждаше богата и привилегирована. Усмихнах ѝ се неуверено, така както човек се усмихва на непознати, когато се засекат на открито, но тя ме изгледа, без да покаже какъвто и да било интерес, сякаш не бях достатъчно важен, за да ми се усмихне. Така че я застрелях. След това се върнах в колата и продължих.

Шофирах из Котсуолдс в продължение на два дни и въобще не ми хареса, не защото в Котсуолдс не беше прекрасно, а защото колата ми бе неприятна. В моторно превозно средство се чувствате така изолиран от света, а и скоростта въобще не е подходяща. Бях свикнал да се движа със скоростна на пешеходец или поне с тази на „Бритиш Рейл“, което в повечето случаи е едно и също. Така че си отдъхнах, когато най-сетне след цял ден шофиране през разни градчета от рода на Чинингс, Слотърс и Туийнес-ъпон-уотърс зарязах колата на един паркинг в Бродуей и тръгнах пеша.

Последния път, когато видях Бродуей в един августовски следобед преди няколко години, той представляваше истински кошмар със склеротичен трафик и стада щъкащи туристи, но сега, извън сезона, изглеждаше спокоен и забравен, а главната улица беше почти безлюдна. Бродуей е едно почти абсурдно красиво място с невероятни наклонени покриви, прозорци с колони, разделящи вертикално крилата, изобилие от фронтони и спретнати малки градини. Златистият Котсуолдски камък сякаш притежава странното качество да поглъща

слънчевата светлина и след това да я разпръсква обратно, така че дори и в най-мрачните дни градчето като Бродуей излъчват едно постоянно сияние. Всъщност днес беше един слънчев, великолепен ден, с едва осезаем лъх на есенна свежест, който придаваше на света чудесното усещане за чистота, сякаш току-що е бил измит. По средата на главната улица съзрях надпис „Котсуолд Уей“ и се спуснах по алеята между старите здания. Следвах пътеката през една слънчева ливада и по стръмно нанагорнище до Бродуей Тауър — несъразмерна, скъпа и безполезна сграда, издигаща се високо над градчето. Изгледът от върха към широката долина Ившам бе, както винаги от такива места, грандиозна — леко вълнисти парцели земеделска земя, преливащи се в мъглата от далечни гористи хълмове. Във Великобритания все още има повече пейзажи, които приличат на илюстрации от детски книжки, отколкото в която и да било друга страна, в която съм бил. Това е забележително постижение за един доста гъсто населен малък остров с така силен индустриален дух. И все пак не можех да не си помисля, че пейзажът вероятно е изглеждал по-пасторален и приятен за окото преди десет или даже двамайсет години.

На фона на един толкова очарователен, и сякаш извън времето пейзаж, така дружески свързан с древното минало, е лесно да се забрави колко е лесно да бъде загубен. Панорамата пред мен включваше електрически пилони, разпръснати жилищни комплекси и далечните, слънчеви отблясъци на складове със стоки на по-ниски цени. Още по-лошото бе, че гъстата, внимателно навързана мрежа от живи плетове проявяваше явни симптоми на разреждане и накъсване, подобно на шарките на бродирани юрган, който е бил орфан от незаети с друга работа ръце. Тук-там се виждаха заглушени от бурени участъци жив плет, самотни и изоставени сред един иначе еднообразен пейзаж.

Знаехте ли, че между 1945 и 1985 Англия е загубила 96 000 мили жив плет — достатъчно да опашем земята четири пъти? Правителствената политика по отношение на провинцията е в такъв безпорядък, че в продължение на двамайсет и четири години фермерите са можели едновременно да получават средства както за засяването на нов жив плет, така и за неговото изкореняване. Между 1984 и 1990, независимо от спирането на държавните субсидии за изкореняването на живи плетове, биват изгубени още 53 000 мили. Вероятно често

чувате (аз поне го чух със сигурност, тъй като присъствах на тридневен симпозиум на тема живи плетове — това е едно от нещата, които правя, за да мога да продължа да купувам на децата си маратонки „Рийбок“), че живият плет е фактически една преходна черта на пейзажа, реликва от времето на ограждането на общинска земя и опитите да бъде спасен само нарушават естествената еволюция на селата. И наистина, все по-често можете да чуete изказвания от типа, че всякакъв вид опазване на околната среда е просто вдигане на много шум за нищо, назадничаво и пречка за естествения напредък. Докато пиша тези редове пред мен е цитатът на лорд Палъмбо, който твърди, че смътната представа за това що е историческо наследство „носи в себе си бремето на носталгията по една измислена златна епоха, която ако бе съществувала в действителност, вероятно би се оказала смъртоносна за новаторския дух“, забележка дотолкова плиткоумна, че от нея ми се къса сърцето.

Освен заключението, че трябва да разрушите Стоунхендж и Лондонската кула, до което ще стигнете ако следвате подобна логика, истината е, че голяма част от живите плетове съществуват от много, много дълго време. Виждал съм един необикновено красив жив плет в Кембриджшър на име „Плетът на Джуди“, който е по-стар от катедралата в Солсбъри, от манастирската църква в Йорк, по-стар в действителност от почти всички сгради във Великобритания, но въпреки това, не съществува никаква наредба, която да го предпази от унищожение. Ако се наложи да се разшири пътят или пък собствениците решат, че предпочитат имотът им да е заграден с огради и телени мрежи, ще са необходими не повече от два часа, за да бъдат разрушени с булдозер 900 години жива история. Това е лудост. Поне половината от живите плетове във Великобритания предшестват процеса на ограждане на общинска земя, а около една пета са от саксонския период. Но причината те да бъдат спасени е не, че съществуват от веки веков, а защото явно и несъмнено подчертават красотата на пейзажа. Те са съществена част от онова, което прави от Англия, Англия. Без тях тя не би се различавала от Индиана по нищо, освен по островърхите си камбанарии.

Такива неща понякога ме карат да побеснявам. В тази страна хората разполагат с най-угледния, разкошен като парк, безупречно композиран пейзаж, който светът познава, продукт на векове

неуморни, инстинктивни подобрения, а са на половин поколение път да разрушат голяма част от него завинаги. Тук не става дума за „носталгия по една измислена златна епоха“. Говорим за една несравнимо красива природа, изпълнена със зеленина и живот. Така че, ако още някой ми каже: „Знаете ли, живите плетове не са естествена черта на пейзажа“, най-вероятно ще го прасна по тиквата. Винаги съм вярвал във великата максима на Волтер: „Господине, може и да не съм съгласен с Вас, но ще защитавам до последна капка кръв правото ви да бъдете пълен проstack“, но винаги идва един момент, в който на това трябва да се постави точка.

Отправих се по една гориста, закътана алея към Сноусхил на три мили отгук. Златистите листа прошумоляваха, а небето беше огромно, синьо и празно, с изключение на някое и друго бавно прелитащо ято мигриращи птици. Беше чудесен ден да си на път — ден, в който сърцето ви се разгупква и започвате да си пеете „Зипито-ду-да“ с гласа на Пол Робсън. Сноусхил дремеше на слънце — купчина къщурки, сбрани около зеления хълм. Купих си билет за вход в имението „Сноусхил“, в наши дни притежание на „Националния тръст“, но между 1919 и 1956 дом на един ексцентричен субект на име Чарлз Уейд, който отдал живота си на колекционирането на огромен и неопределен асортимент от вещи, някои от тях със стойност, а други пълен боклук — клави корди, микроскопи, фламандски гоблени, кутии за енфие и тютюн, карти и секстанти, самурайски брони, колела, от които се изсипват пенита и каквото друго ви дойде на ум, докато накрая препълнил къщата си така, че не останало място за него. Прекарал последните години от живота си, живеейки щастливо в една пристройка, която, както и самата къща, е запазена така, както в деня, в който е починал. Доста се забавлявах, а след това, когато слънцето се спусна на запад, а светът се изпълни с дълги, причудливи сенки и леко доловимата, опияняваща миризма на дим, се изкачих обратно до колата в щастливо настроение.

Прекарах нощта в Кайрънчестър, а на следващия ден, след като разгледах с удоволствие музея „Кориниум“ и отличната му, но малко известна колекция от римски мозайки, монети и други археологически предмети, продължих с колата към Уинчкоум, за да видя мястото в

истинското му положение. Виждате ли, на един хълм над Уинчкоум се намира малко известно място, толкова изключително и прекрасно, че винаги се поколебавам дали въобще да го спомена. По-голяма част от сравнително малкото на брой посетители, които нарушават спокойствието на този тих кът на Котсуолдс, като цяло се задоволяват с оглед на замъка Съдли или поход до далечната гърбина на известната надгробна могила Белас Нап^[9]. Но аз се запътих направо към една обрасла с трева пътека по ската на хълма, наречена „Солният път“, поради факта, че през Средновековието оттук са прекарвали солта. Беше една пленителна разходка през открита местност с изгледи към ясно очертаните долини, които сякаш никога не бяха виждали кола или чували звука на електрически трион.

В една местност на име Коулс Хил пътеката навлизаше рязко в гъсто обрасла гора, тъмна и девствена и почти непроходима от къпини. Знаех, че някъде тук се намира моята цел — забележителност, отбелязана на картата под името „Римска вила (останки)“. Може би около половин час си проправях път с бастуна си през растителността, докато най-сетне пред мен се изправиха основите на древна стена. На пръв поглед не беше нищо особено, приличаше на останки от стара кочина, но на няколко фута по-нататък имаше още ниски стени, почти скрити от дивия бръшлян — цяла редица от двете страни на пътеката. Под килима от влажни листа самата пътека беше покрита с плочи. Разбрах, че това е вилата. В един от овдовелите покои подът беше внимателно покрит с найлонови торби за тор, затиснати с камъни във всеки ъгъл. Именно за това бях дошъл. За мястото ми бе споменал един приятел, но аз не му бях повярвал. Защото под найлоновите торби се намираше почти недокосната римска мозайка, голяма около пет квадратни фута, с изящни краски и безупречно запазена, с изключение на няколко малки натрошавания по краищата.

Не мога да ви опиша колко странно се почувствах, стоейки в една забравена гора на място, което някога, в едно необозримо далечно минало, е било домът на римско семейство, гледайки мозайка, подредена преди поне хиляда и шестстотин години, когато местността е била открита и слънчева, а древната гора още не е била израснала около нея. Едно е да се видят такива неща в музей, а съвсем друго случайно да попаднеш на тях на мястото, където са били подредени. Нямам представа защо не е била извадена и пренесена на някое място

като музея „Кориниум“. Предполагам, че е било просто ужасен пропуск, но съм благодарен, че имах възможността да я видя. Дълго седях на един камък, прикован на мястото си от почуда и възхищение. Не зная кое ми подейства по-силно — мисълта, че хора, облечени с тоги, са стояли някога тук и са разговорили на народен латински, или че мозайката беше все още тук, безупречна и недокосната сред заплетената растителност.

Може да ви прозвучи глупаво, но за първи път осъзнах, по един дълбоко смислен начин, че всички тези римски антики, които бях разглеждал през изминалите години, не са били създадени с мисълта някой ден да свършат в музей. Понеже мозайката се намираше на първоначалното си място и защото не беше оградена с въжета и поставена в някоя съвременна сграда, тя все още представляваше, съвсем ясно и недвусмислено, истински под, а не някакъв забавен археологически предмет. Бе предназначена за ходене и ежедневно ползване и несъмнено бе усетила шляпането на римски сандали. От нея се излъчваше странно обаяние, което ме накара да изпитам трескава възбуда.

След доста време се изправих и внимателно поставих найлоновите торби на мястото им, като ги затиснах с камъните. Вдигнах бастуна си, огледах още веднъж мястото, за да се уверя, че всичко бе наред и започнах да си проправам отново път към онова странно и равнодушно място, наречено двайсети век.

[1] Верига варовикови възвишения, които пресичат в продължение на 80 километра средния запад на Англия. На тях е кръстен целият регион, който е особено живописен — Б.р. ↑

[2] Джон Б. Пристли (1894–1984) — британски писател, драматург и есеист — Б.р. ↑

[3] 1 галон = 3,785 литра — Б.р. ↑

[4] Томас Гейнсбъро (1727–1788) — английски портретист и пейзажист от XVIII век — Б.р. ↑

[5] Клемънтайн Чърчил, съпругата на Уинстън Чърчил — Б.р. ↑

[6] Хърбърт Хувър (1874–1964) — тридесет и първият президент на САЩ. Мандатът му съвпада с Голямата депресия, поради което политиката на правителството му е остро критикувана — Б.р. ↑

[7] сър Джон Ванбруг (1664–1726) — архитект, проектирал Бленхайм Палас, автор на върхови постижения в английския барок — Б.р. ↑

[8] Джон Чърчил, първи херцог на Марлборо (1650–1722) — прочут английски пълководец, печелил важни победи над войските на Луи XIV. Най-прочутите му победни сражения са при Бленхайм, Рамилис и Уденард. Битката при Малплаке е последното голямо сражение от войната за испанското наследство, по време на която херцог Марлборо е начело на съюзническата войска на Англия, Холандия и Австрия. Сър Уинстън Чърчил е негов далечен потомък — Б.р. ↑

[9] Добре съхранена надгробна могила от каменната ера — Б.р. ↑

ЧЕТИРИНАЙСЕТА ГЛАВА

Отидох в Милтън Кийнс с мисълта, че би трябвало да видя поне един нов град. Пътуването от Оксфорд до Милтън Кийнс отнема известно време, което е малко странно, тъй като градът се намира съвсем близо. Избрах го като база с един бърз поглед към картата, предполагайки, че в най-лошия случай ще ми се наложи да взема влак до Байсестър или някое подобно място, а оттам да продължа с друг влак. Всъщност се наложи да се върна чак до Лондон, да хвана метрото до Юстън и най-накрая влак до Милтън Кийнс — пътешествие от около 120 мили, за да измина разстоянието между два града, които се намираха на 30 мили един от друг.

Струва ми доста пари и време и леко ме раздражни, отчасти защото метрото до Юстън беше препълнено и ми се наложи да седна срещу някаква блееща овца и десетгодишния ѝ син, който непрестанно подритваше пищялите ми с краката си и ме нервираше, защото се бе втренчил в мен с прасешките си очи, а същевременно бъркаше в носа си и ядеше сополите. Явно гледаше на носа си като на източник на леки закуски, разположен по средата на лицето му. Опитах се да се съсредоточа върху книгата си, но противно на желанието ми постоянно надигах поглед и го виждах как ме гледа със самодоволно изражение и зает пръст. Беше доста отблъскващо и изпитах огромно задоволство, когато влакът най-сетне спря в Милтън Кийнс и можах да взема раницата си от багажното отделение над мен и да я извлека през главата му на излизане.

Не намразих Милтън Кийнс веднага, което предполагам, е максимумът, който може да направите за такова място. Слизате на гарата и се оказвате на голям открит площад, ограден от три страни със сгради, облицовани с огледално стъкло. Моментално изпитвате чувство за ширина и простор, което почти никога не ви се случва в английските градове. Самият град беше построен на ската на един хълм, на около половин миля отвъд мрежата от пешеходни прелези и странния нов тип дървета, които като че ли никога не растат. Имах

отчетливото чувство, че следващия път, когато мина оттук, цялото това пространство, покрито с трева и асфалт, ще бъде запълнено с тухлени офис здания с прозорци с бакърен цвят.

Въпреки че съм прекарал доста време, скитайки се из нови градове, опитвайки се да си представя какво са си мислели техните създатели, никога не бях ходил в Милтън Кийнс. В много отношения той превъзхождаше всички други нови градове, в които бях ходил. Подлезите бяха облицовани с полиран гранит и в тях почти нямаше графити и трайни настилки от глина и пясък, които изглежда са характерна черта от дизайна на Бейзингстоук и Бракнел.

Самият град представляваше чудата смесица от стилове. Сенчестите, оголени тротоари по протежение на главните булеварди им придаваха неопределено френска атмосфера. Разположените в покрайнините индустриални паркове за лека промишленост с изкуствено създаден, подражаващ на природата пейзаж, изглеждаха немски. Разположението на електрическата мрежа и номерирането на домовете ми напомниха за Америка. Сградите бяха от онзи безличен тип, който ще откриете около което и да било международно летище. Накратко, той приличаше на всичко друго, но не и на типичен английски град.

Най-странното бе, че нямаше магазини, а улиците бяха безлюдни. Изминах известно разстояние в самия център на града, нагоре и надолу по различни булеварди и през сенчестите улици, които ги свързваха. Всички паркинги бяха пълни, а зад разтворените прозорци на офисите можеха да се доловят признаци на живот, но почти нямаше улично движение, а по безкрайните тротоари не се виждаха повече от един-двама пешеходци. Знаех, че някъде в града има огромен търговски център, защото бях чел за него в книгата на Марк Лосън „Битката за обслужване по стаите“, но честна дума не можах да го намеря, а нямаше кого и да попитам. Това, което ме подразни в случая, бе, че всички сгради изглеждаха като търговски центрове. През цялото време набелязвах вероятни кандидати и отивах да проверя, само за да откроя, че това е главният офис на някоя застрахователна компания или нещо подобно.

В края на краищата се оказах доста навътре в жилищната зона — безкрайни редици от спретнати къщи от жълти тухли, криволичещи улички и пешеходни алеи, оградени със същите не растящи дървета, но

наоколо отново нямаше никой. От върха на един хълм забелязах обширно пространство, заето от сини покриви в продължение на около три-четвърти миля. Помислих си, че това може да е търговският център и се запътих натам. Пешеходните алеи, които в началото ми се бяха сторили приятни, сега започнаха да ме дразнят. Виеха се лениво из заляни с вода изкопи, с елегантно оформен изкуствен пейзаж, но създаваха усещането, че не бързат да ви изведат, където и да било. Явно бяха построени от хора, които бяха счели това за повърхностно занимание. Пътеките следваха обиколни, на пръв поглед безцелни пътища, които сигурно са изглеждали добре на лист хартия, но създателите им не се бяха замислили, че хора, на които се налага да изминат дългото разстояние между магазина и дома, биха предпочели да минат по възможно най-прекия път. Нещата се влошаваха от усещането, че човек се намира в някакъв подземен свят, напълно откъснат от видимите забележителности. Често се изкачвах по насипите, само за да разбера къде се намирам и неизменно откривах, че въобще не съм близо до мястото, където бих искал да бъда.

В края на краищата, след едно от тези покатервания, съпроводени с мърморене, се оказах край оживена магистрала, разположена точно в противоположната посока на пространството със сини покриви, към което се бях насочил преди час. Можех да видя табели за „Тексас Хоумкеър“, „Макдоналд’... с“ и други подобни места. Но когато се върнах на пътеката, няхах представа как да стигна дотам. Алеите се разклоняваха в множество посоки, изчезваха зад внимателно оформени извивки, нито една, от които не изглеждаше подходяща, когато се вглеждах в тях. Най-накрая се изкачих по една наклонена пътека, която ме отведе обратно до нивото на улиците, където поне можех да видя къде се намирам и продължих по нея докато се върнах чак до железопътната гара, която сега изглеждаше така абсурдно далеч от жилищната зона, че само пълен идиот би могъл да си помисли, че Милтън Кийнс ще бъде рай за пешеходците. Никак не беше странно, че цяла сутрин не бях подминал нито един пешеходец.

Стигнах на гарата много по-изморен, отколкото предполагаше изминатото разстояние. Жадувах за чаша кафе. Пред гарата имаше карта на града, която не бях забелязал на идване и сега я разгледах внимателно, умирайки да разбера къде се намира търговският център.

Оказа се, че е бил на около сто фута от първоначалната ми разузнавателна разходка из центъра, но не бях успял да го разпозная.

Въздъхвайки и изпитвайки необяснима решителност да видя това място, се запътих обратно през пешеходните подлези, откритите площи и безжизненото ядро от офиссгради, мислейки си докато вървах, колко ли гениално се е сторило на един проектант, пред когото са стоели лист бяла хартия и неизброими възможности да изгради идеалната общност, да сложи търговския център на миля от железопътната гара.

Може и да ви се стори невероятно, но търговският център бе проектиран по-зле дори и от самия град. Всъщност, специално този вероятно създава повод за веселие всеки път, когато се съберат проектантите на търговски центрове. Беше невероятно голям, повече от един милион квадратни фута, а в него имаше клонове на всички вериги магазини, които някога са съществували или ще съществуват. Но бе мрачен, определено неприятен на вид и построен по протежение на два паралелни булеварда, които сигурно бяха дълги по половин миля. Освен в състоянието на делириум, в което се намирах, да ги бях пропуснал, а не ми се вярва, никъде не видях магазини за бързи закуски, централен пункт за срещи, места, където да се седне или каквато и да било проектантска идея, която да ви накара да обикнете това място поне малко. Приличаше на най-голямата автобусна гара в света. Тоалетните бяха малко на брой и трудно откриваеми, в резултат на което бяха така препълнени с хора, че все едно бях влязъл в почивката между двете полувремена на футболен мач. Винаги бях смятал Метро-центърът в Гейтсхед за въплъщение на най-ужасните ми кошмари, но в сравнение с търговския център в Милтън Кийнс той притежаваше безгранично обаяние и предизвикваше безпределно възхищение.

Изпих чаша кафе в най-мърлявия „Макдоналд“... с“, в който някога се бях озовавал, и разчиствайки малко място между боклуците, оставени от предишните посетители на същата маса, седнах с железопътното разписание и пътната карта в ръце и почувствах леко отчаяние, когато открих, че вариантите пред мен се свеждат до това да се върна в Лондон или да продължа към Ръгби, Ковънтри или Бирмингам. Нямах желание за нито едно от тези неща. Сякаш бях минали дни, а не часове, откак бях оставил колата в Оксфорд и се бях

запътил към гарата с опростения план да пътувам от Оксфорд до Кембридж и да спра за обяд в Милтън Кийнс.

Времето течеше. Навремето, в един полузабравен живот, бях седял на кухненската маса в една къща сред Йоркшърските долини и бях изчислил, че мога спокойно да прекося цялата държава в разстояние на шест, максимум седем седмици. А това включваше лекомисления план да отида почти навсякъде — Англо-нормандските острови, Лънди, Шетланд, остров Феър, почти всички градове. Бях прочел книгата на Джон Хилаби „Пътешествие през Великобритания“, а той бе изминал разстоянието от Ландс Енд^[1] до Джон О’Гроутс^[2] пеша за осем седмици. Със сигурност с помощта на флотилията, предоставена от съвременната обществена транспортна система можех да видя по-голямата част от Великобритания в разстояние на шест или седем седмици. Но ето че сега седях тук, използвах повече от половината време, което бях отделил първоначално, а не бях покрил дори и половината разстояние до централните графства на Англия.

Така че, обзет от мрачно настроение, си събрах нещата, отидох до гарата и хванах влака обратно за Лондон, откъдето всъщност трябваше да започна наново. Не можех да измисля къде да отида, така че сторих това, което правя често. Докато влакът се движеше из хълмистите, оголени от есента ниви на Бъкингамшър, разтворих пред себе си картата и се изгубих в наименованията. Това според мен е едно от постоянните и свършени удоволствия на живота във Великобритания.

Чудя се дали хората около мен забелязват колко по-различно е удоволствието да седнеш да пиеш в кръчма на име „Орелът и детето“ или „Агнето и знамето“, отколкото, да кажем, в бара на Джо. Аз лично изпитвам необикновена наслада от това. Обичам да слушам какви са футболните резултати и приспиващото изреждане на имената на отборите — „Шефилд Уенсдей“^[3], „Уест Бромвич Албион“^[4], „Патрик Тисъл“^[5], „Куийн ъв дъ Саут“^[6] — колко славни са тези имена. Също така откривам необикновена утеха в това екзотично и тайнствено молебствие, наречено прогноза за мореплавателите. Нямам представа какво означава тя — „Викинг се издига на пет и отстъпва четири; Доджър напредва добре, движи се стабилно; Минчес — сила на вятъра дванайсет, господи Луийз“ — но те оказват едно изключително утешително въздействие върху мен. Наистина вярвам, че една от

причините, поради които Великобритания е едно така улегнало и приятно място, е успокояващото влияние на резултатите от футболните мачове и прогнозите за мореплаватели.

В британския живот почти няма област, която да не е докосната от вродения им гений за наименоване. Вижте дори имената на затворите. Може да седнете с мен пред неограничени количества бяла хартия и една химикалка и да ми заповядайте да измисля някое название за затвор по-ценно в своята нелепост от „Завързаци от гората на червеите“ или „Неведоми пътища“ и аз няма да съм в състояние да ви помогна. Дори и обикновените имена на дивите цветя са прелестни и притежават неотразимо обаяние.

Но, разбира се, британците проявяват най-голяма находчивост в именуването на градове и местности. Във Великобритания има около 30 000 названия на места като според мен, поне половината от тях са забележителни или приковават вниманието ви по някакъв начин. Има безброй градчета, чиито имена предизвикват представата за лениви летни следобеди и пеперуди стрелкащи се над ливадите: Пролетен Абас, Уестън край приспивните полета, село Тедъл Все Светни, Малко Мисенден. Има други, които като че ли крият древни и може би зловещи тайни: Съпружески Босуорт, Скрежна Интринсека, Астън на белите дами. Имената на някои градове звучат като препарати за почистване на тоалетна (Пото, Санахол, Дърно), а на други като кожни оплаквания (села Краставо, Болезненобледо. Пърхотпокрито, Изгорено ходило). Ако преровите, който и да било географски справочник, ще откриете тор (село Бързорастящо), дезодоранти за обувки (Пудрокрако), спрейове за свеж дъх (Минто), кучешка храна (Велпо) и дори шотландски препарат за премахване на петна (Добросаждово). Може да намерите градчета, които опре делено имат проблеми в личните си отношения (Кипящонедоволно, Подигравкопросещо, Кавгово) и други, които представляват странни явления (Месоскачащо, Перукохокащо, Ревливокъщово). Съществуват и безброй селца, чиито имена са просто гальовно безсмислени — Малко Търкулнивдясно, Дъвчимагна, Цицово, Гористопомийно, Близнатокрайово, село Разпръснато, Ейтамтресавищно, Долно пердахово и ненадминатото Тортън льо боб (погребете ме там!). Нужно е само да хвърлите поглед на картата или да се зачетете в някой индекс, за да видите, че възможностите за именуване са неограничени.

Някои области от страната специализират в определена тематика. Кент има определени предпочитания към хранителните продукти: Шунково, Сандвичево. Дорсет се занимае, с герои от романите на Барбара Картланд: Бранфорд Певърел, Комптън Валенс, Лангтън Херинг, Уутън Фицпейн. Графство Линкълншър би искало да си помислите, че не е съвсем наред: Напръстник край Лангтън, Гористошкембово, Капанино, път Рибена могила, Пиянска дупка и наистина поразителното име Плуй-всичко-на-улицата.

Забележително е колко често такива места се намират в близост едно до друго. Например в една компактна област на юг от Кембридж може да намерите Подут Нортън, Нисък Рикингхол, Цицината на палавника, село Грозно и (любимото ми) Плитко Черво. Хрумна ми да отида буквално, за да надуша Плитко Черво и да открия какво подува Нортън и снижава Рикингхол, но това, което привлече вниманието ми бе един контур на пейзажа на име Дяволската дига. Никога не бях чувал за нея, а звучеше така многообещаващо. Взех прибързаното решение да отида там.

Така късно на следващата сутрин се оказах на една задна уличка на селцето Рийч в Кембриджшър в търсене на началната точка на дигата. Времето беше скапано. Мъгла като в котелно отделение изпълваше въздуха, а видимостта бе сведена до нула. Изведнъж от непрогледната сивота се показва дигата, така внезапно, че почти ме стресна. Изкачих се на върха ѝ. Дигата представляваше чудатото и мрачно възвишение особено в гъстата мъгла и извън сезона. Издигната през най-мрачната епоха на тъмното Средновековие — преди около 1300 години. — Дяволската дига е земен насип, който се извисява 60 фута над заобикалящия я пейзаж и върви в права линия в продължение на седемте и половина мили между Рийч и Дитън Грийн. За мое разочарование никой не знаеше защо се казва Дяволската дига. Името не е било записано до шестнайсети век. Издигната сред равните бластисти области, около нея витае заплашителна, осезаемо старинна атмосфера, но в същото време тя олицетворява грандиозната глупост на създателите си. За построяването ѝ е било нужно огромно количество работна ръка, но не е било необходимо човек да бъде гений в областта на военното дело, за да разбере, че това, което трябва да стори всяка нахлуваща армия, е просто да я заобиколи, което и правят всички окупационни войски. Така че за нула време Дяволската дига

престава да служи за каквото и да било, освен да показва на хората от блатистите области какво е да си висок шестдесет фута.

Все пак човек можеше да си направи една приятна и лека разходка по гористото ѝ било, а и в онази мрачна сутрин аз бях напълно сам. Не видях други хора, докато не стигнах почти до средата на дигата; повечето от тях разхождаха кучетата си из просторните морави на Нюмаркет Хийт и приличаха на духове на фона на призрачната мъгла. Дигата преминава направо през площите на хиподрума в Нюмаркет, което ми се стори доста забавно, въпреки че не можех да видя абсолютно нищо, а оттам през процъфтяваща на пръв поглед провинция. Постепенно мъглата започна да се разпръсква и между подобните на скелети дървета съзрях поредица от големи конезаводи с ливадки, заградени с бели огради, големи къщи и просторни богато украсени конюшни с куполи и ветропоказатели. Колкото и да бе приятна леката безцелна разходка по един така добре очертан път, тя бе и донякъде отегчителна. Вървах около два часа, без да засека, когото и да било и след това дигата изведнъж свърши в едно поле край Дитън Грийн, а аз продължих да стоя там, изпитвайки обезпокоителното усещане, че развързката не е оправдала очакванията ми. Беше едва два следобед и аз въобще не бях изморен. Знаех, че в Дитън няма железопътна гара, но бях предположил, че мога да взема автобус до Кембридж и наистина, както открих на местната автобусна спирка, можех: стига да бях готов да чакам два дни. Така че бяхтих четири мили път до Нюмаркет по едно оживено шосе, шлях се малко из града, а след това хванах влак за Кембридж.

Едно от удоволствията, които поддържат духа по време на дълъг поход из провинцията, особено ако е извън сезона, е мисълта, че в края на краищата ще намерите стая в някой уютен пансион, ще изпиете няколко напитки пред лумналия огън, а след това ще вечеряте обилно, тъй като е ясно, че имате пълно право на това след един ден прекаран в упражнения на чист въздух. Но аз пристигнах в Кембридж, чувствайки се свеж, разтоварен и без право на каквото и да било. По-лошото бе, че предполагайки, че походът ще бъде по-голямо предизвикателство, отколкото се оказа в действителност и че мога да пристигна късно, бях резервирал стая в хотел „Юнивърсити Армс“, очаквайки, че там ще намеря необходимия лумнал огън, обилна храна и атмосфера, подобна на тази във всекидневна за студенти от по-горните курсове. В

действителност и за мой тих ужас това, което открих, бе един модерен блок с прекалено високи цени, а стаята ми беше мрачна и печално несъответстваща на описанието в пътеводителя ми.

Разходих се из града в равнодушно настроение. Знам, че Кембридж е един прелестен град и чудесно място за откриване на странни наименования — дори едно название като „Отломките на Христос“ само по себе си трудно може да бъде надминато, но в този ден не можах да му се насладя. Централният пазар беше занемарен и разхвърлян, пространството около центъра беше преситено със студени бетонни здания, а към края на следобеда всичко бе прогизнало от безрадостния ситен дъжд. Приключих деня в тършуване из антикварни книжарници. Не търсех нищо конкретно, но в една от тях попаднах на илюстрирана история на веригата универсални магазини „Селфридж“ и нетърпеливо я свалих от лавицата, надявайки се да открия защо е опустял замъкът Хайклиф и нещо още по-добро — мръсни анекдоти по адрес на Селфридж и похотливите сестри Доли.

Уви, книгата се оказа хигиенизирана версия на историята Селфридж. Сестрите Доли бяха бегло споменати само на едно място, от което се подразбираше, че те са били просто две невинни безпризорни деца, към които Селфридж е проявявал доброжелателен интерес. За стремителното падение на Селфридж от висока нравственост към разврат не се споменаваха почти нищо, а замъкът Хайклиф бе пропуснат напълно. Така че оставих книгата обратно, осъзнавайки, че каквото и да направя днес, ще се окажа разочарован по един или друг начин, влязох и изпих една бира в някаква празна кръчма, вечерях в посредствен индийски ресторант, разходих се сам под дъжда и най-накрая се оттеглих в стаята си, където открих, че по телевизията няма нищо интересно и разбрах, че съм оставил бастуна си в Нюмаркет.

Легнах си с намерението да почета малко, но открих, че крушката на нощната лампа я няма никаква — не че беше изгоряла, просто действително я нямаше и прекарах остатъка от вечерта, лежейки неподвижно на леглото и гледайки повторение на серия от „Кагни и Лейси“, отчасти, за да разбера с какво тази стара програма е обсебила редактора на Би Би Си 1 (единственият възможен отговор е бюстът на Шарън Глес^[7]) и отчасти заради гарантирания ѝ приспивателен ефект. Бях заспал с очилата си и се събудих по никое

време, за да видя, че излъчването по телевизионния екран наподобява бясна, шумна виелица. Станах, за да го изключа, спънах се лошо в някакъв неподатлив обект и се справих с изпълнението на забавния трик наречен „изключване на телевизор с глава“. Обзет от любопитство как бях успял да сторя това и в случай че решах да превърна това изпълнение в редовен номер за купони, открих, че оскърбителният обект е моят бастун, който въобще не се намираше в Нюмаркет, а на пода, заклещен между един стол и крака на леглото.

„Е, поне едно хубаво нещо“ — помислих си аз и за да спра внезапния кръвоизлив, украсих ноздрите си с два тампона от тоалетна хартия, които приличаха на бивни на морж, след което се покатерих изморен обратно на леглото.

[1] Най-западно разположеният полуостров на графство Корнуол, считан традиционно за най-южната точка на Англия. Изразът „от Ландс Енд до Джон О’Гроутс“ означава: „От единия до другия край на Британия“ — Б.р. ↑

[2] Най-северната точка на Великобритания — Б.р. ↑

[3] Sheffield Wednesday (англ.) — Сряда в Шефилд — Б.пр. ↑

[4] West Bromwich Albion (англ.) — Албионът от западен Бромвич — Б.пр. ↑

[5] Patrick Thistle (англ.) — Патрик, Магарешкият бодил — Б.пр. ↑

[6] Queen of the south (англ.) — Кралицата на Юга — Б.пр. ↑

[7] Шарън Глес — американска актриса, която играе в популярния криминален сериал „Кагни и Лейси“ — Б.р. ↑

ПЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

Отидох в Ретфорд. Не бих могъл да ви обясня защо. През цялата сутрин докато се измия, внимателно сваля тампоните от подутите си ноздри, закуся, напусна хотела и извървя голямото разстояние до гарата, имах сериозното и прилично намерение да отида в Норич, а оттам до Линкълн. Но по някаква причина в момента, в който стъпих на гарата и забелязах картата на „Бритиш Рейл“ на стената, изпитах странния и внезапен копнеж да отида на съвсем ново място и Ретфорд изникна в съзнанието ми.

През последните седем години бях подминавал Ретфорд всеки път, когато вземах влака от Лийдс до Лондон. Ретфорд беше една от главните гари по източното крайбрежие, но никога не бях видял някой да се качва или да слиза на нея. На моята карта на „Бритиш Рейл“ името на Ретфорд беше изписано с главни букви, придавайки му същия географски статут като Ливърпул, Лайчестър, Нотингам, Глазгоу и всички други значителни общности във Великобритания, а аз не знаех нищо за него. Всъщност, мисля, че даже и не бях чувал за него, преди да видя от влака самотната му гара за първи път. Освен това не бях срещал никой, който да е бил там или да знае нещо за него. Моят „Буквар на британските градове“ включваше разточителни и приветливи описания на всички незабележителни общности, за които бихте могли да се сетите — Киримуър, Нътсфорд, Престънпанс, Суадлинкот, Бридж във Алън, Дънс, Форфар, Уигтаун — но по отношение на Ретфорд тя запазваше строго и мистериозно мълчание. Явно беше време да видя това място.

Така че хванах влака за Питърбъроу, а след това друг влак по главната линия на север. Не бях спал особено добре заради един обезпокоителен сън, който включваше Кагни и Лейси и откритието, че не бях попълвал американска данъчна декларация от 1975 година насам (заплашиха да ме предадат на мъжа, който сваля ризата си в началните сцени на филма — може да си представите в какво състояние беше пижамата ми, когато се събудих на сутринта,

опитвайки се да си поема дъх), така че очаквах с нетърпение едно от онези тихи, успокоителни пътувания, които „Бритиш Рейл“ винаги обещава — пътувания, по време на които обувките ви се превръщат в пантофи, а Лион Редбоун ви приспива с песните си.

Така че отбелязах с известна тревога, че мястото зад мен е заето от човек на „Водафон“. Тези хора се превръщат в истинска напаст, нали? Този зад мен беше особено досаден, защото говореше на висок глас, беше изпълнен със самодоволство, дрънкаше пълни глупости, а обажданията му бяха очевидно безцелни.

„Здрасти. Клайв се обажда. На влака в 10:07 съм и би трябвало да стигна до централния офис към тринайсет часа, както очаквате. Ще ми трябва бърз преглед на сценария за Пентланд Скуеър. Какво каза? Не, не съм се измъкнал от историята с Марис Пайпър. Слушай, можеш ли да измислиш поне една причина, поради която някой би искал да наеме пълен задник като мен? Какво? Защото съм типът човек, който е щастлив като свинче със звънче, само за щото имам мобилен телефон? Бре, че интересна идея.“ А след няколко минути мълчание: „Здрасти, скъпа. Аз съм на влака, който тръгва в 10:07. Ще се прибера вкъщи около пет. Да, като всяка друга вечер. Няма никаква причина да ти го казвам, само дето имам този телефон и съм пълен идиот. Ще ти се обадя отново безпричинно от Донкастър.“ А след това: „Клайв се обажда. Да, още съм на влака в 10:07, но нещо се забавихме в Грантам, така че Приблизително то Време на Пристигане е 13:02 вместо предвиденото 13:00. Ако Фил се обади, би ли му казал, че все още съм пълен идиот. Чао.“

И така цяла сутрин.

Така че с известно облекчение се оказах единственият сред множеството пътници, който слезе в Ретфорд — събитие така рядко, служителите на гарата се скупчиха на прозорците — и продължих към града през лепкавата пелена от дъжд. За мен е удоволствие да ви съобщя, че Ретфорд е едно наистина приятно и чаровно местенце, дори и на фона на потискащите сиви облаци, от които много други по-прочути градове започват да изглеждат мрачни и отегчителни. Основната му украса е изключително големият и красив пазарен площад, ограден с живописен безпорядък от внушителни къщи в джорджиански стил. Край централната църква стоеше тежък черен топ с гравирана табличка, на която пишеше: „Трофей от Севастопол 1865“,

което ми се стори една забележителна инициатива от страна на местните жители: в края на краищата не откривате всеки ден по някой пазарен град в Нотингамшър, който да е превзел с щурм редут на Кримския полуостров и да се е завърнал с плячка. Добре подредените магазини на града изглежда процъфтяваха. Не бих казал, че изпитах желание да прекарвам почивката си там, но бях доволен, че най-накрая съм видял този град и той ми се е сторил спретнат и приятен.

Изпих чаша чай в едно магазинче и хванах автобуса за Уъркшо^[1] — град със съответстващи размери и темпо, който между другото е включен в „Буквара на британските градове“. Явно навремето се е състояло състезание между Ретфорд и Уъркшоп кой от двата града да приюти централното здание на Районния съвет на Басетлоу и Уъркшоп очевидно бе изгубил, тъй като офисите му се намираха там. Както можеше и да се предвиди, те бяха потресаващо грозни и несъгласувани като стил, но останалата част от града изглеждала доста приятна, макар и по един небиещ на очи начин.

Бях дошъл в Уъркшоп, не защото копнеех да го видя, а защото наблизо се намираше нещо, което бях искал да разгледам отдавна — абатството Уелбек, прочуто като едно от най-прелестните здания в тази любопитна компактна област известна под названието Херцогствата^[2]. Седалищата на пет исторически херцогства — Нюкасъл, Портланд, Кингстън, Лийдс и Норфолк се намират на не повече от двайсет мили едно от друго в този затънт край на северните централни графства, въпреки че Лийдс и Портланд вече не съществуват, а останалите, доколкото разбрах, са на изчезване. (Херцогът на Нюкасъл по думите на Саймън Уинчестър в неговата книга „Тяхна благородна светлост“ живее в скромна къща в Хампшър, което, вярвам, го е поучило какво безумие е да не се инвестира в надуваеми замъци и миниатюрни парни влакове).

Уелбек е наследственият дом на херцозите Портланд, въпреки че те в действителност не живеят там от 1954, поради подобна зловеща липса на далновидност по отношение на приключенските лунапаркове и зоопарковете за домашни любимци. Петият херцог на Портланд, някой си У. Дж. С. Скот-Бентинк (1800–1879) от доста време е мой кумир. Старият У. Дж. С., както обичам да го наричам, е бил един от най-големите отшелници в човешката история и взел изключителни мерки, за да предотврати какъвто и да било контакт с други човешки

същества. Живеел само в една част от великолепия си дом и общувал с прислужниците си чрез бележки, които оставяли в специална пощенска кутия, изсечена във вратата на личните му покои. Храната му била доставяна в гостната посредством миниатюрна железница, тръгваща от кухнята. В случай на непредвидени срещи, той заставал абсолютно неподвижен, а прислужниците били инструктирани да го подминават така, като биха подминали някоя мебел. Тези, които нарушавали това правило, били принудени да се пързаят на кърки на личната му изкуствена пързалка, докато паднали от изтощение. На туристите било позволено да видят къщата и парковете „дотогава, доколкото — както се изказал херцогът — бъдете така добри да не видите мен.“

По причини, за които можем само да гадаем, херцогът използвал значителното си по размери наследство да построи второ имение под земята. В кулминационния момент на строежа работели 15 000 души, а когато го завършили имението включвало, освен всичко друго, библиотека дълга почти 250 фута и най-голямата зала за бални танци в Англия, побираща до 2 000 гости — едно наистина странно начинание, ако никога нямате гости. Мрежа от тунели и тайни пасажи свързвала различните стаи и се простирала на значително разстояние под заобикалящата местност. Сякаш, по думите на един историк, „херцогът очаквал ядрена война“. Когато му се налагало да пътува до Лондон, той се оставял да го затворят в неговата теглена от коне карета, която била прекарвана през тунел дълъг миля и половина до едно място в близост до гарата на Уъркшоп и натоварвана на специален открит товарен вагон за пътуването до столицата. Там, все още затворена, я откарвали до лондонската резиденция на херцога — Харкорт Хаус.

Когато херцогът починал, наследниците му открили, че в надземните стаи няма никакви мебели, с изключение на един салон, където се намирал клозетът на херцога. Централният салон по тайнствени причини бил без под. По-голяма част от стаите били боядисани в розово. Единствената стая над земята, където живеел херцогът, била натъпкана до тавана със стотици зелени кутии, във всяка от които открили по една тъмнокафява перука. Накратко, струвало си е да се запознаеш с такъв човек.

Така че, с известно нетърпение се разходих от Уъркшоп до края на Кълъмбър Парк, разположено в близост имение, собственост на

Националният тръст и открих пътека, която според мен водеше към абатството Уелбек, намиращо се на три-четири мили. Вървах дълго по кален, заобиколен от гори път. Съгласно надписите по пътеката се намирах на „Пътя на Робин Худ“, но нямах усещането, че съм в Шеруудската гора. Беше по-скоро една безкрайна плантация с иглолистни дървета, нещо като ферма за дървета, която изглеждаше свръхестествено стихнала и безжизнена. В подобна обстановка човек почти очаква да се спъне в някой труп, небрежно покрит с листа, възможност, от която най-много се ужасявам. Представям си как ще бъда разпитан от полицаите и моментално ще ме заподозрат, защото за мое нещастие притежавам вродената неспособност да отговарям на въпроси от рода на: „Къде бяхте следобед в сряда, трети октомври, в четири часа?“ Мога да си представя как седя в стая за разпити без прозорци и казвам: „Чакайте да видя, мисля, че може да съм бил в Оксфорд, а може би по крайбрежната пътека на Дорсет. Господи, не знам.“ И следващото, което ще ми се случи, е да ме затворят в Паркхърст^[3] или някое подобно място, а с моя късмет междувременно ще са сменили Майкъл Хауърд като министър на вътрешните работи, така че няма да имам никаква възможност просто да дръпна резето и да изляза на свобода.

Ставаше все по-необикновено. Странен вятър задуха в короните на дърветата, карайки ги да се огъват и да танцуват, но не се спусна до земята, така че на нивото на пътя всичко остана спокойно, което бе малко зловещо, а след това преминах през една варовикова клисура, из която растяха чудати дървесни корени, подобно на лози, сраснали се с лицето ѝ. Между корените имаше множество внимателно издраскани надписи с имена и дати, а от време на време се виждаха и по две преплетени сърца. Датите покривах един необикновено дълъг период от време: 1861,1962,1947,1990. Наистина ми се стори странно. Това беше или място, често посещавано от влюбени, или някоя двойка беше ходила стабилно доста дълго време.

Малко по-нататък се натъкнах на самотна оранжерия с назъбен покрив. Зад нея се простираше открито поле, засято с набола зимна пшеница, а отвъд нея, едва видим зад покривката от дървета, се издигаше висок, многогълен, зелен покрив с медно покритие абатството Уелбек (или поне така се надявах). Тръгнах по пътеката през полето, което беше огромно и кално. Отне ми близо три-четвърти

час да стигна до една павирана алея, но сега бях сигурен, че съм открил точното място. Пътеката минаваше край тясно, обрасло с тръстика езеро, а това, съгласно моята вярна топографска карта, бе единственият воден басейн в разстояние на няколко мили. Следвах алеята в продължение на около миля, докато тя свърши пред един внушителен портал, край който бе поставен надпис „Частна собственост. Влизането забранено“, но без никакво друго указание какво се простира отвъд.

Спрях за момент, обзет от нерешителност (титлата, която между другото бих предпочел, ако някога бъда направен благородник е Лорд Нерешителен) и се престраших да навляза по алеята за паркиране, но не много навътре — просто достатъчно, за да мога да зърна къщата, за която бях изминал такъв дълъг път. Така че повървах малко. Парковете бяха поддържани безупречно и очевидно с цената на значителни средства, но добре прикрити с дървета, така че продължих малко по-нататък. След няколкостотин ярда дърветата леко се разрешиха и разкриха морави, на които беше разположен нещо като полигон за военни упражнения с мрежи за изкачване и дървени пънове, закрепени на отвесни греди. Какво беше това място? Малко по-нататък, до езерото имаше странна павирана площ — като паркинг сред пустош, което, както разбрах възкликвайки от радост, бе прочутата ледена пързалка на херцога. Вече бях навлязъл толкова навътре в имението, че благороднието не беше от значение. Продължих напред с широки крачки докато се изправих пред самата къща. Беше грандиозна, но странно неизразителна и неумело разкрасена с множество нови разширения. В далечината се намираше поле за крикет с претруфен павилион. Наоколо не се виждаше жива душа, но имаше паркинг с няколко коли. Това със сигурност бе някакво учреждение — може би тренировъчен център за някоя компания като IBM. Защо тогава бе така анонимно? Тъкмо се канех да се изкача и да надникна през прозорците, когато се отвори една врата, появи се някакъв мъж в униформа и се запъти към мен със строго изражение на лицето си. Когато ме приближи, видях, че на униформата пишеше „Охрана. Министерство на отбраната“. Ооо!

— Здравейте — казах аз, усмихвайки се глупаво.

— Осъзнавате ли, сър, че нарушавате границите на собственост на Министерството на отбраната?

Поколебах се за момент, разкъсван между това да му изиграя моя номер „аз съм турист от Айова“ („Искате да кажете, че това не е дворецът Хамптън Корт? Току-що дадох на шофьора на таксито 175 лири!“) или да си призная. Признах си. Говорейки тихо и почтително, му разказах колко отдавна съм бил запленил от историята на петия херцог на Портланд и как съм копнял да видя това място в продължение на години, и че не съм могъл да устоя на изкушението да хвърля един поглед, след като бях бяхтил толкова път, което се оказа правилният избор в случая, тъй като явно и самият той изпитваше симпатии към стария У. Дж. С. Елегантно ме придружи до края на имението, без да се издаде, но видимо доволен, че е срещнал някой, който споделя интересите му. Потвърди, че павираната площ е ледената пързалка и ми показва откъде минават тунелите, тоест почти навсякъде. Каза ми, че все още са стабилни, но се използват само за склад. Балната зала и останалите подземни салони обаче все още били използвани за тържествени случаи и като физкултурен салон. Министерството на отбраната току-що било похарчило един милион лири за подновяване на балната зала.

— Какво всъщност е това място? — запитах аз.

— Тренировъчен център, сър — бе всичко, което можеше да ми отговори, а и без това бяхме стигнали до края на алеята.

Наблюдаваше ме, за да се убеди, че ще си тръгна. Прекосих обратно широкото поле, а след това спрях на отсрещния край, за да погледна покрива на абатството Уелбек, който се извисяваше над върховете на дърветата. Достави ми удоволствие да науча, че Министерството на отбраната е запазило тунелите и подземните салони, но беше много жалко, че мястото е така строго затворено за обикновените граждани. В края на краищата британската аристокрация не ражда всеки ден някой така рядко и необикновено душевно смахнат като У. Дж. С. Скот-Бентинк, въпреки че трябва да й се признае, че се стараят максимално.

И размишлявайки върху това, се обърнах и започнах дългия обратен преход към Уъркшоп.

[1] Workshop (англ.) — работилница — Б.пр. ↑

[2] Dukehes (англ.) — област в графство Нотингамшър, в която има големи херцогски владения — Б.пр. ↑

[3] Един от най-големите и строго охранявани затвори във Великобритания. Намира се край град Нюпорт на остров Уайт — Б.р.

↑

ШЕСТНАЙСЕТА ГЛАВА

Прекарах една приятна вечер в Линкълн, разхождайки се по стръмните старовремски улици преди и след вечеря, разгледах с възхищение огромната, тумбеста, мрачна катедрала и двете ѝ готически кули и с нетърпение очаквах да я видя на сутринта. Линкълн ми харесва отчасти, защото е очарователен и добре запазен, но най-вече защото е достатъчно усамотен. В своята книга „В търсене на Англия“ Х. В. Мортън го оприличава на хълма „Сейнт Майкъл“^[1], само че разположен във вътрешността на страната и издигащ се над обширното пространство на Линкълншърските полета, и е точно така. Ако погледнете картата, ще видите, че се намира съвсем близо до Нотингам и Шефилд, но когато попаднете там, имате чувството, че е много далеч и забравен от всички. Наистина ми харесва много.

Точно по време на моето посещение във вестник „Индипендънт“ публикуваха интересна статия за един отдавнашен спор между ръководителя на управителното тяло на катедралата в Линкълн и нейния ковчезник. Очевидно, шест години преди това, ковчезникът заедно със съпругата си, дъщеря си и един приятел на семейството отнесли от катедралата ценното копие на Магна Харта^[2] на шестмесечно турне за набиране на средства из Австралия. Съгласно „Индипендънт“ австралийските посетители на изложбата платили грандиозната по размери сума от 938 лири за малко повече от шест месеца, което предполага, че или австралийците са изключително стиснати, или „Индипендънт“ не е отразил вярно фактите. Във всеки случай това, което е извън всякакво съмнение, е, че турнето било пълен финансов провал. Загубили над 500 000 лири — една доста голяма сума, ако се замислите по въпроса, за четирима души и парче пергамент. Австралийското правителство милостиво възстановило по-голямата част от сумата, но катедралата продължавала да бъде на загуба с 56 000 лири. Резултатът бил, че ръководителят на управителното тяло на катедралата предал историята на пресата, предизвиквайки необуздани изблици сред членовете на съвета;

епископът на Линкълн провел разследване, по време на което заповядал на членовете на съвета да си подадат оставката; те отказали и в момента всички бяха скарани с всички останали. Това продължаваше вече шеста година.

Така че, когато на следващата сутрин пристъпих в прелестната, огромна, кънтяща от ехо катедрала на Линкълн, скришом се надявах около мен да прелитат книги с псалми и да стана свидетел на противната, но вълнуваща гледка как духовни лица се боричкат в напречния кораб, но за мое разочарование в катедралата бе напълно спокойно. От друга страна, бе чудесно, че се намирам в грандиозно църковно здание, така необезпокоявано от тълпи суетящи се туристи. Когато се замислите за тълпите, които се насъбират в Солсбъри, Йорк, Кентърбъри, Бат и толкова много други великолепни църкви на Англия, сравнителната неизвестност на Линкълн е едно малко чудо. Трудно е човек, да се сети за друго здание така величествено в архитектурно отношение, което да е по-малко познато на чужденците — може би катедралата в Дъръм.

Целият неф бе изпълнен с редове метални столове с възглавнички. Никога не съм бил в състояние да разбера подобно нещо. Защо по такива места не поставят дървени църковни пейки? Всички английски катедрали, в които съм бил, са такива, с полуразпръснати редове столове, които могат да бъдат подредени или прибрани някъде. Защо? Да не би да разчистват столовете, за да може да се танцува или нещо подобно? Каквато и да е причината, столовете винаги изглеждат евтини и напълно не съответстват на заобикалящото ги великолепие от извисяващи се сводове, оцветени стъкла и ажурна готическа украса. Колко тъжно е понякога да се живее в епоха на подобно доведено до крайност монетарно съзнание. Все пак трябва да се отбележи, че неканените нововъведения наистина ви помагат да оцените доколко разточително са били използвани уменията на средновековните зидари, стъклари и дърворезбари и колко щедра е била употребата на материали.

Искаше ми се да поостана, но трябваше да отида на една среща от жизненоважно значение. Трябваше да стигна до Брадфорд до ранния следобед, за да присъствам на едно, по мое мнение, от най-вълнуващите визуални събития в цял свят. Виждате ли, в първата събота на всеки месец киното „Пикчървил“, част от големия и

популярен Музей на фотографията, филмите и някои други неща, прожектираше оригиналната, пълна версия на „Това е Синерама“^[3]. „Пикчървил“ в момента е единственото място в света, където можете да видите тази чудесна кинематична история, а днес бе първата събота на месеца.

Не мога да ви опиша с какво нетърпение очаквах това събитие. През цялото време се измъчвах, че ще изпусна връзката за Донкастър, а след това, че ще пропусна тази за Лийдс, но всъщност стигнах до Брадфорд съвсем навреме — всъщност почти три часа по-рано, от което се разтреперих леко, тъй като какво можеше да прави човек в Брадфорд в продължение на три часа?

Ролята на Брадфорд в този живот е да служи като фон за сравнение, на който всяко друго място на света да изглежда за предпочитане пред него и той се справя с тази задача завидно добре. По време на цялото това пътуване нямаше да видя друг град, който да изглежда така осезаемо изоставен. Никъде нямаше да премина покрай по-празни магазини, с прозорци, покрити със сапунена пяна или разкъсани плакати за поп концерти в други по-жизнени общности като Хъдърсфилд и Пъдси, или покрай повече офиссгради, украсени с надписа „Дава се под наем“. Поне един на всеки три магазина в центъра беше празен, а по-голяма част от останалите очевидно едва държаха фронта. Скоро след това мое посещение главният универсален магазин „Ракъмс“ обяви, че затваря врати. Това, което бе останало като обществен живот, се бе преместило в комплекс без никаква индивидуалност на име „Арндейл Сентър“. (И между другото, защо всички търговски центрове, построени през шейсетте години, винаги се казват „Арндейл Сентър“?) Но като цяло Брадфорд изглеждаше навлязъл в период на стремителен и необратим упадък.

Някога тук се е намирала една от най-големите групи сгради във викториански стил, но днес едва ли бихте разбрали това. Множество прекрасни здания биват разрушени, за да отстъпят място на широки нови пътища и ъглови офиси с прибавки от боядисан шперплат под всеки прозорец. Почти всичко в града страда от добронамерената, но зле преценена намеса на проектантите. Много от по-оживените улици притежават онзи тип пешеходни пътеки, през които преминавате на етапи — един етап, за да стигнете до острова в средата на движението, след това втори, в който чакате непознатите пред вас да притичат за

четири секунди до отсрещната страна, което превръща дори и най-простите задачи в отегчително занимание, особено ако искате да пресечете по диагонал, а ви се налага да изчакате четири различни светофара, за да преминете едно разстояние от 30 ярда. По протежение на Хол Ингс и Принсес Уей е още по-зле, тъй като пешеходците са принудени да навлязат в поредица от мрачни и заплашителни подлези, които се срещат в центъра на големи подземни окръжности, от които небето се вижда, но те самите са винаги в сянка, а канализационната им система е в такова лошо състояние, че някога в един от тях по време на пороен дъжд се удавил човек — или поне така съм чувал.

Няма да се изненадате, ако ви кажа, че навремето много се чудех на тази проектантска лудост, но после си купих една книга на издателство „Скиптън Лайбръри“ на име „Брадфорд — скица на утрешния ден“ или нещо подобно. Беше писана в края на петдесетте или началото на шестдесетте години и беше пълна с черно-бели архитектурни проекти за блестящи пешеходни зони, населени с благосъстоятелни, самоуверено крачещи, сковани фигури и офиси от типа на тези, които в момента се извисяваха над мен и изведнъж осъзнах, по един смайващо ясен начин, какво се опитват да направят. Искам да кажа, че те наистина са мислели, че строят един нов свят — една Великобритания, в която мрачните, опушени сгради и тесни улици ще бъдат разрушени и заменени със слънчеви площи, блестящи офиси, библиотеки, училища и болници всички свързани с подземни пасажи, облицовани с плочки в ярки цветове, където пешеходците ще бъдат разделени от минаващото движение в името на тяхната собствена безопасност. Всичко в книгата изглеждаше ведро, чисто и забавно. Имаше дори и рисунки на жени, бутащи детски колички, които спираха в откритите подземни окръжности, за да си побъбрят. А това, което получихме в замяна, бе един град с празни, олющени офиссгради, обезсърчаващи пътища, пешеходни канавки и икономическа пустош. Може би това е щяло да се случи така или иначе, но поне щяхме да разполагаме с един град с рушащи се стари здания вместо рушащи се нови.

В наши дни, правейки един, колкото ироничен, толкова и жалък жест, властите отчаяно се опитват да опазят нищожното количество стари сгради. В скромна купчина от тесни улички на един скат, достатъчно отдалечен от центъра на града, за да избегне булдозерите,

все още стоят около три дузини големи и внушителни складове, построени между 1860 и 1874 в самоуверен неокласически стил, който ги кара да приличат по-скоро на търговски банки, отколкото на навеси за вълна. Кварталът е известен под името Малка Германия. Някога е имало много райони като този; всъщност чак до петдесетте години центърът на Брадфорд се е състоял изключително от складове, фабрики, банки и офиси, целенасочено посветени на вълнената промишленост. Но след това — само Господ знае как — вълнената индустрия запада. Предполагам, ставало с дума за обичайната смесица от прекадена самоувереност и липса на инвестиции, последвана от паника и изтегляне. Във всеки случай, фабриките изчезнали, офисите потъмнели, някога оживената Бурса за вълна се превърнала в едно прашно нищо, а в наши дни никога не бихте разбрали, че и Брадфорд някога е имал своя апогей.

От всички някога процъфтяващи райони на вълнената промишленост — Бърмондси, Чийпсайд, Манър Роу. Сънбридж Роуд — са оцелели само няколко опушени сгради в Малка Германия, но дори и този обещаващ квартал изглежда мрачен и безперспективен. По време на моето посещение две трети от зданията бяха подпрени със скелета, а по останалата една трета имаше надписи „Дава се под наем“. Тези, които вече бяха обновени, изглеждаха елегантно и добре завършени, но също така и постоянно празни и към тяхната блестяща, добре запазена празнота щяха да се прибавят и останалите две трети, които ремонтираха в момента.

Каква чудесна идея би било, помислих си аз, ако правителството разпоредеше евакуацията на Милтън Кийнс и принудеше всички застрахователни компании и други фирми да се преместят на места като Брадфорд, за да влеят наново живот в истинските градове. Тогава Милтън Кийнс можеше да заприлича на това, което представляваше Малка Германия в момента — празно място, из което хората ще се разхождат и ще се оглеждат в почуда. Но това, разбира се, никога няма да се случи. Очевидно е, че правителството никога няма да заповяда подобно нещо, а то няма да се получи и по естествен икономически път, тъй като компаниите искат големи модерни сгради с множество места за паркиране, а и никой не желае да живее в Брадфорд. Пък и кой ли би могъл да ги вини? А дори ако като по чудо успеят да намерят наематели за тези чудесни стари реликви, те никога няма да се

превърнат в нещо повече от един малък добре запазен анклав в сърцето на умирация град.

Въпреки всичко Брадфорд притежава някои обаятелни черти. Театърът „Алхамбра“, построен през 1914 година във вълнуващо възторжен стил с минарета и кули, е разкошно и умело обновен и продължава да бъде най-прекрасното място за пантомимни спектакли (може би, с изключение на „Хакни Емпайър“). (Нещо, което между другото обожавам. Само няколко седмици след това посещение гледах Били Пиър^[4] в „Аладин“. Дали е смешно? Аз лично се подмокрих.) Музеят на филма, фотографията, кино „Имакс“ и други подобни (никога не мога да запомня точното наименование) е дал на една част от града искрица живот, за чието развлечение преди са разчитали на най-отвратителната в света покрита ледена пързалка, а има и няколко добри кръчми. Влязох в една от тях сега — „Манвил Армс“, изпих една бира и хапнах малко чили. „Манвил Армс“ е прочута в Брадфорд с факта, че тук се е заседявал Изкормвачът от Йоркшър^[5], въпреки че би трябвало да е известна заради чилито си, което беше отлично.

След това, тъй като имах да убия около час, вървах до Музея на телевизията, фотографията и каквото и да е там, на който се възхищавам, отчасти защото входът е безплатен и отчасти защото мисля, че е похвално такива институции да се строят в провинцията. Разгледах различните галерии и видях с известно учудване как цели тълпи хора доброволно се разделяха със солидна сума пари, за да видят прожекцията в два часа в кино „Имакс“. Присъствал съм на такива прожекции преди и честно казано, не разбирам какво им харесват. Зная, че екранът е огромен, а визуалната репродукция зашеметяваща, но филмите са винаги така отегчителни, с техните сериозни, мудни коментари за това как Човекът е покорил това и е изпълнил предопределената си съдба да направи онова; а и най-новото предложение, за което се стичаха тълпите, всъщност се казваше „Съдба в космоса“ и това, при положение че всеки глупак би могъл да види, че всъщност на всички им се искаше да отидат на влакче в някой увеселителен парк и да преживеят едно пикиране, съпроводено с неочаквано завръщане на току-що погълнатия обяд.

Служителите на корпорацията „Синерама“ бяха осъзнали това още преди около четиридесет години и бяха съсредоточили рекламната си кампания върху едно предизвикващо смъртта влакче. Първият и

последен път, когато гледах „Това е Синерама“ бе през 1956 година по време на едно семейно пътешествие до Чикаго. Филмът беше пуснат още през 1952, но популярността му в големите градове бе така голяма, а и бе толкова невъзможно да се види на места като Айова, че го прожектираха в продължение на години. Спомените ми от филма са бегли — през 1956 бях едва на четири години, — но изпълнени с нежност и не можех да дочакам да го видя отново.

Нетърпението ми беше такова, че излязох набързо от Музея на какво ли не, включително и целулоид, и се запътих към близкия вход на киното „Пикчървил“, където пристигнах половин час по-рано и стоях петнайсет минути сам в ледения дъжд, докато киното разтвори врати. Купих си билет в центъра на залата с достатъчно място за повръщане и отидох да седна. Киното беше чудесно, с плюшени седалки и голям извит екран, скрит зад кадифени завеси. В началото изглеждаше, че ще бъда напълно сам, но след това започнаха да влизат и други хора и две минути преди прожекцията да започне, киното беше почти пълно.

Точно в два затъмниха залата и завесите се разтвориха с около 15 фута — една минимална част от общата дължина, а на скромната разкрита част от екрана се появиха уводни кадри с Лоуел Томас^[6] (американската версия от петдесетте години на Дейвид Атънбъроу^[7], но изглеждащ като Джордж Оруел), който седеше в един очевидно изкуствен кабинет, пълен с предмети от цял свят, за да ни подготви за чудото, което щяхме да съзрем. Всичко това трябва да бъде разгледано в историческия му контекст. „Синерама“ е създадена като един отчаян опит да се отговори на предизвикателството на телевизията, която през петдесетте години заплашва да измести напълно Холивуд от бизнеса. Ето затова бяха тези встъпителни кадри, заснети в черно-бяло и представени в скромния по размери правоъгълник с формата на телевизор. Целта им бе да внушат нещо, което подсъзнателно да ни напомня, че това бе типът екран, който бяхме свикнали да гледаме в онези дни. След кратък, но не безинтересен преглед на историята на киноизкуството, Томас ни каза да се отпуснем и да се насладим на най-великолепния визуален спектакъл, който светът е виждал някога. След което изчезна, а отвсякъде започна да звучи великолепна оркестрова музика, завесите се дръпнаха малко, после още малко и още малко, за да разкрият един величествен извит като дъга екран и изведнъж се

оказахме в един окъпан в цветове свят на влакче в увеселителния парк на Лос Анджелис и, Господи, не беше ли наистина прекрасно.

Бях на седмото небе. Триизмерният ефект бе много по-добър от това, което бихте могли да очаквате с такава проста и стара прожекционна система. Сякаш в действителност се намирахме на влакче, но имаше и една несравнима разлика: това беше влакче от 1951, което се издигаше високо над паркинги, пълни с отлични автомобили марка „Стъдебейкър“ и „Де Сото“ и прогърмяваше ужасяващо покрай тълпи хора с широки панталони и шарени ризи. Това не беше филм, а пътуване обратно във времето.

Говоря напълно сериозно. С помощта на триизмерното вълшебство, стереофоничния звук и отчетливата яснота на образите наистина бяхме прехвърлени магически четиридесет години назад във времето. Почувствах това с особена сила, тъй като през лятото на 1951 година, когато са били заснети тези кадри, аз съм бил свит в утробата на майка си и съм качвал килограми със скорост, която щях да достигна отново едва тридесет и пет години по-късно, когато отказах цигарите. Това бе светът, в който щях да се родя, а той изглеждаше така забавен, щастлив и обещаващ.

Не мисля, че някога съм изживявал три по-щастливи часа от тези. Обиколихме целия свят, защото „Това е Синерама“ не беше филм в традиционния смисъл на думата, а сказка — пътешествие, създадено, за да ни покаже това чудо на своята епоха в най-добрата му светлина. Плавахме с гондоли из Венеция, докато от кейовете ни гледаха хора с широки панталони и шарени ризи; слушахме момчешкия хор на Виена пред двореца в Шьобрун; наблюдавахме вечерната заря в замъка в Единбург; гледахме част от „Аида“, изпълнена в Ла Скала (това беше малко отегчително) и завършихме с дълъг самолетен полет над цяла Америка. Издигнахме се над Ниагарския водопад, който бях посетил предното лято, но мястото от филма нямаше нищо общо с претъркания с туристи кошмар, с гори от наблюдателни кули и международни хотели, на който бях станал свидетел. На фона на този Ниагарски водопад имаше дървета, ниски здания и полупразни паркинги. Посетихме Сайпръс Гардънс^[8] във Флорида, прелетяхме ниско над вълнистите ниви в средната част на САЩ и се приземихме вълнуващо на летището в Канзас Сити. Почти докоснахме върховете на Скалистите планини, спуснахме се в главозамайващите дълбини на

Големия каньон и прелетяхме през ужасяващите, криволичещи клисури на националния парк Сион, докато накрая самолетът зави рязко покрай едни обезпокоително оголени скали и Лоуел Томас обяви, че подобен кинематичен подвиг не е бил постиган никога преди. Всичко това протече на фона на засилващата се стереофонична преработка на „Бог да благослови Америка“ в изпълнение на „Мормон Табернакъл Куайър“, което започна с мелодично глухо пеене и прерасна в кресчендо, изпълнено с цяло гърло, сякаш, за да кажат: „Дайте да им свием сармите на тия плюскачи на кисело зеле“^[9]. Очите ми се насълзиха от радост и гордост и едвам се сдържах да не се кача на седалката и да извикам: „Дами и господа, това е моята страна“.

И така, филмът свърши, а ние се затътрихме в дъждовната, смрачаваща се пустота наречена Брандфорд, което ни подежда като истински шок, повярвайте ми. Застанах край бронзова статуя на Дж. Б. Пристли, изобразен с вдигнати поли на фрака, което го караше да изглежда така, сякаш току-що беше пуснал една ужасно силна пръдня, вгледах се в мрачния, безнадежден град, простиращ се пред мен и си помислих: „Да, готов съм да се прибера у дома“.

„Но преди това — бе следващата ми мисъл — ще хапна едно кърри“.

[1] Възвишение в Пензънс, Корнуол — Б.р. ↑

[2] Magna Carta — Харта на свободите, подписана от крал Джон през 1215 г. под заплахата от гражданска Война. — Б.р. ↑

[3] Демонстрационен филм за постиженията на кинематографията — използвайки най-съвършените за епохата кинематографични средства, филмът създава усещането за триизмерност на образа, без да се налага използването на специални очила — Б.р. ↑

[4] Били Пиърс — комедиен актьор и мим, по произход от Йоркшър — Б.р. ↑

[5] От 1975 до 1981 г., когато го арестуват, Питър Сътклиф, Йоркшърският изкормвач, убива тринадесет жени, други седем случайно оцеляват, защото убиецът ги оставял полуживи, смятайки, че са мъртви — Б.р. ↑

[6] Лоуел Томас — американски радиокоментатор, журналист, един от първите телевизионни водещи, автор на множество пътеписи

— Б.р. ↑

[7] сър Дейвид Атънбъроу — най-известният водещ на документални филми за дивите животни. Автор на много документални филми и книги — Б.р. ↑

[8] Тропически резерват с ботаническа градина и увеселителен парк — Б.р. ↑

[9] Kraut (нем.) — зеле; подигравателно прозвище на германците по време на Втората световна война заради слабостта им към киселото зеле — Б.р. ↑

СЕДЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

Преди малко забравих да включа ресторантите за къри в краткия списък на великолепните неща в Брадфорд. Брадфорд може и да е загубил търговията с вълна, но се е сдобил с хиляди отлични индийски ресторанти, което лично аз считам за една сносна замяна, тъй като нуждата ми от големи количества растителни влакна е строго ограничена, но затова пък мога да поема толкова индийска храна, с колкото сте готови да ме натъпчете.

Казаха ми, че най-старият къри ресторант в Брадфорд и със сигурност един от най-добрите и най-евтините е „Кашмир“, който се намира малко по-нагоре от театър „Алхамбра“. На втория етаж е самият ресторант с бели покривки, лъснати до блясък прибори и стоящи нащрек, отзивчиви сервитьори, но истинските познавачи слизат в мазето, където седят заедно с напълно непознати хора на дълги маси, покрити с пластмаса. Тук хората дотолкова се съсредоточават върху храната, че дори не ползват прибори. Вместо това обират яденето със зальци нан^[1] и мазни пръсти. За три лири се насладих на един малък пир, толкова великолепен, вкусен и лютив, че вътрешностите ми започнаха да цвърчат.

После, подут, сит и със стомах, който къркореше като сгорещена колба във филм за някой луд учен, излязох обратно на улиците на Брадфорд и се зачудих какво бих могъл да направя след ресторанта. Беше едва шест и нещо в събота вечер, но градът беше напълно безжизнен. Чувствах с особена сила и неудобство, че домът и милото ми семейство се намират зад близките хълмове. По някаква причина усещах, че ще бъде нечестно да се върна вкъщи сега, когато бях едва по средата на пътешествието си, но след това си помислих: „Да го вземат дяволите. Студено ми е, изморен съм и няма да прекарам вечерта в хотел на двайсет мили от дома си.“ Така че отидох до гарата „Фостър Скуеър“, взех един потракващ, празен влак до Скиптън и такси до градчето в малката долина, където живеех, като помолих

шофьора да ме остави по-надолу по пътя, за да мога да стигна до вкъщи пеша.

Каква радост е човек да се прибере по тъмно в един уютен дом, от чиито прозорци се излъчва приветлива светлина и за която знаете, че е ваша, а вътре ви чака семейството ви. Минах по алеята за паркиране и погледнах през прозореца на къщата, а всички те бяха скупчени около кухненската маса и играеха на „Монополи“, Господ да ги благослови. Гледах ги много дълго време, изпълнен с чувство на привързаност и възхищение и усещайки се като Джими Стюарт^[2] от „Животът е прекрасен“, в сцената, в която му се удава да наблюдава отстрани собствения си живот. След това влязох.

Не бих могъл да опиша подобна семейна среща, без тя да ви прозвучи като епизод от сапунена опера, така че това, което ще сторя, е да отвлека вниманието ви за момент от тази оживена и сърдечна сцена в Йоркшър и ще ви разкажа една истинска и неуместна история.

В началото на осемдесетте години бях независим журналист и пишех предимно за списанията на големите авиолинии. Хрумна ми идеята да напиша статия на тема забележителни съвпадения и изпратих писмо до едно от тези издания с въпрос биха ли я приели; те проявиха сериозен интерес и обещаха да ми платят 500 долара, ако бъде публикувана — сума, която в този момент щеше да ми дойде много добре. Но когато настъпи време да напиша самата статия, осъзнах, че макар и да имах достатъчно информация относно научните изследвания в областта на вероятността да се случат съвпадения, не разполагах с достатъчно действителни съвпадения, за да бъде статията ми достатъчно убедителна или за да запълня предоставеното ми място от 1500 думи. Така че написах на списанието, че няма да имам възможност да изпълня поръчката и оставих писмото върху пишещата си машина с намерение да го пусна по пощата на следващия ден. След което се облякох прилично и отидох на работа в „Таймс“.

По онова време Филип Хауърд, любезният литературен редактор (разбира се, казвам това, имайки предвид длъжността, която заемаше, но това в действителност бе истина: той беше истински джентълмен), организираше разпродажба на книги за служителите два пъти годишно, обикновено когато офисът му така се препълнеше с книги, за които трябваше да се напише отзив, че бюрото му просто се изгубваше

под тях. Събитието беше винаги вълнуващо, тъй като човек можеше да се сдобие с цели лавици книги за една наистина смешна сума. Искаше ни по 25 пенса за сериозната литература и по 10 пенса за евтините романи, а след това предаваше събраните средства на фондацията „Борба с цирозата“ или някоя друга благотворителна организация, скъпа на всички журналисти. Точно в този ден, когато пристигнах на работа, открих съобщение до асансьорите, че ще се състои подобна разпродажба в четири часа. Беше 3:55, така че зарязах палтото си на бюрото и нетърпеливо се насочих към неговия офис. Помещението беше вече пълно с тълпа от хора. Проправих си път сред мелето и първата книга, върху която попадна погледът ми, бе „Забележителни истински съвпадения“. Какво ще кажете за едно такова забележително истинско съвпадение? Но най-необичайното в случая бе, че книгата не само предлагаше целия материал, от който бих могъл да имам нужда, но и първото съвпадение, което описваха авторите, се отнасяше за човек на име Брайсън.

Разказвам тази история из кръчмите вече няколко години и всеки път, когато приключа, хората, на които съм я разказал, кимат замислено известно време, след което се обръщат един към друг и казват: „Знаеш ли, хрумна ми, че има друг път, по който може да се стигне до Хамбарево, без въобще да има нужда да ползваш М62. Знаеш ли околоръстното Щастливият плюскач край село Маскировъчно? Е, ако там отбиеш на втората пряка...“

Както и да е, прекарах три дни у дома, потопен в хаоса на домашния живот и щастлив като малко кученце — лудувах с малките, раздавах чувствата си безразборно, следвах съпругата си от стая в стая, правех топченца от парче вестник в ъгъла на кухнята. Почистих раницата си, прегледах пощата, разходих се със собственически вид из градината, насладих се на блаженството всяка сутрин да се събуждам в собственото си легло.

Не можех да приема мисълта да замина отново толкова скоро, така че реших да поостана още малко и да направя две едnodневни пътувания. И така, на третата сутрин отидох да взема моя добър приятел и съсед, художникът Дейвид Кук и отидохме на разходка из Солтер и Бингли — негова лична територия. Беше ужасно хубаво най-

сетне някой да ми прави компания и да погледна този малък; край от Йоркшър през очите на някой, който бе израснал там.

Преди не бях разглеждал Солтер, както трябва и той се оказва една отлична изненада. Солтер, в случай че не сте чували за него, е идеалната промишлена общност, построена от Тит Солт между 1851 и 1876. Трудно е да се прецени що за човек е бил старият Тит.

От една страна той е принадлежал към онази непривлекателна порода на праведни и богобоязливи индустриалци-въздържатели, които се появяват в изобилие през деветнайсети век и които не искат просто да наемат работниците си, а да ги притежават. От работниците в неговата фабрика се очаквало да живеят в неговите къщи, да се молят в неговата църква и безпрекословно да следват неговите напътствия. Не позволил в селцето да се построи кръчма и натоварил местния парк с толкова много строги ограничения по отношение на шума, пушенето, игрите и други неблагоприлични дейности, че в него изобщо не било забавно. На работниците било позволено да изкарват лодки в реката, но само ако, незнайно защо, във водата нямало повече от четири лодки по едно и също време. Накратко, независимо дали им се харесвало или не, работниците трябвало да бъдат трезви, трудолюбиви и кротки.

От друга страна, Солт показал рядка степен на просветеност в областта на социалното дело и не подлежи на съмнение, че неговите работници са се радвали на много по-чисти, здравословни и удобни условия на живот, отколкото почти всички промишлени работници по света по онова време.

Въпреки че понастоящем е погълнат от огромното, разрастващо се пространство на Лийдс-Брадфорд, някога Солтер е бил изграден на открито в чистата провинция, което представлявало огромна разлика в сравнение с нездравословната помия в централен Брадфорд, където през петдесетте години на миналия век имало повече публични домове, отколкото църкви и нито един ярд канализационна система. Работниците на Солт били преместени от мрачни, разположени нагъсто съборетини в проветрени, просторни къщички, всяка със своя собствена градина, газова инсталация и поне две спални. Сигурно им е изглеждало като рай.

На хълма с изглед към реката Еъри и Лийдс чак до Лийдс Канал Солт построил огромна фабрика, известна като Двореца на промишлеността — по това време най-голямата фабрика в Европа,

която се простирала на площ от девет акра и я украсил с поразителна камбанария в италиански стил, издигната по подобие на „Санта Мария Глориоза“ във Венеция. Освен това построил парк, църква, институт за „общуване, почивка и образование“, болница, училище и 850 спретнати и подредени каменни къщи върху мрежа от нарочно прокарани калдъръмени улици, повечето от които носели имената на съпругата на Солт и на неговите деца. Институтът е вероятно най-забележителното от тези начинания. Създаден с надеждата да предпази работниците от опасностите, свързани с консумацията на алкохол, в него имало физкултурен салон, лаборатория, зала за бiliarд, библиотека, читалня, зала за лекции и концерти. Никога преди на работниците не била предоставяна по-щедра възможност да работят върху себе си, възможност, от която се възползвали голямо количество ентузиастичности. Някой си Джеймс Уадингтън, необразован сортировчик на вълна, се превърнал в специалист от световна величина в областта на лингвистиката и голям капацитет на Фонетичната общност на Великобритания и Ирландия.

Днес Солтер е оцелял като по чудо, въпреки че фабриката отдавна не произвежда платове, а къщите са вече частна собственост. На един етаж от фабриката е поместена чудесна — и безплатна — постоянна експозиция на творбите на Дейвид Хокни^[3], а в останалата част се продават на дребно изключителен подбор от маркови дрехи, първокласни, елегантни стоки за дома, книги и пощенски картички в художествен стил. Беше малко чудо да открием това място — истински рай за юпитата — в един забравен край на Брадфорд.

Дейвид Кук и аз разгледахме галерията, без да бързаме — не бях обръщал особено внимание на Хокни, но мога да ви кажа следното: това момче е можело да рисува. След това се скитахме по улиците с някогашните къщи на работниците, уютни, спретнати и запазени с много грижа, преди да се запътим през Робъртс Парк към Шипли Глен — стръмна гориста долчинка, водеща към открита общинска земя от типа, където хората обикновено разхождат кучетата си. Изглеждаше така, сякаш е била в естествено състояние и никой не е полагал грижи за нея от памтивека, но всъщност тук преди един век се е намирал преуспяващ лунапарк — един от първите в света.

Сред множеството атракции можеха да се видят една въздушна гондола, „Голямата мечка“, както и нещо, обявено за „Най-голямата,

най-бясната, най-стръмната спортна шейна, изобретявана някога на земята“. Виждал съм снимки на тези обекти, препълнени с жени с чадърчета и мъже с мустаци и колосани яки, и те наистина изглеждат доста вълнуващо, особено спортната шейна, която се е спускала в разстояние на около четвърт миля по нанадолницето на един ужасно стръмен и опасен хълм. През 1900 година един вагон, пълен с елегантно облечени спускани, бил издърпан нагоре по хълма, за да бъде осъществено поредното страхотно спускане, когато придържачното въже се скъсало и пътниците, останали без контрол, били запокитени към неприятна, но вълнуваща смърт в подножието на хълма и това се оказало край за лунапарка в Шипли Глен. Днес единственото, което е останало от първоначалните възбуждащи преживявания, е скучният трамвай на Глен, който се качва и спуска предпазливо и спокойно по един хълм още от 1859 насам, но сред високата трева открихме участък от релсите на спортната шейна, което леко ни развълнува.

Целият район наподобява археологически обект от недалечното минало. На около една миля разстояние по обрасла с трева пътека се намира Милнър Филд — дворец, построен от Тит Солт Младши през 1870 по време, когато състоянието на семейството изглеждало неограничено и осигурено завинаги. Но каква изненада ги очаквала! През 1893 текстилната индустрия внезапно западнала, оставяйки семейство Солт с прекалено много неизплатени кредити и те неочаквано загубили контрол върху фирмата. Потресени и засрамени, те били принудени да продадат имението, фабриката и всичко останало. Това поставило началото на поредица от необичайни и зловещи събития. Без никакви видими изключения, всички следващи собственици на Милнър Филд преживели необикновени и унищожителни неуспехи. Един от тях се фраснал по ходилото със стик за голф и починал, когато раната гангрениясала. Друг се завърнал в дома, за да открие младата си булка въввлечена в неблагоприятен пристъп на гола креватна борба с един от неговите бизнес партньори. Съпругът го застрелял, а може би е застрелял и двамата, описанията на случая са различни, но при всички положения оставил спалнята в доста разхвърляно състояние и бил отведен, за да му бъде разтеглен вратът.

Не след дълго къщата придобила репутацията на място, където човек можел напълно да разчита, че ще претърпи крах. Хората се нанасяли и още по-бързо се изнасяли, бледи като мъртъвци и с ужасни рани. Когато през 1903 година обявили къщата за продан за последен път, не могли да намерят купувач. Останала празна в продължение на двайсет години и най-накрая била разрушена през 1950 година. Днес мястото, на което се е намирала, е обрасло с трева и плевели и може да минете покрай него, без дори да познаете, че някога тук се е издигала една от най-великолепните къщи в целия Север. Но ако се разтършувате из високата трева, както направихме ние, може да откриете стария под на една от оранжерииите, направен от внимателно подредени черни и бели плочки. По един странен начин ми напомни за римската мозайка, която бях видял в Уинчкоум и бе не по-малко поразителен.

Изглеждаше забележително, че преди повече от век на същото място, в една великолепна къща е стоял Тит Солт Младши и е гледал към долината Еъри и страхотната фабрика на семейство Солт, работеща на пълни обороти и изпълваща въздуха с парен дим, а отвъд нея се е простирал най-богатият център на вълнената промишленост в света и че днес всичко това бе изчезнало. Зачудих се: „Какво ли би си помислил Тит Старши, ако го доведяха обратно и му покажеха, че семейното състояние е било похарчено, а оживената му някога фабрика е пълна със стилни стоки за дома, изработени от хром, и гоблени, изобразяващи голи плувци с лъснали задници?“

Стояхме доста време на този самотен връх. Оттам се вижда надалеч във всички посоки на долината Еъри с многолюдните ѝ градове и къщи, издигнати по стръмните скатове чак до мрачните и скалисти планински склонове. Открих, че за пореден път си мисля, както винаги когато стоя на някой скат, какво правят всички тези хора във всички тези домове. Из цялата долина Еъри е имало множество фабрики — десет или повече само в Бингли, — а днес почти всички са изчезнали, съборени, за да направят място на нови супермаркети или превърнати в защитени от закона исторически обекти, блокове или търговски комплекси. Фабриката Френч, последната оцеляла текстилна фабрика, бе затворила врати преди една или две години и стоеше изоставена и със счупени прозорци.

За мен една от най-големите изненади, докато се движех на север, бе силното усещане, че човек се намира в друга страна. Отчасти това се дължеше на облика и излъчването на Севера — високите, открити пусти полета и безпределното небе, лъкатушешките стени, градени без хоросан, замърсените фабрични градове, уютните селца с каменни къщи от областта на Долините^[4] и Езерната област и отчасти, разбира се, на различните диалекти, думи и ободряващата, макар и понякога стряскаща прямота на изказа. Донякъде за това допринасяше и фактът каква необичайна, понякога предизвикателна неграмотност показваха южняците и северняците по отношение на географията на другата част от страната. Навремето, докато работех в лондонски вестници, бях поразен от това колко често човек можеше да запита: „В коя част на Йоркшър се намира Халифакс^[5]?“ и да срещне в отговор множество стъписани изражения. А когато се преместих на север и казах, че преди това съм живял в Съри край Уиндзор, се натъкнах на същите погледи, изразяващи една нервна несигурност, все едно се страхуваха, че ще кажа: „Я сега ми покажете на картата къде точно се намира.“

Но това, което най-много отличава Севера от Юга, е усещането за икономически упадък, за едно отминало величие, особено когато преминавате през Престън или Блекбърн, или пък стоите на хълмове като този. Ако прекарате линия между град Бристъл и залива Уош, ще разделите страната на две половини с приблизително дващест и седем милиона души във всяка. В периода 1980–1985 в южната половина са загубили 103 600 работни места. За същия период на север са загубени 1 032 000 работни места, точно десет пъти повече. А фабриките продължават да затварят врати. Включете местните телевизионни новини, която и да било вечер, и поне в половината ще се говори за закриване на фабрики (а другата половина ще бъде посветена на някоя котка, която се е покачила на дърво, от което не може да слезе; наистина няма нищо по-ужасно от местните телевизионни новини). Така че, задавам отново същия въпрос — какво правят всички тези хора във всички тези домове и, което е по-важното, какво ще правят техните деца.

Излязохме от парка по друга пътека към Елдуик, минавайки покрай един голям и пищен портал, а Дейвид каза унило: „Тук живееше един мой приятел.“ Сградата се рушеше, прозорците и вратите бяха запушени с тухли — от прекрасната сграда бяха останали само отломки. Зад нея лежеше стара заградена градина, запустяла и обрасла с плевели.

Дейвид ми показва сградата от другата страна на пътя, в която е отрасъл Фред Хойл^[6]. В неговата автобиография („Всеки момент ще стане студено, ей сега ще видите“) Хойл си припомня как навремето е виждал прислужници с бели ръкавици да влизат и да излизат от Милнър Филд, но незнайно защо не споменава нищо за скандалите и трагедията, които са се разигравали зад високите стени. Бях похарчил три лири за неговата книга в една антикварна книжарница с надеждата, че поне началните глави ще бъдат изпълнени с разкази за изстрели и викове посред нощ, така че може да си представите колко бях разочарован.

Малко по-нататък подминахме три големи блока с общински жилища, които бяха не само грозни и отдалечени, но и бяха разположени по такъв лекомислен и странен начин, че макар и да ги бяха издигнали на открит хълм, наемателите всъщност нямаха изглед. Дейвид ми съобщи, че са спечелили многобройни архитектурни награди.

Докато се скитахме из Бингли по нанадолнището на един извит склон, Дейвид ми разказа за детството си там през четиридесетте и петдесетте години. Обрисова ми приятна картина на едни щастливи времена, прекарани в ходене на кино (в сряда в „Хиподрума“, а в петък в „Миртъл“), ядене на риба и пържени картопки от кесии, направени от вестници, в слушане по радиото на „Дик Бартън“^[7] — един изгубен вълшебен свят на санитарни дни, следобедна поща, хора с велосипеди и безкрайни лета. Градът, описан от него, бе самоуверен и процъфтяващ, в сърцевината на една горда и мощна империя, с действащи фабрики и оживена централна част с кина, чайни и интересни магазини и поразително се различаваше от старомодното място с оредяло улично движение и ежедневна атмосфера, в което навлизахме в момента. „Миртъл“ и „Хиподрумът“ бяха затворени от години. „Хиподрумът“ бе станал част от веригата „Улуърт’... с“, но дори и този етап бе отминал. Днес в Бингли няма и един киносалон

или каквото и да било друго, което би ви накарало да поискате да отидете там. Центърът се снишава в подножието на страховитото здание на строителната кооперация „Брадфорд и Бингли“; сама по себе си сградата не е лоша, просто е абсолютно несъразмерна със заобикалящия я град. Благодарение на нея и на един наистина мизерен тухлен търговски център от шестдесетте години Бингли е загубил своето обаяние завинаги. Така че откритието, че извън централната си част Бингли продължава да бъде един очарователен град, ни изненада приятно.

Минахме през едно училище и игрище за голф, за да стигнем до Бекфут Фарм — прелестна къщурка, закътана в малка долина край ромолящо поточе. Главната улица на Брадфорд се намираще едва на няколко стотин ярда, но ние се намирахме в един различен век, във времето преди появата на моторизиран транспорт. Вървахме по сенчеста пътека край реката, която изглеждаше изключително очарователна на меките лъчи на слънцето. Дейвид ми каза, че навремето тук е имало фабрика, в която са претопявали мазнини. Разнасяла се ужасна смрад, а водата винаги била с ужасен ръждиво-кремав цвят и покрита с лека коричка от мръсна пяна. Но сега реката беше зелена, блестяща и в напълно удовлетворително санитарно състояние, сякаш това място не бе докосвано от времето или промишлеността. От старата фабрика бяха оставили само стените, бяха я излъскали и преобразили в елегантен жилищен блок. Изкачихме се до Файв Райз Локс, където каналът между Лийдс и Ливърпул се издига с около сто фута на пет бързи етапа и хвърлихме по един поглед към счупените прозорци на оградената с бодлива тел фабрика „Френч“. След това, имайки чувството, че сме изчерпали почти всичко, което можеше да ни предложи Бингли, влязохме в една кръчма с приятна атмосфера на име „Старият бял кон“ и изпихме огромно количество бира, както си бяхме наумили още от самото начало.

На следващия ден отидох на пазар в Харогейт с жена ми; или по-скоро аз се разходих из Харогейт, докато жена ми пазаруваше. Според мен пазаруването е едно от нещата, които мъжете и жените не трябва да вършат заедно, тъй като всичко, което искат мъжете е да си купят нещо, което издава шум — като бормашина например, и да се приберат

вкъщи, за да си играят с него, а жените не са удовлетворени, докато не са видели всичко из града и не са пипнали поне 1 500 различни тъкани. Само аз ли съм в неведение по отношение на странния и непреодолим импулс, който изпитват жените да пипат разни неща из магазините? Многократно съм виждал съпругата си да се отклонява от пътя с по двайсет, тридесет ярда, само за да опипа нещо — мохерен пуловер или покривка за легло от памучно кадифе или нещо друго.

— Харесва ли ти? — питам я аз изненадан, тъй като не е нещо по неин вкус, а тя ме поглежда така, сякаш съм ненормален.

— Това? — отговаря тя. — Не, отвратително е.

— Тогава защо — винаги ми се иска да запитам — дойде чак дотук, само за да го пипнеш? — Но, разбира се, като всички опитни съпрузи съм се научил да не казвам нищо, докато пазаруваме, защото без значение какво ще кажете — „Гладен съм. Измориха ми се краката. Да, и това ти стои добре. Добре, купи си ги и двете. Ох, за Бога. Не може ли просто да се приберем? Мусон? Отново? Ох, за Бога? Къде съм бил аз? Къде беше ти? Защо тогава дойде чак дотук, за да го пипнеш?“ — няма ефект, така че не казвам нищо.

В този ден госпожа Б. беше в настроение да избира обувки, което означаваше да кара с часове някой нещастен продавач с евтин костюм да ѝ носи безброй кутии с почти идентични чифтове обувки, само за да реши най-накрая, че няма да купи нищо, тъй че аз благоразумно реших да офейкам и да разгледам града. За да ѝ покажа, че я обичам, я заведох в „Бетис“ за кафе и парче торта (а на цените на „Бетис“ трябва да сте хлътнали до уши, за да го направите), където тя издаде редовните точни инструкции къде ще се срещнем. „В три часа пред «Уулуърт’... с». Но слушай — престани да си играеш с това и слушай — ако в «Ръсел енд Бромли» нямат обувките, които искам, ще трябва да отскоча до «Равел», в такъв случай ще се срещнем пред щанда за замразени храни в «Маркс енд Спенсър» в 3:15. В противен случай ще бъда в «Хамикс» в секцията за готварските книги или при детските книжки — освен ако, разбира се, не съм в «Буутс», за да опипам някой и друг тостер. Но най-вероятно ще бъда в «Ръсел енд Бромли», пробвайки отново същия чифт обувки, в който случай ще се срещнем пред «Некст» не по-късно от 3:27. Разбра ли?“

— Да. — Не.

— Не ме разочаровай.

— Разбира се, че няма. — *Надежди.*

И след като ме целуна, тя изчезна. Изпих си кафето и се насладих на елегантната, старомодна атмосфера на тази прелестна институция, където сервитьорките още носят накъдрени шапчици и бели престилки върху черни рокли. Ако питате мен, трябва да има повече такива места. Каничката с кафе и захаросаната кифла може и да ви излязат цяло състояние, но си струват всяко пени, а и ще ви позволят да останете цял ден, което ми хрумна в този момент, тъй като се чувствах особено приятно. Но след това си помислих, че наистина би трябвало да разгледам града, така че платих сметката и се повлякох през търговската зона, за да разгледам най-новата придобивка на Харогейт — търговският център „Виктория Гардънс“. Названието е малко прекалено, защото той наистина е построен върху градините на кралица Виктория, така че истинското му име би трябвало да бъде „Хубавите малки градини, разрушени от този търговски комплекс“.

Нямаше да ми тежи толкова, ако заедно с гореспоменатите градини не бяха разрушили и последните великолепни обществени тоалетни във Великобритания — едно малко подземно бижу с блестящи плочки и лъснат до блясък месинг. Мъжката тоалетна беше просто прекрасна, а съм чувал добри отзиви и за женската. Дори и това може би нямаше да ме притесни особено, ако новият търговски комплекс не беше така сърцераздирателно грозен, истинско олицетворение на най-лошите архитектурни имитации — опит за съчетание между „Бат Кресент“ — известната улица с построени в полукръг къщи в джорджиански стил в град Бат и „Кристалния дворец“ на кралица Виктория, но с покрив от „Направи си сам“. По напълно неразбираеми за мен причини балюстрадата по края на покрива бе украсена със статуи в истински ръст на мъже, жени и деца. Един Господ знае какво трябваше да символизират тези статуи — предполагам, че комплексът е трябвало да прилича на Народен дворец, — но общият ефект бе, че в момента изглеждаше така, сякаш две дузини граждани на различна възраст се готвят да извършат масово самоубийство.

От страната на сградата, където се намира „Стейшън Парейд“ и където някога са били приятните малки викториански градини с техните приятни малки обществени тоалетни, сега има открит амфитеатър, където, предполагам, хората могат да поседнат през двата

или три дни, когато в Йоркшър е слънчево, а високо над пътя е издигнат един наистина безсмислен покрит пешеходен надлез в същия джорджиански — италиански — кой — знае какъв стил, който свързва търговския комплекс с многоетажния паркинг от другата страна на пътя.

По повод предишните ми забележки за отношението на британците към историческото им наследство бихте могли да предположите, че ще проявя ентузиазъм към такъв тип постройки. Уви, не. Ако под „съчетание на архитектурни стилове“ имате предвид сгради, които поне малко подхождат в стилово отношение на заобикалящите ги здания, съчетават се добре с очертанията на покривите им на небесния фон и наподобяват формите на техните прозорци и входове, и така нататък: Да, аз съм за. Но ако под „съчетание на архитектурни стилове“ разбирате нещо от типа на „Дисниленд“ версия на добрата стара Англия, подобна на смешната купчина пред мен: Благодаря, но не. Благодаря.

Предполагам, бихте могли да твърдите, както сигурно би сторил и архитектът на „Виктория Гардънс“, че това представлява един опит в пейзажа на града да бъдат внесени традиционните архитектурни елементи и че това би наранило по-малко препалената ви чувствителност, отколкото разположената наблизо кутия от стъкло и пластмаса, в която щастливо преживява строителната кооперация (която, нека да добавя, представлява здание, свършено в своята грозота), но според мен подобни постройки са точно толкова лоши и строени дори с по-малко вдъхновение и въображение от окаяната сграда на кооперацията. (Но позволете ми да отбележа, че нито една от двете не може дори и да се сравни със зданието на „Мейпълс“, блок, строен през шестдесетте години, който се издига подобно на някаква малоумна закачка със своите дузина или повече етажи в средата на дълга улица с незабележими джорджиански къщи. Как е станало *това?*)

Тогава какво ще правим с бедните, разбити градове на Великобритания, ако не позволявам да се ползват от таланта на Ричард Зайферт или на Уолт Дисни? Бих искал да мога да ви отговоря. Нещо повече, бих искал архитектите да могат да ви отговорят. Със сигурност има някакъв начин, по който да могат да се строят сгради, които са едновременно елегантни и отразяват тенденциите на бъдещето, без да

разрушават цялостната атмосфера, която ги заобикаля. По-голяма част от държавите в Европа се справят в това отношение (със забележителното и любопитно изключение на французите). Така че защо не го направим и ние?

Но стига съм ви отегчавал с празни приказки. Като цяло Харогейт е един обаятелен град, далеч по-леко белязан от лекомислени проектантски начинания, отколкото много други градове. Районът „Стрей“ представлява 215 акра, заети от общинска земя наподобяваща парк, заобиколена от солидни, благосъстоятелни къщи. Това е една от най-големите и приятни открити местности в страната. В града има няколко порядъчни стари хотела, хубава търговска зона и освен това притежава изискана и прилична атмосфера. Напомня ми по един приятно английски начин за Баден-Баден, което не би трябвало да ви учудва, тъй като и Харогейт навремето е бил курорт с минерални извори и при това доста посещаван. Според една брошура, която взех в Музея на кралското помпено отделение, чак до 1926 година тук се раздават по 26 000 чаши серниста вода на ден. Все още можете да пиете водата, ако желаете. Съгласно надписа над кранчето тя е много полезна за натрупване на газове в червата, което ми прозвуча като наистина интригуващо обещание и тъкмо щях да отпия малко, когато осъзнах, че това, което имат предвид, е, че е полезна против такова натрупване. Каква странна идея.

Хвърлих едно око на музея и минах покрай стария хотел „Лебед“, където навремето се оттегля Агата Кристи, след като разбира, че съпругът ѝ е донжуан (Гаден мерзавец!), а след това се разходих до „Монпелие Парейд“, една наистина прелестна улица с ужасно скъпи антикварни магазини. Разгледах Армейския паметник, висок 75 фута, и се впуснах в приятно, безцелно скитане из района „Стрей“, мислейки си колко ли е хубаво човек да живее в една от онези големи къщи с изглед към парка и да може да ходи пеша до магазините.

Никога не бихте се досетили, че такъв процъфтяващ и благоприличен град като Харогейт се намира в същия район на страната като Брадфорд и Болтън, но това, разбира се, е другата отличителна черта на Севера — в него има острови на благоденствието като Харогейт и Илкли, които са дори по-благопристойни и тънещи в охолство от еквивалентите си на юг. А ако искате моето мнение, това прави Севера само още по-интересен.

В края на краищата, тъй като вече се смрачаваше, се върнах в центъра на търговската зона, където се почесах по главата и осъзнах в пристъп на паника и ужас, че нямам никаква представа къде и кога се бяхме договорили да се срещнем със скъпата ми съпруга. Стоях с изражение подобно на това на Стан Лаурел в сцената от филма, когато той се обръща, за да види, че пианото, което е наглеждал, се търкаля по един стръмен хълм, яхнато от Харди, който размахва крака във всички посоки, когато като по чудо се появи жена ми.

— Здравей, скъпи! — ведро каза тя. — Трябва да си призная, че не очаквах да те намеря тук.

— О, моля ти се, отдай ми дължимото, та аз съм тук от часове.

И хванати под ръка, се запътихме към мразовития залез.

[1] Вид индийски хляб — Б.пр. ↑

[2] Джеймс Стюарт (1908–1997) — известен американски филмов артист, носител на „Оскар“ за ролята си във филма „Филадельфийска история“. Най-популярният филм с негово участие е „Животът е прекрасен“ на режисьора Франк Капра — Б.р. ↑

[3] Дейвид Хокни — английски художник, график, фотограф и сценограф, чието творчество се отличава с икономична техника и експериментиране със светлината — Б.р. ↑

[4] Област в Дърбишър, част от Националния парк „Пийк Дистрикт“ — Б.р. ↑

[5] Местност и град в западен Йоркшър — Б.р. ↑

[6] Фред Хойл — британски математик и астроном — Б.р. ↑

[7] Популярна поредица криминални радиопиеси, чиито главен герой е частен детектив, излъчвани по Би Би Си от 1946 до 1951 г. Впоследствие със същия главен герой са създадени телевизионен сериал, романи и комикси — Б.р. ↑

ОСЕМНАЙСЕТА ГЛАВА

Взех влак до Лийдс и оттам друг за Манчестър — едно дълго и бавно, но не неприятно пътуване из долини, оградени със стръмни склонове, които необичайно много напомняха местността, в която живеех, макар че бяха осеяни нагъсто със стари фабрики и сгушени, почернени със сажда селца. Старите фабрики можеха да бъдат групирани в три категории: 1. Безстопанствени, със счупени прозорци и надписи „Дава се под наем“. 2. Изчезнали, заместени от открити тревни площи. 3. Непроизвеждащи нищо, използвани като депо за куриерски услуги, склад на „Направи си сам“ или нещо подобно. Сигурно подминах стотици такива стари фабрики, но не видях нито една, която да произвежда каквото и да било, чак докато стигнахме до покрайнините на Манчестър.

Бях тръгнал късно от вкъщи, така че беше вече четири часа и се смрачаваше, когато слязох на гара „Пикадили“. Улиците блестяха от дъжда, уличното движение беше натоварено с автомобили и забързани пешеходци, което придаваше на Манчестър приятна атмосфера на голям и оживен град. По някаква абсолютно ненормална причина бях наел стая в скъп хотел — „Пикадили“. Стаята ми беше на единайсетия етаж, но гледката беше такава, че имах чувството, че се намирам на осемдесет и петия. Ако в този момент на съпругата ми ѝ бе просветнало и се бе навила да се качи на покрива, може би щях да я видя. Манчестър изглеждаше огромен и покриваше едно като че безпределно пространство с мъждукащи жълти светлини и улици, изпълнени с бавно движещи се автомобили. Поиграх си с телевизора, конфискувах канцеларските принадлежности и допълнителния сапун и сложих панталоните си в пресата за гладене — на тези цени бях твърдо решен да получа максимална стойност за парите, които бях платил за това малко удоволствие — въпреки че знаех, че след това ще ги извадя с множество гънки на най-необичайни места. (Дали вината е в мен или тези преси са напълно безполезни?). След като приключих с това, излязох да се разходя и да намеря място, където да хапна.

Съотношението между мен и местата, където може да се вечеря, явно върви в обратна пропорционалност — тоест, колкото повече са те, толкова по-трудно ми е да намеря някое, което да изглежда подходящо за задоволяване на скромните ми нужди. Това, което ми се искаше в действителност, бе малък италиански ресторант в някоя странична уличка, от онези с покривки на карета и бутилки от „Кианти“ със затъкнати в тях свещи и атмосфера от петдесетте години. Навремето в британските градове имаше такива места в изобилие, но днес е дяволски трудно да бъдат открити. Вървах доста, но единственото, което намирах, бе или ресторанти от веригите с клонове в цялата страна, с големи пластмасови менюта и ужасна храна, или хотелски ресторанти, в които трябва да платите 17.95 за три ястия, описани с надуты фрази и приготвени по разочароващ начин.

В края на краищата се озовах в китайския квартал, който гордо оповестява своето присъствие посредством голяма шарена арка и след това изведнъж пада духом. Сред големите офиссгради бяха разпръснати множество ресторанчета, но не бих могъл да твърдя, че се почувствах като в някой малък кът от Ориента. По-големите и добре изглеждащи ресторанти бяха претъпкани, така че се наложи да се кача на втория етаж в някакво заведение, където интериорът беше натруфен, храната едвам можеше да мине за прилична, а сервитьорите бяха напълно безразлични. Когато ми донесоха сметката, забелязах една допълнителна сума, до която бе написано: „Сервиз“.

— Какво е това? — попитах сервитьорката, която, бих искал да отбележа, бе необичайно намусена цяла вечер.

— Селвиз.

Погледнах я учудено.

— Но тогава защо сте оставили място и за бакшиш?

Тя ме изгледа с отегчение и повдигна рамене сякаш искаше да каже: „Това няма нищо общо с мен.“

— Това е ужасно — казах аз. — Вие прекарвате хората да ви дадат бакшиш два пъти.

Тя въздъхна тежко, сякаш подобно нещо ѝ се бе случвало и преди.

— Има оплакване? Искате да види мениджър?

Предложението бе изречено с тон, който загатваше, че ако въобще видя мениджъра, то това ще се случи на някоя задънена

уличка, барабар с няколко от неговите момчета. Реших да не настоявам и вместо това излязох навън и дълго се разхождах безцелно из влажните и за мое учудване зле осветени улици на Манчестър — не си спомням по-мрачен град от този. Не мога да ви кажа откъде минах, тъй като улиците на Манчестър винаги са ми изглеждали неразличими една от друга. Нито веднъж не изпитах усещането, че се приближавам или се отдалечавам от нещо конкретно, а просто, че се движа в кръг като в някакъв градски затвор.

В края на краищата се оказах до масивното мрачно здание на „Арндейл Сентър“ (отново това име). Каква огромна грешка. Предполагам, че в дъждовни градове като Манчестър би било добре да може да се пазарува някъде на закрито и че ако въобще ще се строят подобни центрове, те да се намират в града, а не извън него. Но през нощта това са просто двацет и пет акра безжизненост и пречка за всеки, който се опитва да се придвижи през центъра на града. Можех да зърна през прозорците, че го бяха поиздокарали от предния път, когато бях идвал, и наистина изглеждаше добре, но отвън бе все още облицован със същите отвратителни плочки, заради които приличаше на най-голямата мъжка тоалетна в света и в действителност, когато се изкачих по „Канън Стрийт“, видях трима ниско подстригани младежи със забележително количество татуировки, които използваха една от външните стени точно за тази цел. Обърнаха ми само бегло внимание, но аз осъзнах, че става късно и че по улиците вече не се срещат почтено изглеждащи господа като мен, така че реших да се върна в хотела преди подобни среднощни гуляйджии да използват и мен за подобна цел.

Събудих се рано и тръгнах из дъждовните улици, твърдо решен да си създам едно смесено впечатление от града. Моят проблем, що се отнася до Манчестър, се състои в това, че нямам никакъв конкретен образ в съзнанието си, абсолютно никакъв. Във всеки друг голям британски град има по нещо, някакъв централен мотив, който го фиксира в съзнанието ми: Нюкасъл има своя мост, Единбург замъка, в Ливърпул се намират зданието „Ливър“ и доковете, в Глазгоу е обширният парк „Келвингроув“ и сградите на Чарлз Рени Макинтош^[1], дори Бирмингам може да се похвали със своя Бул Ринг^[2]

(нека си го задържи!). Но за мен Манчестър представлява една постоянна празнина — летище, към което е прикрепен някакъв град. Споменете Манчестър и единственото, което изплува в съзнанието ми са бегли и неясни впечатления от Ина Шарплес^[3], Л. С. Лоури^[4], клубния отбор „Манчестър Юнайтед“, някакъв план да поставят релси за трамваи, защото имало такива в Цюрих или на някакво друго място и явно там работели добре, оркестъра „Хале“, стария вестник „Манчестър Гардиън“ и донякъде трогателните опити преди четири години да спечелят конкурса за домакин на следващите летни олимпийски игри, обикновено придружени с амбициозни планове да бъдат построени колодрум за 400 милиона лири и тенис комплекс за 250 милиона или някаква друга сграда от жизненоважно значение за бъдещето на един западащ град.

С изключение на Ина Шарплес и Л. С. Лоури не бих могъл да назова нито един друг велик манчестърец. От изобилието на статуи пред градския съвет личи, че на даден етап градът е дал на света своя дан от знаменитости, въпреки че фраковете и бакенбардите говорят още по-ясно за това, че или в града са престанали да се раждат знаменитости, или че вече не правят статуи. Разгледах ги и не разпознах нито едно име.

Само отчасти съм виновен за това, че нямам конкретна представа за града. Като че ли самият Манчестър няма определена представа за себе си. „Строим града на бъдещето днес“ е официалният местен девиз, но може категорично да се заяви, че Манчестър е раздвоен по отношение на собственото си място в света. В Касълфийлд бяха заети с това да създават *вчерашния* град днес: почистваха старите тухлени виадукти и складове, покриваха кейовете с калдъръм, напластяваха наново лъскава боя върху старите извити мостове и разполагаха безразборно с богат асортимент от старовремски пейки и стълбове на фенери. Когато приключат, ще сте в състояние да видите какъв точно е бил животът в Манчестър през деветнайсети век или поне какъв би бил, ако тогава са разполагали с винарни, кошчета за боклук от чугун и табели, упътващи ви към историческите забележителности и изложбения комплекс „Джий-мекс“. В Салфорд Кийс обаче са предприели друга тактика и са направили всичко възможно да заличат миналото, създавайки един мини Далас на мястото на някога процъфтяващите докове на Манчестърския корабен канал. Това е едно

наистина необикновено място, състоящо се от наблъскани една до друга модерни офисгради, облицовани със стъкло, и блокове за висши ръководни кадри по средата на незаетото от нищо градско пространство; повечето от тях изглеждат празни.

Вашата задача в Манчестър е да откриете това, което е нормално да очаквате — поредица от закътани улички с названието „Коронейшън Стрийт“. Казвали са ми, че на времето са били многобройни, но днес може да изминете мили, без да видите дори и една тухлена тераса. Това, разбира се, е без значение, тъй като винаги може да отидете и да разгледате истинската „Коронейшън Стрийт“ с тура на „Гранада Студиос“, което сторих и аз — очевидно в компанията на почти всички, които се намираха в северна Англия. В продължение на доста голямо разстояние от студиото незастроените площи са заети от паркинги за автомобили и автобуси, които се запълваха постепенно още в 9:45 сутринта. Имаше автобуси отвсякъде — Уъркингтън, Дарлингтън, Мидълсбъроу, Донкастър, Уейкфийлд, от почти всеки северен град, за който можете да се сетите. От тях се изсипваха потоци енергични, белокози хора, а от автомобилните паркинги настъпваха тълпи семейства; всички изглеждаха добродушни и в добро настроение.

Наредих се на опашката, дълга повече от 150 ярда и с по трима-четирима души на ред, и се зачудих дали не правя грешка, но когато въртящите се прегради на входа се отвориха опашката започна да напредва доста бързо и само след минути се оказах вътре. За мое дълбоко и дълготрайно учудване, изживяването беше наистина прекрасно. Очаквах турът да се състои от разходка по „Коронейшън Стрийт“ и повърхностна обиколка с гид из студиото, но мястото беше превърнато в увеселителен парк и създателите му се бяха справили забележително добре. В него имаше едно от онези кина „Моушънмастър“, където седалките се клатят и движат рязко напред-назад, създавайки усещането, че действително ви изхвърлят в космоса или че падате от ръба на някоя пропаст, както и едно друго кино, в което можете да си сложите пластмасови очила и да гледате приятно глуповата комедия в триизмерно пространство. Имаше и забавна демонстрация на звукови ефекти, възхитително и достатъчно отвратително шоу за гримирането при специалните ефекти и оживен, много забавен дебат в измислена Камара на общините, начело на която

стояха трупа младолики актьори. Същественото в случая е, че всичко това бе направено не само със забележителна изтънченост, но и с блестящо и искрено остроумие.

Дори и след двайсет години в тази страна все още се учудвам и впечатлявам от оригиналната духовитост, която можете да откриете на най-невероятни места — места, на които в други страни тя просто не би съществувала. Сблъскват се с нея в приказките на продавачите на сергии по „Петикоут Лейн“^[5] и в изпълненията на уличните артисти — от онези, които подхвърлят горящи факли или изпълняват номера на колелета с едно колело и изливат непрестанен поток от шеги по адрес на себе си и подбрани зрители, в коледните пантомими, разговорите из кръчмите и при срещи с непознати на безлюдни места.

Спомням си как веднъж пристигнах на гара „Ватерло“, а там цареше пълен хаос. Пожар, избухнал малко по-нагоре по линията, на разклонението Клапъм, бе станал причина за нарушение на редовното разписание. В продължение на един час стотици хора стояха с невероятно търпение и ненарушимо спокойствие, взирайки се в празното табло за заминаващи влакове. От време на време сред тълпата се понасяше слух, че някакъв влак ще тръгне от перон номер 7 и всички се замъкнаха натам, само за да чуят новия слух, че влакът всъщност ще тръгне от перон номер 16, а може би от номер 2. В края на краищата, след като бях обиколил по-голяма част от пероните на гарата и бях седял по влакове, които не тръгнаха наникъде, се оказах във вагона на охраната на един влак, за който се говореше, че скоро ще тръгне за Ричмънд. Във вагона имаше още един човек, облечен с костюм и седнал върху няколко чувала поща. Имаше огромна червена брада — с нея бихте могли да напълните цял дюшек — и изражение на отегчен от света човек, който отдавна е загубил всякаква надежда да се прибере у дома.

— Отдавна ли сте тук? — запитах го аз.

Той издиша замислено и каза:

— Нека кажем, че когато пристигнах, бях гладко избръснат.

Просто им се радвам в такъв момент.

Не повече от няколко месеца преди това бях посетил Евро Дисниленд със семейството си. От технологична гледна точка увеселителният парк бе наистина зашеметяващ. В сравнение със сумите, инвестирани от Дисни в едно-единствено забавление, турът на

„Гранада Студиос“ прилича на аматьорска вечер в селското читалище. Но сега, докато седях сред завладяващото веселие на измисления дебат в Камарата на общините на „Гранада Студиос“, ми дойде на ум, че в Дисниленд не се бяхме засмели нито веднъж. Остроумието, и в частност сухото, иронично, бързикащо остроумие, беше свръх силите им. (Знаете ли, че в американския изказ дори не съществува еквивалент на „да бързикаш някого“). А ето че тук във Великобритания, точно това остроумие е толкова характерна част от ежедневието, че дори не го забелязвате. Едва предния ден в Скиптън бях помолил за билет в една посока до Манчестър и квитанция. Когато мъжът зад гишето ми ги подаде, заяви: „Билетът е безплатен... но квитанцията ще ви струва 18.50 лири“. Ако беше сторил нещо подобно в Америка, клиентът щеше да попита: „Моля? К’... во казахте? Билетът е безплатен, а разписката струва 18.50 лири? Що за дивотия е това?“ Ако подобен дебат в Камарата на общините бе организиран от Дисни, той би бил сериозен, с изтърган хумор и страховита конкуренция между партиите и би приключил за три минути. Хората от двете страни на залата биха желали дълбоко, макар и за кратко, да покажат надмощие. Но тук нещата бяха скроени така, че нямаше никакъв шанс да спечели, който и да било. Всичко бе представено в името на това публиката да се забавлява и бе замислено толкова добре, беше така весело и духовито, че едвам издържах. Сви ми се сърцето, тъй като знаех, че именно това ще ми липсва особено много.

Единственият момент от тура на „Гранада Студиос“, в който липсва чувство за хумор, е самото посещение на „Коронейшън Стрийт“, но това се дължи на факта, че за милиони от нас то е едно почти религиозно изживяване. Държа много на „Коронейшън Стрийт“, тъй като това бе един от първите сериали, които гледах по британската телевизия. Разбира се, няхах представа какво става. Не можех да разбера какво казват половината от героите и защо всички се казват Чък. Но сериалът ме обсеби по един особен начин. Там, откъдето идвах, в сапунените опери винаги се разказваше за богати, безмилостни, преуспели хора, с костюми по 1 500 долара и офиси на най-горните етажи на ъгловати небостъргачи, а главните роли се изпълняваха от актьори и актриси, на които, ако им бе предоставен избор между способността да играят добре и да имат наистина разкошна коса, биха предпочели косата. А това беше една наистина

удивителна история за обикновени хора, които живеяха на напълно неизвестна улица в северния град, говореха на език, който едвам разбирах, и никога не правеха нищо особено. До момента, в който се появиха първите реклами, аз вече й се бях отдал всецяло.

Но след това бях жестоко принуден да работя нощна смяна на „Флийт Стрийт“ и отвикнах. Днес дори не ме допускат в стаята, докато дават „Коронейшън Стрийт“, защото през цялото време разпитвам: „Къде е Ърни Бишъп? Кой е този? Мислех, че Диърдри е с Рей Лангтън? Къде е Лен? Стан Огдън е умрял!“ и само за секунди бивам прогонен от стаята. Но както открих сега, може и да не сте гледали „Коронейшън Стрийт“ с години и пак да се насладите на разходката из снимачната площадка, защото е толкова очевидно, че това е същата улица. Между другото тук се намира истинската снимачна площадка — затварят парка всеки понеделник, за да снимат, и имате чувството, че се намирате на истинска улица. Къщите са солидни и построени от истински тухли, въпреки че, когато надникнах през прозорците и зад пролуките на пердетата се разочаровах, както и всички останали, защото това бяха само празни обвивки, в които нямаше нищо, освен електрически жици и дърводелски магарета за рязане на дърва. Обърках се малко, когато попаднах на един фризьорски салон и две модерни къщи и видях, че „Бараката“ за мое голямо нещастие е много по-елегантна и спретната, отколкото преди, но въпреки всичко чувствах с необичайна сила, че се намирам на едно познато и тачено място. Тълпи хора ходеха нагоре-надолу по улицата, изпаднали в благоговейно мълчание, разпознаваха вратите и надничаха през дантелените пердета. Лепнах се за една доброжелателно настроена, ниска, възрастна дама със синкава коса, покрита с прозрачна качулка, която като че ли беше направила от опаковка за хляб и тя не само ме осведоми кой в коя къща живее в момента, но и кой в коя къща е живял някога, така че наваксах пропуснатото сравнително бързо. Много скоро се оказах заобиколен от цяла група ниски възрастни жени със синкави коси, които отговаряха на моите шокирани въпроси (Диърдри с някакъв мъж само за развлечение? Никога!) и ме уверяваха, клатейки сериозно глави, че наистина е така. За мен бе едно дълбоко вълнуващо изживяване да се разходя по тази известна улица — може в момента да се подхилкват, но вие бихте изпитали същото и го знаете — и бях

донякъде шокиран да попадна отново в увеселителния парк, след като завих зад ъгъла на улицата.

Възнамерявах да остана в парка само около час и не бях дори и стигнал до обиколката с гид на самото студио и сувенирния магазин на „Коронейшън Стрийт“, когато погледнах часовника си и видях, изхърквайки разтревожено, че е почти един часа. Обзет от лека паника, излязох забързан от парка и се запътих към отдалечения хотел, страхувайки се, че ще ми вземат пари за още една вечер или най-малкото, че панталоните ми ще са се стотвили.

В резултат на това четиридесет и пет минути по-късно се оказах в покрайнините на „Пикадили Гардънс“ е раница в ръка и в почти пълна неизвестност по отношение на това какво да правя оттук нататък. Хрумна ми да се запътя към централните графства на Англия, тъй като при предишните си придвижвания бях отделил на тази величествена, макар и предизвикателна област твърде кратко време, но както си стоях, пред мен спря избелял червен автобус на два етажа на път за Уигън и решението вече не зависеше от мен. Случи се така, че точно в този момент от задния ми джоб се подаваше книгата „Пътят към кея на Уигън“ и аз, без да се колебая и както се оказа по-късно, напълно разумно, приех това за знак.

Купих си билет в една посока и си намерих място някъде по средата на втория етаж. Уигън е на не повече от петнайсет-шестнайсет мили от Манчестър, но ми отне почти цял следобед да стигна до там. Въртяхме се и се клатушкахме из улици, чийто облик, ако въобще можеше да се каже, че имаха такъв, не се променяше изобщо. От двете им страни се редяха малки типови къщи, като всяка четвърта изглежда бе фризьорски салон, а самите улици бяха осеяни с гаражи и тухлени търговски зони с неизменната поредица от супермаркети, банки, видеотеки, магазини „1001 стоки“ и игрални домове. Минахме през Екълс и Уърсли, след това през един учудващо шикозен квартал и през Вуутстаун, и Тайлдсли, и Атертън, и Хиндли, и други подобни места, за които не бях чувал никога. Автобусът спираше често — на някои места сякаш на всеки двайсет фута — и на всяка спирка слизаха и се качваха много хора. Всички изглеждаха бедни, изтощени и поне двайсет години по-стари, отколкото предполагах, че бяха в действителност. С изключение на малка групичка от старци с такета и сиво-кафяви, добре закопчани якета от „Маркс енд Спенсър“, почти

всички пътници бяха жени на средна възраст с невероятни прически и свободния, флегматичен смях на закоравели пушачки, но неизменно дружелюбни и весели и които изглеждаха доволни от участието си. Всички те се обръщаха една към друга със „скъпа“ и „мила“.

Най-забележителното нещо — или най-незабележителното, в зависимост от гледната точка — бе колко спретнати и поддържани изглеждаха безкрайните редици от къщи, край които преминавахме. Видът им говореше за скромност и ползването на подръчни материали, но всеки камък блестеше, всички прозорци бяха лъснати, а первазите бяха до един покрити с нови лъскави пластове боя. Извадих моята книга „Пътят към кея на Уигън“ и за известно време се потопих в един различен свят, свят населен със същите тези общности, през крито преминавахме в момента, но в пълен разрез с това, което виждах с очите си всеки път, когато надигнех глава.

Оруел — и нека не забравяме, че той е учил в „Итън“, и е произхождал от привилегировано семейство — е гледал на работническата класа така, както ние бихме гледали на островитяните от Йап^[6], тоест като на странно, но интересно антропологично явление. В „Кеят на Уигън“ той отбелязва как един от моментите, в които е изпаднал в паника през младежките си години, е бил, когато е попаднал в компанията на няколко работника и си е помислил, че ще трябва да пие заедно с тях от бутилката, която си подавали. Откакто прочетох тези страници, ме глождаят съмнения по отношение на стария Джордж. Той със сигурност успява да представи работническата класа от тридесетте години на нашия век като отвратително мръсна, но всъщност всички доказателства, с които разполагам, сочат, че по-голямата част от тях са били почти манияци на тема чистота. Собственият ми тъст е израснал в страхотна мизерия и ми разказваше ужасни истории за лишенията, в които са живели — знаете какво имам предвид: бащата загива при авария във фабриката, тридесет и седем братя и сестри, нищо за ядене, освен бульон от лишеи и парче ламарина за покриви, с изключение на неделя, когато си разменяли някое дете срещу развален пащърнак на стойност едно пени и така нататък, а пък неговият тъст от Йоркшър разказваше още по-ужасни истории за това как подскачал на един крак по четиридесет и седем мили всеки ден, за да отиде на училище, тъй като имал само една обувка и оцелявал, хранейки се с изсъхнали кифли и топчета от

сополи. „Но — неизменно добавяха и двамата — винаги бяхме измити, а къщата безупречно чиста“. И наистина трябва да заявя, че те бяха най-взискателно изтърканите персони, които може да си представите, също както и техните безброй братя, сестри, приятели и роднини.

Случи се така, че неотдавна се бях срещнал с Уилис Хол — писател и драматург (а освен това и много приятен човек) и някак си захванахме точно тази тема. Хол е израснал в бедност в Лийдс, но без да се поколебае, потвърди, че макар и къщите да са били празни, а условията тежки, никога не е имало и следа от мръсотия, „Когато майка ми трябваше да бъде настанена в нова къща след войната — разказа ми той, — тя изкара последния ден в лъскане на старата къща от горе до долу докато блесна, макар че знаеше, че на следващия ден ще я бутнат. Не можеше да понесе мисълта, че може да я остави мръсна и — уверявам ви — никой в същия квартал не би намерил това за странно.“

Независимо от привидното му състрадание към широките маси, ако четете Оруел, никога не бихте се досетили, че те са способни да извършват някаква по-висша умствена дейност, а истината е, че само в един от кварталите на Лийдс са израсли хора като Уилис Хол, писателя Кийт Уотърхаус и Питър О'... Тул, а един също толкова беден, познат за мен, квартал в Салфорд е дал на света журналиста Алистър Кук и художника Харолд Райли. Сигурен съм, че същата история се е повтаряла многократно из цялата страна.

Оруел рисува картина на такава ужасна нищета, че дори и сега, когато навлязохме в него, спускайки се по един дълъг хълм, се слисах от това колко спретнат и добре поддържан бе градът. Слязох в подножието, доволен от това, че съм отново на чист въздух и се впуснах в търсене на прочутия кей. Кеят на Уигън е приковаваща вниманието забележителност и въпреки това — ето още една причина, поради която писанията на стария Джордж не трябва да се приемат за чиста монета, — след като прекарал няколко дни в града, той заключил, че кеят е бил разрушен. (Между другото до същото заключение е достигнал и Пол Теру в „Кралство край морето“). Поправете ме, ако греша, но не ви ли се струва малко странно да напишеш книга със заглавие „Пътят към кея на Уигън“ и да прекараш няколко дни в града, без дори да ти хрумне да попиташ някой дали кеят все още съществува?

Във всеки случай днес е невъзможно да го пропуснете, тъй като почти на всеки ъгъл има чугунени табели, които показват пътя натам. Кеят — това е всъщност само един стар навес за въглища встрани от канала Лийдс-Ливърпул — е бил обновен (неизбежно) като туристическа атракция и включва музей, сувенирен магазин, ресторант за бързи закуски и кръчма, наречена без каквато и да било привидна ирония „Оруел“. За мое съжаление музеят беше затворен в петък, така че трябваше да се задоволя с това да го обиколя и да надникна през прозорците към музейните експонати, които изглеждаха доста занимателни. От другата страна на улицата се намираше обект почти толкова интересен, колкото и самият кей — истинска, работеща фабрика, една планина от червени тухли под названието фабрика „Тренчърфийлд“, изписано с огромни букви на един от горните етажи. В момента фабриката е част от „Курто’... с“, а в наши дни действащите фабрики са такава рядкост, че самата тя донякъде се бе превърнала в туристическа атракция. Отпред имаше знаци, упътващи туристите към организираните обиколки с гид, фабриката, магазина и ресторанта за бързи закуски. Стори ми се малко странно да се наредя на опашка, за да видя — как се правят юргани или каквото и друго да произвеждаха във фабриката, но така или иначе се оказа, че и тя е затворена за посещения в петък. Вратата на ресторанта за бързи закуски беше заключена с катинар.

Така че тръгнах към центъра — едно наистина стръмно изкачване, което обаче си струваше. Репутацията на Уигън като крайно бедняшки град бе такава, че бях наистина поразен от това колко красив и добре поддържан бе центърът на града. Магазините изглеждаха процъфтяващи и оживени, а имаше и много пейки, на които можеха да поседнат множеството хора, които не бяха в състояние да вземат активно участие в заобикалящата ги икономическа дейност. Някакъв талантлив архитект беше успял да включи нова търговска галерия в съществуващата тъкан на сградите по един привидно находчив и ефективен начин, напасвайки стъклени покрив на входа с редицата фронтони на заобикалящите го постройки. Резултатът бе, че входът изглеждаше светъл и модерен, но хармонираше напълно с околните сгради — именно това, за което говорих във всички тези страници — и за мен бе удоволствие да си помисля, че когато подобно нещо най-

сетне се е случило във Великобритания, то е станало именно в набедения за беден Уигън.

За да отпразнувам, отидох да изпия чаша чай и да хапна една захаросана кифла в едно заведение на име „Коринтия Кофи Лаундж“, което, освен с всички останали рекламирани особености, можеше да се похвали и с „пещ за картофи в джорджиански стил“. Попитах момичето зад щанда какво точно представлява тази пещ, при което тя ме изгледа така, сякаш бях изключително странен тип.

— За готвене на картофи и такива работи — отговори тя.

Естествено. Взех чая и кифлата и ги отнесох до една маса, където прекарах известно време, мърморейки: „О, чудесно“ и усмихвайки се глупаво на някакви дами на съседната маса, а след това, чувствайки се особено доволен от начина, по който бях прекарал деня, отидох да търся гарата.

[1] Чарлз Рени Макинтош (1868–1928) — шотландски архитект и дизайнер, изтъкнат член на Движението за развитие на приложните изкуства и занаяти във Великобритания — Б.р. ↑

[2] Bull ring (англ.) — „арена за борба с бикове“ — Търговски център, строен през 60-те години на XX в., считан на времето за забележителен образец на модерната архитектура и остро критикуван понастоящем. В момента е в процес на реконструкция — Б.р. ↑

[3] Ина Шарплес — героиня от много популярния семеен сериал за живота на работническата класа в северна Англия „Коронейшън Стрийт“, чието действие се развива в Манчестър — Б.р. ↑

[4] Лорънс Стивън Лоури (1887–1976) — английски живописец, известен със своите индустриални пейзажи. Картините му са израз на отчуждението в големите градове — Б.р. ↑

[5] На „Петикоут Лейн“ се намира един от най-известните пазари в Лондон — Б.р. ↑

[6] Остров и архипелаг в Микронезия — Б.р. ↑

ДЕВЕТНАЙСЕТА ГЛАВА

Взех влак за Ливърпул. Когато пристигнах, в града се провеждаше фестивал на боклука. Гражданите бяха отделили време от натовареното си ежедневиe, за да разпръснат опаковки от чипс, празни цигарени кутии и найлонови торби из иначе невзрачния и запуснат пейзаж. Боклуците се развяваха из храстите и придаваха колорит и съдържание на тротоарите и канавките. И само като си помисли човек, че на други места захвърляме тези предмети в кофите за боклук.

В пореден пристъп на екстравагантна лудост бях запазил стая в хотел „Аделфи“. Бях го забелязал от улицата при предишните си посещения. От него се излъчваше старовремско величие, което силно желаех да проуча. От друга страна ми изглеждаше скъп, а и не бях сигурен, че панталоните ми ще издържат още една серия парно гладене. Така че бях изключително приятно изненадан, когато при регистрацията открих, че имам право на специално намаление за уикенда и че ще ми останат достатъчно пари за хубава вечеря и огромно количество бира, в който и да било от многобройните чудесни кръчми, които са специалитет на Ливърпул.

И така, след като се регистрирах, се озовах, както и всички новопристигнали, сред грандиозните и великолепни околности на Филхармонията, разхождайки се с чаша бира в ръка сред тълпата от щастливи хора, наизлезли в петък вечер. Фил (може да я наричате така, ако сте били там два пъти) бе всъщност прекалено претъпкана с хора, за да е по моя вкус. Нямахше къде да се седне и почти никакво място да се стои прав, така че изпих две бири, точно достатъчно количество на моята възраст, за да ми се доходи до тоалетната, а и на света няма по-добро място, където човек да си свърши работата от богато украсената мъжка тоалетна на Филхармонията — след което се запътих в търсене на някое малко по-спокойно място.

В края на краищата влязох в заведение на име „Лозите“, което бе почти толкова богато украсено, колкото и Филхармонията, но безкрайно по-спокойно. Освен мен имаше само още трима клиенти,

което така си и остана загадка за мен, тъй като това беше една наистина прекрасна кръчма с дървена ламперия, дело на някой кандидат за славата на Гринлинг Гибънс^[1] и гипсов таван, който бе попищен дори и от ламперията. Докато седях и си пиех бирата, наслаждавайки се на луксозната обстановка, в кръчмата влезе някакъв тип с кутия за дарения, оригиналният етикет, на която бе издраскан, и ме помоли да направя дарение за деца с физически недъзи.

— Кои деца с физически недъзи? — попитах аз.

— Ами тия в инвалидни колички и други.

— Това, което имам предвид, е коя организация представлявате?

— Хм, ами, хм, абе, Организацията за деца с физически недъзи.

— Е, добре, стига да е напълно законна — казах аз и му дадох двайсет пенса. Именно това му харесвам на Ливърпул. Може фабриките да са изчезнали и да няма работни места, може градът трогателно да разчита на футбола, за да си изгради някакво илюзорна представа за предопределение, но ливърпулците все още притежават характер и предприемчивост и не ви занимават с нелепи амбиции да спечелят конкурса за домакин на следващите олимпийски игри.

„Лозите“ бяха така приятни, че изпих още две бири, преди да разбера, че би трябвало да сложа нещо в стомаха си, за да не ми се замае главата и да завърша деня, препъвайки се в уличната мебелировка и пеейки с цяло гърло. Отвън, хълмът, на който се намираще кръчмата, изведнъж се оказа необяснимо стръмен и труден за изкатерване, докато в леко размътения ми мозък просветна, че на идване се бях спускал, а в момента се изкачвах, което представи ситуацията в съвсем различна светлина. След кратко разстояние се оказах пред някакъв гръцки ресторант и разглеждайки менюто, се усетих почти подготвен да се замисля дали да вляза. Не съм особен почитател на гръцката храна — не че искам да проявя неуважение към една чудесна кухня, но винаги съм си мислил, че бих могъл и сам да си сваря листа, ако имах такива хранителни предпочитания, но ресторантът изглеждаше така самотно изоставен и притежателката ме подканваше с такъв умоляващ поглед, че най-накрая влязох. Е, вечерята беше чудесна. Нямам представа какво ядох, но бе обилно и много вкусно, а и се държаха с мен като с принц. Проявявайки пълна глупост, приех храната с още няколко допълнителни наливни бири. Страхувам се, че докато приключа с вечерята и уредя сметката,

оставяйки дотолкова щедър бакшиш, че цялото семейство се появи на вратата на кухнята, и започна дългия процес по набутване на ръката си в един тайнствено изчезващ ръкав на якето, вече бях порядъчно опиянен. Олюлявайки се, излязох отвън на чист въздух, където внезапно се почувствах неразположен и неспособен да вървя.

Второто правило на преливането (първото е, разбира се, да не хвърляте око на никоя жена по-дебела от Хос Картрайт^[2] е никога да не пиете на място, което се намира на стръмен хълм. Слязох по хълма като че с краката на чужд човек, а те през цялото време плющяха пред мен като два опнати камшика. Примамливите светлини на хотел „Аделфи“ в подножието на хълма изпълниха забележителния трик да изглеждат едновременно близки и поразително далечни. Все едно ги гледах от обратния край на телескоп — усещане, което бе подсилено от факта, че главата ми се намираще на 7–8 ярда зад демонично мятаните ми се крайници. Следвах ги безпомощно и като по чудо те най-накрая ме свалиха по хълма, прекосиха улицата без никакви премеждия и ме изкачиха по стълбите пред входа на „Аделфи“, където отпразнувах пристигането си, като направих едно пълно завъртане във въртящата се врата, така че пак се оказах навън, преди отново да нахлуя вътре и да се озова внезапно сред грандиозното и великолепно фоайе на „Аделфи“. Преживях един от онези моменти на „къде-се-намирам?“, а след това постепенно осъзнах, че персоналът на нощна смяна мълчаливо ме наблюдава. Възвръщайки самообладанието си, доколкото можах и знаейки, че в никакъв случай не бих могъл да се справя с асансьорите, се придвижих до голямото стълбище и успях — не знам как — да падна нагоре по начин, който необичайно много напомняше филм, прожектиран назад. Единственото, което си спомням, е, че в края на краищата успях да стъпя отново на крака и да оповестя на стъписаните лица около мен, че съм напълно добре, след което се впуснах в дълго търсене на стаята си из безкрайните и загадъчно номерирани коридори на „Аделфи“.

Нека ви дам един съвет. Не се качвайте на ферибота по река Мърси, освен ако не сте подготвени прочутата песен на „Гери енд дъ

Пейсмейкърс“ да звучи в главата ви в продължение на единайсет дни след пътуването. Пускат я, когато се качвате на ферибота, когато слизате и през по-голямата част от времето, докато сте там. Отидох на ферибота на следващата сутрин с идеята да поседна и да поплавам и по този начин да се отърва от убийствения махмурлук, но в действителност неизбежният звук на „Фери пресича Мърси“ само засили черепната ми болка. С изключение на това може да се каже, че фериботът през Мърси е един приятен, макар и ветровит начин, по който да прекарате сутринта. Прилича малко на круиз из пристанището на Сидни, но без Сидни.

Когато не пускаха „Фери пресича Мърси“, пускаха запис, описващ известните забележителности, които се виждаха от палубата, но акустиката беше ужасна и осемдесет процента от това, което казваха беше моментално отнасяно от вятъра. Всичко, което чух бяха откъслечни фрази от рода на „три милиона“ и „най-големите в света“, но не бих могъл да кажа дали говореха за капацитет за преработка на нефт или за костюмите на Дерек Хатън^[3]. Но същността на разказа бе, че това някога е бил един велик град, а в момента е Ливърпул.

Не ме разбирайте погрешно. Много обичам Ливърпул. Той е може би любимият ми английски град. Но наистина имате усещането, че принадлежи повече на миналото, отколкото на бъдещето. Докато стоях облеган на перилата на палубата и се взирах в безкрайния и неподвижен градски район край брега, ми бе невъзможно да повярвам, че в близкото минало — а и в продължение на една двестагодишна история на величие и благополучие преди това — десетте мили докове и корабостроителници на Ливърпул са осигурявали, пряко или косвено, работа на сто хиляди души. Тютюн от Африка и Вирджиния, палмово масло от южните части на Тихия океан, медна руда от Чили, юта от Индия и почти всяка друга стока, за която бихте могли да си помислите, е преминавала оттук на път да бъде преработена в нещо полезно. От не по-малко значение е и фактът, че оттук са минали и около десет милиона души в търсене на нов живот в новия свят, привлечени от разкази за улици, павирани със злато, и възможността да натрупат огромно лично състояние, или, както в случая на моите предци, от главозамайващата перспектива да прекарат следващия век и половина в криене от ураганите и ринене на сняг в Айова.

Ливърпул се превърнал в третия най-богат град на империята. Само в Лондон и Глазгоу имало повече милионери. До 1880 градът имал по-високи данъчни приходи от Бирмингам, Бристъл, Лийдс и Шефилд взети заедно, въпреки че тяхното население било два пъти по-голямо. Централните офиси на параходните компании „Кюнард“ и „Уайт Стар Лайне“ се намирали в Ливърпул, а тогава съществували и безброй други транспортни компании, много от които са вече отдавна забравени — „Блу Фънел“, „Банк Лайн“, „Коуст Лайн“, „Пасифик Стийм Лайн“, „Макандрюс Лайнс“, „Елдър Демпстър“, „Буут“. В онези дни броят на транспортните компании, които ръководели дейността си от Ливърпул, бил по-голям от броя на корабите в пристанището на града днес или поне така изглежда, когато из градския район край брега не се носи почти нищо, освен призрачния глас на Гери Марсдън.

Упадъкът настъпил в разстояние на едно поколение. През 1966 година Ливърпул все още бил второто най-оживено пристанище във Великобритания след Лондон. През 1985 градът бил западнал дотолкова, че пристанището му било по-малко и по-спокойно дори от тези на Тийс и Хартълпул, Гримсби и Имингам. Но в апогея си, Ливърпул бил нещо наистина забележително. Морската търговия донесла на града не само богатства и работни места, но и една космополитна атмосфера, на която могли да съперничат малко градове по света. Тази атмосфера се усеща и до днес. В Ливърпул все още имате усещането, че се намирате на едно наистина специално място.

Вървах от ферибота до „Албърт Док“. Навремето е имало планове да го пресушат и да го превърнат в паркинг — понякога изглежда като истинско чудо, че в тази бедна, нестабилна страна все още е останало нещо, — но днес, разбира се, доковете са излъскани и облагородени, старите складове са превърнати в офиси, апартаменти и ресторанти за хора с мобилни телефони в куфарчетата си. Съществуват и филиали на галерията „Тейт“ и музея „Мърси Маритайм“.

Обожавам „Мърси Маритайм“, не само защото е устроен наистина добре, но и защото създава толкова ярка представа за това какъв е бил Ливърпул, когато е бил едно велико пристанище, всъщност, когато светът е бил изпълнен с продуктивна дейност и великолепа предприемчивост, които изглежда са напълно изчезнали днес. Как бих искал да живея в епоха, когато бих могъл да отида на

брега и да видя как могъщите кораби натоварват и разтоварват огромни бали памук, тежки кафяви торби с кафе и подправки и когато на всеки курс е имало стотици хора — моряци, докери и тълпи развълнувани пасажери. Ако отидете на брега днес, единственото, което ще видите, е едно безкрайно пространство, заето от разбити контейнери и някой в кабинката на кран, който ги мести напред-назад.

Някога мореплаването е било изпълнено с необятна романтика и „Маритайм Мюзийм“ я пресъздава в цялата ѝ пълнота. Особено ме впечатли една от горните зали, пълна с макети на кораби с необикновено големи размери — от типа, които сигурно някога са красяли съвещателните зави на управителните съвети на големите компании. Господи, бяха наистина прекрасни. В нея можеха да се видят всички велики кораби на Ливърпул — „Титаник“, „Император“, „Мажестик — Кораб на Нейно Кралско Величество“, (който започва живота си под името „Бисмарк“, но след това бива иззет като част от следвоенните репарации) и неописуемо красивия „Вобан“ с широките си палуби от полирано кленово дърво и наперени димоходни тръби. Съгласно надписа той е бил притежание на „Ливърпул, Бразил енд Ривър Плейт Стийм Навигейшън Къмпани Лимитед“. Когато прочетох тези думи изпитах тъпа болка при мисълта, че никога вече няма да видим отново такъв великолепен кораб. Дж. Б. Пристли ги нарекъл най-великите конструкции на съвременния свят, нашият еквивалент на катедралите, и е бил абсолютно прав. Ужасих се от мисълта, че никога през живота си няма да имам възможността да сляза по палубната стълба с панамена шапка и бял костюм и да се впусна в търсене на бар с въртящ се вентилатор, разположен на тавана. Колко смазващо несправедлив може да бъде понякога животът.

Прекарах два часа, разхождайки се из музея, като се вглеждах внимателно във всички експонати. С удоволствие щях да остана и по-дълго, но трябваше да се изнеса от хотела, така че си тръгнах изпълнен със съжаление и минавайки по елегантните улици във викториански стил в центъра на Ливърпул, се върнах в „Аделфи“, където събрах набързо багажа си и напуснах.

Изпитах мимолетен копнеж да отида до Порт Сънлайт, идеалната общност, построена през 1888 година от Уилям Левър за работниците в неговата фабрика за сапун, тъй като исках да видя дали можеше да се сравни със Солтер. Така че отидох до централната гара на Ливърпул и

хванах влака. На гара „Рок Фери“ ни уведомиха, че поради строителни дейности ще се наложи да продължим пътуването си с автобус. Аз нямах нищо против, тъй като не бързах, а и от автобус винаги се виждат повече неща. Известно време се движихме по полуострова Уирал, докато шофьорът съобщи, че сме стигнали до спирка Порт Сънлайт. Аз бях единственият, който слезе, но най-поразителното бе, че това очевидно не бе Порт Сънлайт. Почуках на предната врата на автобуса и изчаках да се отвори с изпъшкване.

— Извинете — казах аз, — но това не ми прилича на Порт Сънлайт.

— Така е, защото това е Бебингтън — отговори той. — Това е максималното разстояние, на което мога да се приближа до Порт Сънлайт заради един нисък мост.

Виж ти!

— Точно къде тогава се намира Порт Сънлайт? — запитах аз, но въпросът ми бе отправен към облак от синкав дим. Метнах раницата през рамо и тръгнах по някакъв път, за който се надявах, че ще ме отведе в правилната посока — и несъмнено би било така, ако аз бях тръгнал по различен път. Минах известно разстояние, но пътят като че ли не водеше наникъде или поне не към някое място от рода на Порт Сънлайтовете. След известно време видях един треперещ старец с кепе и го попитах дали може да ми покаже пътя за Порт Сънлайт.

— *Порт Сънлайт* — отговори той, викайки като човек, който си мисли, че светът оглушава заедно с него и с тон, който като че загатваше, че съм тръгнал за едно наистина тъпо място. — Трябва ти бус!

— Автобус? — изрекох аз изненадано. — В такъв случай колко съм далеч?

— Казах ти, трябва ти бус — повтори той, но този път още по-ожесточено.

— Разбирам. Но точно в коя посока се намира?

Старецът ме ръгна с костеливия си пръст в едно чувствително място точно под рамото ми. Заболя ме. „*Трябва ти бус!*“

— Разбирам. — „Досаден стар пръдльо.“ Повиших глас, колкото него и изкрещях в ухото му: — Трябва да знам накъде да тръгна!

Той ме изгледа така, сякаш бях непреодолимо глупав.

— Трябва ти скапан бус! Скапан бус! — и се отдалечи, тътрейки крака и безмълвно мърдайки челюстите си.

— Благодаря. Да пукнеш дано! — извиках аз след него и потърках рамото си.

Върнах се в Бебингтън, където помолих да ме упътят в един магазин, което, разбира се, трябваше да сторя още в самото начало. Порт Сънлайт, както се оказа, се намирал малко по-надолу по пътя; трябвало само да мина под един железопътен мост, а след това през едно кръстовище — или обратното. Не знам, тъй като в момента валеше като из ведро и свих глава в раменете си толкова ниско, че не видях почти нищо.

Минах може би около половин миля, но си струваше всяка шибана стъпка. Порт Сънлайт беше прелестен, истинска малка градинарска общност и с много по-весела атмосфера от сгушените каменни къщурки на Солтер. Тук имаше обширни открити зелени площи, една кръчма и сладки малки къщички, полускрити зад купищата зеленина. Наоколо нямаше жива душа и всичко изглеждаше затворено — магазините, кръчмата, центърът за историческо наследство, артгалерията „Лейди Левър“, което малко ме подразни, но сторих най-доброто, което можех в момента, и се забъхтих из дъждовните улици. Учудих се, когато видях, че там все още има фабрика, която, доколкото можех да разбера, все още произвеждаше сапун, а после разбрах, че бях изчерпал всичко, което можеше да ми предложи Порт Сънлайт в един дъждовен съботен следобед извън сезона. Така че набих крачка обратно до автобусната спирка, където бях слязъл толкова наскоро и чаках в проливния дъжд в продължение на час и четвърт, докато дойде автобусът за Хутън, което бе дори по-малко забавно, отколкото звучи.

Хутън предлагаше на света не само едно донякъде нелепо име^[4], но и най-мръсната железопътна гара на „Бритиш Рейл“, в която се надявам да кихна някога. Наподобяващите навес чакални на пероните бяха протекли от дъжда, което не беше от особено значение, тъй като вече бях вир-вода. Заедно с шестима други чаках цяла вечност влака за Честър, където се прехвърлих на влак за Ландъдно.

Той се оказа задоволително празен, така че седнах до маса за четирима и се утеших с мисълта, че скоро ще се настаня в някой хубав хотел или пансион, където ще си взема гореща вана, последвана от щедро сервирана вечеря. Прекарах известно време, гледайки пейзажа, след което извадих „Кралство край морето“, за да видя дали Пол Теру бе споменал нещо за заобикалящата ме местност, което бих могъл да открадна или да променя според нуждите си. Както винаги, установих с учудване, че докато се е клатушкал по същите тези релси, той е водил оживен разговор със спътниците си. Как го прави? Освен че моят вагон беше почти празен, не знаех как се подхващат разговори с непознати във Великобритания. В Америка, разбира се, е лесно. Просто протягате ръка и казвате: „Казвам се Брайсън. Колко пари изкарахте миналата година?“ и оттам нататък разговорът не спира.

Но в Англия — или в този случай в Уелс — е толкова трудно, поне за мен. Никога не съм провеждал разговор във влак, който да не е бил катастрофален, или поне, за който после да не съм съжалявал. Или изтърсвам нещо напълно неподходящо („Извинете, но не мога да не забележа изключителния размер на вашия нос“) или се оказва, че човекът, когото съм поощрил да ми прави компания, страда от сериозна душевна болест, която се изразява в мърморене и продължително безпомощно циврене, или е служител в отдел „Продажби“ на компанията за гипсова мазилка „Хоуз-Бло“, който взема вашата проява на любезен интерес за силно желание и обещава следващия път, когато мине през Областта на долините да намине, за да направи приблизителна оферта, или е някой, който иска да ви разкаже за операцията си от ректален рак и ви кара да познаете къде се намира колостомийната му торбичка („Предавате се? Вижте, ето тук под мишницата ми е. Хайде, стиснете я.“), или е някой, който набира нови членове за Мормонската общност или едно от десет хиляди други неща, които бих предпочел да си спестя. След дълъг период от време постепенно ми стана ясно, че във влаковете хората, които искат да разговарят с вас, са точно този тип хора, с които вие не искате да разговаряте, така че напоследък не общувам много и разчитам на словесното развлечение, предоставено ми от книгите на по-словоохотлив тип автори като Джан Морис^[5] и Пол Теру.

Така че бе донякъде иронично, че както си седях и си гледах работата, някакъв мъж в шушляков анорак мина покрай мен, забеляза

книгата и извика: „Аха, онзи Торо!“ Вдигнах глава и го видях как се настанява на крайчеца на стола срещу мен. Беше на около шестдесет години, със сплъстена бяла коса и нахакани, пищно избуяли вежди, които се издигаха в две островърхи купички, подобно на върховете на белтъчена целувка. Изглеждаха така, сякаш някой го беше вдигал, хващайки го за тях.

— Знаете ли, не е много добре запознат с влаковете.

— Моля? — отговорих аз предпазливо.

— Торо — кимна той към книгата. — Въобще не е запознат с влаковете. Или ако е, не споделя това с никого. — Засмя се сърдечно на тази реплика и явно толкова му хареса, че я повтори, след което седна с ръце върху коленете си и се усмихна, като че ли се опитваше да си спомни кога за последен път двамата сме се забавлявали така.

Кимнах съвсем икономично в отговор на неговата духовита забележка и отново се съсредоточих върху книгата си с жест, който се надявах той да изтълкува правилно като покана да се разкара. Вместо това, той се наклони напред и наведе книгата с уродливия си пръст — действие, което намирам за изключително неприятно дори и в най-добрите моменти.

— Чували ли сте за онази негова книга „Великата железница какво там беше?“ Из цяла Азия. Знаете ли я?

Кимнах.

— Знаете ли, че в книгата той стига от Лахор до Исламабад с „Делхи Експрес“, без нито веднъж да спомене модела на двигателя.

Виждах, че очакват от мен да направя някакъв коментар и затова казах:

— Ооо?

— Не го споменава нито веднъж. Можете ли да си представите? Каква полза има от книгите за железници, ако не пишат за двигателите.

— Значи обичате влаковете? — казах аз и моментално пожелах да не го бях правил.

В следващата секунда книгата вече се намираше в скута ми и аз слушах най-скучния човек на света. Всъщност не се заслушах много в това, което казваше. Вниманието ми беше приковано от играещите му вежди и от откритието, че притежава точно толкова пищна растителност и в носа си. Все едно се беше измил с шампоана против

косопад „Чудотворен растеж“. Той не беше просто набелязващ влакове, а говорещ по влакове — едно далеч по-опасно състояние.

— Например *този* влак — казваше той — е модел „Метро-Камел“, самостоятелна единица, построена в завода „Суиндън“ между, предполагам, юли 1986 и август или най-късно септември 1988 година. В началото си помислих, че не може да бъде „Суиндън“ 86–88, заради кръстатия бод на облегалките на седалките, но след това забелязах нитовите с нарез върху страничните табла и си помислих, помислих си: „Това тук, Сирил, синко, е хибрид. На този свят няма много сигурни неща, но нитовите с нарез никога не лъжат.“ Та къде живееете?

Отне ми известно време да разбера, че ми е бил зададен въпрос.

— Ъх, Скиптън — отговорих аз, послъгвайки само отчасти.

— Там би трябвало да имате напречни камери на „Крос енд Блакуел“ — каза той нещо от сорта или точно толкова безсмислено за мен. — А аз, аз живея в Ъптън-он-Севърн...

— Напастта от Севърн^[6] — импулсивно отвърнах аз, но той не схвана смисъла на думите ми.

— Точно така. Вълната минава точно покрай къщата ми. — Изгледа ме с леко раздражение, все едно се опитвах да го отклоня от основната му теза. — Сега, при нас има ротори Z-46 на „Зануси“ с хоризонтални бутала на „Абът енд Костело“. Винаги може да разпознаете Z-46, защото когато преминават през скачени релси чувате „патуш-патуш“, а не „катънк-катънк“, както останалите. Всеки път ги издава. Обзалагам се, че не знаехте това.

Накрая започнах да го съжалявам. Жена му била починала преди две години — предполагам, самоубийство — и оттогава той се бе отдал на пътуване по железопътните линии на Великобритания, броене на нитове, отбелязване на номерата на предните табла и в правене на всичко друго, което правят тези бедни хора, докато Господ ги дари с милостива смърт. Наскоро бях прочел статия в един вестник, в която говорител от Британската психологическа общност бе определил следенето на влакове като форма на аутизъм, наречена „Синдром на Асперджер“.

Той слезе на гара Престейтин — имаше нещо общо с търга на някакъв дванайсеттонен тендер на „*Faggots & Gravy*“^[7], за който се говорело, че ще пристигне на сутринта — и аз му помахах през прозореца, докато влакът се отдалечаваше, след което се отпуснах с

наслада сред внезапно настъпилото спокойствие. Слушах как влакът се движи по релсите — на мен ми звучеше като „синдромът на асперджер — синдромът на асперджер“ — и прекарах остатъка от времето до Ландъдно, мързеливо броейки нитовете.

[1] Гричлинг Гибънс (1648–1721) — британски резбар и каменоделец, негово дело са декоративните резби и каменни орнаменти в замъците Бленхайм и Хемптън Корт и катедралата „Сейнт Поле“ — Б.р. ↑

[2] герой от уестърн сериала „Бонанза“, чиято роля се изпълнява от американския актьор Дан Блокър — Б.р. ↑

[3] Дерек Хатън — общински съветник на Ливърпул, който напуска политиката и става известен телевизионен коментатор, участник в популярни радио и телевизионни предавания, водещ на собствена радиопрограма — Б.р. ↑

[4] от hoot (англ.) — подвиквам присмехулно — Б.р. ↑

[5] Джан Морис — английска писателка, журналистка и историчка, най-известна със своите пътеписи и биографични книги, особено популярни са пътеписите ѝ от Венеция и Испания и книгата ѝ за Оксфорд — Б.р. ↑

[6] непреводима игра на думи: Severn bore — bore (англ.) 1/ голяма вълна, причинена от вдигането на прилив в устието на река. 2/ бърборко, напаст — Б.пр. ↑

[7] (англ.) — „Педерастии със сос“ — Б.р. ↑

ДВАЙСЕТА ГЛАВА

От влака северен Уелс изглеждаше като ад за летуващите — безкрайна поредица от затворнически къмпинги, разположени сред уединената, брулена от вятъра пустош, от погрешната страна на железопътната линия и безмилостната магистрала и с изглед към безпределен естуар от влажен пясък, осеян с коварни подвижни пясъци, а някъде в далечината се виждаше и морето — далечно петно на хоризонта. На мен ми се видя необичайна алтернатива за прекарване на отпуската — човек да спи в ламаринена кутия сред едно тъжно поле на голямо разстояние от което и да било населено място и то при климат като британския, и всяка сутрин да се събужда в компанията на стотици други хора, появяващи се от идентични ламаринени кутии, да пресича железопътната линия и магистралата и да се изкачва през пустинята, избягвайки подвижните пясъци, само за да си натопи краката в едно отдалечено море, пълно с ливърпулски лайна. Не мога да кажа какво точно, но нещо в цялата тази идея не ми се нравеше.

Но изведнъж къмпингите започнаха да се разреждат, пейзажът около Колуин Бей придоби отсенки на красота и великолепие, влакът рязко зави на север и само след няколко минути пристигнахме в Ландъдно. Това е едно наистина стилно и красиво градче, построено до внушителния по размери залив и оградено откъм страната на обширния бряг със сгушени един до друг, превзети, но елегантни малки хотели от деветнайсети век, които в сумрака ми заприличаха на редица викториански гувернантки. Ландъдно е построен с курортна цел в средата на деветнайсети век и притежава приятна, старовремска атмосфера. Предполагам, че Луис Карол, който е правил прочутите си разходки с Алиса Лидел по този бряг през шейсетте години на деветнайсети век, разказвайки ѝ очарователни истории за бели зайци и гъсеници, които пушат наргиле, не би забелязал особена промяна днес, естествено, с изключение на факта, че хотелите са вече осветени с електричество и че днес Алиса би била на — колко? — 127 години.

За мой ужас, градът беше претъпкан с пенсионери дошли за уикенда. Автобуси от всички краища на страната бяха паркирани по страничните улички, всички хотели, в които проверих бяха пълни, а във всички ресторанти, в които надникнах имаше тълпи от хора — същински океан от белокоси глави, сърбащи супа и разговарящи щастливо. Само Господ знае какво ги бе довело на Уелското крайбрежие по това мрачно време на годината.

Малко по-надолу по брега се намираше група пансиони, големи и неразличими един от друг, а на прозорците на някои от тях бяха окачени надписи „Стаи под наем“. Можех да избирам между осем или десет, което винаги ме изтормозва донякъде, защото инстинктът ми да избирам погрешни места е непогрешим. Жена ми например може да огледа поредица от пансиони и моментално да разпознае онзи, чиято съдържателна е беловласа вдовица с благ характер и обича деца, има снежнобели чаршафи и блестящ от чистота порцелан в банята, докато на мен като цяло може да се разчита да избера пансион, притежаван от някой алчен тип, от чиято цигара пада пепел и чиято кашлица ви кара да се замисляте къде побира всичките си хрочки. Имах мрачното предчувствие, че и днес ще се получи така.

На всички пансиони имаше табели, които изброяваха множеството удобства за туристите — „Цветен телевизор“, „Апартаменти“, „Подноси с плодове и кафе за сметка на хотела“, „Цялостно централно отопление“ — което само засили тревогата ми и предчувствието ми за пагубния изход на това начинание. Как би могъл човек да направи интелигентен избор между такава неразбория от алтернативи? Един от пансионите предлагаше сателит и преса за гладене, а друг можеше да се похвали с „Валидно удостоверение за спазване на противопожарните стандарти“, изписано с наперен курсив, което между другото бе нещо, за което не се бях сещал да питам при предишните си посещения в пансиони, осигуряващи „Нощувка и закуска“. В миналото бе толкова лесно — максимумът, на който се надяваше човек, бе топла и студена вода във всяка стая.

Избрах пансион, който изглеждаше сравнително приемлив поне отвън — на табелата пишеше, че ще ми бъдат осигурени цветен телевизор и условия за правене на кафе в стаята — напълно достатъчно на моята възраст, за да си подсигурия една забавна съботна вечер, но в момента, в който стъпих в стаята и вдишах плесенясалата

воня на влажен гипс и лющещи се тапети, разбрах, че съм направил един наистина лош избор. Тъкмо се наках да се обърна и да офейкам, когато се появи съдържателят и възпря отстъплението ми, изричайки не въодушевено: „Да?“ Краткият ни разговор ме осведоми, че единична стая и закуска ще ми коства 19.50 лири, което бе почти чист обир. Въобще не можеше и да се мисли да прекарам нощта в такова ужасно място и то на такава обирджийска цена, така че казах: „Чудесно“ и се регистрирах. Добре де, понякога е толкова трудно да откажеш.

Стаята бе точно такава, каквато очаквах — студена и безрадостна, с мебелировка от термоустойчива пластмаса, изцапан, сплъстен килим и загадъчни петна по тавана, които ви карат да си мислите за трупа, скрит на горния етаж. Леденият вятър се промушваше през процепите на вертикално разделения прозорец. Дръпнах пердетата и не се учудих от факта, че трябваше почти да ги изтръгна от корнизите, преди да се поместят малко, без дори да се срещнат в средата. Действително имаше поднос с необходимите продукти за приготвяне на кафе, но чашите бяха — меко казано — отвратителни, а лъжицата залепна за подноса. Банята, смътно осветена от лампа високо на тавана, задействана посредством парче връв, беше покрита с огънати плочки и мръсотия, насъбирана с години във всеки ъгъл и цепнатина. Надникнах в жълтеникавата утайка около ваната и умивалника и осъзнах какво прави съдържателят с хрчките си. Да си взема вана бе напълно немислимо, така че наплисках лицето си със студена вода, изтрих го с кърпата, която бе твърда като бисквита и с радост напуснах стаята.

Разхождах се дълго по крайбрежния булевард, за да ми се отвори апетит и да изгубя малко време. Чувствах се чудесно. Вятърът бе пронизващ и наоколо нямаше жива душа, въпреки че във фойетата и ресторантите на хотелите все още се виждаха беловласи старци, които се появяваха и изчезваха. Може би се бяха събрали за конференция на тема Болестта на Паркинсон. Изминах почти целия крайбрежен булевард, наслаждавайки се на хладния есенен въздух и красивата, кокетна обстановка: вляво се намираха хотелите, с техните мъжделиви светлини, вдясно бе мастиленосинята бездна на неспокойното море, а навсякъде около мен бе осеяно със светлините на двата носа — Голям и Малък Орм.

Не можех да не забележа — сега бе така очевидно — че почти всички хотели и пансиони определено превъзхождаха моя. И почти всички имаха имена, които отдаваха почит на други, далечни места — „Уиндърмиър“, „Стратфорд“, „Кловли“, „Дерби“, „Сейнт Килда“ и дори „Торонто“, сякаш съдържателите се страхуваха, че би било твърде жестоко към туристите да им напомнят, че се намират в Уелс. Само едно от заведенията с надпис „*Gwely a Brecwast*“ — Нощувка и закуска — загатваше, че поне технически погледнато се намирам зад граница.

Вечерях скромно в някакъв незабележителен ресторант край „Мостин Стрийт“, а след това, тъй като не бях в настроение да се върна в мизерната си стая в напълно трезво състояние, тръгнах да търся някаква кръчма. Ландъдно разполага с твърде малко от тези жизненоважни институции. Вървах доста време, преди най-сетне да забележа една, която изглеждаше донякъде подходяща да бъде приближена. Отвътре приличаше на типична градска кръчма — с кафеникави, плюшени мебели, изпълнена със застоял въздух и задимена, но беше оживена и пълна с предимно млади хора. Седнах на бара, мислейки си, че ще бъда в състояние да подслушвам съседите си и да ми бъде обърнато внимание в момента, в който чашата ми се изпразни, но нито едно от двете не се осъществи. Музиката и шумът от разговорите бяха прекалено високи, за да мога да разбера какво си говорят съседите ми, а настоятелните молби на клиентите край касата да бъдат обслужени бяха твърде многобройни, за да може единственият измъчен обслужващ зад бара да обърне внимание на празната чаша и окаяната ми физиономия.

Така че си седях и пиех бира, когато успях да си поръчам някой пинт, и наблюдавах, както правя често при такива обстоятелства, интересния процес, при който клиентите, приключили с бирата си, донасяха на бармана чашата със залепнали по нея лиги и златиста слюнка, която бива внимателно напълнена до ръба, така че излишната пяна, заредена с невидимо количество бактерии, плюнки и микрочастици от несдъвкана храна, се стича отстрани на чашата, а оттам в купата за остатъчни течности, откъдето ще бъде внимателно — бих казал дори научно — пренесена, посредством прозрачна пластмасова тръбичка, обратно във варела в килера. Там тези миниатюрни нечистотии се понасят, плуват и смесват, подобно на храна за рибки в аквариум, в очакване да бъдат призовани към чашата

на някой друг. След като така или иначе ще пия разредена слюнка и устни изплаквания, предпочитам да го правя на някое уютно и весело място, седейки на дървено кресло с извит гръб край лумнал огън, но това явно е една все по-непостижима мечта. Както и понякога се случва при такива обстоятелства, изпитах наложителна нужда да престана да пия бира, така че се надигнах от местенцето край бара, на което бях кацнал и се завърнах в квартирата си край брега, за да си легна рано.

На сутринта излязох от пансиона, само за да се озова в един свят, лишен от цветове. Небето тежеше мрачно над земята, а морето край брега изглеждаше огромно, безжизнено и сиво. Докато вървах, започна да ръми и дъждът набразди водата. Докато стигна до гарата, вече валеше силно. Гарата на Ландъдно е затворена в неделя — това, че най-големият курорт в Уелс не е обслужван от железопътните линии в неделя е една прекалено безсмислена и потискаща тема, която не заслужава да бъде обсъждана по-подробно, но имаше автобус за Блоно Ффестиниог от изход 11. Край автобусната гара нямаше пейки или навеси, за да се скрия от дъжда. Ако в наши дни пътувате често из Великобритания с обществен транспорт, много скоро ще се почувствате като член на една нежелана, низша прослойка, подобно на хората с физически недъзи и безработните, и ще ви се стори, че всички около вас искат просто да изчезнете. Така се почувствах и аз в този момент, а аз съм богат, здрав и невероятно красив. Как ли се чувстват постоянно бедните или инвалидите, или тези, които по някаква причина не могат да вземат пълноценно и активно участие в неудържимия стремеж на нацията към слънчевите склонове на планината Алчност?

Струва ми се забележително доколко нещата са се обърнали през последните двайсет години. Навремето животът във Великобритания придаваше на хората едно мълчаливо благородство. Самият факт, че съществува, ходи на работа и си плаща данъците, че хваща от време на време автобуса и е като цяло почтен, макар и напълно обикновен, караше човек да чувства, че по някакъв, макар и минимален начин, допринася за едно благородно начинание — едно, общо казано, състрадателно и добронамерено общество, със здравни осигуровки за всички, добър обществен транспорт, интелигентни телевизионни програми, социални грижи за всички членове на обществото и всичко

останало. Не зная за вас, но аз винаги съм се чувствал горд от това, че съм част от нещо подобно, особено, при положение че навремето човек всъщност не трябваше да прави нищо, нямаше нужда да дарява кръв или да купува „Биг Ишю“^[1], или да полага каквито и да било особени старания, за да почувства, че наистина дава своя малък принос. Но днес, каквото и да правиш, продължаваш да се чувстваш раздиран от вина. Идете на разходка из провинцията и ще ви напомнят, че допринасяте за неумолимото покачване на броя на посетителите в националните паркове и ерозията по вече оределите склонове на хълмовете. Опитайте се да си вземете спален вагон до Форт Уилям, влак от Сетл до Карлайл или автобус от Ландъдно до Блоно в неделя и ще започнете да се чувствате подъл и анормален, защото знаете, че такива услуги изискват огромни по размери субсидии и усилия от страна на държавата. Покарайте малко колата си, потърсете си работа или място, където да живеете и ще видите, че единственото, което правите е да отнемате ценно място и време. Що се отнася до здравната помощ — къде са границите на вашия егоизъм и неучтивост? („Да, можем да се погрижим за растящите ви навътре нокти, господин Смит, но това, разбира се, означава, че трябва да прекъснем системите, които поддържат живота на това дете“).

Ужасявам се при мисълта колко е струвало на „Гуинед Транспорт“ да ме закара до Блоно Ффестшог в тази дъждовна неделна сутрин, тъй като аз бях единственият клиент, с изключение на една млада дама, която се присъедини към нас в Бетус-и-Коед и слезе скоро след това на място с интересното наименование Понт-и-Пант. Бях очаквал с нетърпение това пътуване, тъй като то щеше да ми предостави възможност да видя част от Сноудония, но валеше така силно, а прозорците на автобуса бяха дотолкова нагъсто набраздени от мръсни струйки, че не видях почти нищо — само едно замъглено пространство, заето с безжизнени, ръждиви на цвят папрати, осеяни нарядко с неподвижни овце, които изглеждаха наистина недоволни. Дъждът плющеше по прозорците, все едно някой хвърляше камъчета по нас, а автобусът поднасяше обезпокоително при всеки повей на вятъра. Имах усещането, че се намирам на кораб сред бурно море. Автобусът бъртеше неохотно и с усилие по криволичетите планински пътища, а чистачките му се мятаха бясно, докато стигнахме до едно високо издигнато плато, откъдето предприехме главоломно, сякаш

неконтролируемо спускане към Блоно Ффестиниог през стръмни дефилета, покрити с безброй сгуриени купчини. Навремето това е бил центърът на аспидодобивната промишленост в Уелс и разпръснатите отломки и бракуваният продукт, които покриваха буквално всеки инч от повърхността, придаваха на местността една неземна и свръхестествена атмосфера, подобна, на която не бях усещал никъде във Великобритания. В епицентъра на този лунен пейзаж се гушеше селцето Блоно, което също приличаше на сгуриена купчина от аспид или поне така изглеждаше в проливния дъжд.

Автобусът ме остави в центъра на града в близост до известната железопътна линия Блоно Ффестиниог, която в момента е частна собственост, управлявана от ентузиастични и която се надявах да използвам, за да прекося закритите от облаци планини и да стигна до Портмадог. Перонът на гарата бе отворен, но всички тоалетни и гишета бяха заключени с катинари и наоколо нямаше жива душа. Разучих зимното разписание, окачено на стената и за мой ужас открих, че току-що съм изпуснал един влак — и то наистина за малко. Объркан, извадих собственото си измачкано разписание от джоба и с още по-голям ужас установих, че автобусът е трябвало да пристигне с точно такова закъснение, че да изпусне единствения влак, който тръгваше от Блоно по обяд. Прокарвайки пръст надолу по железопътното разписание, разбрах, че следващият влак няма да тръгне още четири часа. А следващият автобус пристигаше точно няколко минути след това. Как беше възможно подобно нещо и, което бе по-важното в случая, какво щях да правя в това забравено от Бога, прогизнало място през следващите четири часа? Нямаше възможност да остана на перона. Беше студено, а дъждът падаше под такъв коварен ъгъл, че нямаше как да се скрия дори и в най-отдалечените ъгли на гарата.

Мърморейки под носа си недоброжелателни фрази по адрес на „Гуинед Транспорт“, железопътната компания „Блоно Ффестиниог“ и собствената си необяснима глупост, се впуснах из улиците на града. Тъй като беше неделя и се намирах в Уелс, всичко беше затворено и по улиците нямаше никой. Доколкото видях, нямаше и хотели и пансионери. Дойде ми на ум, че може би влакът изобщо не върви в такова лошо време и ако това бе така щях да се намеря в пълна безизходица. Бях вир-вода, беше ми студено, а настроението ми бе повече от мрачно. В

другия край на града имаше малък ресторант на име „Мифанис“, който като по чудо беше отворен. Побързах да вляза в това примамливо, топло място, където свалих подгизналото си яке и пуловера и отидох на масата до най-близкия радиатор с внезапно разчорлена коса. Бях единственият клиент. Поръчах си кафе и нещо малко за хапване и се насладих на факта, че съм на топло и сухо място. Седях на фона на някаква закачлива песен, изпълнявана от Нат Кинг Коул. Гледах как дъждът плющи по шосето отвън и си казвах, че един ден ще си казвам, че всичко това е било преди двайсет години.

Ако въобще научих нещо в Блоно в онзи ден, то бе, че колкото и усилено да се старее човек, едно кафе и един омлет не могат да бъдат консумирани в продължение на цели четири часа. Храних се възможно най-бавно и си поръчах и второ кафе, но след близо час префинено ядене и посрѣбване, стана очевидно, че или трябва да си тръгна, или да започна да плащам наем, така че неохотно си събрах нещата. На касата обясних на любезната двойка съдържатели в каква лоша ситуация се намирах, а те започнаха да изричат онези състрадателни фрази от типа „мили Боже“, както правят възпитаните хора, когато се сблъскат с проблемите на някой друг.

— Може да отиде в рудника за аспид — предложи жената на мъжа.

— Да, би могъл да отиде в рудника — съгласи се мъжът и се обърна към мен. — Можете да отидете в рудника за аспид — изрече той, сякаш си мислеше, че може би по някакъв начин съм пропуснал репликите разменени между тях малко преди това.

— О, нима? И какво точно е това? — запитах аз, опитвайки се да не показвам съмнението, което ме глождеше.

— Старият рудник. Там правят обиколки с гид.

— Много е интересно — добави жената.

— Да, наистина е много интересно — каза мъжът. — Но е доста труден преход — добави той.

— А може и да е затворено в неделя — каза жена му. — Извън сезона сме — обясни тя.

— Разбира се, може да вземете и такси до там, ако не ви се разхожда в такова време — продължи той.

Аз го погледнах. Такси? Такси ли каза? Изглеждаше ми прекадено невероятно, за да мога да го повярвам.

— Имате таксита в Блоно?

— О, да — каза мъжът, все едно това бе една от най-големите забележителности в Блоно. — Искате ли да ви поръчам едно, което да ви закара до рудника.

— Ами — търсех думи: не исках да изглеждам неблагодарен, при положение че тези хора се бяха държали така мило с мен, но перспективата да изкарам следобеда в обиколка на рудник, облечен с влажни дрехи, бе почти толкова привлекателна, колкото едно посещение при проктолог. — Мислите ли, че ще ме закара до Портмадог? — Не знаех колко далеч се намира, а не смеех и да се надявам.

— Разбира се — отговори мъжът. Така че ми извика такси и в следващия момент вече си тръгнах, изпратен с поток от благопожелания от страна на двамата съдържатели. Качих се в таксито, чувствайки се като корабкрушенец, който неочаквано е бил спасен. Не бих могъл да ви опиша с каква радост видях Блоно да остава зад гърба ми.

Шофьорът на таксито беше дружелюбен млад човек, който ме осведоми относно най-важните икономически и социологически показатели на живота на полуостров Дифор. Най-забележителната новина бе, че на полуострова не вали в неделя. Нямамо никакъв начин да си купите алкохолна напитка в което и да било място между Портмадог и Абердарън. Не знаех, че във Великобритания все още съществуват такива изолирани области, населени от хора с подобна висока нравственост, но толкова се радвах, че напускам Блоно, че не ми пукаше.

Портмадог, сгушил се край морето в безмилостния порой, изглеждаше сив и незабележителен, застлан с мокри камъчета и пълен с къщи от тъмен камък. Независимо от дъжда проучих оскъдния избор от местни хотели, но този път внимателно — чувствах, че имам правото да прекарам една вечер в уют и лукс след безрадостната нощ в пансиона в Ландъдно, така че си избрах пансион на име „Кралският Спортсмен“. Стаята бе прилична, достатъчно чиста и, макар и незабележителна, задоволяваше нуждите ми. Започнах да си правя кафе и докато чайникът завираше, се преоблякох със сухи дрехи, след което поседнах на крайчеца на леглото с кафето и купичка вкусни бисквити за чай и гледах сапунена опера под названието „Побол Уай

Ким“, която ми хареса доста. Разбира се нямах представа за какво става дума, но бих могъл да кажа с определена доза увереност, че актьорите бяха по-добри, а фабулата по-стойностна, от която и да било програма, произведена в Швеция или Норвегия, а дори и в Австралия. Поне стените не се клатеха всеки път, когато някой блъскаше вратата. Беше странно да гледам хора, които явно живееха в типично английска обстановка — пиеха чай и носеха жилетки от „Маркс енд Спенсър“, но говореха на марсиански. Интересно е да се спомене, че от време на време си позволяваха да използват и английски изрази от типа: „О, йе“, „Да, де“, „Окей“, вероятно, защото нямаше уелски еквиваленти на тези фрази, а в един паметен момент от програмата, един от героите произнесе следното: „Ша са ходи ли да се шибва тоз викенд“, което просто ме плени. Наистина е чудесно, че хората от Уелс си нямат собствен израз за осъществяването на една полулегална сексуална връзка през уикенда.

Докато приключиха с кафето и излязох на улицата, дъждът беше временно намалял, но улиците бяха пълни с локви около каналите, които не можеха да поемат подобно количество вода. Поправете ме ако греша, но продължавам да си мисля, че ако има нация, която до момента би трябвало да се е научила как да се справя с пресушаването на улици, то това би трябвало да е Великобритания. Но в този случай, колите се понасяха безразсъдно като на въздушни възглавници през тези нетрайни езера и хвърляха потоци от вода върху разположените наблизо магазини и къщи. Имайки предвид изживяванията си с локви в Уестън и напълно осъзнал факта, че се намирах на място, в което нямаше абсолютно нищо, което да се прави в неделя, продължих предпазливо нагоре по главната улица.

Размотах се около центъра за туристическа информация, където си взех брошура, от която се осведомих, че Портмадог е бил построен в началото на деветнайсети век от някой си Александър Мадокс като пристанище за износ на аспид от Блоно и че в края на века в пристанището са пускали котва над хиляда кораба годишно, за да изнесат 116 000 тона камъни от Уелс. В наши дни кеят е, както и може да се очаква, обновена зона за юпита, с калдъръмени улици и елегантни апартаменти. Разгледах го от любезност, след което се насочих през една задна уличка към крайбрежния квартал с малки пристани и други търговски дейности свързани с мореплаването,

изкачих се от едната страна на хълма с жилищни комплекси и слязох от другата, докато в края на краищата се озовах в спокойното селце Борт-и-Гест — едно прелестно място с тухлени вили, разположени край залив с формата на подкова и с великолепни изгледи от Трает Бах до Харлек Пойнт и залива Тремадок отвъд тях. Борт-и-Гест притежаваше една очарователна старовремска атмосфера. В средата на селцето и с изглед към залива се намираше пощенско подразделение със син навес, на който висяха надписи „Сладкарски изделия“ и „Сладоледени изделия“, а наблизо имаше и заведение на име „Сий Вю Кафе“. Сякаш бяха пресъздали част от книгата „Приключения на острова“. Бях моментално очарован.

Тръгнах към носа по една обрасла с трева пътека високо над морето. Дори и под надвисналите облаци, изгледът към естуара на Гласлин и планините Сноудън отвъд него бе великолепен. Вятърът брулеше, а в подножието вълните се разбиваха бурно в скалите, но поне дъждът спря, а въздухът бе свеж и чист, така както може да бъде само край морето. Смрачаваше се и аз се уплаших, че бих могъл да направя компания на вълните в подножието, така че се запътих обратно към града. Когато стигнах до там, открих, че и малкото заведения, които бяха отворени, вече бяха затворили. В заобикалящата ме тъмнина проблясваше само един маяк бледа светлина. Отидох да разгледам и бях заинтригуван от факта, че това се оказа южният терминал и главната оперативна квартира на прочутата железница „Блоно Ффестиниог“. Изпитвайки силно желание да видя ръководния център на организацията, която ми бе причинила толкова много мъки и неудобства напоследък, влязох вътре. Макар че бе минало пет, книжарницата бе все още отворена, а библиотеката бе осеяна с безмълвно разхождащи се хора, така че продължих навътре и заразглеждах. Мястото бе необикновено — лавица до лавица, покрити със заглавия от рода на „Железниците в долината Уинион и естуара на Маудах“ и „Пълна енциклопедия на железопътните прелези“. Намерих дори и многотомното издание „Влакове в беда“, всеки том, от което включваше снимки на дерайлиралия, сблъсквания и други катастрофи — предполагам еквивалента на порнофилм за всеки любител на трейнспотинг. За търсачите на по-силни усещания имаше и множество видео касети. Избрах една съвсем случайно — „Локомотивното рали на Хънслет и стоте през 1993“, на чийто етикет бяха изписани

предизвикателните слова: „Петдесет минути екшън под пара!“. Под етикета имаше и друг надпис: Внимание: съдържа несъкратени сцени от съвкуплението на „Стърок 0-6-0“ тежка категория и „Скакалеца Дж. В. Р.“. Всъщност последното е пълна измислица, но това, което забелязах в действителност и намерих за дълбоко шокиращо бе, че хората около мен разглеждаха книгите с такава самовглъбеност и затаен дъх, както и посетителите на порно магазин, което внезапно ме накара да се замисля дали шегобийците-трейнспотери имат и нещо друго наум, за което не се бях досещал преди.

Надписът на стената в залата за продажба на билети гласеше, че железницата „Блоно Ффестиниог“ е била основана през 1832 година и е най-старата действаща железница в света. От надписа научих, че броят на членовете ѝ е 6 000 — цифра, която ме изкара извън всякакво равновесие. Въпреки че последният влак за деня бе тръгнал преди известно време, зад гишето все още имаше човек, така че пристъпих и тихо го разпитах относно липсата на координация между влаковете и автобусите в Блоно. Макар че се държах очарователно, по неизвестни за мен причини той се намуси, все едно че критикувах жена му и ми заяви със сприхав тон:

— Ако от „Гуинед Транспорт“ искат хората да хванат обедния влак от Блоно, трябва автобусите им да тръгват по-рано.

— Но вие от своя страна — настоях аз — бихте могли да пускате влаковете с няколко минути по-късно.

Той ме изгледа така, сякаш бях възмутително нагъл тип и каза:

— А защо?

Ето в това се състои проблемът на всички запалени по железници и влакове. Те са нерационални, свадливи, опасно дребнави и много често имат, както и в този случай, щръкнали мустаци, което просто ви предизвиква да протегнете два пръста и да ги забиете в очите им. Освен това, благодарение на журналистическия ми шпионаж из книжарницата, мисля, че имаме убедителни основания да предположим, че тези хора извършват неестествени актове с видеокасетите с порно съдържание. За тяхно добро и за доброто на обществото, би трябвало такива хора да бъдат хванати и държани зад бодлива тел.

Замислих се дали да не извърша граждански арест на място — „Задържам ви в името на Нейно Величество, заради това че сте така не

отстъпчив с разписанията си и затова че притежавате малки и дразнещи мустаци“, — но бях във великодушно настроение, така че го оставих, но го изгледах със строг и предупредителен поглед, който загатваше, че по-скоро адът ще замръзне, отколкото аз отново да се възползвам от услугите на неговата железница. Мисля, че ме разбра.

[1] Новинарско списание, издавано от благотворителна организация и списвано от професионални журналисти, което се продава единствено от бездомници по улиците — Б.р. ↑

ДВАЙСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

На сутринта отидох до гарата в Портмадог — не тази на Блоно Ффестиниог, в която си играеха на влакове, а истинската железопътна гара на „Бритиш Рейл“. Гарата беше затворена, но наоколо имаше доста хора, които усърдно избягваха да се гледат взаимно и стояха на същите места, на които вероятно заставаха всяка сутрин. Сигурен съм в това, тъй като си стоях и не пречех на никого, когато пристигна един мъж облечен в костюм, който в началото изглеждаше изненадан, а след това ядосан от факта, че съм заел неговия квадратен метър от перона. Зае позиция на няколко фута от мен и ме изгледа с израз, който не беше далеч от омраза. Колко лесно е понякога, помислих си аз, да си създадеш врагове във Великобритания. Достатъчно е да застанеш на тяхното място или да обърнеш колата си в алеята им за паркиране — цялото изражение на този мъж говореше: „Не обръщайте!“ — или без да искате да седнете на тяхното място във влака и те ще ви мразят безмълвно, докато умрат.

В края на краищата пристигна влак с два вагона и всички ние се затътрихме към него. Това са наистина най-неудобните, силно неприятни влакове, с твърди краища на седалките, загадъчни, ту топли, ту студени течения, заслепяващо осветление и най-вече пагубна за здравето цвятова схема — оранжеви ивици и безнадеждно наперени орнаменти във формата на обърнато V. Защо някои хора си мислят, че пътниците умират от желание да бъдат заобиколени с оранжеви цветове, особено рано сутрин? Копнеех за един от онези старомодни влакове, които бях видял, когато дойдох във Великобритания за първи път; влаковете, които нямаха коридори, а се състояха от самостоятелни купета, всяко от които бе напълно изолирано от останалите. Човек винаги изпитваше леко вълнение, когато отваряше вратата на вагона, защото не знаеше какво го очаква вътре. Имаше нещо приятно интимно и произволно в това да пътуваш с напълно непознати хора. Спомням си, че веднъж пътувах с един от тези влакове, когато един от пътниците внезапно повърна щедро на пода — беше по времето на

грипна епидемия — и след това има наглостта да се свлече от влака на следващата гара и да ни изостави с кисели физиономии и свити пръсти на краката, но и всички ние се държахме, както подобава на истински британци и се преструвахме, че нищо не се е случило. Замисляйки се отново, може би е по-добре, че вече няма такива влакове. Но оранжевите орнаменти все пак не ми харесват.

Движихме се по крайбрежния път покрай разляти естуари и скалисти хълмове, по протежение на обширното сиво пространство, заето от залива Кардиган. Имената на градчетата по пътя наподобяваха звуците, издавани от котка, която се опитва да повърне валмо косми: Ллиуингурил, Морфа Мауддак, Лландекуайн, Дайфрайн Ардуай. На гара „Пенрайндеудрает“ влакът се напълни с деца на всякаква възраст, облечени с ученически униформи. Очаквах да викат, да пушат и да се замерят с разни предмети, но те до едно спазваха безупречно поведение. Всички слязоха на Харлек и вагонът изведнъж опустя — бе точно толкова тихо, че да мога да чуя двойката до мен, която разговаряше на уелски, което ми достави удоволствие. До Бармут прекосихме още един разлят естуар, минавайки по разнебитен път от дърво. Бях чел някъде, че това шосе е било затворено в продължение на няколко години и доскоро Бармут е бил последната спирка по тази жп линия. Изглеждаше като чудо, че „Бритиш Рейл“ са инвестирали пари за поправката на пътя, но мога да се обзаложа, че ако се върна след десет години, този полузабравен участък на колела от линията до Портмадог ще бъде в ръцете на ентузиастични като тези в Блоно Ффестиниог и че някакъв натякващ тип с превзети мустачки ще ми каже, че не мога да направя връзка оттук, тъй като това не се вписва в обществено разписание.

Така че изпитах задоволство, когато три часа и 105 мили след като бях тръгнал, успях да направя връзка в Шрузбъри, докато все още имах такава възможност. Намерението ми бе да завия на север и да започна наново величественото си настъпление към Джон О'... Троутс, но докато си проправях път през гарата, чух съобщение по високоговорителите на перона, че пристига влак за Лъдлоу и импулсивно се качих на него. От години бях чувал, че Лъдлоу е прелестно местенце и внезапно ми хрумна, че това би могло да бъде последната ми възможност да го видя. И така, двайсет минути по-

късно се озовах на обезлюдената гара в Лъдлоу и започнах да се изкачвам по хълма към града.

Лъдлоу бе наистина очарователно и приятно градче, разположено на върха на хълма високо над реката Тийми. Явно притежаваше всичко, което може да се изисква от една градска общност — книжарници, кино, няколко приятни на вид чайни и хлебарници, две-три „семеини“ месарници (Всеки път ми се иска да вляза и да попитам: „Колко за моята редовна поръчка?“), старомоден „Уулуърт’... с“ и обичайният асортимент от аптеки, кръчми, галантерийни магазини и тям подобни, подредени уgliedно и в пълен унисон със заобикалящите ги здания. Гражданското общество на Лъдлоу бе поставило грижливо множество табелки по къщите, осведомявайки туристите кой е живял някога в тях. Имаше една такава табелка и на стената на стария хан „Ейнджъл“ — някогашна спирка на пощенските коли на „Броуд Стрийт“, чиито прозорци в този момент бяха — за жалост и надявам се само временно — заковани с дъски. Надписът на табелката гласеше, че прочутата пощенска кола „Аврора“ някога е покривала разстоянието от около сто мили до Лондон за малко повече от двайсет и седем часа, което показва какъв забележителен напредък сме постигнали оттогава. В наши дни „Бритиш Рейл“ вероятно ще се справи за половината от времето.

В близост попаднах случайно на централния офис на организация на име „Лига за защита на котките в Лъдлоу и околността“, което ме заинтригува. Зачудих се какво ли толкова правят хората от Лъдлоу с котките си, за да се наложи да бъде основана такава специална агенция за защита? Може би гледам на нещата от погрешен ъгъл, но с изключение на това да ги запалите живи или да започнете да ги хвърляте по мен, не мога да си представя нищо, което би ме подтикнало да основа благотворителна организация за защита на техните интереси. Няма почти нищо друго, освен трогателното доверие в надеждността на прогнозите за времето и всеобщата обич към вицовете, включващи думата „задник“, което по-силно да ме накара да се чувствам чужденец във Великобритания, от отношението на британците към животните. Знаехте ли, че „Националното общество за предотвратяване на прояви на жестокост към децата“ е било основано шестдесет години по-късно от „Кралското общество за предотвратяване на прояви на жестокост към животните“, и то като

негов филиал? Знаехте ли, че през 1994 година Великобритания гласува за директива на Европейския съюз, изискваща задължително почивно време за превозвани животни и против задължително почивно време за фабричните работници?

Но дори и на фона на един така любопитен факт, ми се струваше доста необикновено, че съществува цяла, явно солидно осигурена от финансова гледна точка организация, посветена изцяло на безопасността и благосъстоянието на котките от Лъдлоу и околността. Не по-малко ме заинтригуваха и самоналожените от обществото необичайни ограничения по отношение на периметъра на неговата дейност: идеята, че се интересуват единствено от безопасността и благосъстоянието на котките от Лъдлоу и околността. Чудех се какво ще стане, ако членовете на лигата видяха някой да дразни котка малко извън границите на областта? Дали щяха да повдигнат примирено рамене и да кажат: „Извън нашата юрисдикция е?“ Кой би могъл да отговори на този въпрос? Със сигурност не и аз, защото когато наближих централния офис с намерение да разпитам, се оказа, че той е затворен, а членовете му — надявам се да не бъда разбран погрешно — явно бяха отишли на обяд.

Което реших да сторя и аз. Пресеях улицата и влязох в един приятен ресторант със салатен бар на име „Маслинен клонка“, където за нула време се превърнах в парий, тъй като заех маса за четирима. Когато влязох в него, ресторантът беше почти празен, а се мъчех да се справя с раницата си и с наклонения поднос и се насочих към първата празна маса, която видях. Но в секундата, в която седнах, в заведението се стекоха хора от всички посоки и през цялото кратко време, докато обядвах, усещах как хората застанали на касата се обръщат и втренчват поглед в мен, защото бях заел място явно непредназначено за обяд за сам човек и ще им се наложи да отнесат подносите си до непопулярната горна част на заведението, което очевидно бе една неприемлива алтернатива. Докато седях, литвайки се да ям възможно най-бързо и да не бия на очи, някакъв мъж, седнал през две маси, дойде и ме запита с рязък тон дали един от столовете е свободен и го взе, без да изчака да му отговоря. Свърших с обяда и се измъкнах засрамен.

Върнах се на гарата и си купих билет за следващия влак за Шрузбъри и Манчестър Пикадили. Поради авария на релсите в

някакъв участък от пътя, влакът закъсня с четиридесет минути. Беше претъпкан и пътниците бяха в раздразнително настроение. Намерих си място като притесних цяла маса хора, които неохотно се сместиха и ми хвърлиха гневни погледи, изпълнени с презрение — още врагове! Какъв ден само! — и седнах притиснат от всички страни в силно затопления вагон, облечен с балтона си и с раница в скута. Хранех бегли надежди да стигна до Блекпул, но не можех да помръдна и на йота и да извадя железопътното си разписание, за да видя къде трябва да се прехвърля на друг влак, така че просто седях и се надявах да хвана влак за Манчестър по-нататък.

„Бритиш Рейл“ не беше във форма. Пропълзяхме около миля извън гарата и след това останахме неподвижно доста дълго време без никаква очевидна причина. Най-накрая съобщиха, че поради проблеми по-нататък по линията, нашият влак ще спре в Стокпорт, при което се чува стенания от всички страни. В края на краищата след около двайсет минути влакът колебливо потегли и се понесе несигурно през тревистата местност. На всяка гара гласът по високоговорителя се извиняваше за закъснението и обявяваше наново, че влакът ще спре в Стокпорт. Когато най-накрая стигнахме в Стокпорт със закъснение от деветдесет минути, очаквах всички да слязат от влака, но никой не се помръдна, така че и аз направих същото. Само един пътник — японец — слезе послушно, а после ни изгледа слисано, когато видя как влакът продължи към Манчестър без никакво обяснение и без него. В Манчестър открих, че трябва да се кача на влак за Престън. Разгледах електронното табло, но на него бяха изписани само крайните гари, но не и междинните спирки. Така че повървах и се наредих на опашката от пътници, които разпитваха един служител от охраната на „Бритиш Рейл“ как да стигнат до различни места. За негово нещастие във Великобритания нямаше гари на име „Я си го начукай“, тъй като бе очевидно, че му се искаше да каже на пътниците именно това. Каза ми да отида на тринайсети перон и аз се запътих натам, но пероните свършваха на номер единайсет. Върнах при охранителя и му казах, че не мога да намеря перон номер тринайсет. Оказа се, че тринайсети перон се намира нагоре по някакво тайно стълбище и от противоположната страна на един прелез. Явно това бе перонът за липсващи влакове. Наоколо имаше цяла тълпа пътници, които изглеждаха изгубени и печални, като хората от комедията на „Монти

Пайтън“ за млекаря. В края на краищата ни изпратиха на перон номер три. Влакът, който пристигна, бе естествено двувагонен „Спринтър“. Обичайната бройка от седемстотин души се наблъскаха в него.

Така, четиринайсет часа след като бях тръгнал от Портмадог на същата сутрин, пристигнах изморен, размъкнат, гладен и злочест в Блекпул — място, където и без това нямах особено желание да бъда.

ДВАЙСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Блекпул — и не ме интересува колко пъти вече сте чули това, но този факт е просто поразителен — привлича повече туристи годишно от Гърция и има повече легла за летуващи от Португалия. Там се консумира повече чипс на глава от населението, отколкото където и да било по света. (Всеки ден в Блекпул изяждат четирийсет акра картофи.) Градът има и най-високата концентрация на увеселителни влакчета в цяла Европа. В него се намира и втората най-популярна туристическа дестинация на континента, четиридесет и два акровия „Плаж на удоволствието“, където цифрата от шест и половина милиона посетители годишно е надмината само от броя на посетителите във Ватикана. В Блекпул се провеждат и най-прочутите илюминации. А в петък и събота вечер градът разполага с повече обществени тоалетни, откъдето и да било във Великобритания; на други места им викат входове.

Каквото и да е мнението ви за този град, той се справя много добре с това, с което се занимава — или ако не много добре, то поне напълно успешно. Докато през последните двацет години броят на британците, които отиват на почивка на море е спаднал с една пета, броят на посетителите в Блекпул се е увеличил със седем процента, а приходите от туристическата индустрия възлизат на 250 милиона лири годишно, едно немалко постижение, ако се вземат предвид британския климат и факта, че Блекпул е един грозен, мръсен, отдалечен град, че морето край него е тоалетна на открито, а всичките му туристически атракции са мизерни, провинциални и ужасни.

В града ме интересуваха илюминациите. Бях чел и чувал за тях толкова много, че имах искреното и силно желание да ги видя. Така че след като си осигурих стая в скромен пансион, разположен на една от задните улички, се насочих към крайбрежния квартал в състояние на нетърпеливо очакване. Е, всичко, което мога да заявя, е, че ако илюминациите в Блекпул не са великолепни, те са просто никакви, а те не бяха великолепни. Естествено, винаги има опасност човек да се

разочарова, когато най-сетне стане свидетел на нещо, което е очаквал да види от доста време, но ако говорим за истински разочарования, е трудно светлинното шоу в Блекпул да бъде надминато в това отношение. Мислех си, че лазери ще кръстосват небето, че облаците ще бъдат озарени от свръхбързи светлинни лъчи и други подобни чудесии, от които ви спира дъхът. Вместо това имаше само една тътнеща процесия от стари трамваи, украсени като ракети, коледни бомбички и оскъдни декорации по уличните стълбове в продължение на няколко мили. Предполагам, че ако никога не сте виждали електричество в действие, подобно представление би ви се сторило смайващо, но не съм убеден дори и в това. Просто изглеждаше като евтина и незадоволителна безвкусица в голям мащаб — както и самият Блекпул.

Това, което бе не по-малко потресаващо от оскъдността на илюминациите, бяха тълпите хора, които се бяха насъбрали, за да видят спектакъла. Уличното движение по протежение на брега бе непроходимо, а до прозорците на всички пълзящи по шосето коли бяха долепени лица с детински изражения, докато просторният крайбрежен булевард бе претъпкан с маса хора, които се размотаваха щастливо. На всеки няколко метра улични продавачи предлагаха светещи огърлици и гривни и други подобни нетрайни зальгалки и търговията с тях преуспяваше. Веднъж бях прочел някъде, че половината от посетителите на Блекпул са били там поне десет пъти. Само един Господ знае какво намират в това място. Вървах около миля по протежение на крайбрежния булевард и не можах да разбера защо хората са привлечени от този град, а аз, както вече сте разбрали, си падам по безвкусиците. Може би бях просто изморен след дългото пътуване от Портмадог, но не можах да почувствам никакъв ентузиазъм. Пошлях се из ярко осветените галерии и надникнах в бинго залите, но празничното настроение, което сякаш бе обхванало всички, не можа да ме зарази. В края на краищата, чувствайки се много изморен и чужд на всичко, което ме заобикаляше, се оттеглих в един рибен ресторант в една странична уличка, където изядох порция треска, пържени картофи и грах и където ме изгледаха, сякаш бях някаква кокона от южната част на страната, когато ги помолих за сос тартар, а след това отново си легнах рано.

На сутринта се събудих рано, за да дам на Блекпул още една възможност. Хареса ми много повече през деня. По крайбрежния булевард имаше красиви орнаменти от чугун и пищни постройки с куполи, в които се продаваха твърди захарни бонбони, халва и други подобни лепкави неща, които ми бяха убягнали в тъмнината предната вечер, а плажът беше огромен, безлюден и много приятен. Плажът на Блекпул е дълъг седем мили и любопитното е, че официално той не съществува. Не си измислям. Когато през 1980 Европейският съюз издава директива за минимални стандарти на замърсяване на крайбрежните води, се оказва, че почти нито един английски град не влиза в установените норми. Повечето от по-големите градове направо изхвърчат по скалата на лайнометъра или както и да се нарича апаратът, с който измерват тези показатели. Това очевидно представлявало проблем за правителството, което не желало да пръска пари за подобряване качеството на британските плажове, при положение че имало напълно приемливи плажове за богатите в Мустик и Барбадос, поради което то формулирало политика, която гласяла официално — толкова е странно, че едва мога да го понеса — че Брайтън, Блекпул, Скарбъроу и много други водещи курорти не разполагат, стриктно погледнато, с плажове за къпане. Само Господ знае как са кръстили след това тези огромни пясъчни пространства — предполагам междинни канализационни буфери, но във всеки случай се отървали от проблема, без да го разрешат и без да вземат и пени от хазната, което разбира се е най-важното нещо, а в случая на настоящото правителство и единственото.

Но стига с политическата сатира! Нека се забързаме към Моркам. Това бе следващата ми дестинация посредством поредица от потракващи влакове „Спринтер“ отчасти, за да направя сравнение с Блекпул, но най-вече защото Моркам ми харесва. Не зная защо, но наистина ми се нрави.

Гледайки го в този момент, ми бе трудно да повярвам, че навремето той е съперничел на Блекпул. Всъщност около 1880 година и в продължение на десетилетия след това, Моркам е бил истинският северен английски курорт. В него се организират първите крайбрежни илюминации във Великобритания. Тук е родното място на бингото, захарните пръчки с името на града и високите спираловидни пързалки. По време на прочутата седмица на Бденията^[1], когато хората във

всички северни промишлени градове излизат заедно в отпуск (наричали са Моркам „крайбрежният Брадфорд“), към пансионите и хотелите на града са се стичали над 100 000 души. В апогея си градът е разполагал с две централни железопътни гари, осем концертни зали, осем кина, аквариум, лунапарк, зоологическа градина, въртяща се кула, пристан за излети с лодки, Летен павилион, Зимни градини, най-големия плувен басейн във Великобритания и два кея. Един от тези кейове — Централният — е една от най-красивите и пищно украсени постройки във Великобритания с великолепни кули и куполовидни покриви. Прилича на дворец от приказките на Шехерезада, спуснат на водата в залива на Моркам.

За широките народни маси били осигурени над хиляда пансиона, но за тези с по-екстравагантен вкус имало и по-стилни развлечения. Театрите „Олд Вик“ и „Садлър’... с Уелс“ гастролират тук цели сезони. Елгар дирижирал в Зимните градини; тук пеела и Нели Мелба^[2]. В Моркам се намирали и много хотели, които можели да съперничат на най-добрите в Европа като хотел „Гранд“ и хотел „Бродуей“, където в началото на века богатите постоянни клиенти можели да избират между една дузина балнеосанаториуми включително „Кристален, със солена вода, пенлив, пломбиер и с шотландски душ“.

Зная всичко това, тъй като бях прочел книга със заглавие: „Приливът и отливът на Моркам“ от един местен пастор на име Роджър К. Бингам, която не беше написана блестящо (и нека да отбележа, че е невероятно какви чудесни местни истории могат да бъдат прочетени за тази страна), но беше пълна със снимки от дните, когато Моркам се е намирал в своя апогей и разликата между тях и това, което видях пред себе си в момента, в който слязох от влака бе потресаваща. Бях един от тримата пътници, които слязоха и се запътих към крайбрежния булевард, за да се насладя на неговото слънчево, но поразително избледняло очарование.

Трудно е да се каже кога и защо е започнал упадъкът на Моркам. Курортът е бил популярен чак до края на петдесетте години на двайсети век — в 1956 година тук все още имало 1 300 хотела и пансиона, десет пъти повече, отколкото днес, — но падението му от славните върхове е започнало доста преди това. Прочутият централен кей бил сериозно повреден от пожар, избухнал през тридесетте години,

след което напълно пропаднал и се превърнал в сконфузваща развалина. В 1990 година градските проектанți го премахнали от местната карта — просто се престорили, че съборетината, вдадена в морето и извисяваща се над крайбрежния район, не съществува. Междувременно кеят в западния край бил разрушен от виелица през 1974. Великолепната концертна зала „Алхамбра“ изгоряла през 1970, а театърът „Роялти“ бил съборен две години по-късно, за да бъде построен търговски център.

В началото на седемдесетте години Моркам вече западал стремително. Една по една местните забележителности изчезвали — старият плувен басейн през 1978, Зимните градини през 1982, наистина разкошният хотел „Гранд“ през 1989 — докато посетителите се пренасочвали към Блекпул и курортите по испанското крайбрежие. Според Бингам в края на осемдесетте години човек можел да закупи голям, някога великолепен хотел край морския бряг за същата сума, както и къща близък в Лондон.

Днес разбитата крайбрежна улица на Моркам е покрита предимно с рядко използвани зали за бинго и увеселителни галерии, магазини „За една лира“ и бутици с намалени цени, в които дрехите са толкова евтини и неприятни, че съвсем спокойно биха могли да бъдат оставени на закачалки навън, без дори да бъдат наглеждани. Много от магазините са празни, а останалите изглежда функционират само временно. Иронията е в това, че градът отново се е превърнал в един „крайбрежен Брадфорд“. Моркам е в такова окаяно положение, че предната година не се намерил никой, който да вземе концесията за шезлонгите по плажа. Когато в един крайбрежен курорт се окаже, че няма желаещи да разпъват шезлонги, ви става ясно, че бизнесът не върви.

И все пак Моркам притежава известно обаяние. Крайбрежният булевард е прелестен и добре поддържан, а огромният залив (174 квадратни мили, в случай че си правите бележки) е сред най-красивите в света с незабравими изгледи към хълмовете Лейкленд: Скафел, Конистън Олд Ман, Лангдейл Пайкс.

В наши дни почти всичко, което е останало от златната епоха на Моркам е хотел „Мидланд“ — наперена, оживена, лъчезарна бяла постройка в артистичен стил с широка, закръглена фасада, издигната на брега през 1933 година. През тридесетте години бетонът е бил

модният строителен материал, но явно е надхвърлял възможностите на местните строители, така че хотелът е бил построен от тухли от Акрингтън и покрит с гипс, така че да прилича на направен от бетон, което намирам за много привлекателно. Днес хотелът се лющи по краищата и е покрит тук-таме с ръждиви петна. По-голяма част от оригиналните принадлежности към интериора са били изгубени в течение на годините вследствие на периодичните и небрежни обновявания, а няколкото големи статуи на Ерик Гил^[3], които са красели фоайето и общите зали, са изчезнали, но като цяло хотелът продължава да притежава обаянието на тридесетте години.

Не мога да проумея откъде идват клиентите на „Мидланд“ в наши дни. Когато влязох, изглеждаше напълно празен, така че пих кафе сам в празния слънчев салон с изглед към залива. Една от привлекателните черти на Моркам е, че където и да отидете, са ви благодарни за посещението. Насладих се на отличното обслужване и великолепия изглед — две неща, които, доколкото разбрах, не се предлагат в Блекпул. Когато си тръгнах, вниманието ми бе привлечено от една от статуите на Гил в празния вечерен салон, изобразяваща морска русалка. Отидох да я разгледам и видях, че опашката на русалката, която сигурно струва цяло състояние, е закрепена с огромно количество скок. Приличаше на подходящ символ на града.

Взех си стая в пансион край морето, където бях посрещнат с такава стресната благодарност, сякаш собствениците бяха забравили, че всички празни стаи на горните етажи се дават под наем и прекарах следобед, разхождайки се бавно с книгата на Роджър Бингам под ръка, гледах забележителностите, опитвах се да си представя града в неговия апогей и от време на време дарявах с присъствието си на клиент някоя и друга окаяна чайна, в която ме превъзнасяха от благодарност.

Времето беше меко и по крайбрежния булевард се разхождаха предимно възрастни хора, но не изглеждаше така, сякаш който и да е от присъстващите възнамерява да похарчи някакви пари. Нямах какво друго да правя, така че се разходих по брега до Карнфорт, а след това се върнах обратно по пясъка, тъй като беше настъпил отливът. Хрумна ми, че странното на Моркам е не това, че е западнал, а че въобще някога е преуспявал. Човек трудно би могъл да си представи място, по-неподходящо да бъде превърнато в курорт. Плажовете му са покрити с ужасна лепкава кал, а големият залив през по-голямата част

от времето е сух, благодарение на капризите на приливите и отливите. Когато настъпи отливът, може да извървите шестте мили до Къмбрия, но ми бе казано, че е опасно да се ходи без гид, или както ги наричат тук, пясъчни пилоти. Веднъж прекарах известно време с един от тези пясъчни пилоти, който ми разказа тревожни истории за карета, теглени от коне, които се опитали да пресекат залива и били погълната от коварните плаващи пясъци, така че никога не се появили отново. Дори и днес хората понякога отиват твърде далече и биват отрязвани от настъпващия прилив, което според мен е един от най-неприятните начини да приключиш следобеда.

Чувствайки се много смел, минах няколкостотин ярда навътре в пясъците, разучавайки пръстта, изхвърлена от земните червеи и интересните вълнисти отпечатъци, оставени от отстъпващите води. Внимавах да не попадна в плаващи пясъци — които всъщност въобще не са пясък, а кал от наносите, която наистина ви всмуква, ако по погрешка попаднете в нея. Приливите и отливите на Моркам не са стремителни като тези в Севърн, но пълзят почти незабележимо от най-различни посоки, което е още по-опасно, тъй като може да се окаже, особено ако сте от типа хора, които биват често погълнати от мислите си, че се намирате в средата на едно бързо смаляващо се пясъчно петно сред огромния мокър залив, така че бях нащрек и не отидох твърде далеч.

Беше наистина чудесно и със сигурност много по-приятно от това, което можеше да ми предложи Блекпул. Усещането да се разхождаш по дъното на морето и да си мислиш, че във всеки един момент това пространство може да се окаже на 30 фута под водата, е доста странно. Едно от нещата, с които се свиква най-трудно, особено ако идвате от голяма държава, е, че в Англия много рядко сте сам, когато се разхождате на открито. Тук едва ли има място, където да можете да се изпикаете на спокойствие, без да се притеснявате, че ще попаднете в полезрението на бинокъла на някой любител на птиците или че иззад завоя внезапно ще изскочи някой почтен господин, излязъл на разходка. Така че усещането, че съм сам сред пясъците, бе истински лукс.

От няколкостотин ярда Моркам изглеждаше прелестен на фона на залязващото слънце, а дори и от по-близо, след като напуснах пясъците и се изкачих с усилие по обраслите с мъх стълби към

крайбрежния булевард, не изглеждаше чак толкова зле, като изключим пустите зали за бинго и магазините за необикновени стоки. Редицата пансиони по източната страна на „Марийн Роуд“ изглеждаха спретнати, прегледни и изпълнени със сладки илюзии. Испитах съжаление към собствениците, които бяха възложили надеждите си на този загиващ курорт. Упадъкът, започнал през петдесетте и засилил се неконтролируемо през седемдесетте години на двайсети век, сигурно е изглеждал объркващ и необясним на тези бедни хорица, особено след като са виждали, че по същото време Блекпул, разположен само двайсет мили по на юг, процъфтява с всеки изминал ден.

Отговорът на Моркам, глупав, но не и неестествен, бил да започне да се съревновава с Блекпул. Построили скъп делфинариум и нов плувен басейн на открито, а наскоро предложили и някакъв тъп план да изградят увеселителен парк „Мистър Блоби“. Но със сигурност обаянието на града и надеждата за неговото бъдеще се крият именно в това, че Моркам не е Блекпул. Именно това ми хареса — че е спокоен, дружелюбен и възпитан, че по кафенетата и кръчмите има достатъчно място, че от бордюрите не ви изблъскват надуты младежи и не се налага да сърфирате по тротоарите върху стиропорни чинийки за пържени картофи и локви повръщано.

Надявам се, че един ден хората ще преоткрият радостта от това да си починат на някой спокоен бряг край морето, простото удоволствие да се разходят по един добре поддържан крайбрежен булевард, да се облегат на перилата и да се насладят на гледката, да поседят в някое кафене с книга в ръка или да се разтакават ей така. Тогава Моркам може и да процъфти отново. Би било наистина чудесно, ако правителството формулираше политика с подобна цел, вземеше мерки да възстанови западащи градове като Моркам — да построи наново кея в оригиналния му вид, да отпусне средства за нови Зимни градини, да настоява за реставрацията на крайбрежните здания и може би да премести някой отдел на Вътрешно счетоводство или някоя друга част от бюрокрацията, за да осигури на града пълен цикъл на живот през цялата година.

Убеден съм, че с помощта на някои козметични подобрения и дългосрочно планиране в града ще могат да бъдат привлечени хора, които биха искали да отворят книжарници, малки ресторантчета,

антикварни магазини, може би дори и мексикански заведения и някой и друг елегантен хотел. Е, защо не?

Моркам би могъл да се превърне в един малък северен английски еквивалент на Сосалито^[4] или Сейнт Айвс^[5]. В момента може и да се подсмивате при тази мисъл, но какво друго може да бъде бъдещето на Моркам? Хората могат да идват през уикенда, за да се нахранят с добре приготвена храна в ресторантите край морето и с изглед към залива и може би да се насладят на някой концерт в Зимните градини. Юпитата, изкачващи планините в Къмбърланд и Уестморлънд, биха могли да прекарат нощта тук и по този начин да облекчат наплива от посетители към Езерната област. Такъв подход би бил забележително смислен. Но, разбира се, подобно нещо няма да се случи никога и то отчасти, ако ми позволите да добавя, именно защото в момента се подсмивате.

[1] Wakes Week — ежегоден празник в северна Англия и особено в промишлените градове на Ланкашър — Б.пр. ↑

[2] Нели Мелба (1861–1931) — псевдоним на Хелън Армстронг, изключително популярна австралийска оперна певица, колоратурно сопрано — Б.р. ↑

[3] Ерик Гил (1882–1940) — британски скулптор, график и писател, особено известен с барелефите си, които се отличават с изискана простота на линиите — Б.р. ↑

[4] Градче в Калифорния, известно като артистична колония, населявано от творци в различни области на изкуствата — Б.р. ↑

[5] Старинно живописно пристанище в графство Корнуол, Англия, обитавано предимно от хора на изкуството — Б.р. ↑

ДВАЙСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Имам една малка накъсана изрезка от вестник, която понякога нося със себе си и разглеждам за собствено развлечение. Това е прогноза за времето от вестник „Уестърн Дейли Мейл“, която гласи, цитирам: „Прогноза: Сухо и топло, но по-хладно и с превалявания от дъжд“. Това единствено, сбито изречение изразява перфектно същността на английското време: сухо, но дъждовно, с топли/студени промеждутъци. Във вестник „Уестърн Дейли Мейл“ биха могли спокойно да публикуват тази прогноза всеки ден — доколкото ги познавам, те наистина могат да го направят — и едва ли някога ще сгрешат.

Това, което поразява всеки чужденец що се отнася до английското време, е, че всъщност него почти го няма. Всички онези явления в други краища на света, които придават на природата отсенки на вълнение, непредсказуемост и опасност — торнада, мусони, бушуващи виелици, страховити градушки — са почти напълно непознати на Британските острови и аз нямам абсолютно нищо против. Харесва ми да се обличам с един и същ тип дрехи всеки ден от годината. Оценявам факта, че не се нуждая от климатик или рамки с мрежи на прозорците, за да държа надалеч насекомите и други летящи животни, които ви изпиват кръвчицата или ви наядат лицето докато спите. Приятно ми е да знам, че стига да не тръгна да се разхождам към Бен Невис^[1] по чехли през февруари, е почти сигурно, че няма да загина от природните стихии в тази държава с мек и благоприятен климат. Споменавам всичко това, защото два дни след като си тръгнах от Моркам, закусах в ресторанта на хотел „Олд Ингленд“ в Баунес-он-Уиндърмиър и четях статия във вестник „Таймс“ за една необичайна за сезона снежна буря — „фъртуна“ бе изразът, употребен в „Таймс“, която била обхванала части от източна Англия. Според „Таймс“ бурята била покрила части от региона с „повече от два инча сняг“ и „навяла преспи, високи цели шест инча“. В отговор на това, сторих нещо, което не бях правил никога преди: извадих бележника си

и написах черновата на едно писмо до главния редактор, в което отбелязах по един любезен и услужлив начин, че два инча сняг в никакъв случай не представляват фъртуна, а шест инча сняг не биха могли да бъдат наречени преспа. Обясних му, че снежна виелица е имало, когато не сте в състояние да отворите външната врата на дома си. Преспи има тогава, когато не можете да използвате колата си чак до пролетта. Времето е студено, когато част от кожата ви остава по бравата, дръжката на пощенската кутия и други метални предмети. Но след това смачках писмото, тъй като осъзнах, че съществува реална опасност да се превърна в един от онези хора от типа на полковник Блимп^[2], които бяха навсякъде около мен, ядяха корнфлейкс или овесена каша с фанатичните си съпруги и без които хотели от рода на „Олд Ингленд“ не биха могли да оцелеят.

Намирах се в Баунес, защото трябваше да убия два дни, преди към мен да се присъединят двама приятели от Лондон, с които щяхме да прекараме уикенда в преходи. Тях очаквах с нетърпение, но не и перспективата да изкарам още един дълъг, безцелен ден в Баунес, разтакавайки се из града и чудейки се как да запълня часовете, докато настъпи времето за следобедния чай. Открих, че има точно определено количество витрини с кърпи за чай, сервизи за вечеря с картинки от „Зайчето Питър“^[3] и шарени пуловери, които мога да разгледам, преди интересът ми към пазаруването да спадне драстично, а и въобще не бях сигурен, че ще мога да издържа още един ден в разходки из този забележителен курорт. Бях дошъл в Баунес най-вече поради липса на други алтернативи, тъй като това е единственото населено място в националния парк „Езерна област“, в което има железопътна гара. Освен това идеята да прекарам два спокойни дни сред необезпокояваната красота на Уиндърмиър и да тъна в удобствата и разкоша на изтънчения (макар и скъп) стар хотел, ми се бе сторила привлекателна от превъзходната позиция на залива на Моркам. Но сега, след като беше изминал един ден и предстоеше още един, вече се чувствах изпаднал в безизходица и започваше да ме хваща съклетата, подобно на някой болен преминал през дълъг период на възстановяване. Поне, разсъждавах аз оптимистично, необичайните за сезона два инча сняг, които бяха ударили брутално източна Англия, предизвиквайки хаос по пътищата и принуждавайки хората да си проправят път през опасните снежни преспи, някои от които стигнали

чак до глезените им, милостиво бяха подминали този край на Англия. Тук природните стихии се бяха смилили над нас, а светът извън ресторанта на хотела блещукаше слабо на светлината на бледото зимно слънце.

Реших да взема параход през езерото Амбълсайд. По този начин не само щях да убия един час и да видя езерото, но щях и да бъда превозен до място, което повече наподобяваше истински град, отколкото погрешно разположеният крайбрежен курорт Баунес. Както бях отбелязал предния ден, в Баунес имаше поне осемнайсет магазина, които продаваха пуловери и поне дванайсет с предмети, украсени с картинки от „Зайчето Питър“, но само една месарница. Амбълсайд от друга страна, макар и не незапознат с многобройните възможности за обогатяване, предоставени от ордите преминаващи туристи, разполагаше поне с една отлична книжарница и голям брой магазини на открито, които намирам, необяснимо защо, за изключително развлекателни — мога да гледам с часове раници, чорапи, компаси и провизии за оцеляване, след което да се преместя в друг магазин и да разгледам абсолютно същите неща отново. Така че след закуска се запътих към параходния кей в състояние на нетърпеливо очакване. Уви, открих, че параходите се движат само през летните месеци, което ми се стори доста недалновидно в една такава мека сутрин, защото дори и по това време Баунес гъмжеше от пътуващи. Така че прибегнах до резервния вариант и си проправих път през навалищата от шляещи се, разпръснати посетители към малкия ферибот, който снове между Баунес и старото фериботно депо на другия бряг. Фериботът изминава само няколкостотин ярда, но поне работи през цялата година.

Скромната по размери опашка от коли се точеше лениво към входа за ферибота; имаше и осем или десет души, придвижващи се пеша с раници и здрави обувки. Един тях даже беше по къси панталони, което е винаги признак на малоумие в напреднал стадий, що се отнася до британските катерачи. Правенето на преходи — или поне британската версия на тази — бе нещо сравнително ново за мен. Все още не бях достигнал фазата да нося къси панталони с множество джобове, но бях започнал да затъквам панталоните в чорапите си (макар че все още чакам да открия някой, който да ми обясни ползата от това, като изключим факта, че правейки го, човек изглежда сериозен и всецяло отдаден на заниманието си).

Спомням си, че когато дойдох във Великобритания за първи път, се изненадах безкрайно, когато, след като влязох безцелно в една книжарница, открих цяла секция под наслов: „Напътствия за ходене“. Стори ми се малко странно и комично — там, откъдето идвах аз, хората обикновено не се нуждаеха от писмени инструкции за това как да приведат крайниците си в движение. Но после постепенно разбрах, че във Великобритания има два вида ходене — тоест, ежедневния вид ходене, който ви отвежда до кръчмата и, ако всичко мине добре, обратно до дома и другият по-сериозен тип ходене, за който са ви необходими здрави обувки, военнотопографски карти в пластмасови кесийки, раници със сандвичи и термоси с чай, а в крайната фаза и къси панталони от плат за военни униформи, които обличате в неподходящо за тази цел време.

В продължение на години наблюдавах този тип ходещи да се бъхтят по склоновете на закрити от облаците хълмове в дъждовно време и при жестоки атмосферни условия и предполагагах, че те са наистина луди. Но след това моят стар приятел Джон Прайс, който бе отрасъл в Ливърпул и бе прекарал младостта си в безразсъдни изпълнения по отвесните чукари на Езерната област, ме поощри да правя компания на него и двама от приятелите му за една лека разходка — това бе изразът, който употреби — из Хейстакс през уикенда. Мисля, че именно комбинацията от тези две не загатващи никакви изпитания думи: „разходка“ и „Хейстакс“^[4], както и обещанието да бъде погълнато достойно количество алкохол, приспаха вродената ми предпазливост.

— Сигурен ли си, че няма да е тежко? — запитах аз.

— Не-е-е, просто една лека разходка.

Е, разбира се, оказа се всичко друго, но не и разходка. Бъхтихме се с часове по огромни, перпендикулярни склонове, през ронещи се сипеи и неравни туфи, около извисяващи се скални цитадели и в края на краищата се озовахме в един студен, мрачен, величествен и пъклен свят, дотолкова отдалечен и страховит, че дори и овцете се стреснаха, когато ни видяха. Пред нас се ширеха още по-високи и отдалечени върхове, които бяха невидими от тънката черна лентичка, представляваща магистралата някъде в подножието, на хиляди фута под нас. Джон и приятелите му си играеха с желанието ми да оцелея по възможно най-жестокия начин; в момента, в който виждаха, че

изоставам, посядваха на огромни камъни, пушеха, говореха и си почиваха, но в секундата, в която ги настигах с намерението да се просна в краката им, те се надигаха освежени и произнасяйки по някоя и друга окуражителна дума, тръгваха наново с широки, мъжествени крачки, така че аз трябваше да се препъвам след тях и не получих никаква възможност да си почина. Едвам си поемах дъх, всичко ме болеше, пръсках слюнки, осъзнавах, че никога през живота си не бях вършил нещо по-неестествено от това и се заклевах да не повторя отново подобна глупост.

И тогава, точно когато се наках да легна и да поискам носилка, изкачихме последното възвишение и внезапно, като по чудо се озовахме на върха на света, на платформа в небето, сред океан от извисяващи се върхове. Никога през живота си не бях виждал нещо дори и наполовина толкова красиво. „Да си го начукам“ — изрекох аз в момент на особено красноречие и осъзнах, че съм заплепен за цял живот. Оттогава се движа с тях всеки път, когато се съгласят, никога повече не се оплаках и дори започнах да мушкам панталоните в чорапите си. С нетърпение очаквах утрото.

Фериботът влезе в дока и аз се качих на борда заедно с останалите. Уиндърмиър изглеждаше ведър и изключително пленителен на меката светлина. За разлика от обикновено, кристалното му спокойствие бе необезпокоявано от нито един круиз. Да се каже, че Уиндърмиър е популярен в средите на лодкарите е равностойно на безразсъдно омаловажаване на фактите. Броят на регистрираните като ползващи езерото моторни лодки е 14 000 — нека повторя тази цифра: 14 000. В някой оживен летен ден в езерото може да има едновременно над 1 600 моторници, като голяма част от тях профучават с над 40 мили в час, теглейки зад себе си хора на водни ски. Към това трябва да бъдат добавени и хилядите други плавателни съдове, които не е нужно да бъдат регистрирани — ладии, платноходки, шхуни, канута, надуваеми лодки, различни екскурзионни параходи и старият пухтящ ферибот, на който се намирах в момента, като всички те търсеха място, достатъчно за габаритите си. Направо е невъзможно да стоиш на брега на езерото в някоя августовска неделя и да гледаш как хората на водни ски прорязват претъпканите с ладии и други плаващи отпадъци плитчини и в края на краищата да не ахнеш и да се хванеш за главата.

Бях прекарал няколко седмици в Езерната област преди около година, работейки върху една статия за „Нешънъл Джиографик“ и една от мимолетните тръпки на това изживяване бе сутрешната разходка по езерото при спускането на параходите по водите на националния парк. За да ми покаже колко е опасно да се разреши на мощните плавателни съдове да се състезават при наличието на такова задръстване, началникът на парка изтегли катера до средата на езерото и ми каза да се държа здраво, на което аз се изсмях: вижте, аз карам с деветдесет мили в час по магистралите и после той пусна дросела. Е, мога да кажа следното: четиридесет мили в час в катер нямат нищо общо с четиридесет мили в час по магистрала. Отлепихме с такава скорост, че паднах обратно на седалката и наистина се държах с всички сила и с двете ръце, докато отскачахме от водата, подобно на плосък камък, изстрелян от пушка. Много рядко съм бил така вцепенен от ужас. Дори и в една спокойна утрин извън сезона, Уиндърмиър бе задръстен с препятствия. Промушвахме се между малки острови и летяхме ниско над водата настрани покрай носовете, които се появяваха обезпокояващо неочаквано, подобно на страховити фигури край влакче на ужасите. Представете си как споделяте това пространство с 1 600 профучаващи по подобен начин съдове, повечето от които са управлявани от малоумни градски чеда с бирени коремчета и почти никакъв опит в областта на моторниците, плюс всички останали отломки от рода на гребни лодки, каяци, водни колела и тям подобни и ще разберете, че е истинско чудо, че по повърхността на езерото не се носят трупове.

Научих две неща от това изживяване — първо, че при скорост от 40 мили в час на моторница, повръщаното се изпарява и второ, че Уиндърмиър е едно изключително компактно водно пространство. А ето и същината. Великобритания, независимо от огромното топографско разнообразие и безкрайното си великолепие, е едно изключително малко по мащаб място. В страната няма нито една черта на релефа, която да може да се сравни със световните стандарти — няма планини с размерите на Алпите, поразителни каньони, няма дори и една голяма река. Може и да считате Темза за съществена водна артерия, но на фона на останалите реки по света, тя не е повече от едно амбициозно поточе. Преместете я в северна Америка и тя няма да фигурира дори сред първите сто. За да бъдем точни, Темза ще се

класира чак на сто и осмо място, надмината от такива сравнително неизвестни водни източници като река Скънк, Кускокуим и дори малката Милк. Уиндърмиър може и да заема едно от челните места сред английските езера, но за всеки дванайсет квадратни инча от повърхността на Уиндърмиър, езерото Сюпириър предлага 268 квадратни фута вода. В Айова има водоем на име Дан Грийн Слоу, за който не са чували дори и по-голяма част от жителите на самата Айова, а той е по-голямо от Уиндърмиър. Цялата Езерна област заема по-малко място от градовете близнаци^[5].

Мисля, че това е чудесно — не че тези природни дадености са скромни по размер, а че са скромни по размер наред един гъсто населен остров и все пак са чудесни. Това е едно истинско постижение. Имате ли някаква представа, освен в стриктно теоретичен план, колко отчаяно пренаселена е Великобритания? Знаехте ли например че за да се постигне същата гъстота на населението в Америка, би трябвало да изкорените всички жители на Илинойс, Пенсилвания, Масачузетс, Минесота, Мичиган, Колорадо и Тексас и да ги наблъскате в Айова? Двадесет милиона души живеят на разстояние, което може да бъде взето за по-малко от един ден от Езерната област, а около дванайсет милиона — около една четвърт от населението на Англия — идват в областта всяка година. Въобще не е чудно, че през някои летни уикенди отнема около два часа, за да бъде прекосен Амбълсайд и че може буквално да прекосите Уиндърмиър, стъпвайки от лодка на лодка.

Но дори и в най-лошата си светлина, Езерната област продължава да бъде по-пленителна и не така алчно комерсиализирана, колкото други много прочути природни красоти в по-просторни държави. А когато сте далеч от тълпите — далеч от Баунес, Хоксхед и Кесуик с техните салфетки за чай, чайни, чайници и безбройни боклуци, украсени с картинки от книгите на Биатрикс Потър, можете да откриете скрити, просто идеални места, както направих и аз в момента, в който фериботът спря и ние се изсипахме на сушата. В първите няколко минути на кея цареше оживена активност, докато една част от автомобилите слизаха, други се качваха, а осемте или десетте пешеходеца се запътваха в различни посоки. А след това настъпи блажена тишина. Тръгнах по една хубава, гориста пътека покрай брега на езерото, преди да завия към вътрешността на областта и да се насоча към Ниър Сорий.

В Ниър Сорий се намира Хилтоп — къщурката, в която Потър е смесвала акварелите си и е измисляла сантименталните си разкази. През по-голямата част от годината тук е препълнено с туристи от близо и далеч. Съществена част от селцето е заета от големите (по дискретно разположени) паркинги, а на чайната дори има надпис, рекламиращ ястията на японски език. Ей, Богу! Но покрайнините на селото — всъщност то е едно съвсем малко селце (а знаете ли каква е разликата между „село“ и „селце“? Твърде малко хора са запознати с тази подробност, а това е всъщност толкова елементарно: едното е населено място, а другото пиеса от Шекспир^[6]), погледнати от всички страни са прелестни и като че недокоснати от човешко присъствие — един покрит със зеленина рай от морави, оброчен с лъкатушещи стени от аспид, гористи туфи и ниски бели ферми, разположени на фона на сините, примамливи хълмове. Дори и самото Ниър Сорий притежава едно измамно обаяние, дължащо се на внимателно прецененото съчетание от елементи, което подлъгва поразителните на брой орди, които идват, за да сноват из най-прочутия дом в околността. Популярността на Хилтоп е дотолкова обезпокоителна, че Националният тръст вече дори не го рекламира активно. Но посетителите продължават да се стичат. От два автобуса се изливаха потоци бърборещи беловласи пътници, а автомобилният паркинг беше вече почти пълен.

Бях посетил Хилтоп предната година, така че го подминах и се насочих към една почти неизвестна пътека, водеща към малко планинско езеро, разположено на възвишението над селцето. Старата госпожа Потър често е идвала до това езерце, за да се мята из него на гребна лодка — не бих могъл да кажа дали го е правила като упражнение за здраве или като особен вид самобичуване, но езерцето е прелестно и изглежда напълно забравено. Изпитах ясното усещане, че съм първият посетител, който се е престрашил да се качи дотук от години насам. От другата страна на пътя някакъв фермер поправяше участък разрушена стена, а аз стоях и го гледах от дискретно разстояние в продължение на доста време, защото ако въобще има нещо, което да действа по-успокояващо от това да поправяте стена, строена без хоросан, то това е да наблюдавате как го върши някой друг. Спомням си, че веднъж, недълго, след като се бяхме преместили в долините на Йоркшър, се разхождах и попаднах на един фермер,

когото познавах бегло и който поправяше някаква стена на един отдалечен хълм. Беше скапан януарски ден, времето беше мъгливо и дъждовно, но най-важното в случая бе, че нямаше абсолютно никакъв смисъл стената да бъде поправяна. Фермерът притежаваше земите и от двете ѝ страни, а и при всички положения между тях имаше врата, която стоеше постоянно отворена, така че всъщност стената не служеше за нищо. Стоях и го гледах известно време и накрая го попитах защо стои на студения дъжд и поправя стената. Той ме изгледа с онзи огорчен поглед, който фермерите от Йоркшър пазят за случайните зяпачи и други подобни идиоти и каза: „Защото е паднала, разбира се.“ От този инцидент научих, първо, никога да не задавам на йоркшърските фермери въпроси, на които не може да бъде отговорено с „един пинт Тетлис“ и второ, че една от основните причини британският пейзаж да бъде така неописуемо красив и незасегнат от времето е, че по-голяма част от фермерите по неизвестни причини отделят от времето си, за да го поддържат такъв.

Със сигурност въпросът не е в парите. Знаехте ли, че правителството отпуска по-малко на всеки служител в националните резервати годишно, отколкото вие харчите за вестници ежедневно и че дава повече средства на Кралската опера в Ковънт Гардън, отколкото на десетте национални резервата взети заедно? Годишният бюджет, отпускан на националния резерват в Езерната област, район възприеман от широката публика като един от най-прекрасните и привлекателни в природно отношение обекти в Англия, е 2.4 милиона лири, почти толкова, колкото се отпуска за едно голямо основно училище. С тази сума ръководството на резервата трябва да поддържа парковете, да ръководи десетте информационни центъра, да плаща заплатите на 127 постоянни и четиридесет временни служители през летния сезон, да подменя и поддържа оборудването и превозните средства, да отпуска средства за подобряване на пейзажа, да въвежда образователни програми и да играе ролята на местна проектантска служба. Това, че Езерната област е толкова красива, така добросъвестно поддържана, толкова рядко вълнуваща съзнанието и духа е една необорима заслуга на хората, които работят в нея, живеят там и я посещават. Наскоро четох, че повече от половината британци не могат да посочат едно нещо, с което да се гордеят. Е, нека се гордеят с това.

Прекарах няколко щастливи часа, бродейки из разкошната и приятна за разходки местност между Уиндърмиъри Конистън Уотър, и с удоволствие бих останал и по-дълго, ако не беше завалило — неспирен, обезсърчителен дъжд, за който не се бях подготвил, от гледна точка на облекло, а и без това огладнявах, така че се върнах към ферибота и Баунес.

Така около час по-късно и след закупуването на един прекадено скъп сандвич с риба тон се озовах отново в хотел „Олд Инглант“, гледайки през големия прозорец към дъждовното езеро, чувствайки се отегчен и равнодушен по онзи особен начин, характерен за дъждовни следобеди, прекарани в луксозна обстановка. С цел да убия половин час, отидох в салона за гости на хотела, за да проверя дали не бих могъл да видя сметката на една каничка кафе. Стаята бе безразборно осеяна със застаряващи полковници и съпругите им, седящи сред небрежно сгънати вестници „Дейли Телеграф“. Всички полковници бяха ниски на ръст, закръглени мъже със сака от туид, пригладени сребристи коси и привидно груби маниери, които прикриваха твърдите им като кремък сърца, а както проличаваше, когато се изправеха, и екстравагантното им накуцване. Съпругите им, пищно разкрасени с пудра и руж, изглеждаха така, сякаш току-що са се върнали от вземане на мерки за ковчег. Изобщо не се чувствах в стихията си и се изненадах, когато една от тях — дама с прошарена коса, която като че ли бе поставила червилото си по време на земетресение, се обърна към мен с дружелюбен тон и понечи да захване разговор. В такива моменти ми отнема известно време да си припомня, че вече съм сравнително достолепно изглеждащ господин на средна възраст, а не дълъг като върлина млад селяндур, току-що слязъл от лодката за имигранти.

Започнахме по обичайния за тези обстоятелства начин, с няколко думи за отвратителното време, но когато жената разбра, че съм американец, се отклони по някаква сложна тангента, описваща пътешествието, което тя и Артър — предположих, че Артър е свенливо усмихващият се идиот, седящ до нея — предприели, за да посетят свои приятели в Калифорния, което пък постепенно се превърна в явно добре заучена тирада относно недостатъците на американците. Никога не съм могъл да разбера какво си мислят хората, когато постъпват така. Дали си мислят, че ще оцена искреността им? Дали само се опитват да ме разгневят? Или просто забравят, че и аз принадлежа към тази

порода? Същото се случва често, когато хората говорят пред мен по имиграционни въпроси.

— Те са толкова нахални, не мислите ли? — подсмръкна дамата и отпи от чая си. — Достатъчно е да поговориш с някой непознат в разстояние на около пет минути и те вече си въобразяват, че сте *приятели*. Срецнах един мъж в Енсино — пенсиониран пощенски служител или нещо подобно, който ме попита какъв е адресът ми и обеща да *намине* следващия път, когато е в Англия. Може ли да си представите? А преди дори не го бях виждала. — Тя отново отпи от чая и внезапно се замисли. — Имаше невероятно странна тока на колана. Цялата направена от сребро и покрита със скъпоценни камъчета.

— Мен ме дразни храната — каза съпругът ѝ, надигайки се леко, за да начене своя монолог, но твърде бързо стана очевидно, че е от онези хора, които никога не казват нищо друго след първото изречение на разказа си.

— О, да, храната! — възкликна жена му, хващайки се за тази тема. — Отношението им към храната е толкова *необикновено*.

— Защо? Защото искат да им е вкусно ли? — запитах аз с лека усмивка.

— Не, скъпи мой, *порциите*. Порциите в Америка са наистина *неприлично* големи.

— Веднъж ядох една пържола — започна мъжът, кискайки се тихо.

— А това, което вършат с езика! Те просто не могат да говорят кралски английски.

Моля да спрем за момент. Може да говорите, каквото искате за американските порции и дружелюбно настроени мъже с колоритни токи, но внимавайте какво казвате за американския английски.

— А защо да говорят кралски английски? — запитах аз донякъде дръпнато. — Та в края на краищата, тя не е тяхната кралица.

— Но думите, които използват. И акцентите им. Как беше онази дума, която ненавиждаш, Артър?

— Нормалност — каза Артър. — Срецнах един мъж.

— Но нормалност не е американизъм — казах аз. — Това е неологизъм, създаден във Великобритания.

— О, не мисля така, скъпи — отвърна жената с пълната убеденост, присъща на глупаците и ме дари със снизходителна усмивка. — Не, сигурна съм, че не е така.

— През 1687 — казах аз, лъжейки през стиснати зъби. Е, поне за основното бях прав — „нормалност“ е англицизъм. Просто не можех да си припомня детайлите. — Даниел Дефо я употребява в „Мол Фландърс“ — добавих аз вдъхновено.

Едно от нещата, които свиквате да чувате, ако сте американец, който живее във Великобритания е, че Америка ще се окаже смъртоносна за английския език. Това откровение бива често споделяно с мен, обикновено на официални вечери от някой, който е подпийнал малко повече, отколкото би трябвало, а понякога и от малоумни, прекадено силно напудрени дъртофелници като тази, която седеше пред мен. Настъпва един момент, в който търпението ви за подобни неща се изчерпва. Така че ѝ заявих — заявих и на двама им, тъй като съпругът ѝ изглеждаше така, сякаш ще произнесе още някаква откъслечна мисъл, че независимо дали оценяват този факт или не, английският език е бил безкрайно освежен от наплива на нови думи, измислени в Америка, думи, без които те не биха могли да се оправят и че един от тези неологизми е „*moron*“^[7]. Озъбих им се, пресуших кафето и поднасяйки извиненията си донякъде надменно, се оттеглих. След което отидох да напиша ново писмо до главния редактор на вестник „Таймс“.

В единайсет часа на следващата сутрин, когато Джон Прайс и приятелят му завиха пред входа на хотела с колата на Прайс, аз вече ги чаках пред вратата. Забраних им да спрат за по едно кафе в Баунес под предлог, че вече не мога да го понасям и ги накарах да ни откарат до един хотел близо до Басентуейт, където Прайс ни взе стаи. Хвърлихме раниците си, пихме кафе, взехме три опаковани обяда от кухнята, екипирахме се със стилно облекло за похода и се запътихме към Грейт Лангдейл. Е, така вече ставаше.

Независимо от това, че времето изглеждаше заплашително и бе доста късно през годината, паркингите и тревните ивици край пътя бяха пълни с автомобили. Навсякъде около нас хората се ровеха в обувките си в търсене на най-различно оборудване или стояха в колите на отворени врати, нахлузвайки топли чорапи и здрави обувки. Обухме се и се присъединихме към пълзящата колона от планинари с раници и

дълги до коленете, вълнени чорапи, насочвайки се към дългия, обрасъл с трева, изгърбен хълм на име Банд. Крайната ни цел бе прочутият връх Бау Фел, извисяващ са на 2 960 фута височина — шестият най-висок хълм в Езерната област. Планинарите пред нас представляваха разпределени на равно разстояние точки от бавно придвижващи се цветове, водещи към невъзможно отдалечения връх, закрит от облаците. Както винаги, бях поразен от мисълта, че толкова много хора са били обладани от идеята, че да се бърхтиш по склоновете на планината в един влажен неделен ден към края на октомври е истинска веселба.

Изкачвахме се по обраслите с трева ниски скатове към един все по-мрачен терен, проправяйки си път през скалите и чукарите, докато достигнахме разпокъсаните облаци, надвиснали над долината в подножието на около хиляда фута под нас. Гледката беше грандиозна — назъбените върхове на Лангдейл Пайкс се извисяваха точно срещу нас и изглеждаха наблъскани един до друг на фона на тясната и за радост разположена далеч под нас долина, обрамчена с полета, оградени с каменни стени, а на запад са простираше надигащото се море от големи кафяви хълмове, постепенно топящи се в мъглата и ниските облаци. Докато ускорявахме крачка, времето значително се влоши. Въздухът се изпълни с въртящи се парченца лед, които прорязваха кожата като с бръснач. Докато наближим Три Тарнс, атмосферните условия бяха наистина заплашителни, а към режещата суграшица се прибави и гъста мъгла. Свирепите талози на вятъра биеха по склоновете на хълма и ни принуждаваха да кретахме едва — едва. Мъглата намали видимостта до няколко фута пред нас. Един или два пъти изгубихме пътеката, което ме обезпокои, тъй като няхах особеното желание да загина тук горе — освен всичко друго, все още имах 4 700 неизползвани точки на банковата си карта от „Баркли’... с“. От мрака пред нас внезапно изникна нещо, което приличаше смущаващо на оранжев снежен човек. Когато се вгледахме отблизо, видяхме, че това е високо технологична екипировка за планинари. Някъде вътре в нея се криеше човек.

— Доста свежо, нали? — възкликна пакетът, представяйки атмосферните условия в не дотам лоша светлина.

Джон и Дейвид го попитаха дали идва от далече.

— Само от Блий Тарн. — Блий Тарн се намираше на десет мили от нас, а теренът до там бе изключително труден.

— Там зле ли е? — запита Джон по начин, който бях започнал да разпознавам като съкратен изказ на планинари.

— Ходи се на четири крака — отговори човекът.

Кимнаха си с разбиране.

— Скоро и тук ще е така.

Кимнаха си отново.

— Е, по-добре да тръгвам — заяви мъжът, сякаш не можеше да прекара цял ден в празни приказки и се затъркаля в бялата мъгла. Видях го как се отдалечи, след което се обърнах, за да изкажа предположението, че може би трябва да се спуснем обратно в долината в някой топъл пансион с гореща храна и студена бира, но единственото, което съзрях, бе как Прайс и Партридж се стопяват в мъглата на около тридесет фута пред мен.

— Хей, изчакайте ме — подвикнах аз и се запрепъвах след тях.

Изкачихме върха без никакви премеждия. Преброих тридесет и трима души пред нас, сгушени между побелелите от мъглата огромни камъни със сандвичи, термоси и плющящи карти в ръце и се зачудих как бих могъл да обясня това на някой случаен свидетел — гледката от три дузини англичани на пикник на един планински връх посред ледена виелица и осъзнах, че няма начин, по който да бъде обяснено. Дотътрихме се до една скала, където двойка планинари любезно отместиха раниците си и ограничиха пространството си за пикник, за да ни сторят място. Седнахме и се разровихме из кафявите си раници. Изложени на пронизващия вятър, започнахме да чупим твърдо сварени яйца с вкочанени пръсти, да поглъщаме навлажнените сандвичи със сирене и туршия и да се взираме в непрогледната тъмнина, сред която бяхме изкарали три часа, за да се доберем дотук. Помислих си: „Господи, обожавам тази страна“.

[1] Планина в Шотландия, най-високата на Британските острови (1343 м.) — Б.р. ↑

[2] Герой на британския журналист и карикатурист сър Дейвид Лоу, впоследствие герой от филм на режисьора Майкъл Пауъл — нарицателно за ограничен човек, консерватор — Б.р. ↑

[3] Герой от рисуваните детски книги на изключително популярната английска писателка Биатрикс Потър (1866–1943) — Б.р. ↑

[4] Haystacks (англ.) — купи сено — Б.пр. ↑

[5] Сейнт Пол и Минеаполис в Минесота. С разрастването си двата града са започнали да се преливат един в друг — Б.р. ↑

[6] Непреводима игра на думи — английската дума hamlet, която означава селце, съвпада по звучене с името на датския принц от едноименната Шекспирова пиеса — Б.р. ↑

[7] (англ.) — дръвник, глупак — Б.р. ↑

ДВАЙСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Насочих се към Нюкасъл на път през Йорк и сторих поредното прибързано нещо. Слязох в Дърам, възнамерявайки да надникна в катедралата за около час, но бях моментално и сериозно запленил от града. И защо не, той е прекрасен — един наистина идеален малък град — продължавах да си мисля: „Защо никой не ми е споменавал за това?“ Естествено знаех, че в него има прелестна норманска катедрала, но нямах представа, че е толкова *великолепна*. Не можех да повярвам, че в продължение на цели двайсет години никой не ми бе казал: „Не си ходил в Дърам? Мили Боже, трябва да отидеш незабавно! Моля ти се — вземи моята кола.“ Бях прочел безброй пътеписи в неделните вестници за пътувания през уикенда из Йорк, Кентърбъри, Норич и дори Линкълн, но не можех да си припомня нито един за Дърам, а когато разпитах приятелите си за него, не мисля, че открих някой, който да е ходил там. Така че, нека ви заявя отсега: ако никога не сте ходили в Дърам, идете незабавно. Вземете моята кола. Там е просто прекрасно.

Катедралата, истинска планина от червеникавокафяв камък, извисяваща се високо над ленивото, тънесто в зеленина течение на реката Уеър, безспорно е гордостта на града. Всичко в нея е идеално — не само заобикалящата я среда и начинът, по който е построена, но и, не по-малко забележително, начинът, по който функционира в наши дни. Да започнем оттам, че никой не настояваше да бъдат дарени пари, нямаше и „доброволен“ вход. Отвън имаше само дискретен надпис, който гласеше, че поддръжката на катедралата струва 700 000 лири годишно, че в момента е започнат проектът по обновлението на източното крило, който ще възлезе на 400 000 лири и че настоятелите ще оценят всякаква финансова помощ, в случай че посетителите разполагат с някакви излишни пари. В самата катедрала имаше две скромни кутии за дарения и нищо повече — никакво безредие, никакви дразнещи надписи, никакви досадни табла за бюлетини или глупави знамена на Айзенхауер: нищо, което да отвлича вниманието от

неописуемото, извисяващо се великолепие на интериора. Денят беше идеален за посещения. Слънчевите лъчи се сипеха щедро през витражите, осветявайки солидните колони и разкошните, издълбани в тях канелюри и осейваха пода с цветни пращинки. Имаше дори и дървени пейки.

Не съм специалист в тази област, но прозорецът откъм страната на хора ми изглеждаше поне толкова красив, колкото и прозорецът на по-прочутата катедрала в Йорк, но този в Дърам можеше да бъде съзрян в цялото му великолепие, тъй като не беше закътан в напречния неф. А витражите от срещуположната страна бяха дори по-изящни. Е, не мога да говоря на тази тема, без да започна да бръщолева, тъй като катедралата е наистина прекрасна. Докато стоях там, а бях един от само дузината посетители, покрай мен премина някакъв черковен служител и весело ме поздрави. Бях очарован от тази проява на дружелюбие и заплепен от съвършенството, което ме заобикаляше. Моментално отдадох на Дърам своя глас за най-хубава катедрала на планетата Земя.

Когато се наситих на гледката, обсипах кутията за дарения с монети и се запътих към стария град, за да хвърля един много бърз поглед и там. Старият град бе не по-малко древен и примамлив и се върнах на гарата едновременно впечатлен и унил от това колко много може да се види в тази малка страна и колко съм бил глупав да предположа, че бих могъл да разгледам повече от една съвсем минимална част в разстояние на седем мимолетни седмици.

Взех междуградския влак за Нюкасъл, а след това се прехвърлих на местния влак за Пегсууд, разположи на 18 мили северно, където попаднах на още по-приятно, необичайно слънчево за сезона време и повървах една-две мили по правия като стрела път до Ашингтън.

Ашингтън отдавна се слави като най-голямото минно селище в света, но в него вече не се развива никаква минна дейност, а с население от 23 000 души, той едва ли може да се нарече селище. Градът е прочут като родното място на голям брой известни футболисти — Джеки и Боби Чарлтън, Джеки Милбърн и още около четиридесет други, достатъчно талантиви, за да играят в първа дивизия, което само по себе си е едно забележително постижение за такава скромна по размери общност, но аз бях привлечен от нещо

друго — някога известната, но днес забравена школа на художниците миньори.

През 1934 година под ръководството на академика и художника от университета в Дърам — Робърт Лайън, в града се основава клуб на художници на име „Групата от Ашингтън“, която се състои предимно от миньори, които не били рисували никога през живота си, а в някои случаи даже не били и виждали истинска картина, докато не започнали да се събират в една колиба всеки понеделник вечер. Миньорите разкрили неподозиран талант и „прославили името Ашингтън из сивите планини“, както по-късно ги описал един критик от вестник „Гардиън“ (който явно не е разбирал нищо от футбол). През тридесетте и особено четридесетте години те привлекли върху себе си вниманието на обществеността и за тях често се пишели статии в националните ежедневници и художествените списания; правили свои изложби в Лондон и други големи градове. Приятелят ми Дейвид Кук притежаваше книга с илюстрации от автор на име Уилям Фивър със заглавие „Художниците миньори“, която веднъж ми бе показал. Репродукциите на картините бяха доста очарователни, но това, което се връза в съзнанието ми, бяха снимките на плещести миньори, издокарани с костюми и вратовръзки, наблъскани в малката колиба, надвесени със сериозни изражения над триножниците и платната. Трябваше да видя този град.

Ашингтън бе много по-различен от това, което очаквах. От снимките в книгата на Дейвид бях останал с впечатлението, че това е едно обрасло с трева селце, с разпръснати къщи, заобиколено от мръсни буница и обвито с дим от трите местни мини — място с кални алеи, прегърбено под постоянния валеж от сажди, но това, което видях в действителност, бе една съвременна, оживена общност, окъпана в чистата, ведра слънчева светлина. Имаше дори и нов търговски парк с плющящи на вятъра знаменца, вретеновидни млади дървета и впечатляващ тухлен портал, построен върху парче земя, която явно някога е била използвана за минни цели. Главната улица — „Стейшън Роуд“ бе превърната в елегантна зона за пешеходци с множество магазини, които изглежда въртяха добра търговия. Бе очевидно, че в Ашингтън няма огромно количество пари — повечето от магазините бяха от типа с намалени цени и евтини стоки: „Прайс Бъстърс“, „Супердръг“, „И Други Боклуци“, а прозорците им бяха облепени с

твърди обещания за специални намаления, но поне на пръв поглед изглеждаха така, сякаш процъфтяваха, за разлика от тези в Брадфорд например.

Отидох до зданието на Общинския съвет, за да попитам накъде е пътят за прочутата навремето колиба и тръгнах по „Уудхорн Роуд“ в търсене на сградата на строителната кооперация, зад която трябваше да се намира колибата. Нужно е да отбележа, че реномето на „Групата от Ашингтън“ се крепяло до голяма степен на едно добронамерено, но донякъде предизвикващо възражения покровителство. Когато човек чете старите критики за техните изложби в градове като Лондон и Бат, е трудно да не си направи заключението, че отношението на художествените критици и другите естети към художниците от Ашингтън е наподобявало това към някое дресирано куче: било истинско чудо, не това че миньорите рисували добре, а че въобще успявали да го правят.

И все пак миньорите от Ашингтън представлявали само една малка част от широко разпространения стремеж към самоусъвършенстване на места като Ашингтън, където по-голямата част от хората се считали за късметлии, ако имали по няколко завършени класа в първоначално училище. Когато човек се замисли за това днес, е направо поразително колко богат е бил животът на хората в Ашингтън преди войната и с какво желание са се възползвали от предоставените им възможности. По едно време градът можел да се похвали с общество по философия, с напълно запълнена програма от лекции през цялата година, концерти и вечерно училище; оперно общество; театрално общество, образователна работническа асоциация; миньорски институт за социални грижи със семинари и още лекции; безброй клубове по градинарство, колоездене, атлетика и тям подобни. Дори и работническите клубове, които в апогея на Ашингтън наброявали двайсет и два, разполагали с библиотеки и читални за тези, които жадували за повече от пинт или два бира от запасите на Федерацията. В града имало процъфтяващ театър, зала за бални танци, пет кина и зала за камерни концерти, наречена „Хармоник Хол“. Представлението на „Хорът Бах“ от Нюкасъл през 1920 година привлякло публика от 2 000 души. Можете ли да си представите нещо подобно днес?

Но после всички тези неща изчезнали едно по едно — „Обществото на поклонниците на Теспида“, оперното общество, читалните и залите за лекции. Дори и петте кина безшумно затворили врати. Днес най-голямото развлечение в Ашингтън е увеселителната галерия „Нобъл“, край която минавах в този момент на път за сградата на строителната кооперация, която открих без много усилия. Зад зданието на кооперацията имаше голям, непавиран паркинг, заобиколен от множество разпръснати ниски постройките — магазин за строителни материали, дом на скаутите, ХЕИ комплекс, Институт на ветераните, построен от дърво и боядисан в ярко отровно зелено. От книгата на Уилям Фивър знаех, че колибата на „Групата от Ашингтън“ се е намирала до Института на ветераните, но не знаех точно от коя страна, а нямаше и начин да разбере. „Групата от Ашингтън“ била една от последните институции, които закрили, макар че упадъкът ѝ бил бавен и болезнен. През петдесетте години броят на членовете ѝ неумолимо намалявал, докато по-възрастните умирали, а младите хора решавали, че е глупаво да се обличат с костюм и вратовръзка и да си играят с кутии с боички. През последните няколко години само двама живи членове на групата — Оливър Килборн и Джак Харисън — се появявали всяка понеделник вечер. През лятото на 1982 получили известие, че наемът за парцела, върху който била построена колибата, ще бъде вдигнат от 50 пенса на 14 лири годишно. „Това — както отбелязва Фивър, — плюс седемте лири на четиримесечие за ток изглеждало твърде много.“ През октомври 1983 година, малко преди да навърши петдесет години и поради липса на 42 лири годишно за текущи разходи, „Групата от Ашингтън“ се разпуснала, а колибата била съборена.

Днес няма какво друго да се види, освен паркинга, но картините на миньорите са запазени в знак на вяроност в „Музея на каменовъглените мини в Уудхорн“, разположен на още една миля по-нагоре по „Уудхорн Роуд“. Отидох там сега, преминавайки покрай безкрайни редици от някогашни къщички на миньори. Старата каменовъглена мина все още изглежда като каменовъглена мина, тухлените сгради са запазени, а старото въртящо се колело виси във въздуха, подобно на необикновено и изоставено виенско колело в лунапарк. Из местността все още лъкатушат ръждясали релси. Но днес

всичко е спокойно, а разпределителните станции са превърнати в прегледни зелени морави. Бях почти единственият посетител.

Каменовъглената мина Уудхорн затваря врати през 1981 година, седем години преди да навърши един век. Някога тя е била една от двестата мини в Нортъмбърланд и една от трите хиляди в цялата страна. В апогея на минната промишленост, през двайсетте години на двайсети век, в британските въгледобивни мини са работели 1.2 милиона души. В наши дни, по време на моето посещение, функционират само шестнайсет мини, а броят на работниците е намалял с деветдесет и осем процента.

Всичко това изглежда донякъде тъжно, докато не влезете в музея, където благодарение на снимките и статистиките за минни катастрофи може да си припомните точно колко жестока и изтощителна е била миньорската работа и колко системно е спомагала за израстването на цели поколения в нищета. Не е чудно, че от града произлизат толкова известни футболисти — в продължение на десетилетия това е бил единственият начин човек да се измъкне оттук.

Музеят беше с безплатен вход и представяше по един интелигентен и развлекателен начин живота в мините и в оживеното селце над тях. Нямах представа, освен в чисто идеен план, точно колко тежък е бил животът на миньорите. Е, през този век в мините са умирали повече от хиляда души годишно и всяка мина може да се похвали с поне една пословична катастрофа. (Катастрофата в Уудхорн се случва през 1916 година, когато при авария, причинена от престъпната небрежност на инспекторите, загиват тридесет души; на собствениците на мината бива съобщено при никакви обстоятелства да не допускат това да се повтори, тъй като следващия път ще бъдат *наистина* скастрени). До 1847 година четиригодишни деца са работели в мините по десет часа на ден — може ли да повярвате подобно нещо? — а доскоро момчета на десет години са били назначавани като обслужващи вентилационните отвори, били са затваряни в тесни пространства и в пълна тъмнина, като единствената им задача е била да отварят и да затварят отворите при преминаването на вагонетките с въглища. Смените на едно момче траели от три сутринта до четири следобед, шест дни седмично. А това било леката работа.

Само един Господ знае как хората са намирали сили да се надигнат и да се замъкнат на лекции и концерти, и клубове по

рисуване, но те със сигурност го правели. В една ярко осветена зала висяха тридесет или четиридесет картини на членове на „Групата от Ашингтън“. Финансовите средства на групата били толкова ограничени, че част от тях са рисувани с велпамур — една примитивна емулсия — върху хартия, картон или груби платна. Почти нито една от картините не бе рисувана на истинско платно. Бих ви подвел жестоко, ако кажа, че в „Групата от Ашингтън“ е имало някой със зачатъци на талант подобен на този на Тинторето^[1] или дори Хокни, но творбите представят една завладяваща картина на живота в миньорската общност в продължение на период от петдесет години. Почти всички обрисуват местни събития — „Събота вечер в клуба“, „Хрътките“ или живота в мините, а това че могат да бъдат видени в контекста на минния музей, вместо в някоя картинна галерия в столицата, само им придава още повече блясък. Бях заплепен за втори път в един и същи ден.

И едно малко и случайно отклонение. На тръгване забелязах табелка с имената на собствениците на мината, от която разбрах, че един от основните хора, ползващи се от плодовете на датата тази пот и труд в мините е не кой да е, а нашият стар приятел У. Дж. Бентинк — петият херцог на Портланд. Хрумна ми, и то не за първи път, колко забележително и многообично малко място е Великобритания.

В това се състои и цялото ѝ величие — че успява да бъде едновременно позната и малка по размери, но пръскаща се по шевовете от интересни факти и истории. Постоянно бивам изпълнен е възхищение — от факта, че мога да се разходя из град като Оксфорд и в разстояние на няколко минути да подмина дома на Кристофър Рей^[2]; сградите, където Халей открива своята комета; а Бойл първия си тон; пистата, по която Роджър Банистър пробягва за първи път разстоянието от една миля за по-малко от четири минути; моравата, по която се е разхождал Луис Карол; или пък че може да се изправите на Сноус Хил в Уиндзор и с един поглед да обхванете едновременно замъка Уиндзор, игрищата на „Итън“, църковния двор, в който Грей пише елегията си^[3] и мястото, където е поставена за първи път пиесата „Веселите уиндзорки“. Може ли да има друго подобно място на земята, побрано в такова малко пространство, в което пейзажът да бъде по-наситен с дейни и продуктивни постижения, отнели цели векове?

Върнах се в Пегсууд, погълнат от обзелото ме възхищение и хванах влака за Нюкасъл, където си намерих хотел и прекарах вечерта в състояние на пълен душевен покой, разхождайки се до късно из ехтящите от стъпките ми улици, разглеждайки статуите и сградите с нежност и уважение и приключих деня с една кратка мисъл, с която смятам за момента да се разделя с вас. А тя бе:

Как е възможно в една вълшебна страна, където на всяка крачка се сблъсквате с реликви на човешкия гений и предприемчивост, където са изпробвали, отправили предизвикателства и като цяло разширили границите на всяка област на човешките възможности, където се раждат множество от най-големите постижения в промишлеността, търговията и изкуствата — как е възможно в една такава страна, когато най-сетне се завърна в хотела си и включи телевизора, по Би Би Си да дават отново „Кагни и Лейси?“.

[1] Якопо Робусти, наречен Тинторето (1518–1594) — велик италиански художник от венецианската школа, един от най-значителните представители на късния Ренесанс — Б.р. ↑

[2] сър Кристофър Рен (1632–1723) — архитект, астроном и математик, най-великият английски архитект на своето време. Негово дело е проектът на катедралата „Сейнт Пол’... с“ в Лондон — Б.р. ↑

[3] Става дума за едно от най-известните лирически стихотворения в английската литература — „Елегия, писана в един църковен двор“ от поета Томас Грей (1716–1771), предшественик на романтизма — Б.р. ↑

ДВАЙСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

И така отидох в Единбург. Едва ли може да пристигнете с влак в ранна свежа ноемврийска вечер в по-красив и примамлив град от този. Да излезете от оживените подземни недра на гара „Уейвърли“ и да се озовете в сърцето на един такъв великолепен град е наистина прекрасно изживяване. Не бях ходил в Единбург с години и бях забравил колко пленителен може да бъде. Всички паметници бяха осветени със златистата светлина на прожекторите — замъкът и издигнатата на хълма Банка на Шотландия, хотелът „Балморал“ и паметникът на Уолтър Скот в подножието ѝ, което им придаваше едно изпълнено с тайнственост величие. Градът беше оживен от хора, приключили работния ден. Автобусите се спускаха по „Принсес Стрийт“, а по тротоарите се суетяха служители от офиси и магазини, забързани към дома, за да вечерят с местните специалитети — саздърма от агнешки дреболии и пилешка чорба с праз — и да се занимават, с каквото там се занимават шотландците след зник-слънце.

Бях резервирал стая в хотел „Каледония“, което бе безразсъдно и екстравагантно от моя страна, но сградата е страхотна и е местна забележителност и просто трябваше да бъде част от нея поне за една вечер, така че се запътих натам, спускайки се по „Принсес Стрийт“, покрай паметника на Уолтър Скот — нещо подобно на ракета в готически стил, и неочаквано се почувствах опиянен от това, че се намирам сред забързаните тълпи, с изглед към замък, издигнат на скалистия хълм, чиито очертания прорязваха бледото вечерно небе.

За мое учудване, и в далеч по-голяма степен, отколкото в Уелс, в Единбург се почувствах като в различна държава. Зданията бяха тесни и високи в нетипичен за Англия стил, паричните единици бяха други, дори въздухът и светлината бяха различни по един неизразимо северен начин. Витрините на книжарниците бяха изпълнени с книги за Шотландия и от шотландски автори. И, разбира се, гласовете бяха различни. Вървах с усещането, че съм оставил Англия някъде далеч зад себе си, но точно в този момент минах покрай нещо, което ми бе

познато, и си помислих учудено: Я, и тук имат „Маркс енд Спенсър“, все едно се намирах в Рейкявик или Ставангер и не би трябвало да очаквам да видя британски неща. Беше много освежаващо.

Регистрирах се в хотел „Каледония“, хвърлих нещата си в стаята и незабавно излязох отново на улиците. Искях да съм на чист въздух и да разгледам това, което можеше да ми предложи Единбург. Изкачих се с усилие по дългия, отсечен заден скат на хълма, на който беше издигнат замък, но парковете бяха затворени, така че се задоволих с бавна разходка по „Роял Майл“, която бе почти безлюдна и много красива по един типично суров шотландски начин. Прекарах времето си в разглеждане на витрините на множеството туристически магазини, разположени по протежението ѝ, размишлявайки върху това колко много неща са дали шотландците на света — карираните полички, гайдите, консервите с овесени ядки, шотландските барети, яркожълтите пуловери с дизайн на ромбове от типа, който предпочита Рони Корбет^[1], гипсовите отливки на францисканци с одухотворени физиономии, саздърмата от агнешки дреболии и колко малко хора, освен шотландците ги харесват.

Нека кажа веднага и без да увъртам, че изпитвам огромна обич и възхищение към Шотландия и нейните умни, червендалести хора. Знаете ли, че в Шотландия завършват повече студенти на глава от населението, отколкото в която и да било друга нация в Европа. И че списъкът на бележитите личности, които произлизат от нея, в никакъв случай не отговаря на скромните ѝ размери — Стивънсън, Ват, Лайл, Листър, Бърнс, Конан Дойл, Дж. М. Бари, Адам Смит, Александър Греъм Бел, Томас Телфорд, Лорд Келвин, Джон Логи Бърд, Чарлс Рени Макинтош и Иън Маккаскил са само някои от тях. Освен всичко друго, на шотландците дължим уискито, дъждобраните, гумените ботуши, педалите на велосипедите, телефона, пътните настилки от макадам, пеницилина, както и разбирането на принципа на действие на канабиса, а само си помислете колко труден би бил животът без тези неща. Така че, Шотландия, благодарим ти, независимо от факта, че напоследък все не успяваш да се класираш за световното по футбол.

В края на „Роял Майл“ се оказах пред входа на двореца „Холирудхаус“ и се проправих път обратно към центъра из лабиринта от тъмни задни улички. В края на краищата се озовах в една необикновена кръчма на площад „Сейнт Андрю“ на име: „Плочките“,

което бе особено подходящо, тъй като всеки инч от сградата от пода до тавана беше покрит с претруфени, тежки плочки във викториански стил. Все едно пиех бира в тоалетната на принц Алберт, което се оказа недотам неприятно. Във всеки случай явно нещо в нея ми е харесало, защото погълнах глупаво количество бира и когато най-сетне излязох, видях, че почти всички ресторанти в околността бяха затворени, затова се занесох обратно до хотела, където намигнах на персонала от нощната смяна и си легнах.

На сутринта, чувствайки се страшно изгладнял, във весело настроение и с необичайно бистър ум, се представих в ресторанта на хотела. Бих ли искал да закузвам? — запита ме човекът в черен костюм.

— Искате ли питане? — отговорих аз закачливо и го сръгах в ребрата. Заведоха ме до масата, но бях толкова гладен, че отказах менюто и поръчах да ми донесат пълната закуска, от каквото и да се състои тя, облегнах се щастливо назад и лениво разлистих менюто, в което открих, че пълната готвена закуска струва 14.50 лири. Примамих един минаващ сервитьор.

— Извинете — казах аз, — но тук пише, че закуската струва 14.50 лири.

— Точно така, сър.

Почувствах как на черепния ми портал започва да потропва махмурлукът.

— Искате да кажете — запитах аз, — че освен огромната сума, която заплатих за стаята, сега трябва да доплатя 14.50 лири за едно сварено яйце и овесена каша.

Той потвърди, че нещата действително стоят така. Аз оттеглих поръчката си и вместо това си взех чаша кафе. Е, то бива, бива, ама чак толкоз!

Може би от това внезапно разваляне на доброто ми настроение или от факта, че когато излязох от хотела навън пръскаше дъжд, но съвсем се вкиснах и Единбург вече не ми изглеждаше и наполовина толкова красив, колкото предната вечер. Сега из улиците се бяхтеха хора с чадъри, а колите преминаваха през локвите като издаваха шум, който звучеше сприхаво и нетърпеливо. „Джордж Стрийт“, разположена в сърцето на новия град, представляваше една несъмнено прелестна, макар и влажна гледка със своите статуи и величествени

площади, но твърде много от сградите в джорджиански стил бяха развалени от неуместно добавени съвременни фронтони. Точно зад ъгъла на моя хотел се намираше канцеларски магазин с витрини от фасадно стъкло, който беше врязан във фасадата на сграда от осемнайсети век по начин, който не можеше да бъде наречен другояче, освен престъпен, а из околните улици имаше доста подобни явления.

Разходих се наоколо, търсейки място, където да похапна и се озовах отново на „Принсес Стрийт“. Като че ли и тя се беше променила в разстояние на една нощ. Предната вечер ми изглеждаше примамлива и оживена заради запътилите се към дома хора, които препускаха по нея, но сега на убитата дневна светлина ми се стори безлична и сива. Тътрех крака по протежението ѝ като търсех някакво кафене или бистро, но с изключение на няколко наистина второкачествени магазинчета за продажба на вълнени артикули на намалени цени, където стоките изглеждаха така, сякаш са били пуснати с ръка и подритнати по щандовете или пък надничаха от разни кошове, „Принсес Стрийт“ явно не можеше да ми предложи нищо друго, освен обичайната поредица от вериги магазини — „Буутс“, „Литъл Уудс“, „Върджин Рекърдс“, „Би Ейч Ес“, „Маркс енд Спенсър“, „Бъргър Кинг“, „Макдоналд’... с“. Според мен, това, което липсваше на Единбърг бе една древна и многообичана институция — някоя виенска сладкарница или закътана чайна, някое място с вестници на специални поставки, палми в саксии и може би ниска пълна дама, свиреща на голям роял.

В края на краищата, раздразнен и нетърпелив, влязох в един претъпкан „Макдоналд’... с“, където чаках цяла вечност на дългата, неподредена опашка, от което станах още по-сприхав и нетърпелив и накрая си поръчах кафе и яйчна кифла с масло.

— Искате ли и ябълков пай — попита ме младежът зад щанда, чието лице беше покрито с пъпки.

— Прощавайте — запитах аз, — да не би да изглеждам така, сякаш ми хлопа дъската?

— Моля?

— Поправете ме ако греша, но не съм си поръчвал пай, нали?

— Ами... не.

— В такъв случай изглеждам ли така, като че ли нещо в мозъка ми не е наред и не бих могъл да си поръчам пай, ако исках?

— Не, просто ни е казано да питаме всички наред.

— Защо? Мислите си, че на всички в Единбург им хлопа дъската, така ли?

— Просто ни казаха да питаме всички наред.

— Е, аз не искам пай и именно поради това не си поръчах пай. Дали има и още нещо, което да искате да знаете, че не искам да поръчам?

— Просто ни казаха да питаме всички наред.

— Помните ли какво си поръчах в действителност?

Той объркано погледна към касата.

— Хм, да, яйчна кифла с масло и кафе.

— Мислите ли, че може да ми ги сервирате тази сутрин или ще си поговорим още.

— О, да, точно така, веднага.

— Благодаря.

Е, бива, бива...

След това, чувствайки се донякъде поуспокоен, излязох и видях, че навън плющи дъжд. Претичах през улицата и импулсивно се вмъкнах в Кралската Шотландска Академия — грандиозна сграда в псевдоелинистичен стил с надписи, закачени между колоните, с които изглеждаше като изгубена част на Райхстага. Платих 1.50 лири, за да вляза, отърсих се от водата като куче и затътрих крака из галериите. Представяха есенната изложба, а може би зимната или ежегодната. Не бих могъл да кажа, тъй като така и не забелязах никакви табелки, а картините бяха под номер. Трябваше да платя още две лири, за да се сдобия с каталога и да разбера кое какво е, което така или иначе ме подразни, тъй като току-що се бях разделил с 1.50 лири. (Националният тръст прави същото — слага номера на дърветата и растенията, за да се наложи човек да си купи каталог, което е и една от причините, поради които няма да завещая състоянието си на Националния тръст). Изложбата на Кралската Шотландска Академия бе разположена в множество зали и можеше да бъде разпределена в четири категории: 1) лодки на плажове; 2) самотни пасища; 3) полуоблечени девойки, заети с тоалета си, и по неизвестни причини 4) сцени от френските улици, в които имаше поне по един надпис *Boulangerie* или *Epicerie*, така че да няма възможност да объркате града и да го помислите за Фрейзърбург или Аброт.

Много от картините — всъщност по-голямата част от тях — бяха великолепни, а когато забелязах червените печати на някои от тях, изпитах внезапен, необичаен копнеж да закупя някоя от тях. Така че започнах да отскачам до жената на рецепцията и да питам: „Извинете, колко струва номер 125?“ Тя ме поглеждаше и ми съобщаваше цифра с няколко лири повече от това, което бях готов да заплатя, така че аз се отдалечавах отново и след известно време се завръщах и питах: „Извинете, колко струва номер 47?“ В един момент забелязах една картина, която ми хареса особено много — рисунка на брода на река Солуей от художник на име Колин Парк. Жената ме изгледа отново и ми каза, че цената ѝ е 125 лири. Цената беше добра и аз бях готов да я купя на момента дори и да ми се наложеше да я нося под мишница чак до Джон О’... Гроутс, но в този момент жената откри, че е видяла погрешния ред и че картината, която струваше 125 лири бе около три квадратни инча, а тази на Колин Парк бе значително по-скъпа, така че аз отново се отдалечих. В края на краищата, когато ме заболя краката, пробвах нов номер и я попитах с какво разполагат, което да струва не повече от петдесет лири. Не разполагаха с нищо за такава сума. Тръгнах си разочарован от търсенето, но с две лири по-богат заради това, че не си бях купил каталога.

След това отидох в Шотландската Национална Галерия, която ми хареса още повече и то не само, защото беше безплатна. Шотландската Национална Галерия бе закътана зад Кралската Шотландска Академия и не представлява нищо особено поне отвън. Но интериорът бе грандиозен в имперски стил от деветнайсети век, със стени покрити с червено сукно, картини в неестествено големи размери, поставени в разкошни рамки, разпръснати статуи на голи нимфи и мебелировка украсена със злато, така че изпитах усещането, че се разхождам из будоара на кралица Виктория. Картините бяха не просто великолепни, но имаха и табелки, които не само описваха историята им, но и това, което правеха хората изобразени на тях, което считам за похвално и според мен галериите трябва да бъдат задължени да го правят.

Прочетох тези поучителни надписи с благодарност, тъй като научих, например че причината, поради която Рембранд изглежда толкова мрачен на автопортрета си, е, че току-що е бил обявен за неплатежоспособен, но в една от залите забелязах мъж, придружен от

момче на около тринайсет години и нямах нужда от никакви табелки, за да ги разпозная.

Това бяха хора, които предполагам кралицата би определила като принадлежащи към низшите прослойки. Целият им външен вид говореше за нищета и бедност — лоша храна, лоши доходи, лоши зъби, лоши перспективи и дори лошо изпрано облекло, но мъжът описваше картините с нежност и осведоменост, от които на човек му се стопляше сърцето, а момчето слушаше всяка негова дума в захлас. „Ето това е Гоя от късния му период, виждаш ли — говореше той тихо. — Само виж колко прецизни са щрихите — напълно различни от по-ранните му творби. Нали съм ти казвал, че Гоя не е нарисувал нито една велика картина чак до петдесетте си години? Е, това е една велика картина.“ Мъжът не се фукаше, той просто споделяше с момчето.

Често съм бил поразен от подобни неща във Великобритания — от това колко тайнствено образовани могат да се окажат хората от непривилегирован произход; как именно тези, от които очаквате това най-малко, могат да ви кажат наименованията на растенията на латински или да се окажат специалисти по политиката на древна Тракия или напоителната техника в Гланъм. В края на краищата, това е държава, в която грандиозният финал на играта „Мастърмайнд“ често бива спечелван от шофьори на таксите и обслужващи платформите на локомотивите. Все още се двоумя дали това е силно впечатляващо или просто ужасно — дали това е държава, в която машинните работници имат познания относно Тинторето и Лайбниц или държава, в която хората, които имат познания за Тинторето и Лайбниц, са принудени да работят като машинни работници. Това, което знам със сигурност, е, че този феномен се среща най-често именно тук.

След галерията се изкачих по стръмния слон към парковете на замъка, които ми се сториха необичайно, дори зловещо познати. Не бях идвал преди, така че не можех да се досетя защо се получи така, но след това си припомних, че вечерната заря на батальона в Единбург бе част от филма „Това е Синерама“, който гледах в Брадфорд. Околностите на замъка бяха същите като тези във филма, е изключение на разликата в атмосферните условия и милостивото отсъствие на шотландците с наперена походка. Но имаше нещо друго, което се бе променило съществено от 1951 година насам — изгледът към „Принсес Стрийт“ от терасата на замъка. През 1951 година „Принсес

Стрийт“ все още представляваше една от най-прочутите улици по света — елегантен директен път, по протежението, на чиято северна страна се простираха солидни, тежки здания от викторианската епоха и от времето на крал Едуард^[2], от които се излъчваше увереност, величие и чувство за имперско превъзходство — Севернобританската търговска застрахователна компания, разкошната сграда в класически стил на Ню Клъб, старинният хотел „Уейвърли“. Но след това, необяснимо защо, те били срутени една по една и заменени в по-голямата си част от сиви бетонни бункери. В източния край на улицата целият площад „Сейнт Джеймс“ — открито пространство, покрито със зеленина и множество здания от осемнайсети век — бил сравнен със земята, за да бъде построен един от най-неприятните и грозни търговски центрове — хотелски комплекси, излезли изпод перото на някой архитект. Днес почти всичко, което е останало от славната епоха на „Принсес Стрийт“, са единични отломки като хотел „Балморал“ и паметника на Ушър Скот, както и част от универсалния магазин „Дженърс“.

По-късно, когато се завърнах у дома, открих в „Енциклопедията на британските градове“ художествена илюстрация на центъра на Единбург, която като че ли бе правена от птичи поглед. На нея бе изобразена „Принсес Стрийт“, оградена от край до край с елегантни старовремски сгради. Това важеше и за всички художествени изображения на останалите британски градове — Норич, Оксфорд, Кентърбъри и Стратфорд. Това е просто недопустимо. Не може да срутват древни сгради, а после да се преструват, че те все още съществуват. Но именно това се е случило във Великобритания през последните тридесет години, а това се отнася не само до сградите.

Завладян от такива противни мисли, отидох да потърся някаква питателна храна.

[1] Шотландски комедиен актьор — Б.р. ↑

[2] Едуард VII наследява майка си кралица Виктория през 1901 г. Изключително популярен и обичан крал, той управлява империята до смъртта си през 1910 г. — Б.р. ↑

ДВАЙСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

Нека си поговорим за нещо, което да приповдигне духа ни. Нека си поговорим за Джон Фалоус. В един хубав ден на 1987 година Джон Фалоус чакал да бъде обслужен пред гишето на една банка в Лондон, когато вътре влязъл Дъглас Бат с намерение да обере банката, застанал точно пред него, размахал пистолета и поискал парите от касиера. Вбесен, Фалоус заявил на Бат да „се разкара“ и да отиде на края на опашката, където да изчака реда си; предполагам, останалите на опашката са кимали одобрително. Неподготвен за такова развитие на събитията, Бат кротко се оттеглил от банката с празни ръце и бил арестуван недалеч оттам.

Споменавам тази случка, тъй като едно от блестящите качества на британците е тяхното отлично възпитание и ако се държите в разрез с него, поемате особени рискове. Почитанието и небиещото на очи уважение към другите хора е такава съществена част от британския живот, че всъщност съвсем малко разговори могат да бъдат започнати без тях. Почти всяка среща с непознат започва с думите: „Ужасно съжалявам, но“ — последвано от някакъв тип молба — „бихте ли ми показали пътя за Брайтън“, „бихте ли ми помогнали да намеря риза мой размер“, „бихте ли преместили ваяка си от крака ми“. А когато изпълните молбата им, те неизменно откликват с колеблива, извинителна усмивка и отново ви се извиняват, молят ви за прошка за това, че са отнели от времето ви или че краката им са се намирили точно там, откъдето несъмнено е трябвало да мине вашият ваяк. Обожавам това.

Един пример в това отношение е следната ситуация: в момента, в който напусках хотел „Каледониан“ късно на следващата сутрин, пред мен на рецепцията видях жена с безпомощно изражение, която казваше на рецепциониста: „Ужасно съжалявам, но не зная защо не мога да се справя с телевизора в моята стая.“ Разбирате ли, тя беше слязла чак до долу, за да им се извини, че техният телевизор не работи. Сърцето ми

се изпълни с чувство на топлота и нежност към тази необикновена и неразгадаема страна.

И всичко това се прави така инстинктивно. Именно затова е така очарователно. Спомням си как, когато още не бях живял дълго в държавата, пристигнах на една железопътна гара и видях, че само едно или две от гишетата за продажба на билети бяха отворени. (За сведение на чуждестранния читател бих искал да поясня, че по правило във Великобритания няма значение колко гишета има в банката, пощата или железопътната гара, тъй като така или иначе ще бъдат отворени само две, с изключение на най-натоварените часове, когато ще бъде отворено само едно.) И двете гишета в случая бяха заети. В някоя друга държава би се случило едно от две неща. Или и пред двете гишета ще има тълпа от клиенти, изискващи да им бъде обърнато внимание едновременно, или и пред двете гишета ще има две бавно придвижващи се опашки от намусени хора, всеки от които е убеден, че другата опашка се движи по-бързо.

Тук, във Великобритания обаче, чакащите клиенти спонтанно са открили един по-разумен и интелигентен начин да се справят със ситуацията. Оформят една-единствена опашка на известно разстояние и от двете гишета. Когато някое от тях се освободи, клиентът, който е наред, пристъпва към него, а останалата част от опашката се премества леко напред. Това е един наистина справедлив и демократичен начин, а най-забележителното в случая е, че никой не командва парада и въобще не е давал идеята за това. То просто се случва.

Почти същото се случи и в този момент, когато дамата с неотстъпчивия телевизор приключи с извиненията си (които, трябва да призная, че рецепционистът прие по един изключително мил начин, стигайки дотам, че дори й намекна, че ако по случайност нещо друго в стаята ѝ не функционира, тя не би трябвало да се обвинява и за секунда), рецепционистът се обърна към мен и другия господин, който чакаше и попита: „Кой е следващият?“, а аз и той преминахме през един дълъг етап на „след вас“, „но не след вас“, „но моля ви се, настоявам“, „е, благодаря ви, много учтиво от ваша страна“, от което сърцето ми съвсем се изпълни.

И така, на втората ми сутрин в Единбург излязох от хотела в щастливо настроение, в пълно разбирателство със света, оживен от тази радостна и цивилизована среща и открих, че слънцето грееше, а

градът бе отново преобразен. В този ден „Джордж Стрийт“ и „Куийн Стрийт“ изглеждаха изключително пленителни, с каменни фасади, блеснали на слънчевата светлина, а влажната, зловеща тъмнина, която ги бе обгърнала предната вечер, бе изчезнала напълно. Устието на река Форт блещукаше в далечината, а малките паркове и площади изглеждаха оживени и прекрасно зелени. Изкачих се с усилие по хълма до старите тераси, за да се насладя на гледката и бях поразен от това колко различен изглежда града. „Принсес Стрийт“ все още бе белязана от архитектурни наранявания, но отвъд нея хълмовете бяха осеяни с наперени покриви и извисяващи се островърхи кули, които придаваха на града индивидуалност и елегантност, които ми бяха убягнали напълно предния ден.

Прекарах сутринта като турист — отидох до катедралата „Сейнт Джайлс“ и разгледах „Холирууд Хаус“, изкачих се на върха на хълма Калтън и накрая си взех раницата и се върнах на гарата, доволен от факта, че бях постигнал примирие с Единбург и щастлив, че отново съм на път.

А колко великолепно е да се пътува с влак. Моментално се унесох от поклащането на влака, докато се придвижвахме из Единбург и спокойните му предградия и минахме през моста над Форт. (И наистина, каква мощна конструкция е той, изведнъж осъзнах защо шотландците не спират да говорят за него.) Влакът беше почти празен и с отлична първа класа. Преобладаваха меките сини и сиви тонове, които контрастираха драстично с всички други влакове „Спринтър“, на които се бях возил напоследък, и ми подеждаха така успокояващо, че скоро клепачите ми натезаха неудържимо, а вратът ми стана като от гума. За нула време главата ми се отпусна на гърдите и аз се отдадох на безшумното, постоянно производство на няколко галона слюнка — всички, уви, излишни.

На някои хора не трябва да се разрешава да заспиват по влаковете или, ако са заспали, трябва да бъдат дискретно покрити с мушама. Страхувам се, че аз съм един от тях. Събудих се неопределено време по-късно с рязко похъркване и кратко, безумно размахване на ръце и повдигнах глава, само за да открия, че съм се оплел в паяжина от лиги, стичащи се от брадата до токата на колана ми, а в мен се бяха вгледали безстрастно тримата други пътници. Поне този път ми бе спестено изживяването да се пробудя и да видя как в мен са се

вторачили дузина деца с отворени усти, които се разбягват с викове при откритието, че олигавената тровава купчина пред тях е жива.

Снишавайки се пред публиката си и дискретно отърквайки се с ръкава на сакото, насочих вниманието си към гледката. Колелетата на влака потракваха през откритата местност, която бе приятна на вид, без да представлява нещо особено — изорана селскостопанска земя, преливаща се в големите закръглени хълмове, под небето, което като че ли щеше да се срути под тежестта на собствената си сивота. От време на време спирахме в някое безжизнено селце с безлюдна малка железопътна гара — Лейдибанк, Купар, Лючърс — преди най-накрая да навлезем в по-големия и отчасти по-деен свят на Дънди, Арброут и Монтроуз. Най-сетне, три часа след като бяхме напуснали Единбург, се впуснахме в Абърдийн на фона на немощните отблясъци на бързо залязващото слънце.

Нетърпеливо долепих лице до стъклото. Никога не бях идвал в Абърдийн, а и не познавах никой, който да го бе правил. Не знаех почти нищо за града, освен че тук преобладава нефтодобивната промишленост на Северно море и че Абърдийн с гордост се нарича „Гранитният град“. Винаги ми се бе струвал екзотично отдалечен — място, където едва ли ще отида някога, така че очаквах с нетърпение да го разгледам.

Бях си запазил стая в хотел, за който имаше добри отзиви в моя пътеводител (една книжка, която после ми послужи за подпалки), но се оказа отвратителен, прекалено скъп и разположен на някаква задна уличка. Стаята ми беше малка и зле осветена, с разбити мебели, тясно затворническо легло с тънко одеяло, една-единствена, явно дадена с неохота възглавница, и с тапети, които се опитваха да направят всичко възможно да се свлекат от влажната стена. Навремето, в период на прекалени амбиции, ръководството бе инсталирало табло край леглото, което трябваше да задейства осветлението, радиото и телевизора, и включваше будилник, но нито едно от тези неща не функционираше. Бутонът на будилника остана в ръцете ми. Въздъхвайки, хвърлих нещата си на леглото и се върнах из тъмните улици на Абърдийн в търсене на храна, напитка и гранитно великолепие.

Това, което съм научил с течение на годините, е, че впечатленията ви от един град са неизменно повлияни от пътя, който изберете, за да навлезете в него. Ако навлезете в Лондон откъм

разлистените предградия Ричмънд, Барнс и Пътни и слезете, да кажем, на „Кенсингтън Гардънс“ или „Грийн Парк“ ще си помислите, че се намирате сред един идиличен, огромен и добре поддържан пейзаж. Но влезте откъм Саутенд, Ромфорд или „Ливърпул Стрийт“ и ще останете със съвсем различни впечатления. Може би проблемът бе в пътя, който избрах, за да навляза в Абърдийн. Но това, което знам със сигурност, е, че вървах нагоре-надолу в продължение на три часа, без да открива каквото и да било в Абърдийн, което да предизвика моето възхищение. Имаше няколко донякъде занимателни обекта — откритата зона за пешеходци около кръста „Меркат“, интересно изглеждащ малък музей на име „Домът на Джон Дън^[1]“, няколко внушителни университетски сгради, но независимо колко пъти пресичах центъра напред-назад, единственото, което се набиваше в очите ми, бе един огромен, нов, лъскав търговски център, който всеки път заобикалях с все по-голямо раздражение (всеки път се озовавах, недоволстващ и изгубен, в задънени алеи за доставка на стоки и комплекси за събиране на празни кашони) и една-единствена широка и безкрайна улица, по чието протежение се нижеха точно същите магазини, които бях видял във всички други градове през последните шест седмици. Имах усещането, че съм навсякъде и никъде — в малка част от Манчестър или произволно избран квартал на Лийдс. Напразно търсех място, където да застана с ръце на кръста и да произнеса „Аха, ето *това* бил Абърдийн.“ Може би се дължеше и на лошото време през този период от годината. Бях чел някъде, че Абърдийн е печелил конкурса за най-процъфтяващ град във Великобритания цели девет пъти, но почти не видях градини или паркове. А така и не изпитах чувството, че се намирам в центъра на един богат, горд град, построен от гранит.

Отгоре на всичко, не можах да реша къде да вечерям. Копнеех за нещо различно, нещо, което не бях опитвал вече стотици пъти по време на пътешествието си — тайландска или мексиканска кухня, може би индонезийска или дори шотландска, — но сякаш нямаше нищо друго, освен редовните групички от китайски и индийски ресторанти, обикновено в странични улички, със стълби, водещи към втория етаж, които изглеждаха така, сякаш наскоро са били използвани за мотоциклетно рали, а аз не можех да се принудя да извърша подобен страховит скок в неизвестността. Знаех много добре какво ме очаква на горния етаж — затъмнени светлини, фойе с мизерен бар, дрънкане

на азиатски инструменти, маси, покрити с чаши светло пиво и подгряващи комплекти от неръждаема стомана. Не можех да понеса мисълта за това. Най-накрая, в отчаяна серия на „онче-бонче-шарено-бонбонче“, проведена на ъгъла на някаква улица, избрах един индийски ресторант. Храната беше абсолютно идентична с индийската храна, която бях пробвал през изминалите седмици. Дори и оригването ми след вечерята имаше същия вкус. Върнах се в хотела си в мрачно и неспокойно настроение.

На сутринта отидох да се разходя из града с искрената надежда, че ще ми хареса повече, но уви, уви. Не че на Абърдийн му липсва нещо конкретно, просто страда от прекалена безличност. Размотах се из новия търговски център и дори се разходих на известно разстояние из околните улици, но всички те бяха еднакво безлични и незабележителни. И в този момент осъзнах, че проблемът не е в самия Абърдийн, а в същността на съвременна Великобритания. Британските градове са като колода карти, която е била разбърквана и прераздавана безброй пъти — едни и същи карти, различна подредба. Ако бях дошъл в Абърдийн директно от друга държава, сигурно би ми се сторил приятен и приемлив. Беше заможен и чист град. Имаше книжарници, кина, университет и почти всичко, което бихте могли да поискате от една общност. Не се и съмнявам, че в него е приятно да се живее. Просто толкова много приличаше на всички останали градове. Абърдийн е един британски град. Как би могъл да бъде различен?

След като веднъж приех тази мисъл, Абърдийн ми хареса много повече. Не бих казал, че копнеех да си събера нещата и да се преместя тук, но защо ли пък и да го правя, при положение че имам на разположение точно същите неща, същите магазини, библиотеки и увеселителни центрове, същите кръчми и телевизионни програми, същите телефонни кабинки, пощи, светофари, паркови пейки, пешеходни пътеки, морски въздух и оригвания след вечеря в индийски ресторант, както навсякъде другаде? По един особен начин, точно тези неща, които бяха накарали Абърдийн да ми се стори скучен и предвидим, днес го правеха удобен и почти уютен. Но все още нямах усещането, че се намирам в центъра на гранитен град, така че без съжаление си взех нещата от хотела и се върнах на гарата, за да продължа величествения си поход на север.

Влакът беше отново много чист и почти празен, с меки тонове в синьо и сиво, но в този имаше и количка с хранителни продукти, което ме впечатли. Проблемът се състоеше в това, че младежът, който продаваше, явно вършеше работата си с особено желание — останах с впечатление, че е започнал наскоро и все още му е забавно да раздава чаши чай и да връща ресто, но тъй като имаше само още двама пътници, а целият вагон бе дълъг едва 60 ярда, той ме подминаваше на всеки три минути. Все пак шумът от постоянно преминаващата количка ми попречи да се унеса в дрямка и да изпадна в състояние на конфузно хипер отделяне на слюнка.

Движехме се през приятна, но незабележителна местност. Всичките ми предишни изживявания из планините в северозападна Шотландия бяха свързани с по-вълнуващите области по западното крайбрежие и това пътуване бе определено притъпено като усещания в сравнение с останалите — закръглени хълмове, плоски ниви, мимолетни отблясъци от празното, стоманеносиво море, но в никакъв случай не бе неприятно. Не се случи нищо особено, с изключение на това, че край Неирн във въздуха се издигна голям самолет и почна да прави невероятни неща из висините, изкачваше се изправен вертикално в продължение на стотици футове, след това бавно се обръщаше и се спускаше надолу към земята, преди в почти последния момент да се издигне отново стръмно нагоре. Предположих, че е някакво тренировъчно упражнение за самолетите на Кралските въздушни сили, но бе по-вълнуващо да си представям, че самолетът е бил отвлечен от маниак самоубиец. И тогава се случи нещо, което наистина прикова вниманието ми. Самолетът се насочи към влака, почти спускайки се върху него, сякаш пилотът ни беше забелязал и бе решил, че ще е интересно да ни вземе със себе си. Приближаваше се все повече и повече и изглеждаше все по-голям и по-голям — огледах се тревожно, но нямаше с кого да споделя изживяването, — докато самолетът почти запълни целия прозорец, а след това влакът навлезе в някаква просека и самолетът изчезна. Купих си кафе и пакетче бисквити, за да успокоя нервите си и зачаках на хоризонта да се появи Инвърнес.

Инвърнес ми хареса моментално. Никога няма да спечели конкурс за красота, но притежава някои обаятелни черти — малко старомодно кино на име „Ла Скала“, добре запазена пазарна галерия,

голям и възхитително пищен варовиков замък от деветнайсети век, разположен на един хълм, както и няколко отлични пътеки по поречието на реката. Особено ме впечатли бледо осветената пазарна галерия — подземен директен път, който сякаш беше застинал завинаги в годината 1953. Имаше бръснарница с въртящ се стол пред нея, а вътре бяха изложени снимки на хора, които явно бяха направили прическите си по подобие на героите от „Тъндърбърдс“^[2]. Имаше дори и магазин за смешни играчки, в който се продаваха полезни и интересни предмети, които не бях виждал от години: енфие и повръщия, направена от пластмаса (която винаги ви е от полза, когато искате да си запазите място във влака) и дъвка, от която зъбите ви почерняват. Беше затворен, но си отбелязах на ум да се върна на сутринта и да се заредя.

Преди всичко в Инвърнес имаше една особено прелестна река, зелена и спокойна, над която очарователно бяха свели клони дървета. От едната страна се низеха големи къщи, прегледни малки паркове и старият замък от варовик (в момента седалище на местния съд), а от другата стари хотели с островърхи покриви, още големи къщи и солидната, великолепа катедрала, наподобяваща „Нотр Дам“, разположена на обширна морава край реката. Регистрирах се в един хотел, който избрах случайно, и веднага потеглих на разходка в светлината на падащия сумрак. И от двете страни на реката бяха прокарани елегантни булеварди, по протежение, на които грижливо бяха поставени пейки, което ги правеше чудесни за вечерни разходки. Минах известно разстояние, може би около две мили, от страната на „Хау Роуд“, покрай няколко малки островчета и стигнах до висящите мостове във викториански стил.

Почти всички къщи от двете страни на реката са били строени безредно по времето, когато тук все още е имало домашна прислуга. Зачудих се какво е допринесло за богатството на Инвърнес през викторианския период и кой поддържа тези красиви здания днес? Недалеч от замъка, сред просторните паркове, които предполагам всеки проектант би определил като първокласен парцел, се издигаше едно изключително грандиозно и разкошно имение с кулички и кули. Къщата беше прекрасна и просторна — от типа, в която си представяте, че може и да яздите с кон, но прозорците бяха заковани с дъски, сградата бе изоставена и обявена за продан. Не можех и да

гадая как подобно приятно място е могло да бъде така жестоко пренебрегнато. Докато се разхождах наоколо, бях обзет от блян, в който си представих, че я купувам за някакви стотинки, обновявам я и прекарвам остатъка от живота си сред тези обширни паркове край пленителната река, но в този момент осъзнах какво ще каже семейството ми, ако им съобща, че все пак няма да се върнем в страната на огромните търговски центрове, телевизията със сто канала и хамбургерите, големи колкото бебешка глава, а вместо това ще останем във влажната северна Шотландия.

За съжаление обаче, трябва да ви осведомя, че при никакви положения не бих могъл да живея в Инвърнес заради двете невероятно отвратителни офиссгради, които се издигат край централния мост и непоправимо загрозяват градския център. Озовах се пред тях, докато се връщах към центъра и бях абсолютно прикован на мястото си от слисване как един цял град може да бъде съсипан от две неодушевени пострройки. Всичко по отношение на тях — размерите им, материалите, използвани за построяването им, самият дизайн — беше в пълна дисхармония със заобикалящия ги пейзаж. Те бяха не само грозни и огромни, но и толкова зле проектирани, че човек можеше да ги обиколи два пъти, преди да открие къде е главният вход. В по-голямата от двете сгради, от страната на реката, там, където би могъл да бъде построен ресторант или тераса, или поне магазини или офиси с приличен изглед, по-голямата част от фасадата бе отделена за огромен отвор за доставки, закрит с метални врати. Това бе направено в сграда с панорама към една от най-красивите реки във Великобритания. Беше ужасно, неописуемо ужасно.

Наскоро бях посетил Хобарт в Тасмания, където веригата „Шератон“ бе построила един потресаващо безличен хотел на брега на морето. Бяха ми казали, че архитектът всъщност въобще не посетил обекта и поставил ресторанта от задната страна на хотела, така че посетителите не можели да видят пристанището. Оттогава си мислех, че от архитектурна гледна точка, това е най-безмозъчното нещо извършвано някога. Предполагам, че тези две сгради в Инвърнес не биха могли да бъдат проектирани от същия архитект — беше дори по-ужасно да си помисля, че на света може да съществуват двама толкова бездарни архитекти, но този от Инвърнес със сигурност би могъл да е работил за същата фирма.

От всички сгради във Великобритания, които бих взривил с удоволствие — зданието на „Мейпълс“ в Харогейт, хотел „Хилтън“ в Лондон, Централната поща в Лийдс — просто наслуки избрано здание от почти всички притежавани от „Бритиш Телеком“, без да се колебаея, мога да заявя, че първият ми избор би бил едно от тези две здания в Инвърнес.

Но ето и същността на проблема. Познайте кой обитава тези сърцераздирателни съборетини? Е, ще ви кажа. По-голямото здание е централният офис на Борда за стопанска инициатива на Хайланд, а по-малкото е седалище на Борда за стопанска инициатива на Инвърнес и Неърн. Това са двете управителни тела, на които са поверени благополучието и приятният външен вид на този край от страната. Господи!

[1] Джон Дън (1572–1631) — водещ английски поет от метафизичната школа, свещеник в катедралата „Сейнт Пол’... с“ в Лондон, считан за един от великите автори на любовна поезия на английски език. Много известен също с поетичните си творби на религиозни теми и забележителните си проповеди — Б.р. ↑

[2] Поредица детски рисувани научнофантастични филми — Б.р.
↑

ДВАЙСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

Имах големи планове за сутринта. Щях да отида до банката, да си купя повръщия от пластмаса, да разгледам местната художествена галерия, може би да се разходя още веднъж покрай прелестната река Нес, но се събудих късно и няхах време за нищо, освен да се облека набързо, да напусна хотела и да се доклатя до гарата, плувнал в пот. Отвъд Инвърнес влаковете вървят доста нарядко — само три пъти дневно до Турсо и Уик, така че не можех да си позволя да закъснея.

Случи се така, че влакът чакаше на перона, бучейки тихо и тръгна точно навреме. Изнизавме се от Инвърнес на фона на закръглените планини и хладната плоскост на устието на Боли. Влакът скоро започна да се поклаща по релсите с доста висока скорост. Този път имаше повече пътници и отново ни предложиха количка с провизии — заслуга на „Бритиш Рейл“, но този път никой не искаше нищо, тъй като почти всички пътници бяха пенсионери и се бяха запасили за из път.

Взех си сандвич с пиле и кафе. Колко се е променило всичко. Спомням си, че имаше един период от време, в който човек не можеше да си купи сандвич във влаковете на „Бритиш Рейл“, без преди това да се замисли дали това няма да е последното му действие, преди да прекара доста време на системи. А и без това почти никога не можеше да си купите каквото и да било, тъй като вагон-ресторантът беше винаги затворен. А ето че в момента седях и ядях сандвич с пиле тандури и пиех доста добро кафе, което ми бе поднесено на място от представителен и учтив младеж на двувагонния влак, прекосяващ шотландските планини.

Ето ви и една интересна статистика, която може и да ви отегчи, но трябва да я възприемете. Годишните разходи за железопътната инфраструктура на глава от населението в Европа са: дваайсет лири в Белгия и Германия, тридесет и една лири във Франция, повече от петдесет лири в Швейцария, а във Великобритания малко по-малко от нищожната сума от пет лири. Великобритания харчи по-малко пари за

подобрения на железопътната мрежа, от която и да било друга държава в Европейския съюз, с изключение на Гърция и Ирландия. Дори и в Португалия харчат повече. Но независимо от факта, че тази подкрепа е жалка по размери, Великобритания разполага с отлично железопътно обслужване, когато се вземат под внимание всички фактори. Влаковете са много по-чисти от преди, а обслужващият персонал като цяло по-отзивчив и търпелив. Кондукторите винаги казват „моля“ и „благодаря“, Господ да ги благослови, а освен това можете и да консумирате храната си.

Така че си изядох сандвича и изпих чашата с кафе с удоволствие и пълно задоволство, прекарвайки времето между хапките в наблюдение на двойка беловласи старци на масата срещу мен, които ровеха из пътните си принадлежности, подреждаха малки пластмасови кутийки с пай от свинско месо и твърдо сварени яйца, надигаха термоси, отваряха капачки и вадеха малки солнички за сол и черен пипер. Не е ли поразително как можете да предоставите на една двойка старци купен от амбулантен търговец пътен комплект, асортимент от най-различни котелки и един термос и те могат да се забавляват с часове. Действаха с добре преценена прецизност и в пълно мълчание, сякаш с години се бяха готвили за това събитие. Когато най-сетне подредиха храната, се храниха изключително деликатно в продължение на четири минути, а след това прекараха остатъка от сутринта в безшумно прибиране на всичко. Изглеждаха много щастливи.

Напомниха ми по един странен, но сърдечен начин за собствената ми майка, която също е привърженичка на котелките. Тя не си организира пикници по влаковете, тъй като в нейната част от страната вече няма пътнически влакове, но обича да поставя излишъците от храната в пластмасови кутийки с най-различни размери и да ги подрежда в хладилника. Според мен това е една особена черта на всички майки. В мига, в който излетите от семейното гнездо, те радостно изхвърлят всичко, което вие сте ценили през детството и пубертета си — ценната ви колекция от бейзболни картички, пълния комплект списание „Плейбой“ от 1966 до 1975, годишните ви албуми от гимназията, но ако им оставите половин праскова или лъжица останал грах, веднага ще го поставят в котелка в задната част на хладилника и ще го пазят за спомен едва ли не завинаги.

Така премина и дългият преход до Турсо. Поклацахме се през все по-отдалечени и пусти местности, студени и без никакви дървета, а хълмовете бяха осеяни с пирен, наподобяващ лишеи по скалите и разпръснати нарядко овце, които се подплашваха и разбягваха при преминаването на влака. От време на време минавахме през лъкатушещи долини, осеяни с малки ферми, които отдалеч изглеждаха романтични и прелестни, но когато ги приближавахме се оказваха мрачни и неуютни. Повечето от тях бяха разположени на малки парцели и покрити с ръждясали ламарини — ламаринени навеси, ламаринени кокошарници, ламаринени огради и изглеждаха полусрутени и разнебитени от времето. Навлизахме в една от онези причудливи области, което винаги е знак, че се отдалечавате от цивилизования свят, където нищо никога не се изхвърля. Всички полета бяха наблъскани с купчини ненужни вече предмети, сякаш собствениците си мислеха, че някой ден може да им потрябват 132 полуразложени кола за оградата, един тон начупени тухли или купето на „Форд Зодиак“ от 1964.

Два часа след като бяхме напуснали Инвърнес, стигнахме до място на име Голспи. Това бе едно немалко градче с големи общински жилища и криволичещи улички, по протежение, на които се низеха бунгала, замазани със сива смеска от дребни камъчета и хоросан, чийто дизайн наподобява този на обществените тоалетни и към които хората в Шотландия изпитват необичайна привързаност, но никъде нямаше никакъв признак за присъствието на фабрики или други работни места. „Какво — зачудих се аз — правят всички тези хора във всички тези места като Голспи, за да изкарват прехраната си?“ След това дойде ред на Броора — още една прилична по размери общност, разположена на брега на морето, но без пристанище и доколкото можех да преценя, без фабрики. Какво *наистина* правят в тези малки селца сред цялата тази пустош?

След това пейзажът опустя напълно; нямаше вече нито ферми, нито овце. Движихме се като че ли цяла вечност сред огромната шотландска празнота, безкрайни мили пустош, докато наред това необятно празно пространство не попаднахме на малко селище на име Форсинард, което се състоеше от две къщи, железопътна гара и необяснимо голям хотел. Какъв изгубен, причудлив свят бе този. И най-накрая пристигнахме в Турсо, най-северният град на британските

острови, последна спирка в буквалния смисъл на думата. Слязох на малката гара с леко треперещи крака и се спуснах по главната улица към центъра.

Нямах представа какво да очаквам, но първоначалните ми впечатления бяха благоприятни. Изглеждаше подредено, спретнато градче, уютно, без престорен външен блясък, доста по-голямо, отколкото очаквах и с множество малки хотели. Взех си стая в хотел „Пентланд“, който изглеждаше достатъчно приятен за едно такова безжизнено място, разположено на край света. Получих ключа от един любезен човек на рецепцията, оставих нещата си в отдалечената стая, до която стигнах, преминавайки през зловещи, криволичети коридори, а след това излязох, за да огледам града.

Съгласно обществената статистика, най-същественото събитие в Турсо се е случило през 1834 година, когато сър Джон Синклер, местната знаменитост, създал неологизма „статистика“ именно тук, въпреки че оттогава нещата доста са се поуспокоили. Когато не измислял нови думи, Синклер престолявал града в значителни за онова време мащаби, като го дарил с великолепна библиотека, построена в умерен бароков стил и с малък площад с миниатюрен парк по средата. Около площада днес има скромни по размери търговски район с малки, полезни, приятни на вид магазини — аптеки и месарници, магазин за вино, един или два дамски бутика, групичка банки, множество фризьорски салони (защо винаги в отдалечените, малки общности има такова изобилие от фризьорски салони?) — с една дума, всичко необходимо за една съвършена малка общност. Имаше малък старомоден „Улуърт’... с“, но освен него и банките, почти всички магазини изглеждат бяха притежание на местни хора, което придаваше на Турсо една приятна, уютна атмосфера. Турсо притежаваше излъчването на една реална, затворена в себе си общност. Много ми се понрави.

Пошлях се из търговските улици, а след това се спуснах по някакви задни улички към брега на морето, където открих самотен склад за риба, скътан в единия край на празния автомобилен паркинг и огромен безлюден плаж, в който с грохот се разбиваха вълните. Въздухът беше свеж в онова живително изобилие, характерно за крайбрежието, а светът бе окъпан в онази неземна, северна светлина, която придаваше на морето причудливи отблясъци — в

действителност хвърляше над всичко един необичаен, леко синкав оттенък, което засили усещането ми, че съм далеч от дома.

В другия край на плажа се издигаше наблюдателна кула, отломка от старинния замък и аз се насочих към нея, за да я проуча. Между мен и кулата течеше скалисто потоце, така че се наложи да се върна по стъпките си до един мост на известно разстояние от плажа, а след това да си проправя път по калната пътека, щедро обсипана с боклук. Кулата на замъка бе полусрутена, а прозорците на долните етажи и входовете зазидани с тухли. Надписът край кулата гласеше, че крайбрежната пътека е затворена поради ерозия на почвата. Стоях доста дълго време на това парче земя, вдадено в морето, вирайки се към хоризонта и накрая се обърнах с лице към града, чудейки се какво да правя по-нататък.

Турсо щеше да бъде мой дом през следващите три дни и въобще не бях сигурен как ще запълня такъв огромен период от свободно време. Между насладата от свежия морски въздух и усещането, че се намирам много далеч откъдето и да било, изпаднах в тиха паника, когато осъзнах, че съм сам на върха на света, където нямаше с кого да разменя една дума, а най-вълнуващото развлечение бе старата, зазидана с тухли кула. Върнах се в града по пътя, по който бях дошъл и тъй като нямаше какво друго да сторя, започнах да се мотая покрай витрините на магазините. И тогава, пред магазина за плодове и зеленчуци, се случи то — нещото, което винаги, рано или късно, ми се случва, когато съм на път далеч от дома. Това е моментът, от който се ужасявам.

Започнах да си задавам въпроси, на които не можех да си дам отговор. Знаете ли, продължителните самотни пътувания се отразяват на хората по различен начин. Не е естествено да се озовете на непознато място при наличието на съвсем малко неща, които да занимават мозъка ви и без да имате конкретна причина въобще да бъдете там. В края на краищата леко полудявате. Често съм ставал свидетел на това по отношение на други хора. Някои самотни пътешественици започват да си говорят сами, кратки промърморвания, които си мислят, че никой друг не забелязва. Други отчаяно търсят компанията на непознати, захващайки разговор на касите на магазините и рецепциите на хотелите, а след това се навъртат наоколо, докато ви стане неудобно, преди най-сетне да се оттеглят. Трети се

превръщат в ненаситни, вманиачени търсачи на забележителности, бърхтещи от една забележителност до друга с пътеводител в ръка, в самотни опити да видят всичко. Аз лично изпадам в мисловна диария. Започвам да си задавам лични, вътрешни въпроси — стотици и стотици въпроси — на които не мога да си отговоря. Така, докато стоях пред магазина за плодове и зеленчуци в Турсо, загледан в тъмния интериор, със свити устни и почти празен мозък, отнякъде в съзнанието ми изникна въпросът: Защо го наричат грейпфрут^[1]? И разбрах, че процесът е започнал.

Този въпрос сам по себе си въобще не е лош. Имам предвид, защо наистина го наричат грейпфрут? Не зная за вас, но ако някой ми покаже непознат плод, жълт на цвят, с размерите на гюле и кисел на вкус, не мисля, че бих си помислил: „Ами, знаете ли, напомня ми на грозде.“

Проблемът е, че започнат ли веднъж тези неща, вече няма спирка. Два магазина по-нататък продаваха джъмperi^[2] и аз си помислих: „Защо британците ги наричат джъмperi?“ Задавам си този въпрос от години, обикновено по самотни места като Турсо и бих искал веднъж завинаги да си дам отговор. Да не би, когато ги видите да ви се прииска да подскочат? Когато си облечете джъмпер някоя сутрин, нима си помисляте: „Сега не само ще ми е топло цял ден, което е едно смислено съображение в държава, в която не може да приемате централното отопление за даденост, но ако се наложи да подскочам, поне ще съм облечен подходящо“.

И така нататък. Продължих да вървя из улиците, засипван с метеорити от въпроси. Защо ги наричат млечни плувки?^[3] Та те въобще не плуват. Защо „покриваме“ сметката вместо например на всички да им стане ясно, че сме платили? Защо казваме, че носят ни тече? (Моят например се хлъзга.) Кой е изял първата стрида и как е могъл някой някога да се досети, че от амбрата ще се получи отличен фиксаж за парфюми?

Знам от дългогодишен опит, че когато това се случи, съзнанието има нужда да изпита внезапен шок, за да излезе от това състояние на самотен тормоз и за щастие Турсо можеше да ми предложи подобно нещо. В една странична уличка се натъкнах на необичайно малко заведение, което предлагаше три пълни, но различни менюта — китайско, индийско и „европейско“. Явно не бе по възможностите на

Турсо да поддържа три различни ресторанта, така че на едно и също място се предлагаша и трите вида кухня.

Моментално впечатлен от тази идея, влязох в ресторанта и бях отведен до масата от приятна на вид млада дама, която ми остави едно доста дълго меню. От заглавната страница ставаше ясно, че всички ястия и от трите вида се приготвяват от един-единствен шотландски готвач, така че се взрях внимателно в ордьоврите с надеждата да открия „кисело-сладка^[4] овесена питка“ или „виндалу^[5] от саздърма от агнешки дреболии“, но ястията бяха напълно традиционни. Избрах китайския вариант и се насладих на състоянието на безмозъчно блаженство, в което бях изпаднал.

Трябва да отбележа, че когато получих ястието, то имаше вкус на китайска манджа, приготвена от шотландски готвач, което не означава, че не беше вкусна. Просто вкусът ѝ бе необичаен в сравнение с този на всички други китайски ястия, които бях опитвал. Колкото повече поглъщах, толкова повече ми харесваше. Поне беше нещо различно, а на този етап от моето пътешествие се нуждаех точно от това.

Когато излязох от ресторанта, се чувствах много по-добре. Тъй като нямаше какво друго да правя, се разходих обратно из околността, където бях съзрял склада първоначално, за да вдъхна свежия вечерен въздух. Докато стоях сам в тъмнината, вслушвайки се в тътнещия прибор и вирайки се със задоволство в огромния обсипан със звезди небесен свод над мен, си помислих: „Кой е преценил, че Хиърфорд и Уустър биха били подходящи имена за някое графство?“ и разбрах, че е време да си легна.

На сутринта се събудих рано от звъна на будилника и неохотно се надигнах, защото точно сънувах любимия си сън — в него сънувам, че притежавам голям, отдалечен остров, не много различен от тези, разположени край същия този шотландски бряг, на който поканвам специално подбрана група от хора, като например човекът, който е измислил крушките за коледната елха, които изгарят наведнъж, когато гръмне само една; човекът, отговорен за поддръжката на асансьорите на летище „Хийтроу“; почти всички, които някога са писали инструкции за ползване на компютър и разбира се, Джон Селуин Гъмър^[6], пускам ги на свобода с много ограничено количество

провизии, след което излизам с глутница лаещи кучета и ги погвам. Но след това се сетих, че ме чака важен и вълнуващ ден. Щях да отида в Джон О'... Гроутс.

Бях слушал за Джон О'... Троутс с години, но нямах абсолютно никаква идея какво представлява. Звучеше ми неопишимо екзотично и копнеех да го видя. Така че закусих нетърпеливо в хотел „Пентланд“, бях сам в ресторанта и след това, точно в девет часа, се насочих към сервиза на Уилям Дънет, местният представител на „Форд“, с когото се бях договорил по телефона преди няколко дни да взема кола под наем за един ден, тъй като това бе единственият начин да стигна до Джон О'... Троутс по това време на годината.

На човека в автомобилния салон му отне известно време да се сети за договорката: А, да, вие сте мъжът от юг — каза той, припомняйки си, което малко ме изненада. Рядко ще чуете някой да определя Йоркшър като „там долу на юг“.

— Нали всички места се намират на юг оттук? — запитах аз.

— Да. Е, да, предполагам, че е така — изрече той с такъв тон, сякаш беше направил някакво потресаващо дълбоко откритие.

Беше много учтив — всички в Турсо са учтиви — и докато попълваше огромните формуляри, които щяха да ми позволят да се разпореждам с два тона опасен метал, си поговорихме приятелски за живота в този аванпост на цивилизацията. Каза ми, че отнема шестнайсет часа да се стигне с кола до Лондон, не че някой въобще ходи дотам. За повечето жители Инвърнес, на четири часа път с кола на юг, бе границата на познатия свят.

Чувствах се така, сякаш не бях водил разговор от месеци и не престанах да го обсипвам с въпроси. Как си изкарват прехраната хората в Турсо? Защо замъкът е западнал толкова? Къде отиват, ако искат да си купят диван, да гледат някой филм, да хапнат китайска манджа, която да не е приготвена от шотландски готвач или да преживеят каквато и да било друго нещо извън скромния избор от удоволствия, предлагани на местна почва?

Така разбрах, че местната икономика се крепи на ядрения реактор в Доунрий, разположен малко по-надолу по пътя, че замъкът някога е бил прелестен, но ексцентричният му собственик е допуснал да се разнебити съвсем, че Инвърнес бе седалището на всички

вълнуващи събития. Вероятно съм изглеждал поразен от този факт, тъй като той се усмихна и добави сухо: Е, там има „Маркс енд Спенсър“.

После ме изведе навън, настани ме на седалката на „Форд Тезауус“ (или нещо подобно: не ме бива много по имената на колите), набързо ме инструктира по отношение на всички движещи се лостове и копчета по таблото, а след това застана прав, а на лицето му се изписа нервна, застинала усмивка, докато аз включвах копчета, които преместваха облегалката на седалката назад, отваряха багажника и придвижваха чистачките със скоростта на мусон. А после, след една тревожна поредица от шумно сменяне на скорости и резки спирания, излетях от паркинга, оставяйки следи от гумите по едно ново шосе, щедро обсипано с бабуни и поех на път.

Няколко секунди по-късно, защото Турсо е действително миниатюрен град, вече се намирах на откритата магистрала и се носех с леко сърце към Джон О'... Троутс. Пейзажът бе безлюден и не се състоеше от нищо друго, освен хълмисти полета, покрити с избеляла от зимата трева, спускащи се към назъбения бряг на морето и закритите от омара оркнейски острови в подножието, но усещането за пространство бе опияняващо и за първи път от години се почувствах в сравнителна безопасност зад волана. Нямаше абсолютно нищо, в което да се блъсна.

Когато достигнете най-отдалечения край на Шотландия, наистина се оказвате на границата на една огромна пустош. В цял Кейтнес живеят само 27 000 души — население почти еднакво с това на градчетата като Хейуърдс Хийт или Йистли, но разположено върху територия по-голяма от тази на повечето английски графства. Повече от половината от жителите са съсредоточени в два града — Турсо и Уик и никаква част от тях не живеят в Джон О'... Троутс, тъй като Джон О'... Троутс е просто място, където спирате, за да си купите пощенски картички и сладолед.

Носи названието си от Ян де Груут, холандец, който ръководел фериботната връзка оттук до някъде другаде (ако е иман някакъв здрав разум, това би трябвало да е бил Амстердам) през петнадесети век. Явно вземал по четири монети за превоза и по тези места ще ви осведомят, че по-късно тази сума придобила названието един гроат, но уви това е само една жалка измислица. По-вероятно Груут е бил

наречен така заради паричната единица, а не тя заради него. Абе, въобще на кой му пука?

Днес, Джон О'... Троутс се състои от автомобилен парк с голяма вместимост, малко пристанище, самотен бял хотел, две будки за сладолед и три-четири магазина, в които се продават пощенски картички, пуловери и видео касети на изпълнител на име Томи Скот. Мислех, че тук има и един прословут знак във формата на показалец, показващ разстоянието до Сидни и Лос Анджелис, но не можах да го открия: може би го прибират извън сезона, за да не би някой да го отнесе със себе си за спомен. Само един от магазините беше отворен. Влязох и останах учуден от факта, че вътре работят три госпожи на средна възраст, което ми се стори прекалено, имайки предвид факта, че аз бях единственият турист в радиус от 400 мили. Дамите бяха изключително весели и забавни и ме посрещнаха топло, говорейки ми на техния прекрасен акцент от шотландските планини — така клинично точен и все пак толкова мелодичен. Разгънах няколко пуловера, за да има какво да правят, след като си тръгна, гледах с отворена уста рекламната видео касетка с изпълненията на Томи Скот на оживени шотландски мелодийки по различни ветровити носове (нищо не казвам!), купих си няколко картички, изпих, помайвайки се наоколо, чаша кафе, побъбрех си с дамите за времето, след което излязох на ветровития паркинг и осъзнах, че съм изчерпал възможните развлечения, които можеше да ми предложи Джон О'... Троутс.

Размотах се около пристанището, заставах духайки в ръцете си от студ и надникнах през прозорците на малкия музей, който също беше затворен до пролетта, погледнах с възхищение изгледа отвъд устието на Пентланд до Строма и „Старецът от Хой“, а след това се върнах при колата. Вероятно това ви е вече известно, но Джон О'... Троутс всъщност не е най-северната точка на Шотландия. Тази чест се пада на място с име „Дънет Хед“, на пет-шест мили по-надолу по шосе с едно платно, така че се придвижих натам. Дънет Хед предлага на света дори и по-малко на брой забавления от Джон О'... Троутс, но там ще откриете един празен маяк, няколко грандиозни изгледа към морето, както и приятното усещане, че се намирате далеч от, където и да било.

Стоях на ветровитото възвишение, наблюдавайки изгледа доста време, в очакване в мен да се прокраднат някакви дълбоки чувства, тъй

като това бе краят на моето пътешествие. Част от мен искаше да хвана ферибот за някой още по-отдалечен остров и да следвам разпръснатите скални отломки из морето чак до далечните Шетландски острови, но вече нямах време, а и нямаше особена нужда да го правя. Независимо от мрачното си и ветровито очарование, Шетланд щеше да се окаже просто още една част от Великобритания, със същите магазини, същите телевизионни програми, същите хора, облечени със същите жилетки от „Маркс енд Спенсър“. Това не ме потисна изобщо — по-скоро обратното, — но не изпитах никаква належаща нужда да го видя точно сега. Щеше да си бъде там и следващия път.

Трябваше да се отбия на още едно важно място с моя „Форд“. На шест-седем мили на юг от Турсо се намира селцето Халкърк, отдавна забравено в наши дни, но изключително, изключително непопулярно сред британските войници по време на Втората световна война, поради отдалечеността си откъдето и да било и прословутата недружелюбност на местните жители. Войниците пеели очарователна малка песничка, в която се казвало:

*Тоя шибан град е шибан гъз.
Няма шибани трамваи, нито автобус.
Никой не ебава за шибня
В шибаната Халкъркня.*

*Няма шибан спорт, нито шибани игри
Няма веселба, нито шобащи жени.
Даже имената си не дават
Шибаните Халкъркци.*

Мелодийката продължавала в същия нежен дух около още десет куплета. (В отговор на възможния въпрос, да, проверих и тази песен не е част от репертоара на Томи Скот). Така че сега отидох до Халкърк, движейки се по безлюдното В874. Е, в Халкърк нямаше нищо особено — само две улици наред пътя за никъде, една месарница, магазин за строителни материали, две кръчми, малка зарзаватчийница и кметство

с армейски паметник отпред. Нямаше никакъв признак, че Халкърк някога е представлявал нещо повече от едно отегчително малко отклонение от заобикалящата го празнота, но на паметника бяха изписани имената на шестдесет и тримата, загинали в Първата световна война (девет на име Синклер и пет Съндърланд) и осемнайсетте във Втората световна война.

От покрайнините на селцето можеше да се види на цели мили разстояние през обраслите с трева равнини, но нямаше и следа от порутени войнишки бараки. Всъщност нямаше абсолютно никакъв знак, че тук някога е имало каквото и да било друго, освен обрасли с трева равнини. Влязох в зарзаватчийницата с намерение да поразпитам. Това беше най-странната зарзаватчийница, която съм виждал — голямо помещение, подобно на навес, осветено едвам-едвам, в което нямаше абсолютно нищо, освен два реда метални рафтове до вратата. Те също бяха празни, с изключение на няколко пакетчета това-онова. На касата имаше някакъв мъж и един старец пред мен, който купуваше нещо малко, така че ги разпитах за военния лагер.

— О, да — каза съдържателят. — Голям лагер за военнопленници. В края на войната тук имахме 14 000 немци. Ето тук има една книга, която съдържа всичко.

За мое огромно учудване, имайки предвид оскъдието, което цареше в магазина от гледна точка на стоки за продан, той наистина имаше купчина книги до касата с имена от сорта на „Кейтнес през войната“ или нещо подобно и ми подаде една от тях, за да я разгледам. Беше пълна с обичайните снимки на бомбардирани къщи и кръчми и на хора, почесващи се по главата, изпаднали във вцепенение или гледащи към фотоапарата с онези идиотски усмивки, които се появяват по лицата на хора в бедствени ситуации, сякаш си мислят: Е, поне ще ми отпечатат снимката в „Ивнинг Поуст“. Не видях никакви снимки на отегчени войници в Халкърк, а селцето въобще не беше споменато в индекса. Цената на книгата възлизаше на амбициозната сума от 15.95 лири.

— Чудесна книга — изрече поощрително съдържателят. — И на добра цена.

— През войната тук имахме четиринайсет хиляди немци — изрева глухият старец.

Не можех да се досетя за тактичен начин, по който да попитам относно лошата репутация на Халкърк.

— Обзалагам се, че на британските войници им е било доста самотно — предположих аз спекулативно.

— О не, не мисля така — не се съгласи съдържателят. — Турсо е малко по надолу по пътя, а разполагаме и с Уик, просто за разнообразие. Тогава имаше и танци — добави той донякъде двусмислено, после кимна към книгата в ръцете ми. — На добра цена е.

— Останало ли е нещо от старата база?

— Е, старите сгради, разбира се, ги няма, но ако излезете отзад — той посочи подходящия изход — все още може да видите основите. — Замлъкна за момент, след което заяви: — Та, ще купите ли книгата?

— Ами, може и да се върна да я взема — излъгах аз и му я подадох обратно.

— На добра цена е — изрече мъжът.

— Четиринадесет хиляди немци имаше — извика след мен старецът, когато си тръгнах.

Разгледах още веднъж околната местност пеша, а после се разкарах из нея с колата, но не видях никаква следа от военнопленнически лагер и постепенно осъзнах, че това едва ли е от значение, така че в края на краищата се върнах в Турсо и оставих колата в сервиза, за искрено учудване на дружелюбния мъж, тъй като беше едва два часа следобед.

— Сигурен ли сте, че не искате да отидете някъде другаде? — запита той. — Жалко е, защото сте наели колата за цял ден.

— Къде другаде бих могъл да отида? — попитах аз.

Той се замисли за момент.

— Ами, всъщност никъде — изглеждаше ми донякъде унил.

— Всичко е наред — казах аз. — Видях предостатъчно — и наистина го имах предвид, най-общо казано.

[1] grape (англ.) — грозде; fruit (англ.) — плод Б.р. ↑

[2] Непреводима игра на думи — jumper (англ.) — пуловер; jump (англ.) — скачам Б.пр. ↑

[3] milk floats (англ.) — колички за разносяне на мляко; от глагола float — нося се; плувам — Б.пр. ↑

[4] sweet-and-sour (англ.) — кисело-сладък сос, използван предимно в китайската кухня — Б.пр. ↑

[5] Типично люто индийско ястие — Б.пр. ↑

[6] Джон Селуин Гъмър — министър на земеделието, който през 1990 г., когато избухва паниката от болестта „луда крава“, заявява, че британското говеждо месо не е опасно за консумация — Б.пр. ↑

ДВАЙСЕТ И ОСМА ГЛАВА

А сега мога и да ви обясня защо винаги, когато отида в Турсо, ще отсядам в хотел „Пентланд“. Предната вечер бях помолил милата дама на рецепцията да ме събуди в пет сутринта, защото трябва да хвана ранен влак. А тя ми каза — може би ще се наложи да седнете, ако вече не сте седнали — каза ми:

— Ще желаете ли приготвена закуска?

Честно казано си помислих, че тя нещо не е наред, затова повторих:

— Простете, имах предвид в пет сутринта. Ще напусна хотела в пет и половина, разбирате ли. В пет и половина. Сутринта.

— Да, скъпи. Ще желаете ли приготвена закуска?

— В пет сутринта?

— Включена е в цената на стаята.

И да ме вземат дяволите, ако това чудесно заведение наистина не ми осигури страхотна порция пържена закуска и кана горещо кафе в 5:15 на следващия ден преди изгрев-слънце.

Така че напуснах хотела като щастлив и малко по-пълен човек и се завлякох в тъмнината нагоре по пътя към гарата, където ме чакаше втората изненада за сутринта. На гарата беше пълно с жени, които стояха на перона в празнично настроение, изпълвайки атмосферата със студени, тъмни облачета пара и щастлив брътвеж с шотландски акцент, търпеливо чакайки пазачът да допуши фаса си и да отвори вратата. Попитах една от жените какво толкова става и тя ми каза, че всички са тръгнали към Инвърнес на пазар. И така било всяка събота. Щяха да пътуват почти четири часа, за да се заредят с гащи от „Маркс енд Спенсър“, повръщия от пластмаса и каквото друго имаше да предложи Инвърнес, с което не разполагаха в Турсо, което всъщност беше доста, а след това да хванат влака в шест на обратно, пристигайки точно навреме, за да си легнат.

И така се придвижихме в ранната мъглива сутрин, една голяма тълпа от хора, сгушени уютно един в друг на двувагонния влак,

чувствайки се щастливи и нетърпеливи. Влакът спря в Инвърнес и всички ние се изнизяхме: жените, за да напазаруват, а аз, за да хвана влака в 10:35 за Глазгоу. Докато ги наблюдавах как се отдалечават, открих за свое собствено учудване, че донякъде им завиждам. Струваше ми се необикновено да станеш преди изгрев-слънце, за да си напазаруваш в град като Инвърнес, а след това да се прибереш у дома чак след десет вечерта, но пък от друга страна си помислих, че никога не съм виждал по-щастлива групичка от пазаруващи.

Малкият влак за Глазгоу беше почти празен, а околната местност разкошно живописна. Минахме през Авимор, Питлокри, Пърт, а оттам към Гленийгълс и неговата малка гара, която за съжаление е вече закрыта. И най-накрая, около осем часа след като бях станал същата сутрин, пристигнахме в Глазгоу. Стори ми се необичайно, че след толкова дълго пътуване можех да сляза на гара „Куийн Стрийт“ и да се намирам все още в Шотландия. Поне организъмът ми не преживя никакъв шок. Спомням си, когато пристигнах за първи път в Глазгоу през 1973 година и слязох на същата тази гара, колко дълбоко потресен бях от това колко задушавашо тъмен и очернен със сажди бе градът. Никога през живота си не бях виждал толкова задушно и мръсно място. Всичко в него изглеждаше черно и безрадостно. Дори и местното произношение като че ли се бе оформило под въздействието на сгурията и ситните пясъчинки. Катедралата „Сейнт Мънго“ бе толкова мръсна, че дори и от другата страна на улицата изглеждаше като двуизмерна изрезка. И нямаше туристи — абсолютно никакви туристи. Глазгоу може и да е най-големият град в Шотландия, но моят пътеводител „Нека отидем в Европа“ дори не го споменава.

През следващите няколко години Глазгоу естествено преживява една блестяща и знаменита трансформация. Повърхностите на множество сгради в центъра на града са били почистени чрез пясъчни струи и грижовно боядисани в жълтеникаво-кафяво, така че гранитните им фасади отново блестят, а дузини други са били издигнати по време на икономическия бум през осемдесетте години — само предната година са били изградени нови офиси на стойност един милиард лири. Градът се сдобива с един от най-прекрасните музеи в света — Колекцията Бурел — и с една от най-интелигентните добавки, част от всеобщото градско обновление — търговският център на площад „Принсес“. Внезапно, макар и предпазливо, светът започва да

се стича към Глазгоу, където открива за свое удоволствие, че градът е щедро надарен с великолепни музеи, оживени кръчми, оркестри от световна класа и над седемдесет парка, повече от който и да било друг град с неговите размери в цяла Европа. През 1990 година Глазгоу бива номиниран за европейски град на културата и никой не се изсмива на това. Репутацията на нито един град не е претърпявала по-драматичен и внезапен обрат, а според мен няма и друг град, който да заслужава това повече от Глазгоу.

По мое мнение, сред множеството съкровища на града с особена сила изпъква Колекцията Бурел. След като се регистрирах в хотела, се запътих нагам с такси, тъй като тя се намира доста далеч.

— Пу дълги път ли да мием? — каза шофьорът, докато се движехме с висока скорост по магистралата към Полок парк, минавайки покрай Клайдбанк и Обан.

— Простете — отговорих аз, тъй като не говоря глазгоувски.

— По мой път ли ша минааме?

Мразя, когато се случи нещо подобно — когато някой от Глазгоу се опитва да говори с мен.

— Простете — изрекох аз и се запънах в търсене на извинение. — Не дочувам добре.

— Да бе, пу дълги път ли да мием? — каза той, което предположих, че означава: „Ще те прекарам по един много дълъг път и ще продължавам да те гледам със същия заплашителен поглед, така че накрая ще почнеш да се чудиш дали не те водя в някой неизползван склад, където те чакат приятелите ми, за да те пребият и да ти вземат парите“ — но той не добави нищо повече и ме остава пред Бурел без никакви премеждия.

Колко много харесвам Колекцията Бурел. Наречена е на името на сър Уилям Бурел, шотландски корабоприитежател, който през 1944 година дарява на града своята художествена колекция при условие, тя да бъде представена в провинциална обстановка, но в границите на града. Бил е притеснен, и то напълно основателно, че замърсяването на въздуха може да повреди неговите произведения на изкуството. Без да могат да решат какво да сторят с такова щедро дарение, членовете на Градския съвет, за всеобщо учудване, не направили нищо. През следващите тридесет и девет години изключителни творби на изкуството лежали, опаковани в палети, из разни складове, почти

забравени. В края на краищата, след близо четири десетилетия разтакаване, в края на седемдесетте години, градът наел даровития архитект на име Бари Гасон, който проектирал прегледната и умерена като стил сграда, прочута със своите просторни зали, гористия фон, на който била издигната и находчивия начин, по който архитектурни елементи от Колекцията на Бурел — средновековни портали, трегери и други били включени в модела на самата сграда. Колекцията била официално открита през 1983 и предизвикала всеобщ възторг.

Бурел не бил особено богат човек, но, Господи, той наистина умеел да подбира. Колекцията се състои само от 8 000 предмета, но те са от цял свят — Месопотамия, Египет, Гърция и Рим — и почти всички (с изключение на няколко лъскави порцеланови фигурки на малки цветарки, които вероятно е подбрал, докато е бил болен и в треска) са забележителни. Прекарах един дълъг, щастлив следобед, разхождайки се из залите, преструвайки се, както правя често при такива обстоятелства, че шотландският народ ме е поканил, за да избира и взема със себе си, който предмет си харесам в знак на признание на моите качества като човек. Най-накрая, след дългата агония на избора, се спрях на една глава на Персефона, моделирана в Сицилия през пети век преди Христа, която бе не само поразително безупречна, сякаш е била оформена вчера, но и щеше да стои чудесно отгоре на телевизора ми. И така, късно следобед излязох от музея, където се помещава колекцията Бурел и навлязох сред приятно раззеленилия се Полок парк в щастливо настроение. Времето беше меко, така че реших да се върна в града пеша, въпреки че нямах карта и имах само бегла представа къде се намира отдалеченият център на Глазгоу. Не зная дали в Глазгоу е действително удоволствие да се върви или просто изваждах късмет, но никога не съм бродил из него, без да попадна на някоя забележителна изненада — зеленото обаяние на Келвингроув Парк, Ботаническите градини, прочутото гробище Некрополис с редиците си от пищно украсени надгробни камъни — така се получи и сега. Запътих се, изпълнен с надежда по един широк булевард на име „Сейнт Андрю’... с Драйв“ и се озовах, движейки се без посока из красив квартал, пълен с къщи на явно състоятелни и привилегирани хора, с приятен на вид парк и малко езеро. След известно време минах покрай частното училище „Скотланд Стрийт“, една прекрасна сграда с просторни стълбища, която предположих бе

проектирана от Макинтош, а скоро след това се озовах в недотам чист, но не по-малко интересен район, за който, в края на краищата, заключих, че е Горбалс. А после се изгубих.

Можех да видя река Клайд от време на време, но не можех да разбера как да стигна дотам, а което бе и по-важното в случая, как да я прекося. Бродих из лабиринта от задни улички и скоро се озовах в един от онези безжизнени райони, които се състоят от складове без прозорци и гаражи, на чиито врати пише: „Моля, не паркирайте. Гаражът се ползва постоянно.“ Завих по няколко отсечки, които сякаш ме отведоха още по-далеч от цивилизацията, преди най-сетне да попадна на една къса улица, на ъгъла, на която имаше някаква кръчма. Тъй като ми се искаше да пийна нещо и да поседна, влязох вътре. Мястото беше мрачно и разнебитено и в него имаше само още двама клиенти, двойка мъже, които приличаха на обирджии, седяха един до друг на бара и пиеха в пълно мълчание. Зад бара нямаше никой. Заех позиция в далечния край на щанда и почаках известно време, но не се появи никой. Потропах с пръсти по щанда, издух бузи и направих поредица от сбръчкани физиономии, от типа, които прави човек, когато очаква нещо. (А защо ли мислите правим точно така? Та това дори не е забавно по онзи елементарен начин, както да кажем обелването на някой мазол или почистването на ноктите с палец.) Почистих ноктите на ръцете си с палеца и издух бузи още веднъж, но отново не се появи никой. По едно време забелязах, че един от мъжете ме гледа под око.

— Ей, пич, кво стаа? — каза той.

— Моля? — отговорих аз.

— Ша слезе след малко. — Той направи жест с глава към задната стаичка.

— А, да — казах аз и мъдро кимнах, все едно всичко ми бе станало ясно.

Забелязах, че и двамата продължават да ме гледат.

— Бивал ли си преди? — запита ме единият.

— Моля? — казах аз.

— Идвал ли си преди? — повтори той. Стори ми се леко пийнал. Отправих му една едва доловима, извинителна усмивка и обясних, че идвам от света на англоговорещите.

— Бил ли тук през Май? — продължи мъжът — Ако не, да ми яздиш магарето.

— Надолу в Трун стрижат пре джун — каза приятелят му и добави: — с лъжица.

— А, да — кимнах отново замислено, леко издавайки напред долната си устна, сякаш сега вече всичко ми бе напълно ясно. Точно в този момент, за мое леко облекчение се появи барманът, който изглеждаше недоволен и триеше ръцете си в някаква кърпа.

— Шибан голям шибач в шибания голям — каза той на двамата мъже, а след това се обърна към мен с изморен глас. — Ей хе, ху. — Не можах да разбера дали това бе въпрос или изказване.

— Един пинт „Тенетс“, моля изрекох аз с надежда.

Той издаде някакъв нетърпелив звук, все едно отбягвах въпроса му.

— Не си ли виждал дуки?

— Моля?

Не е — отговори първият клиент, който явно се считаше за мой преводач.

Стоях известно време със зяпнала уста, опитвайки се да разбера какво се опитват да ми кажат, чудейки се какъв импулс бях последвал, за да се озова в тази кръчма и в такъв квартал и тихо изрекох:

— Само един пинт „Тенетс“, мисля.

Барманът въздъхна тежко и ми донесе бирата. Само след минута разбрах, че това, което се бяха опитали да ми кажат, е, че това е най-лошата кръчма на света, в която бих могъл да си поръчам бира, тъй като това, което ще ми бъде сервирано, е чаша с топла сапунена пяна, пусната от задъхващо се, действащо с неохота кранче и че наистина би трябвало да побягна оттук, докато все още имам шанс да остана жив. Изпих две глътки от интересната смеска и преструвайки се, че отивам в мъжката тоалетна, се измъкнах през една странична врата.

Така че се завърнах на осветените от падащия сумрак улици по южния бряг на река Клайд и се опитах да се ориентирам обратно към цивилизацията. Почти невъзможно е човек да си представи какво е представлявал кварталът Горбалс, преди да започнат да го издокарват и да канят безстрашни юпита да се преместят в елегантните нови апартаменти в покрайнините на квартала. След войната в Глазгоу се случва нещо наистина необикновено. Покрили огромни пространства

в провинцията с извисяващи се, лъскави жилищни блокове и „претакали“ хиляди хора от централните бедни квартали от типа на Горбалс в тези нови комплекси, но забравили да осигурят каквато и да било инфраструктура. Само в жилищния комплекс „Ийстърн Хаус Естейт“ били преместени четиридесет хиляди души, които наистина отишли там и открили елегантни нови апартаменти с прокарана водопроводна инсталация, но без кина, магазини, банки, кръчми, училища, работни места, здравни центрове и лекари. Така че всеки път, когато искали нещо, кат например да пипнат по едно, да поработят или да бъдат прегледани от лекар, трябвало да се качат на автобуса и да се върнат на цели мили назад обратно в града. Вследствие на подобни неща и съображения от рода на това, че асансьорите вечно засядали (И защо, между другото, само Великобритания изпитва такива трудности с превозни средства от сорта на асансьорите и ескалаторите? Наистина си мисля, че няколко глави трябва да хвъркнат), хората се подразнили и превърнали новите комплекси в нови бедни квартали. Резултатът с, че Глазгоу има един от най-сериозните жилищни проблеми в развития свят. Общинският съвет на Глазгоу е най-големият хазяин в Европа. Неговите 160 000 къщи и блокове представляват само половината от общия запас на града от жилища. По негови собствени изчисления, съветът се нуждае от около три милиарда лири, за да могат тези жилища да отговорят на установените стандарти. В тази сума не са включени разходи за изграждането на нови жилища, а просто за превръщането на вече съществуващите в обитаеми. В момента целият жилищен бюджет на съвета е около 100 милиона лири годишно.

В края на краищата успях да прекося реката и да се върна в осветения център. Разгледах площада „Сейнт Джордж“, който според мен е най-красивият във Великобритания, а след това се забъхтих нагоре по хълма към улица „Сочихол“, където си припомних любимата си шега от Глазгоу. (Това е и единствената ми шега от Глазгоу). Не е особено смешна, но ми харесва. Полицай хваща един крадец на ъгъла на „Сочихол“ и „Далхаси“ и го влачи за косата в разстояние на сто ярда до „Роуз Стрийт“, за да го арестува.

— И за к’... во го направи т’... ва? — пита оскърбеният виновник, потърквайки главата си.

— Защото мога да напиша правилно „Роуз Стрийт“, крадльо с крадльо.

Ето в това се състои същността на Глазгоу. Градът притежава цялото това ново благополучие и блясък, но под повърхността винаги може да доловите усещането за авантюра и дори опасност, което ме опиянява по един особен начин. Може да се скитате из улиците в петък вечер, както правех и аз в този момент, без да знаете дали, когато завиете зад ъгъла ще попаднете на групичка елегантни гуляйджии със смокинги или ще подминете няколко млади безделници, които могат да решат да ви нападнат и да изрежат инициалите си на челото ви в името на едно мимолетно забавление. Това придава на града една остра нотка.

ДВАЙСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

Прекарах още един ден в Глазгоу, скитайки се по улиците, не защото исках да бъда там, а защото беше неделя и не можех да хвана влак за вкъщи, който да ме откара по-далеч от Карлайл (Влакът между Сетъл и Карлайл не върви в неделя през зимата, защото няма пътници. Това, че може би няма пътници, защото влакът не върви, явно не е хрумвало на ръководството на „Бритиш Рейл“.) Така че бродих надлъж и нашир из мразовитите улици, разгледах почтително музеите, Ботаническата градина и Некрополис, но това, което наистина ми се искаше, бе да си отида у дома, което според мен, бе напълно разбираемо, защото ми липсваха семейството ми и собственото ми легло, освен това, когато се разхождам около дома си, не е необходимо на всяка крачка да внимавам да не стъпя в някое кучешко лайно или повръщия.

И така, на следващата сутрин, в състояние на шеметна възбуда, се качих на влака в 8:10 от Глазгоу за Карлайл, а там, след като изпих една освежаваща чаша кафе в бюфета на гарата, хванах влака в 11:40 за Сетъл. Железопътната линия Сетъл-Карлайл е най-знаменитата неизвестна линия в света. „Бритиш Рейл“ от години искат да я закрият под предлог, че не покривала разходите по собствената си поддръжка, което е възможно най-ненормалният и нелеп аргумент в полза на подобно решение. Слушаме такива изкривени доводи от толкова дълго време и по отношение на толкова много неща, че сме ги възприели като житейска мъдрост, но ако се замислите по въпроса дори и за части от секундата, ще ви стане напълно ясно, че повечето наистина ценни неща не могат сами да покрият разходите по поддръжката си. Ако дори и малко следвате подобна абсурдна логика, би трябвало да премахнете светофарите, разширенията по пътя, училищата, канавките, националните паркове, музеите, университетите, възрастните хора и много други неща. Защо тогава, за Бога, трябва една железопътна линия, която общо взето е много по-приятна от старите хора и със сигурност има по-малка вродена склонност да се оплаква и да дрънка

безсмислици, да демонстрира дори и минимална степен на икономическа жизнеспособност, за да продължи да съществува? Този начин на мислене трябва да бъде отхвърлен незабавно.

Понякога почукват веднъж и извикват: „Здравейте“, но по-често не правят дори и това. Да стоиш пред умивалника в кухнята, оживено да си говориш сам и да пускаш силни пръдни с високо вдигнати крака и в този момент да се обърнеш и да видиш, че на масата в кухнята е доставена днешната поща, е едно наистина необикновено изживяване. А не мога да ви опиша колко пъти ми се е налагало да се втурвам по гащи към кухненския килер, когато чуя, че някой се приближава и да се спотайвам, затаил дъх, докато някой подвиква: „Здравейте! Здравейте! Има ли някой вкъщи?“ В продължение на около две минути може да ги чуете как трополят из кухнята, разглеждат бележките, залепени на хладилника, и преглеждат пощата на светлината на прозореца. След което идват до вратата на кухненския килер и казват тихо: „Просто ще си взема шест яйца, Бил. Става ли?“

Когато обявихме на колегите и приятелите ни в Лондон, че ще се местим в една от долините на Йоркшър, учудващо голям брой от тях направиха кисели физиономии и казаха:

— Йоркшър? Какво, при онези хора? Колко... интересно.

Или нещо от този род.

Никога не съм могъл да разбера защо на хората от Йоркшър им се носи слава на грубияни и несъстрадателни хора. Винаги съм ги намирал за открити и почтени, а ако наистина искате да знаете какви са вашите собствени недостатъци, никъде няма да намерите по-отзивчиви хора в това отношение. Вярно е, че не ви обгръщат с нежност, за което е нужно малко време, за да свикнете, особено ако пристигате от друга част на света, населена с по-общителни хора, тоест, от всяка друга част на света. Там откъдето идвам аз — средната част на американския запад, — когато се нанесете в някое селище или градче, всички идват да ви поздравят с добре дошли, сякаш това е най-щастливият ден в историята на общността, и всички ви носят пай. Получавате ябълков пай, черешов пай и пай с шоколадов крем. В американския среден запад има хора, които се местят на всеки шест месеца, само за да получат още пай.

В Йоркшър подобно нещо просто никога няма да се случи. Но постепенно, лека-полека, те намират място за вас в сърцата си и почват

да ви разпознават, когато преминават покрай вас с колите си, извършвайки жеста, който аз наричам „помахването от Малхамдейл“. Това е един вълнуващ ден за всеки новопристигнал в Долините. За да направите „помахването от Малхамдейл“, си представете за момент, че държите волана на автомобил. След това много бавно протегнете показалеца на дясната си ръка, сякаш сте обхванат от кратък и неконтролируем спазъм. Е, това е то. Може и да не изглежда много, но говори достатъчно, повярвайте ми. Ще ми липсва много. Потънах в блянове от този род и после стреснато осъзнах, че съм в Сетъл и че жена ми ми маха от перона. Внезапно пътуването ми приключи. Слязох от влака набързо и напълно объркан, като някой, който е бил събуден посред нощ заради спешен случай и изведнъж осъзнава, че въобще не се намира на мястото, където трябва да бъде.

Стигнахме до вкъщи, шофирайки през върховете на хълмовете, по лъкатушещия, дълъг шест мили, неописуемо прелестен път, докато стигнахме до обширните пространства край Къркби Фел, които сякаш са взети от „Брулени хълмове“, опасани от една необятна, величествена, северна панорама, а след това започнахме да се спускаме към спокойното, закътано великолепие на Малхамдейл: изгубеният малък свят, който бе мой дом в продължение на седем години. По средата на пътя помолих жена си да спре колата край една ограда. Тук се намира любимата ми гледка в света и слязох, за да ѝ се насладя. Може да видите почти цялата Малхамдейл, сгушена уютно в подножието на стръмните, внушителни хълмове, с техните тесни, прави като стрела стени, зидани без хоросан, пълзящи по невъзможно амбициозни скатове, скупчените ѝ селца, чудесното ѝ училище с две класни стаи, старата църква с яворите и рушащи се надгробни камъни, покрива на местната ми кръчма, а в центъра на всичко това, закрыта от дърветата, бе и нашата стара къща от камък, която е далеч по-древна от истинската ми родина.

Изглеждаше толкова мирно и прекрасно, че почти щях да се разплача, а това бе само една миниатюрна част от този малък, омагьосан остров. Внезапно, само за секунда, разбрах какво толкова ѝ обичам на Великобритания — обичах я цялата. Обичах всяко нейно кътче, доброто и лошото в нея — изкуственият бульонен екстракт; селските фестивали; алеите из провинцията; хората, които казваха: „не бива да се оплакваме“ и „Ужасно съжалявам, но“; хората, които се

извиняваха на мен, когато небрежно ги сръгнах с лакът; млякото в бутилки; бобът на препечени филийки; напластяването на купи сено през юни; гръцката коприва; крайбрежните кейове; военнотопографските карти; препечените кифли; грейките с топла вода, които са просто задължителни; дъждовните недели — абсолютно всичко.

— Какво вълшебно място бе Великобритания — абсолютно откачено, разбира се, но възхитително във всяко едно отношение. Коя друга държава в света би измислила имена на населени места от рода на „Свирещ рог“ и „Фарлейски пердах“ или игра като крикета, която тече в продължение на три дни и сякаш никога не започва наистина. Кои други, освен британците не биха го намерили за странно да карат съдиите си да носят малки парцалчета на главите си, да принудят председателя на Камарата на лордовете да седи на нещо, наречено „чувала с вълна“ или да се гордеят с национален герой, чието предсмъртно желание било да целуне някакъв пич на име Харди^[1]. (Моля ти се, Харди, силно по устата и ми пусни съвсем леко език.) Коя друга нация на света би могла да ни дари с Шекспир, пайовете от свинско месо, Кристофър Рен, Уиндзър Грейт Парк, Отворения университет, списанието „Време за въпроси от страна на градинарите“ и шоколадовата бисквитка за храносмилане. Никоя друга, разбира се.

Колко лесно е да забравим всичко това. Каква енигма представлява Великобритания за историците, които се вглеждат във втората половина на двайсети век. Ето една държава, която се бие и печели една благородна война, разтуря мощната си империя по един общо взето благосклонен и просветен начин, създава едно далновидно откъм страна на социалните грижи общество — накратко, справя се добре с всичко, а след това прекарва остатъка от века, гледайки на себе си като на хроничен провал. Истината е, че Великобритания все още е най-доброто място на света в много отношения, като например да пуснеш писмо, да се разходиш, да гледаш телевизия, да си купиш книга, да се осмелиш да излезеш за една напитка, да отидеш в музея, да използваш услугите на банката, да се изгубиш, да потърсиш помощ или просто да се изправиш на един хълм и да се насладиш на гледката.

Проумях всичко това в разстояние на един мимолетен миг. Казвал съм го и преди и ще го кажа пак. Тази страна ми харесва. Харесва ми много повече, отколкото мога да ви опиша. След което се

оттеглих от оградата, влязох обратно в колата и знаех без капка съмнение, че отново ще се върна тук.

[1] При Трафалгар адмирал Нелсън е смъртно ранен. Когато става ясно, че не може да бъде спасен, Томас Харди, капитан на флагманския кораб „Виктъри“, целува Нелсън по челото, след което адмиралът произнася прочутите си последни думи: „Сега съм доволен. Слава Богу, изпълних своя дълг“. — Б.р ↑

Издание:

Автор: Бил Брайсън

Заглавие: Записки от един малък остров

Преводач: Ния Рибарова

Година на превод: 2001

Език, от който е преведено: Английски

Издание: Първо издание

Издател: Еднорог

Град на издателя: София

Година на издаване: 2001

Тип: Роман

Националност: Американска

Печатница: Петекстон ООД — София

Редактор: Боряна Джанабетска

Художник: Христо Хаджитанев

ISBN: 954-9745-36-8

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/811>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.